

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TĀCÜ'L-EDEB
GİRİŞ-İNCELEME-METİN-SÖZLÜK

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Onur KURUKAYA

Danışman
Doç.Dr. İ.Güsel SEV

EYLÜL 2010

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Onur Kurukaya'ya ait Tâcü'l-Edeb,Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Akademik Unvan,Ad ve Soyad

İmza

Üye(Tez Danışmanı)	:Doç.Dr. İ. Gülsel SEV
Üye	:Yrd.Doç.Dr.Bilge KAYA YİĞİT
Üye	:Yrd.Doç.Dr Ahmet OCAK
Üye(Yedek)	:Yrd.Doç.Dr. Mehmet SÜME

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof.Dr.Gönül ÜLKER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Onur KURUKAYA
Master's Thesis

Turkish Language and Literature Department
Thesis Advisor: Associate Professor İ.Güsel SEV
August 2010, ix+347 pages

ABSTRACT

Tācū'l-Edeb is a spiritual-moral prose art written in 1453 by Ali bin Hüseyin el-Amasi. It provides the details of child rearing and child care according to Islamic methods. The author, a highly knowledgeable individual in the field of child education, provides the reader with the fine points of child rearing in various sections. He explains his views in each section, supports these views with verses and the sayings of the Prophet Muhammed and provides subject-related Arabic, Persian and Turkish poetry samples.

The work or art is registered in Ankara National Library with 06 Mil Yz A 9187 archive number. It is composed of parts such as the introduction, writing characteristics, spelling information, structural information, text, index-dictionary and proper names index. The introduction gives information about the author and the prose. Writing characteristics section provides information about the elements of the work with samples. Spelling information investigates the sound characteristics related to vowels and consonants. Structural information examines the annexes to the prose. The remaining parts are comprised of the text along with the transcript, grammatical index and the index for the proper names .

Key Words: Tācū'l-Edeb, Ali bin Hüseyin el-Amasi, Old Anatolian Turkish Language, Child Rearing, morals.

Onur KURUKAYA
Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı:Doç.Dr.İ.Günel SEV
Ağustos 2010, ix+347 sayfa

ÖZET

Tācū'l-Edeb 1453 yılında Ali bin Hüseyin el-Amāsî tarafından yazılmış dinî-ahlakî mensur bir eserdir. Eserin içinde İslami usüllere göre çocuk yetiştirmenin ve çocuk eğitiminin ayrıntıları anlatılmıştır. Çocuk eğitimi konusunda oldukça bilgili bir şahsiyet olan yazar, bölümler halinde çocuk yetiştirmenin inceliklerini anlatmıştır. Her bölümde kendi görüşlerini açıklamış, daha sonra bu görüşleri ayet ve hadislerle desteklemiş ve konuya uygun Arapça, Farsça ve Türkçe şiir örnekleri vermiştir.

Eser Ankara Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 9187 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Eserimiz giriş, yazılış özellikleri, ses bilgisi, şekil bilgisi, metin, dizin-sözlük ve özel adlar dizininden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yazar ve eser hakkında bilgi verilmiştir. Yazılış özellikleri kısmında eserin yazılış özellikleri örneklerle anlatılmıştır. Ses bilgisi kısmında ünlü ve ünsüzlerle ilgili ses olayları incelenmiştir. Şekil bilgisi kısmında eserdeki ekler incelenmiştir. Daha sonraki kısımlarda eserin transkripsiyonlu metni, gramatik dizini ve özel adların dizini yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler:Tācū'l-Edeb, Ali bin Hüseyin el-Amasi, Eski Anadolu Türkçesi, Çocuk eğitimi, Ahlakî Değerler.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamda bilgileriyle bana yol gösteren sayın hocam Doç.Dr. İ. Gülsel SEV'e, Yrd.Doç.Dr. Bilge KAYA'ya, ayrıca çözemediğim bazı Arapça ifadeleri okumamda yardımcı olan Arapça uzmanı arkadaşım Fatmanur OKAN'a çok teşekkür ederim.

ÖN SÖZ

Günümüzde konuştuğumuz ve yazdığımız Türkçenin Anadolu'daki ilk dönemi olan Eski Anadolu Türkçesi günümüze kadar pek çok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bunun sonucunda birçok eser incelemesi, o dönemle ilgili gramer çalışmaları ve makaleler ortaya çıkmıştır. Eski Anadolu Türkçesi hem imlası hem de ses ve şekil özellikleri bakımından gösterdiği çeşitlilik nedeniyle üzerinde çok durulan alanlardandır. Bu çeşitlilikte, konuşma ve yazı dilinde henüz bir birliğin sağlanamamasının etkisi gösterilebilir.

Bizim de çalışmamızı bir Eski Anadolu Türkçesi metni olan ve Ali bin Hüseyin el-Amâsî tarafından telif edilen Tâcü'l-Edeb'in transkripsiyonlu metni, incelemesi ve gramatik dizini oluşturmaktadır. İnceleme kısmında önce yazılış özellikleri üzerinde durduk. Farklı yazılışları gösterdik. Bütün ünlülerin ve yazılışında farklılıklar yaşanması mümkün olan ünsüzlerin ve bazı eklerle edatların yazılış özelliklerini göstermeye çalıştık. Ses bilgisi kısmında Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine ve günümüze kadar olan ses değişmelerini inceledik. Şekil bilgisi kısmında ise metindeki yapım ve çekim eklerini inceledik. Dizin kısmında da metindeki kelimeleri ekleriyle birlikte gösterdik ve anlamlarını verdik.

Eski Anadolu Türkçesi metinleri alanında yapılan yüksek lisans ve doktora tezi çalışmaları bu dönemle ilgili büyük bir boşluğu doldurur ve bu dönemde görülen sorunların çözümünde çok yardımcı olur. Yaptığımız bu çalışma umarız Türkoloji alanına ve Eski Anadolu Türkçesi araştırmalarına faydalı olur.

Onur KURUKAYA
Bolu-2010

KISALTMALAR

age.:adı geçen eser

C.:Cilt.

ev.:eviren

nr.:Numara

s.:Sayfa

S.:Sayı

TDAY:Türk Dili Araştırmaları Yıllığı

TDED:Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi

TDK:Türk Dil Kurumu

TM:Türkoloji Makaleleri

vd.:ve diğeri

yy.:Yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZET	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
BÖLÜM I.....	1
1 GİRİŞ.....	1
1.1 TACÜ'L-EDEB HAKKINDA BİLGİ	1
1.2 ESERİN DİLİ.....	3
1.3 MÜELLİF HAKKINDA BİLGİ	4
1.4 ESERİN DİĞER NÜSHALARI.....	5
1.5 ESER ÜZERİNDEKİ ÇALIŞMALAR	6
1.6 MÜELLİFİN DİĞER ESERLERİ	6
1.7 TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	7
BÖLÜM II.....	8
2 YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ.....	8
2.1 ÜNLÜLERİN YAZILIŞI	8
2.1.1 a ünlüsünün yazılışı	8
2.1.2 e ünlüsünün yazılışı	9
2.1.3 ı ünlüsünün yazılışı	11
2.1.4 i ünlüsünün yazılışı	12
2.1.5 o ünlüsünün yazılışı.....	14
2.1.6 ö ünlüsünün yazılışı.....	15
2.1.7 u ünlüsünün yazılışı.....	16
2.1.8 ü ünlüsünün yazılışı.....	17
2.2 ÜNSÜZLERİN YAZILIŞI	19
2.2.1 p ünsüzünün yazılışı	19
2.2.2 ç ünsüzünün yazılışı	19
2.2.3 t ünsüzünün yazılışı	20
2.2.4 s ünsüzünün yazılışı	21
2.2.5 k,g,ğ Ünsüzlerinin yazılışı	21
2.3 BAZI EK VE EDATLARIN YAZILIŞI.....	22
2.3.1 ile Edatının yazılışı.....	22
2.3.2 dağı edatının yazılışı.....	23
2.3.3 için edatının yazılışı.....	23
2.3.4 kim edatının yazılışı	24
2.3.5 kadar edatının yazılışı.....	25
2.3.6 ki edatının yazılışı	25
2.3.7 imek yardımcı fiilinin yazılışı.....	25
BÖLÜM III.....	27
3 SES BİLGİSİ.....	27
3.1 ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	27
3.1.1 i-e değişmesi	27

3.1.2	o-u ve ö-ü değişmesi.....	29
3.1.3	u-i ve ü-i değişmesi	30
3.2	ÜNLÜ UYUMU	31
3.2.1	Kalınlık-İncelik Uyumu.....	31
3.2.2	Düzlük-yuvarlaklık Uyumu	32
3.3	ÜNLÜ TÜREMESİ.....	37
3.4	ÜNLÜ DÜŞMESİ.....	37
3.5	ÜNLÜ BİRLEŞMESİ	38
3.6	HECE DÜŞMESİ	38
3.7	ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	39
3.7.1	b>p değişmesi	39
3.7.2	b>v değişmesi	39
3.7.3	t>d değişmesi	40
3.7.4	k>g değişmesi	41
3.7.5	k>ğ değişmesi	41
3.7.6	g>v değişmesi	42
3.7.7	ğ>v değişmesi	42
3.7.8	k>ğ değişmesi	43
3.8	ÜNSÜZ BENZEŞMESİ	43
3.8.1	İmlâsı klişeleşmiş ekler	43
3.9	KELİME İÇİNDE ÜNSÜZ BENZEŞMESİ	44
3.10	ÜNSÜZ TÜREMESİ	45
3.11	ÜNSÜZ DÜŞMESİ.....	45
3.11.1	-y- düşmesi.....	45
3.11.2	-l- düşmesi.....	45
3.12	ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ.....	45
BÖLÜM IV		46
4	ŞEKİL BİLGİSİ.....	46
4.1	ÇEKİM EKLERİ	46
4.1.1	İsim Çekimi	46
4.1.2	Fiil Çekimi.....	50
4.2	FiİLİMSİLER	54
4.2.1	İsim-fiil Ekleri.....	54
4.2.2	Sıfat-fiil Ekleri	54
4.2.3	Zarf-fiil Ekleri.....	54
4.3	YAPIM EKLERİ	55
4.3.1	İsimden İsim Yapma Ekleri	55
4.3.2	İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	56
4.3.3	Fiilden İsim Yapma Ekleri.....	56
4.3.4	Fiilden Fiil Yapma Ekleri	57
BÖLÜM V.....		58
5	METİN.....	58
BÖLÜM VI.....		113
6	DİZİN-SÖZLÜK.....	113
BÖLÜM VII.....		344
7	İSİMLER DİZİNİ.....	344
KAYNAKÇA.....		346

BÖLÜM I

1 Giriş

1.1 Tācü'l-Edeb Hakkında Bilgi

“Edep Tacı, Edep Timsali” olarak adlandırabileceğimiz bu kitapta çocuk yetiştirirken ve ona ilim ve edep öğretilirken nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hakkında bilgi verilmektedir. Eserin müellifi Ali bin Hüseyin el-Amasî’dir. Bunu: “*Ammā ba‘de bu dürrer-i ‘acībūn nākıli ve ğurer-i ğarībūn kâ‘ili ‘Alī bin Hüseyn el-Amāsī*”¹ ifadelerinden anlıyoruz. Eserin yazılış tarihi hakkında eserde bilgi verilmemesine rağmen diğer nüshalardaki: “*Bu kitab düzüldi ve yazıldı, ibtida musannıfı ‘Ali bin Hüseyn el-Amasi yazduğı hicretin sekiz yüz elli yedinci yılında feth-i Konstantin 857 tarihinde Hakk teālā’nun ‘avn u ‘ināyeti ve fażl u keremi birle ve’s-selām*”² ifadesinde eserin İstanbul’un fethi yılında yani 1453’te yazıldığı aktarılmaktadır.

Eserin yazılış sebebi ise kısaca şöyledir. Ali bin Hüseyin’e ilim ve edep öğretilmesi için eski bir dostu tarafından bir çocuk teslim edilir. O da bu çocuğun daha iyi yetişmesi için bu eseri yazdığını belirtir. Ayrıca faydalanacak diğer insanların da kendini hayır ile yad etmelerini ister³. Eseri yazarken yazdığı metodu ise şöyle açıklamaktadır: “*Ve her dürr-i suhan ki dürr-i hātırdan istihrāc idüp şahıfe-i(10) beyāna derc eyledim. Āyāt-ı aḥbār ve eḥādīs ve kelām.(11) Emīrū’l-mū‘minīn ‘Alī birle işbāt itdüm. Ve hükemā-yı mu‘tekdin[5b](1) kavliyle kıldum. Ve maḳāma münāsib elfāz ve*

---

¹ Bkz Metin kısmı, 2a-6,7,8

² **Mehmet Şeker**, *Ali bin Hüseyin el-Amasi ve Tarīku’l-Edeb’i*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002, s.21.

³ Bkz Metin kısmı 2a,2b,3a,3b,4a,4b

ebyāt(2) birle mütehallī kılup benān vāsıtasıyla beyān idüp ‘ibādet silkine çekdüm.⁴’
Önce kendi görüşlerini açıklıyor.Hadis ve ayetlerden örnekler veriyor.Hz. Ali'nin sözlerinden örnekler ve din büyüklerinin sözlerinden örneklerle söylediği görüşleri ispat etmeye çalışmıştır.

Eserin 1a kısmı eserin ismi, şiir ve okunamayan iki satırlık ibareden oluşmaktadır.1b kısmından sonra ise eserin kendisi başlamaktadır.Eserin sıralaması ise şöyledir.Önce Allah ve peygamber övgüsü sonrasında eserin yazılış sebebi ve eserin asıl kısmı şeklindedir.Eserdeki konuların bölümlendirmesi ise Arapça ve kırmızı mürekkeple yazılan başlıklarla yapılmıştır.Konuların bölümlendirmesi ise şöyledir:

fi-merātibi'l-ebā'i ve haqqu kıhim 5b-5(Ataların hakkını beyan eder.)

fi-beyān-ı terbiyyeti'l-ebā'i evlādihi 13a-9(Ataların evlatlarını nasıl terbiye edeceğini beyan eder.)

fi-beyān-ı huķūķi'l-veledi 'ale'l-veled 18b-3(Evlat üzerinde ataların ve anaların hakkını beyan eder.)

fi-beyān-ı şıfat-ı mu' allim 21a-1(Öğretmenin niteliklerini beyan eder.)

fi-beyān-ı ta' lımi'l-mu' allim 24b-5(Öğretmenin eğitimini beyan eder)

fi-beyān-ı tilaveti'l-ķur'ān ve ādābih 29a-2(Kuran okumanın adabını beyan eder.)

fi-beyān-ı edeb-i şıbyāni'l-mekteb 30b-6(Mektep çocuklarının çalışma adabını beyan eder.)

fi-beyān-ı kesbi'l-edeb 33a-1(İlim öğrenmeyi beyan eder.)

fi-beyān-ı ta' lımi'l-ħaṭṭ 36a-10 (Yazı yazma adabını beyan eder.)

fi-beyān-ı edebi's-selām 48b-11(Selam verme adabını beyan eder.)

fi-beyān-ı edebi'l-ķelām 50b-6(Konuşma adabını beyan eder.)

fi-beyāni'l-ķelām illeti te'di'l-ķufr 53b-6(Küfre götüren sözleri beyan eder.)

fi-beyān-ı ekli't-ṭa' āmi'l-'ām ve ādābih 59a-10(Yemek yeme adabını beyan eder.)

ħelāya girmek ve yabanda(9)tebevvl tağayyuz itmek edebi bildürür 63a-8

fi-beyān-ı edebi'l-ezān 66a-4(Ezan okuma adabını beyan eder.)

fi-beyān-ı duħūli'l-mescidi ve ādābih 66b-7(Mescide girmenin adabını beyan eder.)

⁴ Bkz Metin kısmı , 5a-9,10,11;5b-1,2

farz nedür sünnet nedür vitr-i vâcib nedür ve te'tavvu' nedür anı bildürür 71a-6

Eserimiz Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 9187 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 202×140-135×90 mm. ebatlarındadır. Koyu vişne rengi aşınmış meşin kaplı cildi vardır. Eser her bir sayfa üzerine 11 satır yazılmış 76 varaktan oluşmaktadır. Yazı çeşidi olarak harekeli nesih kullanılmıştır. Eserin son kısmı eksiktir. Ayetlerden iktibas yapılırken kemā kâl ile başlayan ifadeler ve şiir yazılırken kullanılan şî'r ifadeleri de kırmızıyla yazılmıştır.

Eserin diğer bir nüshası üzerinde çalışmış olan Mehmet Şeker çalışmasında eserin ismi ile ilgili olarak şu ifadelere yer vermektedir: “*Ṭarīku'l-Edeb'in adı Keşfü'z-Zünûn'da “Tâcü'l-Edeb” olarak kaydedilmektedir.⁵ Her halde Katip Çelebi'den naklen olsa gerek, daha sonraki yazarlar da eserin adını “Tâcü'l-Edeb” şeklinde benimseyip, böyle kaydetmeyi sürdürmüşlerdir.⁶ Bazı kütüphanelerdeki yazma nüshaların bir bölümünde de Tâcü'l-Edeb şeklinde kaydedilmiş bulunması sebebiyle olsa gerek eserin adını bu şekilde benimseyenler haksız sayılmazlar.*

Ancak eser okunduğu zaman Tâcü'l-Edeb şekline rastlanmadığı, aksine açık bir şekilde “ṬARĪKU'L-EDEB” olarak belirtildiği görülecektir.⁷ Fakat bizim metnimizde “Ṭarīku'l-Edeb” şekline hiçbir yerde rastlanmamaktadır. Eserin başlığından ve “Ol sülâle-i şerîfün müsemması mersümüyle mersüm olup Tâcü'l-Edeb diyü ad virinildi.⁸” ifadesinden eserimizin adının Tâcü'l-Edeb olduğunu anlıyoruz.

1.2 Eserin Dili

Eserimiz 1453 yılında yani 15. yy'ın ikinci yarısında yazılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin son devresi olan bu dönem Klasik Osmanlı Türkçesine geçişin başladığı

⁵ **Katip Çelebi**, *Keşfü'z-Zünûn I*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2007, s.268.

⁶ **Bursalı Mehmet Tahir**, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul: Meral Yayınları, 1972, 1354; Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü, 1-7, Ankara 1963-1974; **Nihat Sami Banarlı**, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 2001, s.496; **Mehmet Sarı**, *Ali bin Hüseyin el-Amasi-Tâcü'l-Edeb-Metin ve İndeks*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, 1978

⁷ **Mehmet Şeker**, age. , s.20

⁸ Bkz Metin kısmı, 5b-4,5

dönemdir.Eserimizde Eski Anadolu Türkçesinin ses ve şekil özelliklerinin birçoğu görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesinin en önemli özelliği olan eklerdeki tek şekillilik eserimizde görülmektedir. Yalnızca düz ve yuvarlak şekilli ekler metnimizin Eski Anadolu Türkçesine ait olduğunu gösteriyor.

Kelime kadrosuna bakıldığı zaman, metnimizde Arapça ve Farsça kelimelerin sayısının oldukça fazla olduğu görülüyor.Bu durum metnimizi Klasik Osmanlı Türkçesine yaklaştırmaktaysa da genel itibariyle metnimiz bir Eski Anadolu Türkçesi metnidir.

1.3 Müellif Hakkında Bilgi

Müellif hakkında bilgileri Mehmet Şeker tarafından yazılmış olan eserden⁹ elde ettik.

Müellif hakkında geniş bilgiye sahip değiliz.Ancak adındaki nisbetten Amasyalı olduğu anlaşılmaktadır¹⁰.Doğum tarihi ve nerede doğduğu bilinmemektedir.Vefatının h. 875/m.1470 yılı olduğu kaydediliyorsa da ¹¹ bu hususun doğruluğu incelenmeye muhtaçtır.

Eserin yazılma sebebi ile ilgili ifadeler müellifin sıbyan mektebi muallimi olduğu ihtimalini ortaya koymakta ise de Ali bin Hüseyin tanınmış bir eğitimci olarak görünmektedir.¹²Katip Çelebi eser hakkında bilgi verirken bu eserin halkın önde gelenlerinin çocukları için telif edildiğini zikretmektedir.Bu konuda Osmanlı müelliflerinde,Ali bin Hüseyin'in hal tercemesi verilirken,kendisinin h.826/m.1423 yılında Amasya sancak beyliğine tayin edilen Yörgüç Paşa'nın oğlu Hızır Bey'in-daha sonra Hızır Bey de Amasya'da sancak beyliği yapmıştır.¹³-muallimliğini yapmış olduğu

⁹ Mehmet Şeker, age. , s.16-17-18-19.

¹⁰ Busalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri I*, İstanbul: Meral Yayınları, 1972, s.354

¹¹ Ahmet Ateş-İ.Kafesoğlu v.d. ,*İstanbul Kütüphanelerinde Fatih'in Hususi Kütüphanesine ve Fatih Çağı Müelliflerine Ait Eserler*, İstanbul:1953, s.21; Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, İstanbul:Millî Eğitim Basımevi, 2001, s.496

¹² Katip Çelebi, *Keşfü 'z-Zünun I*, İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.268

¹³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi I*, Ankara:Türk Tarih Kurumu, 1972, s.450

belirtilmektedir. Bu bilgiler müellifimizin Amasya’da tanınmış bir muallim olduğunu söylememizi mümkün kılmaktadır.

Eserdeki Arapça ve Farsça şiirler müellifin bu dilleri iyi derecede bildiğini gösterir. Kuran ve hadis ile Hz. Ali’den alınan sözler ve din büyüklerinin başından geçen olayların anlatılması dinî ilimler açısından oldukça bilgili bir insan olduğunu gösterir. Ayrıca edebiyata da ilgisi olan Ali bin Hüseyin’in Aruz Risalesi ve Nesâyihu’l-Müslimîn adlı iki eseri de olduğu kaydedilmiştir.¹⁴

Metnimizde yer yer kendisinden söz eden kısımlara da rastlanmaktadır. “*Zîrâ kim bu fakîr-i hâkîr ‘ömrümün ibtidâsından tâ intihâsına dek sa‘y-yı belîğ ve cidd ü cehd itdüm. Hem-demden eşer ve yâdlıktan nişân bulmadum. Vefâ vücūdını ma‘düm ve kerem kânını mektüm gördüm. Vifâk umduğum yirden nifâk ve intifâk mülâhaza itdüğümden şikâk hâşıl oldı. Ve tâli‘üm ahteri tulû‘ itdüğün ve baht hufte bî-zâr olduğın ve çarh-ı devvârûn sâ‘at-i nücüm miqdâr-ı murâda döndüğün gördüm.*”¹⁵ ifadelerinden devrinde kendisine kötülükler yapıldığını göstermektedir.

Müellif ayrıca insanlarla ilişkileri kesip uzlete çekildiğini şu ifadelerde belirtmiştir: “*Gördüm ki selâmet vahdetde ve ferâğat-i ‘uzletde anı dutdum. (2) Sâyem-ile munı ve sırrum-ile mahrem ve derdüm-ile hem-dem olup (3) kanâ‘at-ı şanâ‘at idinüp tevaqqu‘-ı halkdan kesdüm. (4) İstignâ-yı kalb ve istirâhat-ı rûh hâşıl oldu.*”¹⁶

1.4 Eserin Diğer Nüshaları

Bizim çalıştığımız eser Millî Kütüphane’de bulunmaktadır. Süleymaniye Kütüphanesinde de eserin başka nüshaları bulunmaktadır. Bu nüshalar:

- 1) Reşid Efendi bölümü 984/9 numarasına kayıtlı nüsha
- 2) Yazma bağışlar bölümünde 2476 numarada kayıtlı nüsha
- 3) Lâleli bölümünde 1876 numarada kayıtlı nüsha
- 4) Kesidecizade bölümünde 325 numarada kayıtlı nüsha

¹⁴ Bursalı Mehmet Tahir, age. , s. 354.

¹⁵ Bkz Metin kısmı 11b-4,5,6,7,8,9,10

¹⁶ Bkz Metin kısmı 13a-1,2,3,4

1.5 Eser Üzerindeki Çalışmalar

Eser üzerinde daha önce 1978 yılında Mehmet Sarı tarafından bir mezuniyet tezi hazırlanmıştır. Bu tez eserin 1b-35b kısmını içerir. Bu çalışmada metnin transkripsiyonu ve indeksi verilmiştir¹⁷.

Diğer çalışma ise Mehmet Şeker tarafından yapılmıştır. Mehmet Şeker eserin *Tarîķu'l-Edeb* adıyla kayıtlı olan nüshasını dinî-ahlâkî bakımdan incelemiştir.¹⁸

1.6 Müellifin Diğer Eserleri

- 1) Aruz Risalesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY, **9820**
- 2) Haşiyeye Alâ Hâşiyeti's-Seyyid Alâ Şerhı Metâliu'l-Envâr, Köprülü Kütüphanesi, **909**
- 3) *Tarîķu'l-Edeb*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, **3389/3908**
- 4) *Tarîķu'l-Edeb*, Süleymaniye Kütüphanesi (Laleli), **1876**.
- 5) *Tarîķu'l-Edeb*, Süleymaniye Kütüphanesi (Reşit Efendi), **984/9**
- 6) *Tarîķu'l-Edeb*, Süleymaniye Kütüphanesi (Yazma Bağışlar), **2476**
- 7) *Tarîķu'l-Edeb*, İstanbul Üniversitesi Umumi Kütüphanesi, **5720**
- 8) *Tarîķu'l-Edeb*, İstanbul Üniversitesi Umumi Kütüphanesi, **2725**
- 9) *Tarîķu'l-Edeb*, Ali Emiri Kütüphanesi (Millet) Edebiyat, **129**
- 10) *Tarîķu'l-Edeb*, Belediye Kütüphanesi Belediye Yazmaları Bölümü, **K.39**

¹⁷ **Mehmet Sarı**, *Ali bin Hüseyin el-Amasi-Tacü'l-Edeb-Metin ve İndeks*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, 1978

¹⁸ **Mehmet Şeker**, *Ali bin Hüseyin el-Amasi ve Tarîķu'l-Edeb'i*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002

1.7 Transkripsiyon İşaretleri

ا	a,e,ā
ء	ʾ
ب	B,p
پ	P
ت	T
ث	Ṭ
ج	c,ç
چ	Ç
ح	H
خ	Ḫ
د	D
ذ	Z
ر	R
ز	Z
ژ	J
س	S
سین	Ş
سی	Ş
ضی	Ž
ط	Ṭ
ظ	Z
ع	ʿ
غ	Ġ
ف	F
ق	Q

ك	k,g,ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	v,o,ö,u,ü
ه	h
ی	y,i,i

BÖLÜM II

2 Yazılış Özellikleri

2.1 Ünlülerin Yazılışı

2.1.1 a ünlüsünün yazılışı

a ünlüsünün başta yazılışı

a ünlüsü kelime başında üstünlü elif (أ) ve medli elif (آ) kullanılarak yazılmıştır.

Üstünlü elif (أ)

açuk **69b-11** أأق, aç **11a-6** أأ, aqça **16b-7** أأأأ, al- **60b-9** أأ, altı **27a-11** أأأ, alt **61a-1** أأأ, anı **36a-2** أأأ, acı **8a-4** أأأ

Medli elif (آ)

ad **5b-5** آأ

a ünlüsünün ortada yazılışı

a ünlüsü kelime ortasında üstün (أ) ve üstünlü elif (أ) ile yazılmıştır.

Üstün(أ)

akld 41a-3 اٲلات, اٲاغا 27a-1 اٲاغا, adam 52a-10 اءم, baba 23a-6 ببا

Üstünlü elif (ا)

اٲاغا 8b-7 اءء, اءاا 13b-7 اءاا, اءااااا 67b-11 اءاا قاب, başar-36b-4 بٲار, ٱađırt-68a-1 ٱااااا, ٱađ 60b-9 صاا, ٱađıř-9a-2 ٱاااا, ٱađlađ 24b-7 قلاا, ٱađ 60b-9 صاا, ٱađıř-9a-2 ٱاااا, ٱađlađ 24b-7 قلاا, ٱađ 60b-9 صاا, ٱađıř-9a-2 ٱاااا

a ünlüsünün sonda yazılışı

a ünlüsü kelime sonunda üstünlü elif (ا) , elif (ا) ve üstünlü he (ه) ile yazılmıştır.

Üstünlü elif (ا)

ااا 6a-6

Üstünlü he(ه)

اااا 16b-7 اااا, ayyruca 28b-7 اءرؤا, bunca 43a-11 بؤنا, ٱıřa 8a-2 ٱصه, oñca 9b-5 اؤنا, orta 63a-4 اورئه, şonra 6b-5 صكراه

Elif(ا)

ara 42b-11 ارا, baba 23a-6 ببا, aşağa 27a-1 اٲاغا, ata 5b-9 اءا, aya 28b-11 اءا, baca 44a-8 باا, ora 39a-6 اورا

2.1.2 e ünlüsünün yazılışı

e ünlüsünün başta yazılışı

e ünlüsü başta üstünlü elif (ا) ve elifle (إ) yazılmıştır.

Üstünlü elif (ا)

egil-70b-8 اكل, el7a-10 ال, emzür-20a-1 أمزُر, er73a-3 ار, et-60a-1 ات, eski74b-3 اسكي,
eşid-44a-3 ائيد, erlik40a-2 اريك

Elif (إ)

eger8a-11 اكر, eksük16b-9 اكسك

e ünlüsünün ortada yazılışı

e ünlüsü ortada üstün ( ) ile gösterilmiştir.

Üstün ( )

ben10a-2 بِن, belinlet-24b-9 بِلِكَلت, belür-27b-6 بَلُر, bekle-74b-5 بَكَل, söyken-63a-11 سَيِكِن,
sekiz7a-4 سَكِز, semirt-75a-5 سَمِرْت, çiftlen-5b-10 جَفْتَلِن

e ünlüsünün sonda yazılışı

e ünlüsü sonda üstün ( ) ve üstünlü he (ه) ile yazılmıştır.

Üstün ( )

bekle-74b-5 بَكَل, çeyne-59b-9 چِين, derle-62a-3 دَرَل, dile-8b-4 دِل, dişle-34b-6 دِشَل,
gölge28b-6 كَلِك

Üstünlü he (ه)

böyle12b-8 بُيَلة, bile26b-4 بِلَة, beze-15a-10 بَزَة, dünle43a-3 دُنْلة, ince8a-3 اِنْجَة, gine43b-9 كِنَة

2.1.3 ı ünlüsünün yazılışı

ı ünlüsünün başta yazılışı

ı ünlüsü başta esreli elif(ل) ve esreli ye(ي) ile yazılmıştır.

Esreli elif(ل)

ıssı28a-8 اِسِّي, ırağ11a-1 اِرَاغ, ısıcağ74b-6 اِسْجَق, ısın-23a-1 اِسِن, ışmarla-20b-3 اِسْمَرَلْ

Esreli ye(ي)

ıduğ154a-10 اِيْدُوغ

ı ünlüsünün ortada yazılışı

ı ünlüsü ortada esre( ) ve esreli ye(ي) ile yazılmıştır.

Esre (.)

alıvir-17a-5 اَلْوِر, açlık47a-6 اَچْلِق, ağız59b-9 اَغْز, açıl-3a-11 اَچْل, artuqlık42b-7 اَرْتُقْلِق, anıçün28b-2 اِنْچُون, arıt-7a-3 اَرْت, altmış27a-11 اَلْتَمِش

Esreli ye(ي)

açır-13b-8 اَچَر, yakın28b-8 يَاقِن

ı ünlüsünün sonda yazılışı

ı ünlüsü sonda esreli ye(ي) ve esre () ile yazılmıştır

Esreli ye(ي)

acı8a-4 احي , anı36a-2 اني , dahı5b-10 دخي , ıduğı54a-10 ایدوغ , kararı9b-9 قري , katı17b-3 قتي ,
uğı42b-1 اغيري , yırtıcı18b-2 يرتجي

esre()

alımlı54a-8 المل , altı22b-3 الت , ayakkabı67b-11 اياق قاب , kakı-25a-10 قق , kankı48a-8 قنق ,
karı-8a-11 قري , şanııcı34b-1 صانج

2.1.4 i ünlüsünün yazılışı

i ünlüsünün başta yazılışı

i ünlüsü başta esreli elif(ل) ve esreli elif ye (لي) ile yazılmıştır.

Esreli elif(ل)

iç65b-9 اج , iç-15b-3 اج , idici34b-2 ادجي , idin-8b-7 ادين , ince8a-3 انجة , incin-34a-2 انجين ,
irkek41a-8 اركك , irtte68b-2 ارتة

Esreli elif ye(لي)

idil-31b-11 ايدل , iş23a-11 ايش

i ünlüsünün ortada yazılışı

i ünlüsü ortada esre() ve esreli ye(ي) ile yazılmıştır.

Esre()

alışviriş22a-7 , الشورش , alıvir-17a-5 , belıñlet-24b-9 , بلكلت , beñlik64a-5 , بلك , bin-8b-7
بش , bis22b-3 , بسلن , bislen-7b-10 , بر , bir5b-10 , بىن

Esreli ye(ي)

بيك , biñ19b-10 , بيك , big3b-6

i ünlüsünün sonda yazılışı

i ünlüsü sonda esreli ye(ي) , esre() ve esreli he(ه) ile yazılmıştır.

Esreli ye(ي)

beri10a-9 , بىرى , bigi4a-3 , بىكى , birisi6a-7 , بىرسى , büyi-17a-7 , بۇيى , eski-37b-3 , أسكى , kendi51a-
1 , كندى , kimisi42b-9 , كمسى , kişi6b-1 , كىشى

Esre()

bir biri60a-2 , بر بر , kelecı31b-3 , كلج , kiçi45a-8 , كىچ , kimi31a-8 , كم , üzeri1b-3 , ازى , yedi7a-3
يد , yeli38b-8 , يىل , yigirmi22b-3 , يىكرم

Esreli he(ه)

çünkü10b-8 , چۇنكى , ki2b-4 , كه

2.1.5 o ünlüsünün yazılışı

o ünlüsünün başta yazılışı

o ünlüsü başta ötreli vav elif(و) ve ötreli elif (ا) ile yazılmıştır.

Ötreli vav elif(و)

od57b-11 أوذ, oq36b-1 أوق, ol1b-5 أول, ol-3b-2 أول, olın-22b-4 أولین, on6b-9 أون, oqca9b-5 أوكجه, ora39a-6 أورا

Ötreli elif(ا)

oğul10b-8 أؤول, oqı-24a-6 أقي, oqın-29b-11 أقين, oqıl-52a-11 أكل, oyuncı15a-2 أینچ

o ünlüsünün ortada yazılışı

o ünlüsü ortada ötreli vav(و) ve ötre(ا) ile yazılmıştır.

Ötreli vav(و)

boş50a-1 بوش, boylu8a-2 بویلو, boyun65b-3 بویین, bozul-4b-1 بوزل, qorqut-23a-5 قورقت, qoş-68b-10 قوش, şoq62a-3 صوک, şor-28b-10 صور

Ötre(ا)

dogru51a-11 دغرؤ, koltuk7a-2 قلتق, kondur-24a-2 قندر, konşu29b-4 قنشو, kov-25a-2 قول, soq-64b-9 صق, şoqra6b-5 صکره, şovut-60b-3 صوت

o ünlüsünün sonda yazılışı

o ünlüsü sonda bir yerde geçmektedir. ço- fiilindeki o ünlüsü ötreli vav ile yazılmıştır.

Ötreli vav(و)

ço-20b-4 فو

2.1.6 ö ünlüsünün yazılışı

ö ünlüsünün başta yazılışı

ö ünlüsü başta ötreli vav(و) ve ötre(ئ) ile yazılmıştır.

Ötreli vav(و)

öde-55b-4 أوده, öksür-63b-3 أكسُر, öl-23b-10 أول, öη68a-8 أوك, önegülük46b-10 أوكاكولك, öp-31b-1 أوب, ört-68a-3 أورت, örü49b-11 أورو

Ötre(ئ)

ödünç 60a-1 أذنج, ögren- 31a-9 أكرن, ögrendür- 36b-10 أكرندُر, ögret- 6a-1 أكرندُر, ögüt 34a-8 أكت, ök36b-4 أك, öksüz7b-10 أكسز, ölü 45b-3 ألو

ö ünlüsünün ortada yazılışı

ö ünlüsü ortada ötreli vav(و) ve ötre(ئ) ile yazılmıştır.

Ötreli vav(و)

böyle 12b-8 بَيْلَه , göç- 8b-1 هُوج , yön 27a-10 يُون , gökçek 9b-10 كُوكچَك , döğ- 24a-5 دُوك , döşe- 69b-1 دُوش , döşen- 70b-10 دُوشَن , göbek 68b-8 كُوبَك

Ötre(')

çök-13b-6 چُك , dökül-42a-7 دُكُل , dönderil-57a-2 دُنْدِرِل , dört15a-7 دُرت , döşek15a-8 دُشَك , gölge28b-6 دُلْكَ , görün-38b-7 دُرِن , söyle-57b-4 سَيْل

2.1.7 u ünlüsünün yazılışı

u ünlüsünün başta yazılışı

u ünlüsü başta ötreli elif(ا) ve ötreli vav(و) ile yazılır.

Ötreli elif(ا)

uc67a-9 اُج , uğra-50a-11 اُغْرَا , uğrı42b-1 اُغْرِي , uğrılığ8a-6 اُغْرِلِيْغ , um-11b-6 اُم , unıdul-37b-3 اُنْدُل , utan-43b-11 اُتَن , uvacuk28b-8 اُوْچُك

Ötreli vav(و)

ulu7b-8 اُولُو , ululuk35b-8 اُولُولُك , ululuk38b-11 اُولُولُك , ur-67a-2 اُور , urı urı24a-1 اُور اُور , uş23a-10 اُوْش , uyan-45a-2 اُوْيَان

u ünlüsünün ortada yazılışı

u ünlüsü ortada ötre(') ve ötreli vav(و) ile yazılmıştır.

Ötre(ُ)

arçuro53b-3 أرفرو, anuḡ3a-8 أنك, aldur-22a-10 الدُر, aḡsur-13b-3 أفسر, açuḡ69b-11 أچق, artuḡ28a-4 أرتق, aruḡ8a-3 أرتق, artur-47b-8 أرتر

Ötreli vav(و)

bulucu46b-10 بولن, bul-59b-6 بول, budag17a-11 بوداغ, ayruca28b-7 أيروجه, ululuk35b-8 اولولق, bunca43a-11 بونجه, buluġ buluġ

u ünlüsünün sonda yazılışı

u ünlüsü sonda ötreli vav(و) ve ötre(ُ) ile yazılmıştır.

Ötreli vav(و)

avlaġu17a-11 اولغو, arçuro53b-3 أرفرو, alçu67b-2 أچو, adlu23a-2 ادلو, bu2a-9 بو, qayġu18a-2 قیغو, kapu46b-10 قاپو, doğru51a-11 دغرؤ

Ötre(ُ)

oġu-43b-11 أوق, kamu28a-5 قام

2.1.8 ü ünlüsünün yazılışı

ü ünlüsünün başta yazılışı

ü ünlüsü başta ötreli vav(و) ve ötre(ُ) ile yazılmıştır.

Ötreli vav(و)

أوج **6a-6**

Ötre(')

üzere **31a-11**, üzre **1b-3**, üzre **1b-3**, üst **68b-8**

ü ünlüsünün ortada yazılışı

ü ünlüsü ortada ötreli vav(و) ve ötre(') ile yazılmıştır.

Ötreli vav(و)

büyü- **9b-11**, büyücek **16b-8**, büyü- **17a-7**, yedür- **59b-2**, belür- **27b-6**, bilük **38a-3**, bildür- **13b-2**, didür- **25a-8**, dökül- **42a-7**, dökün- **10b-6**, döndür- **32b-9**, edebsizlik **34a-2**, düşür- **57a-11**, emzür- **20a-1**, anıçün **28b-2**, abdestsüz **66b-5**

Ötre(')

üzere **71a-8**, yürü- **62b-8**, bildür- **13b-2**, didür- **25a-8**, dökül- **42a-7**, dökün- **10b-6**, döndür- **32b-9**, edebsizlik **34a-2**, düşür- **57a-11**, emzür- **20a-1**

ü ünlüsünün sonda yazılışı

ü ünlüsü sonda ötre(') ile yazılmıştır.

Ötre(')

üzere **71a-8**, yürü- **62b-8**

2.2 Ünsüzlerin Yazılışı

2.2.1 p ünsüzünün yazılışı

p ünsüzü bazen b(ب) ile bazen de p(پ) ile yazılmıştır. Zarf-fiil eki daima b(ب) ile yazılmıştır.

p ünsüzünün p(پ) ile yazılışı

çöp60b-5 چوپ, dep-63b-3 دپ, kapu46b-10 فاپو, kerpice63b-9 كریچ, küpe15a-4 كپه, öp-31b-1 آپ, tapu13b-4 طپو

p ünsüzünün b (ب) ile yazılışı

sep-65b-10 سب, yapış-30a-5 ییش, kap64b-8 قاب, çağırup56a-4 چاغرب, durup64b-3 درب, kaçup22b-11 قچب, kesüp11a-5 گسب, ksilüp10a-11 کسلب, ögredüp17a-6 اگردب

2.2.2 ç ünsüzünün yazılışı

ç ünsüzü bazen çim(چ) ile bazen de cim(ج) ile yazılmıştır.

ç ünsüzünün çim(چ) ile yazılışı

ağça16b-7 اقچه, anıçün28b-2 انچون, buçuğ42a-10 بچق, çanak62a-4 چنق, çibuk23a-5 چبق, çık-17b-1 چق, çiçek17b-1 چچک, çeyne-59b-9 چین, çok14b-4 چوق, çün20b-11 چون, çöp60b-5 چوپ, çevür-13b-8 چور, çök-13b-6 چک, geç-9b-3 کچ, neçün23a-9 نچون, iç-15b-3 اچ, içerü23b-7 اچرو, kaç-25a-1 قچ, kaçan29b-1 قچن, küçücük17a-7 کوچوک, göç-8b-1 کوچ, niçün9b-10 نچون

ç ünsüzünün cim(ج) ile yazılışı

aç11a-6 , açıl-17b-10 , ağaç9a-7 , alçak14b-3 , alçu67b-2 , avuç67a-4 ,
balçık55a-6 , çağır-44a-10 , çatlat-69a-5 , çek-5b-2 , çiftlen-5b-10 ,
giç-10a-8 , girçek51b-6 , gökçek9b-10 , güç17a-6 , gülünç76b-7 ,
kiçi45a-8 , niçe9a-9 , ödünç60a-1 , saç8a-3 , sırça63b-1 , şuç54b-3
ağaç , üç6a-6

2.2.3 t ünsüzünün yazılışı

t ünsüzü t(ت) ve tı(ط) harfleri ile gösterilmiştir. t(ت) harfi ince sıradan kelimelerde ön seste ve iç seste gösterilmiştir. tı(ط) ise kalın sıradan kelimelerden kelimelerde kelime başında kullanılmıştır. Tanrı kelimesi t(ت) ile yazılmıştır.

t ünsüzünün tı(ط) ile yazılışı

tağıt-26b-7 , tal-41b-9 , tamlı-61a-1 , tapu13b-4 , tar64b-7 , tartdur-
16b-8 , taşra5a-5 , tavar55a-8 , tayan-63a-4 , toğ-71a-
1 , toğra-59b-10 , taş17b-4 , toğrul-69b-5 , toğru69a-7 , tokın-18b-9 ,
toksan8b-11 , toldur-60b-4 , ton22a-1 , tozlu75a-4 , tuman18a-1 ,
tür-63b-3

t ünsüzünün t(ت) ile yazılışı

alt61a-1 , altı22b-3 , altmış27a-11 , anlat-41a-3 , arıt-7a-3 ,
artuk28a-4 , belinlet-24b-9 , bit-17b-3 , çağır-68a-1 , çiftlen-5b-10 ,
dart-60a-1 , dut-61a-1 , et-60a-1 , getir-20b-2 , göster-24b-3 ,
irte68b-2 , iste-76b-7 , Tanrı44a-9 , teg44a-9 , temür57b-5 , ten75a-5 ,
tezek63b-9 , tükür-64b-8

2.2.4 s ünsüzünün yazılışı

s ünsüzü sin(س) ve sad(ص) harfleriyle gösterilmiştir. Kalın sıradan kelimelerde sad(ص) kullanılmıştır. sin(س) harfi ise genellikle ince sıradan olmakla birlikte kalın sıradan kelimelerde de kullanılmaktadır.

s ünsüzünün sad(ص) ile yazılışı

baş-62b-10 بَص, ışmarla-20b-3 اصْمَل, kışa8a-2 قِصَه, saç8a-3 صَاح, sağ60b-9 صَاغ, şakal64b-7 صَقَل, şalgun54b-5 صَلْعُون, şan-20b-4 صَن, şaru76b-10 رُو صَا, şayru63a-7 صَيْرُو, şataş-9a-3 صَتَّش, şavaş76a-6 صَوَّش, şığa-63b-4 صِغ, şirçe63b-1 , şoş-64b-9 صُوق, şofra11a-7 صُفْر, şınuq62a-4 صِئُق, şoşak50b-2 صُوقُق, şoşran-62a-9 صُوقْرَن, şol7a-10 صُوق, şonra6b-5 صُوقْرَه, şor-28b-10 صُر, şovuk20b-8 صُوقُق, şoyun-74b-7 صُوقِين, şu3a-9 صُو, şuç54b-3 صُوج, şun-60b-9 صُون

s ünsüzünün sin(س) ile yazılışı

ağsur-13b-3 اَغْسُر, birisi6a-7 بِرِيسِي, bislen-7b-10 بِسْلَن, dirsek63a-3 دِرْسَك, eksük16b-9 اَكْسُك, es-18a-1 اَس, eski74b-3 اَسْكِي, geyesi69a-5 كَيْاس, göğüs70b-7 كُؤْس, göster-24b-3 كَس, gözsüz34a-4 كُؤْسُز, ısıcaş74b-6 اَسْجَق, iste-76b-7 اِسْتَه, kasuq7a-3 قَسُق, kes-13a-3 كَس, kimesne29b-6 كِمَسَن, ksil-10a-11 كِئِل, segirt-69a-9 سَكِرْت, sen9b-1 سَن, sene27a-2 سَنَه, sekiz7a-4 سَكِز, semirt-75a-5 سَمِرْت, sev-14b-1 سَو, sıq36b-6 سِيَق

2.2.5 k,g,ğ Ünsüzlerinin yazılışı

k,g,ğ ünsüzlerini ayırt etmek için farklı bir harf kullanılmamıştır. Hepsi kef(ك) harfi ile yazılmıştır.

k ünsüzünün yazılışı

bekle-74b-5 بَکَل، çek-5b-2 جَک، çök-13b-6 چُک، çünkü10b-8 چُنَکِه، dik-69b-7 دِک، dikel-30a-1 دِکَل، dök-50a-10 دُک، gök76b-10 گُوک، iki15b-5 اِکِی، irkek41a-8 اِرکِک، kelecı31b-3 کَلج، kez22a-10 کَز، kerpıc63b-9 کِرپِچ، kesdür-36a-9 کِسدُور، kesil-12b-10 کِسیل، kendü7b-3 کِندُور

g ünsüzünün yazılışı

big3b-6 بِيک، biregü59a-5 بِرَگُور، degin29b-4 دِکِن، degşüril-38a-4 دِکِشُورِل، degül19a-7 دِگُل، dılcügez13a-10 دِلجُور_گَز، dügün22a-1 دُگُن، girü57a-2 گِرُور، gedük62a-3 گِدُک، gel-5b-9 گِل، gerek 7b-4 گِرِک، geç-9b-3 گِچ، girçek51b-6 گِرِچِک، gider-7a-3 گِدر، gine43b-9 گِنِه، gice9a-1 گِجِه، ögren-31a-9 اُگِرِن

ŋ ünsüzünün yazılışı

aña6a-6 اِنَا، añıl-69a-9 اِنِکِل، añla-9b-4 اِنَل، belinlet-24b-9 بِلِکِلِت، beñlik64a-5 بِنِکِک، deniz41b-9 دِنِز، diñle-48b-8 دِکِل، eñ42b-7 اِن، gönül17a-10 گُونُل، qarañulıq39b-10 قَرَانُولِک، oñca9b-5 اِنجِه، öñ68a-8 اُون، şoñ62a-3 سُون، süñük63b-9 سُوک، Tañrı44a-9 تَانِرِ، yaluñuz49b-7 يِلُونُز، yañıl-72a-4 يَانِل

2.3 Bazı Ek ve Edatların Yazılışı

2.3.1 İle Edatının yazılışı

İle edatının ayrı yazılışı

e' ūzu ile 29b-7 اَعْدُ اِيلِه

sīret ile 35b-1 سِيرَت اِيلِه

kendü ile 42a-7 کِندُور اِيلِه

fışq ile 43b-4 فِشِق اِيلِه

İle edatının bitişik yazılışı

alçu-y-ıla67b-2 الْجُوَيْلَهُ
 barmağ-ıla59b-8 بَرْمَغَلَه
 çıbuğ-ıla28b-11 چَبُوغَلَه
 elfāz-ıla56a-11 الْفَازِلَه
 halk-ıla76a-2 خَلْقَلَه
 ad-ile15b-11 آدِلَه
 aḥkām-ile29a-11 أَحْكَامِلَه
 cehr-ile30a-8 جَهْرِلَه
 derdüm-ile13a-2 دَرْدُومِلَه

2.3.2 daḥı edatının yazılışı

daḥı edatı daima kendisinden önceki kelimededen ayrı yazılır.

ve bir daḥı 5b-10 وَ بَر دَٰحِي
 atası daḥı 5b-11 أَتَاسِي دَٰحِي
 olmağdan daḥı 10a-4 أَوْلَمَقْدَن دَٰحِي
 şöḥbet daḥı 12b-1 صُحْبَت دَٰحِي

2.3.3 içün edatının yazılışı

İçün edatı bazen bitişik bazen de ayrı yazılmıştır.

içün edatının bitişik yazılışı

aldırmağ-içün 22b-2 الدِرْمَغُون

cān-içün 55b-3 جَانِيچُون
 dimedüg-içün 25a-8 دمدكيچون
 geçürmeg-içün 52a-7 گچر مكيچون
 idildüg-içün 31b-11 ايدلدغيجون
 itdüg-içün 27a-3 ايدلدغيجون

içün edatının ayrı yazılışı

şikār içün 21b-11 شِكَار اِيچُون
 ‘ilm içün 24a-10 علم اِيچُون
 maşlahatları içün 41b-2 مَصْلَحَاتْلَرِي اِيچُون
 itmek içün 41b-11 اِتْمَك اِيچُون
 istifāde içün 48a-8 اِسْتِفَادَه اِيچُون
 mühim içün 53a-2 مُهْم اِيچُون

2.3.4 kim edatının yazılışı

Kim edatı kendinden önceki kelimededen ayrı yazılır.

ide kim 2a-9 اِدَه كِم
 vire kim 3b-6 وِرَه كِم
 olmaya kim 4a-7 اَلْمَيَه كِم
 ma‘lūmdur kim 18b-1 مَعْلُومْدُر كِم
 meger kim 24b-8 مَكْر كِم

Bir yerde bitişik yazılmıştır:

kimünle-kim 12a-5 كِمكُمْلَه كِم

Ayrıca çün bağlacına gelen kim eki de bitişik yazılmaktadır.

çün-kim 21b-1,24b-6 چُونَكِم

2.3.5 kadar edatının yazılışı

kadar edatı kendinden önceki kelimedenden ayrı yazılmaktadır.

ol kadar 44a-9 اُول قَدَر

bu kadar 45b-8 بُو قَدَر

Bir yerde kendinden önceki kelimeye bitişik yazılmıştır.

ne kadar 10b-10 نَقَدَر

2.3.6 ki edatının yazılışı

Ki edatı kendinden önceki kelimedenden ayrı yazılır.

didi ki 2b-8 دِدِي كِه

İtmeyesi ki 3a-1 اِتْمِيَايِسِي كِه

oldur ki 33b-4 اُولْدُر كِه

gördüm ki 34a-1 كُورْدُم كِه

çemendür ki 38b-9 چَمَنْدُر كِه

farz dur ki 42a-3 فَرْضُدُر كِه

2.3.7 imek yardımcı fiilinin yazılışı

Bazı durumlarda bitişik bazı durumlarda ayrı yazılmıştır.

imek yardımcı fiilinin bitişik yazıldığı durumlar

ḥaste-y-idi **20b-1** حَسْتَه يَدِي
 iderler-idi **24a-11** اِدْرَلَر دِي
 mülazım-idi **20a-3** مُلَازِم دِي
 almazlar-ıdı **24a-11** اَلْمَزَلَر دِي
 var-ıdı **33a-7** وَار دِي
 yoğ-ıdı **10a-1** يُوْغ دِي

imek yardımcı fiilinin ayrı yazıldığı durumlar

ḳande idüŋ **58a-1** قَنْدَه اِيْدُك
 şeyḥ idi **20a-2** شَيْخ اِدِي
 yir idi **57b-11** يِر اِدِي

BÖLÜM III

3 Ses Bilgisi

3.1 Ünlü Değişmeleri

3.1.1 i-e değişmesi

Eskiden beri Türkçede çok yönlü i>e,e>i,i>é,e>é,é>e,değişmelerin olması,bu meselenin kesin olarak ispatını güçleştirmiştir.Bu türlü çok yönlü değişiklikler Yalnızca eski devrelere ait değildir.Bugünkü Türk lehçelerinde de aynı şekilde ikilik gösteren ünlülerin bulunduğu bilinmektedir.¹⁹

Aynı kelimenin hem e’li hem de i’li şekillerinin bulunması, bu iki sesi bünyesinde bulunduran ve sonradan i ve e şeklinde gelişme gösteren bir kapalı e’nin é, varlığını düşündürmüştü de, bu konuda yapılan çalışmalar bu değişmenin hangi yönde olduğunu ortaya koyacak nitelikte değildir.²⁰

Esasen kapalı e’nin tespitini güçleştiren en önemli husus,yazıda bu sesi gösteren belirleyici bir işaretin bulunmayışıdır.Bu bakımdan bazı araştırmacılar,Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde i ile yazılan sesi kapalı e (é)olarak okumayı benimserken²¹,bazı araştırmacılar da böyle mühim bir meselede kuvvetli bir delilin bulunmayışı yüzünden

¹⁹ **Reşit Rahmeti Arat**, *Türkçe Metinlerde i-e Meselesi*, Krakow: Rozcnik Orientalistzny, 17 1953,s. 311;**Ahmet Cevat Emre**,*Türkçede Bulanık e(é), Fonemi*”, Türk Dili Belleten, seri 3-6-7 1946, s. 487-497

²⁰ **Mertol Tulum**, *Sinan Paşa,Tazarruname*, İstanbul: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kitaplığı, nr. T 800, 1968, s. 38

²¹**Tahsin Banguoğlu**, “*Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl ü Nevbahar*, Leipzig: 1938,s.39; **Mecdut Mansuroğlu**, *Sultan Velet’in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul:1958, s.71; **Saadet Çağatay**, *Türk Lehçeleri Örnekleri*, Ankara: 1977, s.7

metinlerde i ile yazılan bu sesi yazılışına bağlı kalarak i şeklinde okumayı tercih etmiştir.²²

Eski yazıda kelime başında ve ilk hecede olup i ile yazılan bütün sesler 16. asra kadar,yani Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesi devresinde i idi,henüz e olmamıştı.Bunu vokali harfle değil hareke ile işaretlenen metinlerden açıkça anlamaktayız.Esasen Batı Tükçesinin bu ilk devirleri i tarafındadır.²³

Günümüzde e sesini taşıyan fakat metnimizde i ile yazılan kelimeler:

bislen-7b-10, biş22b-3 , didür-25a-8, gibert-14a-4, gice9a-1, giç-10a-8, gine43b-9, girçek51b-6 , girü25a-1, giydür-15a-3, idici34b-2, idici34b-2, idil-31b-11, idin-8b-7, idiş-60a-2, idiş-60a-2, idivir-21b-4, il18a-6, ir-43a-3 , iriş-25a-5, irkek41a-8 , irte68b-2, it-55a-3,itdür-45b-7, kisil-10a-11, nirde39a-6 , vir-14a-9, virinil-5b-5, yi-57a-6, yidi15a-4, yiñi22a-1

Bazı kelimelerde e ünlüsü Eski Türkçede olduğu gibi devam etmektedir.

eşid->eşid-44a-3

kedür->geydür-17a-4

edgü>eyü15b-11

Hem e hem de i ile yazılan kelimeler:

beş22b-4

biş22b-3

eşid-44a-3

işit-56a-6

et-60a-1

it-55a-3

²² Zeynep Korkmaz, *Marzuban-name Tercümesi*, Ankara:Ankara Üniversitesi DTCF Yayınevi, 1973, s.100; Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul:Enderun Kitabevi, 1977, s.21.

²³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi* , İstanbul: Bayrak Yayınları, 2005, s.79.

eyü**15b-11**

geç-**9b-3**

geydür-**17a-4**

kesil-**12b-10**

neçün**23a-9**

ver-**3a-9**

iyi**39b-5**

giç-**10a-8**

giydür-**15a-3**

kisil-**10a-11**

niçün**9b-10**

vir-**14a-9**

3.1.2 o-u ve ö-ü değişmesi

Arap harfli yazıda Türkçenin yuvarlak ünlülerini göstermek için farklı işaretler mevcut değildir. Bu bakımdan ilk hecelerdeki yuvarlak ünlülerin dar mı yoksa geniş mi oldukları yazılışlarından belli olmamaktadır. Bu durumda, bu şekildeki kelimelerin ilk hece ünlülerinin bugünkü biçimlerinin ne zaman teşekkül ettiği kesin olarak bilinmemekle birlikte, bu teşekkülün, eski devirler içinde mümkün olabileceği gibi, ağız tesirleri dolayısıyla yeni olabileceği de düşünülebilir. Bazı kelimelerdeki o ve ö'lerin Rumeli şivesi tesiri ile u, ü olduğunu söyleyen dilciler teşekkülün yeni olduğu görüşündedirler.²⁴ Ancak i-e meselesinde gördüğümüz gey-/giy-, geydür-/giydür- misallerinde olduğu gibi, ikili şekillerin yan yana bulunması 15. asırda teşekkül etmeye başlayan yeni yazı dilinin ağızlardan ayrı bir gelişme gösterdiğini ortaya koymaktadır.²⁵ Biz de Eski Türkçedeki yazılışlarından yola çıkarak kelimeleri şu şekilde tespit ettik:

Dar ünlülü olarak tespit edilenler:

büyi-**17a-7**

büyük**28b-8**

kulavuzluk**62b-5**

²⁴ **Mecdut Mansuroğlu**, Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi, TDAY-Belleten 1956, s.137.

²⁵ **Tulum**, age. , s. 471

uğra-50a-11

uğrı42b-1

uy-68b-6

uyan-45a-2

yüri-8b-8

Geniş ünlülü olarak tespit edilenler:

oyuncu15a-2

oyna-69a-6

3.1.3 u-i ve ü-i değişmesi

Aslında u ile olan bazı kelimelerin Batı Türkçesinde i'ye döndüğünü ve bu değişikliğin Eski Anadolu Türkçesinden sonra tamamlandığını biliyoruz.²⁶Şu sözcükler Eski Türkçede dar-yuvarlak ünlü ile yazılırken metnimizde düz-dar ünlü ile yazılmaktadır:

büt->bit-17b-3

uçun>içün21b-10

üçünç>üçinci 17a-4

Hem yuvarlak hem de düz şekilli olanlar:

uş23a-10

işbu7a-7

beri10a-9

berü43a-11

oķı24a-6

oķu-43b-11

ululuk35b-8

ululuk38b-11

yüri-8b-8

yürü-62b-8

²⁶ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı II, İndeks-Gramer*, Ankara: TDK Yayınları, 1997, s.405

3.2 Ünlü Uyumu

3.2.1 Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçenin her devresinde olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesinde de kalınlık-incecik bakımından ünlü uyumu çok sağlamdır.²⁷

Bugün uyum dışında kalan -ki aitlik eki. Eski Türkçede -ki ve -kı olarak çift şekilli idi.Eski Anadolu Türkçesinde birçok halde bu çift şekillilik bulunmakla birlikte ekin tamamen uyuma bağlı olduğu söylenemez.²⁸Metnimizde uyuma bağlı olarak kullanılan -ki ekinin farklılaşmaları şu şekildedir:

altındağı**62b-9**

yanındağı**63a-3**

Uyum dışında kalan durumlar ise şunlardır:

başdaki**18a-7**

yaşdaki**15b-1**

-iken zarf-fiil eki bazı yerlerde uyum dışında kullanılmıştır:

yuriken**65a-1**

i- cevheri fiilinin -dük sıfat-fiil ekli biçimi olan idük yapısı bir yerde kendinden önceki kelimeyle uyumsuzdur.

²⁷ **Muhammet Yelten**, *Şirvanlı Mahmut, Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi, Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları, 1998, s.100.

²⁸ age., s.101

şā'im iduğın60a-3

idük yapısı bir yerde kendinden önceki kelimeyle uyumludur:

ḥarām iduğına54a-10

3.2.2 Düzlük-yuvarlaklık Uyumu

Yuvarlaklık-düzlük bakımından vokal uyumunun Türkçenin ilk devirlerinden beri umumîleşip sağlam kaideler olarak ortaya çıkmadığı malumdur.Eski Türkiye Türkçesinde ise,bu hal devam etmekte, ayrıca eski ve yeni yazı dilimizden farklı olarak birçok kelimelerde bir yuvarlaklaşma kendini göstermektedir.Düz vokal taşıması gereken,Uygur devresinde olduğu gibi, bugün de düz vokal taşıyan bazı kelimelerin yuvarlak vokalli olduğu görülüyor.Bu yuvarlaklaşma(labialisation), Eski Türkiye Türkçesinin en mühim fonetik hususiyetlerinden birini teşkil etmektedir.²⁹

Bu yuvarlaklaşmanın çeşitli sebepleri vardır.Bir kısmında dudak konsonantları rol oynamıştır.Eski Türkçe devresinde mevcut olan -ğ ve -g'lerin Batı Türkçesinde düşmesi,daha doğrusu vokalle kaynaşması neticesinde de,vokaller yuvarlaklaşmış bulunmaktadır.Bazı kelimelerdeki yuvarlaklık ise hiçbir sebebe dayanmaktadır.³⁰

Bu görüşlerden yola çıkarak biz de kelimelerde ve eklerde yuvarlaklaşmayı ayrı olarak inceleyeceğiz.

Kelimelerde yuvarlaklaşma

-ğ ve -g'lerin düşmesiyle

²⁹Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi-15. yy. Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994, s. 27

³⁰ age.,s. 28-29

Ana Oğuz Türkçesinde g'nin erimesi birdenbire olmamıştır. Ara safhalarını tespit edemediğimiz gelişme şöyle olmuştur(başlıg örneğinde): başlıg>başlığ>başlıw>başluw>başlu. Bunun böyle olduğu düşen g'den önceki ünlünün yuvarlak oluşundan bellidir. Doğrudan doğruya g düşmesi, ünlünün yuvarlaklaşması için bir sebep olamaz. Yuvarlaklaşma için bir sebep lazımdır; bu da w'dir. w'nin ortaya çıkması için de g'nin mutlaka sızıcılaşıp ğ olması gerekir. Bizce Oğuz Türkçesindeki kamu, başlu, ölü gibi kelimelerin son ünlüsü uzundu; çünkü ünsüz erimesinden sonra mutlaka bir telâfi uzunluğun yaşanması gerekir.³¹ Kelimelerin sonundaki -ğ ve -g'lerin düşmesi sonucu oluşan yuvarlaklaşmalar için örnekler şunlardır:

alçığ>alçu**67b-2**

adriğ>ayru**15b-5**

kamığ>kamu**28a-5**

kapığ>kapu**46b-10**

yazığ>yazu**36a-11**

Dudak ünsüzlerinin etkisiyle yuvarlaklaşmalar

avuç**67a-4**

avurt**7a-5**

Çıbuğ**28b-11**

kulavuzlık**62b-5**

tapu**13b-4**

yağmur**18a-1**

yapuş-**23b-5**

yavru**18b-1**

yavuz**24a-5**

yavuzluk**25b-5**

³¹ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Kitabevi, 2005, s.:457

Herhangi bir sebebe bağlı olmayan yuvarlaklaşmalar

Bazı kelimelerdeki yuvarlaklığın sebebini izah edemiyoruz. Bünyelerinde dudak konsonantı bulunmadığı veya yuvarlak vokal teşekkölünü icab ettiren herhangi bir hadiseye maruz kalmadığı halde , bunlar yuvarlak vokal tařımaktadır³².

ağsur-**13b-3**

aruğ**8a-3**

đarřu**52a-7**

đayđu**18a-2**

řalđun**54b-5**

berü**43a-11**

-uğ,-ük eki ile oluşan yuvarlaklaşmalar

şinuğ**62a-4**

đasud**7a-3**

açud**69b-11**

artud**28a-4**

-aru,-erü eki ile

yuğaru**49b-11**

ilerü**15b-2**

içerü**23b-7**

Eklerde ünlü uyumu

Yuvarlak ünlülü ekler

³² Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi-15. yy. Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994, s.30.

Zarf-fiilEki-up,-üp: kılup 1b-4, olınup 2a-10, bulup 2a-11, alup 11a-10, getirüp 2b-6, idüp 2b-9, verüp 3a-10, kesüp 11a-5

Ettirgenlik Eki-dur,-dür: azdurup 4a-8, tartdurmayaalar 16b-8, aldurmak 22a-3, kalduralar 28b-10, itdürmek 6b-6, bildüre 13b-2, giydürmeyeler 15a-3

Ettirgenlik Eki -ur,-ür: belür- 27b-6, degür- 67a-6, geçür- 52a-7, artur- 47b-8, yatur- 15b-5

Emir Eki -sun,-sün,-sunlar: açılusun 17b-10, olmasun 20a-10, şanmasunlar 48b-2, itsün 17b-10, beñzemesün 23a-11, ögrensün 24a-9, şanmasunlar 48b-2

1.Şahıs İyelik Ekleri-(u)m,-(ü)m,-(u)muz,-(ü)müz: ağzumdan 61b-8, aqçacuğum 59a-4, artuqlıgum 42b-7, ayağum 23a-9, benüm 11a-10, bī-ḥalelüm 3a-4, bizüm 24a-11, cehāletüm 26b-4, anamız 20a-7, şuçumuz 61b-5, üzerümüze 71a-8, didüğümüz 61b-5, peygamberümüze 6b-11

2. Şahıs İyelik Ekleri -(u)ñ,-(ü)ñ,-(u)ñuz,-(ü)ñüz: ecrüñüz 3a-1, ḥaymeñüzden 2b-10, ḥazret-üñüz 56b-7, kifāyetüñüz 3a-3, maʿrifetüñüz 61b-7, ʿamīmeñüzden 2b-9, oğlanlarıñuza 40b-10, ceblıgıñuz 56b-8, ednāñuz 42b-7, aqrāñuḡa 76a-3, başuñ 55b2, dostlar-uñdan 76a-8, getürdügüñ 19b-7, ḥācetüñ 76b-6, ḥikmetüñ 34a-6

İsimden İsim Yapma Eki -lu,-lü: adlu 23a-2, atlu 50a-1, baḥtlu 29a-8, şıfatlu 21a-10, ābdestlü 62b-2, deñlü 26b-6, dillü 58b-9

İsimden İsim Yapma Eki -suz,-süz: destürinsuz 29a-1, riyāsuz 76a-1, yoldaşsuz 62b-6, ābdestsüz 66b-5, edebsüz 35b-8, tahāretsüz 30a-3

1.Tekil Şahıs Görülen Geçmiş Zaman -dum,-düm: aldum 45b-2, kıldum 45b-2, yarlıgadam 43a-8, bildüm 34a-2, çekdüm 12a-6, irişdüm 43b-1, itdüm 62a-1

2. Şahıs Görülen Geçmiş Zaman Ekleri -duñ,-düñ,-duñuz,-düñüz: dimedüñ mi 45b-10, ezberledüñ 41a-1, geldüñ 44a-7,neyledüñ45a-11,azarlarduñuz 61b-6, gördüñüz mi 43b-2, itdüñüz 61b-7, oquduñ 40b-10, varduñ 58a-5, kılduñ mu 45b-1

Geniş Zaman Eki -ur,-ür: açılır 25b-10, alınur 24b-11, alur 23b-6, qalır 14a-3, kıılınur 69b-8, anılır 15b-11, ögredürler 28a-1, segirdürler 56a-6, bilür 55a-5

Bildirme ve Kuvvetlendirme Eki -dur,-dür: budur 7a-10, buyurmuşdur 63b-7, dutmayanlaradur 44a-4, evlādur 63b-6, eylemişdür 27a-4, ferāğatdür 10a-9, gelmişdür 10a-6, gencdür 47a-2

2.Çoğul Şahıs Emir Eki -(u)ñ,-(ü)ñ: bulñ 18a-10, olñ8b-1, ʔalñ 41b-9, çiftlenñ 8a-11, dönñ 18a-9, gelñ 28a-11

İlgi Hali Eki-uñ,-üñ,-nuñ,-nüñ: ağacınñ 17a-11, ananñ 19a-6, a^c zāsınñ 64b-9, atanñ 19a-6, bunñ 44a-11, delünñ mü 9b-4, emzürdigünñ 20a-1, ʔazretinñ 20a-6, içenñ 61a-2, kāfirün 54a-4, kimselerün 36a-1, ^c asruñ 71a-3, ^c avratlaruñ 75b-4, oğlancuqlaruñ 28b-8

1.Çoğul Şahıs Emir Eki -alum,-elüm: görelüm 43a-2, idelüm 43a-1, varalum 43b-3

İsimden İsim Yapma Eki-cuq,-cük: canavarcuqları 62b-10, ʔāṭırcuqların 14b-3, oğlancuq 14a-8, küçücük-iken 17a-7

Zarf-Fiil Eki -(y)U:şoqranu 62a-9, gümrenü 62a-10

Düz ünlülü ekler

Yükleme Hali Eki -ı,-i: yolu59b-9, sözi51a-6

İyelik Eki-ı,-i;-sı,-si: ʔayrlısı6a-1, ʔorqısından 8b-5, ölüsün45b-3, kendüsü52a-8, ʔolından 24a-2, şoñında 59b-7, öñinden 59b-11, çöpi 60b-5

İsimden İsim yapım Eki -cı,-ci: oyuncıya 15a-2

Fiilden İsim yapım Eki -ıcı,-ici: şanicılar 34b-1, uzadıcı 17b-4, atıcı 17b-4, girici 46b-11, idici 34b-2

Görülen Geçmiş Zaman Eki -dı,-di: ʔodı 26b-10, ʔondurdı 24a-2, oqıdı 27a-10, söyledi 57b-4, virdiyse 50a-3, yetişdi 27a-7

Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki -mış,-miş: yoğ-imiş 26b-10, bulmuşdı 57b-2, buyurmuşdur 40b-10, döndürülmüş 32b-9, düşmiş 18a-1, getürmüş 19b-6

Teklik 2. Şahıs Emir Eki -gil: söylegil 9b-5, nilgil 36a-10

Teklik 2.Şahıs Bildirme Eki -sın,-sin: ārāyışisin 23a-7

Çokluk 2.Şahıs Eki-siz: itmeyesiz3a-1

Zarf-fiil Eki -ıcaq,-icek: oqıyıcaq 72a-3, olalıcaq 14a-1, olıcaq 16b-9, oturıcaq

13b-5, viricek 49a-8, degicek 15b-5, getiricek 22b-9

3.3 Ünlü Türemesi

Eski Anadolu Türkçesinde Türkçe kelimelerde ünlü türemesi çok sık görülen bir ses hadisesi değildir. Ancak bazı kelimelerde kelime ortasında görülür.³³ Karındaş **45a-5** kelimesi muhtemelen karındaş şeklinde yazılması gerekir. Eğer öyle olursa bir ünlüsünün türediği düşünülebilir. Fakat karındaş **45a-7** kelimesinin de metnimizde mevcut olması yazım yanlışlığı olması ihtimalini de aklımıza getirmektedir.

3.4 Ünlü Düşmesi

Kelime başında ünlü düşmesi Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yaygın değildir. Ancak vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi hadisesine Eski ve Orta Türkçe metinlerinde de rastlanmaktadır.³⁴ Metnimizde de bu ses olayına rastlanmaktadır:

ağzına **48a-11**

ayru **15b-5**

ayrıl- **42b-1**

ayruğ **10b-6**

boynına **65b-3**

burnına **7a-5**

buyruğ **54b-11**

eydür **7b-11**

eyde **66a-3**

eylük **12a-1**

gönlindeki **59a-4**

³³ **Mustafa Özkan**, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul: 1995, s.98.

³⁴ **Muharrem Ergin**, *Dede Korkut Kitabı II, Gramer-İndeks*, Ankara: TDK Yayınları, 1963, s.370

ķavşurup**32b-6**

oğlan**8a-5**

oynamaya**69a-6**

uyķu**19b-11**

3.5 Ünlü Birleşmesi

Türkçede kelime köklerinde yan yana iki ünlünün bulunması mümkün olmadığından, ünlü ile sona eren bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek veya kelime eklendiği zaman ünlülerden biri düşmekte ve bir birleşme meydana gelmektedir. Bu birleşme geçici olabildiği gibi, kalıcı nitelikte kelimeler de ortaya çıkmaktadır.³⁵Metnimizde bu ses olayının örnekleri şunlardır:

bu+eyle> böyle**12b-8**

ne+içün>neçün**23a-9**

ne+eyle->neyle**45a-11**

şu+eyle>şöyle**2a-9**

şu+imdi>şimdi**18a-7**

şu+ol>şol**3b-11**

ne+ise+ne>nesne**5a-6**

3.6 Hece Düşmesi

Metnimizde hece düşmesi örneği olarak -dur,-dür bildirme ve kuvvetlendirme eki vardır.

³⁵ Faruk Kadri Timurtaş, *Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri*, TM, 18 , 1976, s.340.

aḥmaḳdur**59a-3**

aḥşamdur**18a-7**

3.7 Ünsüz Değişmeleri

3.7.1 b>p değişmesi

Bugün p ile kullandığımız bazı kelimeler Eski Anadolu Türkçesinde b ile kullanılmıştır. Bunun örnekleri ise şunlardır:

barmaḳ**63b-1**

biş-**63b-9**

bişirül-**60a-6**

3.7.2 b>v değişmesi

Eski Türkçedeki bazı kelimelerdeki ön, iç ve son ses durumundaki b'ler v olmuştur.³⁶ Metnimizde bu değişimin örnekleri şunlardır:

bar>var**23b-2**

bar->var-**3b-7**

bir->vir-**14a-9**

yabız>yavuz**24a-5**

eb>ev**29b-4**

ḳulabuz>ḳulavuzlık**62b-5**

yalbar->yalvar-**59a-4**

---

³⁶ Mustafa Özkan, age., s.99.

3.7.3 t>d değişmesi

Eski Türkçede kalın ve ince sıradan bütün kelimelerin başında t-d ayrımı yapılmadan hep t'li şekiller bulunmaktaydı. Aslında t olan bu fonemin d şeklinde gelişmesi Eski Türkçe devresinin sonlarında başlamıştır. Ancak bu değişmenin gösterdiği seyir pek açık değildir. Eski Anadolu Türkçesinde ise t'yi devam ettirme veya d'ye dönüştürme bakımından karışık bir durum kendini göstermektedir. Bu karışıklık yüzyıldan yüzyıla ve eserden esere göre farklılık göstermekle birlikte, daha ziyade ince sıradan kelimelerin başındaki t'ler daha çok korunmuştur ve bunlar da genellikle tı ile yazılmıştır.³⁷ Eski Türkçede t ile yazılıp metnimizde d ile yazılan kelimeler şunlardır:

dağı**5b-10**, dart-**60a-1**, di-**25a-8**, debret-**64b-5**, deg-**64b-7**, degin**29b-4**, degül**19a-7**, dek**11b-4**, del-**15a-4**, delü**9a-7**, demür**58a-3**, deñiz**41b-9**, deñlü**26b-6**, dep-**63b-3**, deri**15a-1**, derle-**62a-3**, dernek**15a-2**, dırnağ**7a-2**, di-**4b-5**, dik-**69b-7**, dikel-**30a-1**, dil **52a-4**, din-**57b-9**, direk**67b-11**, diri**16b-1**, diril-**76a-2**, dirsek**63a-3**, dişle-**34b-6**, diz**63a-2**, doğru**51a-11**, dög-**24a-5**, dök-**50a-10**, dönderül-**57a-2**, döre**18b-7**, dört**15a-7**, döse-**69b-1**, döseğ**15a-8**, dur-**20b-6**, dün**52b-8**, dür-**2a-7**, dürlü**6b-9**, düş-**61b-4**, düz-**55a-6**

Hem d hem t ile yazılanlar:

demür 58a-3	temür 57b-5
doğru 51a-11	toğru 69a-7
dut- 61a-1	tuğ- 8b-11
dur- 20b-6	tuğ- 63b-3

Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine t sesini koruyanlar:

Tağrı**44a-9**, tağıt-**26b-7**, tağ-**15a-4**, tal-**41b-9**, tamla-**61a-1**, tanış-**9a-2**, tapu**13b-4**, tar**64b-7**, tartdur-**16b-8**, taş-**17a-10**, taş**17b-4**, taşra**5a-5**, tatlu**52a-4**, tavar**55a-8**, tayan-**63a-4**, teg

³⁷ Mustafa Özkan, age., s.99.

44a-9,ten75a-5,tezek63b-9,tükür-64b-8,tüş76b-10,çoğ-71a-1,çoğra-59b-10,çoğrıl-69b-5, tokın-18b-9,toksan8b-11,tokuz8b-11,toldur-60b-4,ton22a-1,tozlu75a-4, tuman18a-1

3.7.4 k>g değişmesi

Kelime başındaki bu değişiklik Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçişte ortaya çıkmıştır.Bu ses hadisesi büyük ölçüde gerçekleşmekle birlikte umumi değildir.Zira k'nin değişmediği örnekler de vardır.Ayrıca Arap harfli yazının k-g ayrımı yapmayan imlasından kef ile yazılan kelimelerin k'ye mi yoksa g'ye mi delalet ettiklerini ayırmanın imkanı yoktur.³⁸Bu seslerin gelişimini göz önüne alarak Eski Türkçede k olup Eski Anadolu Türkçesinde g olan kelimeler şunlardır:

geç-9b-3,geçür-52a-7,gel-5b-9,gerek 7b-4,girü57a-2,getür-20b-2,geydür-17a-4,gezdür-24a-8,gice9a-1,giç-10a-8,gir-23b-7,girçek51b-6,git-32b-11,giydür-15a-3,gizlü59a-5,göç-8b-1,gögüs70b-7,gök76b-10,gökçek9b-10,gölge28b-6,gönder-17b-10,gönül17a-10,gör-20a-8,göster-24b-3,götür-14b-1,göz23b-3,gözet-69b-10,güç17a-6,gül-75b-3,gün17a-10

Bugünkü yazılışından yola çıkarak k ile yazıldığını düşündüğümüz kelimeler şunlardır:

kendü 7b-3, kiçi45a-8, kişi6b-1, kimse 6a-3

3.7.5 k>ğ değişmesi

Türkçe kelimelerde ön ses durumunda ģ sesi yoktur.Bu bakımdan ön ses durumundaki k'lar kendini muhafaza etmektedir:kanı,ķanda,ķandan,ķangı.Yalnız

³⁸Mustafa Özkan, age., s.99.

Arapça ve Farsçadan geçme kelimelerde ön ses durumunda h bulunmaktadı. halk, hayāl, hıyānet gibi.³⁹

Türkçe kelimelerde iç ve son ses durumundaki k>h değişikliği ise Eski Anadolu Türkçesinde geniş ölçüde görülen bir değişikliktir.⁴⁰ Ancak k'lı ve h'lı şekillerin yan yana ve karışık olarak kullanılmaları hadisenin düzenli olmadığını göstermektedir. Daha sonraki devirlerde Anadolu sahasında k'lı şekiller umumileşirken Azeri sahasında h'lı şekiller yaygınlaşmıştır.⁴¹ Metnimizde k>h değişikliğine uğramış kelimeler şunlardır:

aḥşam**75a-8**, daḥı**5b-10**, uyḥu**24b-11**, yoḥsa**23b-4**

3.7.6 g>v değişmesi

Türkçede kelime ve hece sonuyla, kelime ortasında ve hece başındaki g'ler v şeklinde inkişaf etmektedir. Bilhassa yuvarlak vokal bulunduğu zaman bu değişme görülüyor. Ayrıca bu g'lerin yumuşak ğ şeklinde telaffuz edildiklerini de biliyoruz.⁴² Metnimizde bu kelimeler g'li şekilleriyle kullanılmıştır:

deg-**64b-7**, degül**19a-7**, döğ-**24a-5**, düğün**22a-1**, eger**8a-11**, göğüs**70b-7**, öğret-**6a-1**, öğüt**34a-8**, segirt-**69a-9**, söğ-**24b-8**, yigitlik**10b-4**

3.7.7 ğ>v değişmesi

Pek mahdut kelimedede ğ'ler v olmuştur.⁴³ Metnimizde de ğ>v değişimini

³⁹Mustafa Özkan, age., s.100.

⁴⁰Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı, Gramer-İndeks*, Ankara:TDK Yayınları, 1963, s.418

⁴¹Muharrem Ergin, *Kadı Burhaneddin Divanı Üzerinde Bir Gramer Denemesi*, TDED, 4-3, 1951, s.287

⁴² Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi-15. yy.Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994, s. 50.

⁴³ Faruk Kadri Timurtaş, age.,s.54.

örnekleyen sözcükler bir tanedir:

şovuk**20b-8**

3.7.8 k>ğ değişmesi

Kelime başındaki k'ların ğ olması ancak Batı Türkçesinin bugünkü ağızlarında ortaya çıkmış bir değişikliktir. Azeri ağızlarında bu k'lar hep ğ olmuşlardır. Bu değişikliğin tarihî devirlere kadar çıkması normalde mümkün değildir.⁴⁴Eski Anadolu Türkçesi döneminde böyle bir değişimin görülmeyişi gal-**56b-7** kelimesini bir müstensih yanlışı olarak düşünmemize sebep vermektedir.

3.8 Ünsüz benzeşmesi

3.8.1 İmlâsı klişeleşmiş ekler

Eski Anadolu Türkçesinde kök-ek birleşmesi hadisesinde bazı eklerin tek şekilli oldukları görülmektedir. Türkçede sadasız bir ünsüz ile biten kök ve gövdelere getirilen eklerin de sadasız olması gerekmektedir.⁴⁵Fakat bazı eklerde klişeleşmiş imlâdan dolayı bu sadasızlaşma olayı görülmez. Metnimizde bu ekler şunlardır:

Bulunma Hali eki -da,-de: atda**75b-6**, başdaki **18a-7**, nâsdan **11a-5**, meclisde **3b-7**,

‘âhiretde **47b-10**

Ayrılma Hali Eki –dan,-den: ‘ibâdetden **43a-4**, zinetden **35b-4**, nâsdan **11a-5**

⁴⁴ **Muharrem Ergin**, *Dede Korkut Kitabı, Gramer-İndeks*, Ankara:TDK Yayınları, 1963, s.420

⁴⁵ **Mustafa Özkan**, age., s.101

Görülen Geçmiş Zaman Eki -dum,-düm,-duñ,-düñ,-dı,-di: tutdum 34a-8, dutdum 13a-1, irişdüm 43b-1, itdünüz 61b-7, yağmışdı 42a-7, yapışmışdı 20b-9, bulmışdı 57b-2, degmemişdi 67a-8, dimişdi 8b-11

Sıfat-fiil Eki-duğ,-dük: işitdükleriyle 48b-8,

Bildirme ve kuvvetlendirme Eki -dur,-dür: kalmışdur 42b-3, oğımışdur 31a-8, buyurmışdur 63b-7, nuşusdur 22b-2, lā-be 'sdür 30a-10, öğrenmişdür 31a-8, gerekdür 13a-10

Ettirgenlik Eki -dur,-dür: söyleşdürmeyeler 28b-9, yitişdürdün 57b-7, deşdürmek 22a-4, barışdurmağda 57a-6, tartdurmayalar 16b-8

3.9 Kelime İçinde Ünsüz Benzeşmesi

Türkçede iki vokal arasında bulunan tonsuz konsonantlar p,ç,t,k,ğ,f,s,ş umumiyetle tonlulaşıp b,c,d,g,ğ,v,z,j olurlar.⁴⁶Bu olayın metnimizdeki örnekleri şunlardır:

-t->-d-

gider 42a-8, ider 2a-9, işidicek 43a-9, dördi 22b-4, eydür 64a-1, eyde 66a-3

-k->-g-

Metnimizde k ve g seslerini ayırt etmek için farklı bir harf kullanılmadığından bu değişmeyi Türk dilinin genel ses yapısından çıkarıyoruz.

getürmege 20b-2, içmege 60b-10, direge 67b-11, geçdüğünden 45b-9, getürdüğü 19b-7, itdügümden 11b-7

-k->-ğ-

⁴⁶ Faruk Kadri Timurtaş, age., s.59.

maşharalığa**38a-4**,oğımağa**27a-6**,şoğağa**15a-1**,varmağa**15a-1**,akçacuğum**59a-4**,
anlamayamadığı**51b-4**, arturduğınca **47b-8**

3.10 Ünsüz Türemesi

Yardımcı ünsüz -y- ünsüzü ünsüz türemesi örneği olarak gösterilebilir:

ādābıyla**3a-7**,adıyla**30b-11**,almaya**64b-9**,anaya**18b-7**,bırakmaya**67b-11**,bildürmeyüp
60a-4,bilmeyen**56b-11**,bieregüye**59a-5**,deriye**15a-1**,dilemeyeler**32a-4**

3.11 Ünsüz Düşmesi

3.11.1 -y- düşmesi

ıraq**11a-1**

3.11.2 -l- düşmesi

otura**28b-8**

getürdi**20b-3**

3.12 Ünsüz İkizleşmesi

Bazı seslerin düşmesi ya da değişmesi sonucu birkaç kelimedede -ss- ikizleşmesi meydana gelir⁴⁷:

ıssı(**28a/8**)

---

⁴⁷ Mustafa Özkan, age., s.101

BÖLÜM IV

4 Şekil Bilgisi

4.1 Çekim Ekleri

4.1.1 İsim Çekimi

Çokluk eki -lar,-ler

anaların **19a-3**, atalar **14a-11**, dutmayanlaradur **44a-4**, günahlardandır **19b-2**, günlerde **22b-4**, hikâyetler **57b-1**, hünerler **36b-3**, kardeşlerün **76a-4**

Aitlik eki -ki,-ğı

içindeki **64b-9**, şimdiki **37b-11**, başdaki **18a-7**, elindeki **59a-3**, yanındaki **63b-1**, altındaki **62b-9**

İyelik ekleri

Birinci Tekil Şahıs-(u)m,-(ü)m: ayagum **23a-9**, kulum **43b-9**, oğlum **18a-9**, ömrüm **4a-11**, Rabbümün **29a-7**, tenümün **4a-10**, atamun **9a-4**

İkinci Tekil Şahıs -(u)ñ,-(ü)ñ: başun **55b-2**, cevābun **9b-5**, kulun **17a-9**, refiķun **62a-9**, sözün **9b-10**, yirün **69b-3**, arķaņa **19b-11**, atañ **76a-3**

Üçüncü Tekil Şahıs -ı,-i,-sı,-si: adı **64a-7**, aķrānı **5a-2**, alnı **69b-2**, döşegine **15a-8**, eceli **21b-7**, evlāsı **36a-11**, farīzasında **68b-3**, İbtidāsında **46a-10**, kadīmisi **74b-3**, kendüsi **31b-7**, kimisi **42b-9**

Birinci Çoğul Şahıs -(u)muz,-(ü)müz: şuçumuz **61b-5**, didüğümüz **61b-5**, didüğ-

ümüz**61b-5**, anamız**20a-7**

İkinci Çoğul Şahıs -(u)ñuz,-(ü)ñüz: celebrıñuz**56b-8**, ednāñuz**42b-7**,
kuluñuz**56b-1**, maḥdūmlıñuz**56b-9**, oğlanlaruñuz**40b-10**, ‘ ināyetüñüz**3a-2**,
üzeriñüze **8a-9**, ecrüñüz**3a-1**, ḥazretüñüz**56b-7**

Üçüncü Çoğul Şahıs -ları,-leri: İmāmları**70b-6**, kızcuğazları**14b-6**, kulağları**68b-7**,
muşāhibleridür**12a-10**, niçeleri**21a-5**, taḥşilleri**27b-6**

Hâl Ekleri

İlgi hâli Eki -uñ,-üñ,-nuñ,-nüñ:

ağacınuñ**17a-11**,anasınuñ**20b-5**,atalaruñ**5b-11**,atamıñ**9a-4**, ḥalkıñ**36a-4**, kızcuğaz-
laruñ**28b-10**, kişinüñ **55a-1**, mağribüñ**71b-9**, müsāfirüñ**19a-8**, nenüñ**54a-7**

Yükleme hâli eki: -(y)ı,-(y)i,-n,-ni,-ni:

-(y)ı,-(y)i yüklem hali ekinin Eski Türkçedeki Eski Türkçedeki -(ı)ğ,-(i)g ekinin sonundaki ğ/g seslerinin düşmesü sonucu meydana geldiği düşünülmektedir. Fakat Mustafa Canpolat, ğ/g düşmesi söz konusu olsaydı ekin -(y)ı,-(y)i biçiminde değil de -(y)u,-(y)ü biçiminde olacağını söylemiştir.Ekin 3. tekil şahıs ekinden örnekseme yoluyla bu -(y)ı,-(y)i şekline gelmiş olduğu düşünülmüş olsa bile seyrek de olsa yuvarlak şekillerinin bulunmuş olması gerekirdi.Dolayısıyla ekin(biz+ni,siz+ni,olar+nı)gibi çoğul biçimlerden ve 3.tekil kişi iyelik ekinden sonra gelen +ni biçimi genelleşirken,Oğuzcada ben+i,sen+i,a+n+ı gibi tekil zamirlerde görülen asıl belirtme durumu eki genelleşmiştir.⁴⁸

oğlancukları**15a-1**, oğlanı**17a-1**, pendi**34a-9**, seni**43a-8**, şuyı **61a-1**, vüzerāyı**61a-6**,
atayı**18b-4**, kapuyı**13b-8**, kendüyi**15b-7**, nesneyi **14a-7**

⁴⁸ **Mustafa Canpolat**, *Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu(accusativus)Ekinin Kökeni Üzerine*, Ankara: Türkoloji Dergisi, 1992, c.10, S.1, s.9-11

Üçüncü şahıs iyelik ekinden sonra -n şeklinde kullanılan yükleme hali eki de metnimizde mevcuttur:

ağçasın**59a-3**, arçasın**67a-4**, belâsın**12a-6**, fâ'idesin**47b-4**, hâlvetlerin**74b-6**,
hârâmlığın**43b-11**, hâremin**62a-7**

-nı,-ni eki ise kalıplaşmış bunı,şunı örneklerinde görülmektedir:

şunı**44a-3**,bunı**73a-8**

Yönelme hali eki -(y)a,-(y)e:

cum' aya**70b-10**,devâya**32a-6**,dünyâya**18b-2**,gibiye**48b-11**,girüye**70a-4**,kefereye**50a-4**,kenârına**26b-11**,kolına**67a-7**,kulağına**24b-7**,leşkerine**57a-4**,meşakķatine**14b-7**, mu-
kaddesine**2a-3**

Bulunma hali eki -da,-de:

münâcâda**43a-5**,naşârâda**55a-10**,ortasında**41b-9**,ravzasında**3a-11**,rek' atde**69b-8**,rivâyetde**54b-7**, sâ' atde**21b-2**,secdede**69b-4**

Ayrılma hali eki -dan,-den:

sevdâsından**10a-11**,şovukdan**20b-8**,tabî' atdan**14a-4**,tarafından**14b-4**,üstünden**27a-1**,yirden**11b-7**,yüzünden**67a-6**,zahmetinden**63b-8**

Şu iki kelimedede ise -din eki kullanılmıştır:

Tağrıdın**54b-9**,öğdin**49a-6**

Eşitlik hali eki -ca,-ce:

nesebince**50b-8**,öñince**62b-4**,ziyādece**14b-1**,ma^ç şūmcalara**14a-7**,oñca**9b-5**,artur-
duğınca**47b-8**

Eski Türkçedeki -layu,-leyü eki de Eski Anadolu Türkçesinde -layın,-leyin biçiminde eşitlik hali eki olarak kullanılmıştır⁴⁹.

ikileyin**63b-5**

Yön gösterme hali eki -ra,-re,-ru,-rü,-aru,-erü:

yuğarudan**49b-11**,üzerümüze**71a-8**, içerü**23b-7**,taşra**9a-6**

Vasıta hali eki -(y)ıla,-(y)ile,-n,-la,-le:

kahkaha-y-ıla**52b-11**,kendü-y-ile**31b-1**,nesne-y-ile**46a-4**,devā-y-ile**63b-10**,edeb-ile**74b-7**,eyyām-ile**27b-5**,gāyib-ile**56b-7**,giceyle**56a-4**,gönliyle**68b-1**,haşemle**42a-8**

EAT'de +ile edatının genişletilmiş biçimi olan +ilen/+ilem biçimleri de bulunmaktadır.⁵⁰Bizim metnimizde +ilen biçimi görülmektedir:

kendü-y-ilen**34a-7**, kimse ilen **9a-8**

-n vasıta hali eki kalıplaşmış örneklerde görülmektedir:

degin**29b-4**,içün**48a-8**

⁴⁹ **Muharrem Ergin**, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2005, s.241

⁵⁰ **İ. Gülsel Sev**, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Ankara: Akçağ Yayınevi, 2007, s.:484

dünle**43a-3** kelimesinde kalıplaşmış -le vasıta hali eki vardır.

4.1.2 Fiil Çekimi

Şahıs ekleri

İyelik kökenli şahıs ekleri

Görülen geçmiş zaman ve şart kipinde kullanılır.

1. Tekil Şahıs:-m

2. Tekil Şahıs:-ñ

3. Tekil Şahıs: ø

1. Çoğul Şahıs:Örneği yoktur.

2. Çoğul Şahıs: -ñuz, -ñüz

3. Çoğul Şahıs:-lar, -ler

Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

İstek kipi ve geniş zamanda kullanımıştır.

1. Tekil Şahıs:-am, -em

2. Tekil Şahıs:-sın, -sin

3. Tekil Şahıs: ø

1. Çoğul Şahıs:Örneği yoktur.

2. Çoğul Şahıs:-sız, -süz

3. Çoğul Şahıs:-lar, -ler

Kip ekleri

Bildirme kipleri

Görülen geçmiş zaman

1. ve 2. tekil ve 2. çoğul şahıslarda ek her zaman yuvarlaktır. 1. çoğul şahıs için metnimizde örnek yoktur.

1. Tekil Şahıs: aldum**45b-2**, buldum**12a-2**, dutdum**13a-1**, getürdüm**19b-9**, gördüm**11b-10**, itdüm**62a-1**

2. Tekil Şahıs: kılduñ mu **45b-1**, okıduñ**40b-10**, varduñ**58a-5**, yitişdürdüñ**57b-7**, dimedüñ mi**45b-10**, geldüñ**44a-7**

3. Tekil Şahıs: aldı**20b-1**, bulmışdı**57b-2**, buyurdı**58a-4**, çiftlendi**5b-10**, degmemişdi **67a-8**, didi **44b-1**

1. Çoğul Şahıs: Yoktur.

2. Çoğul Şahıs: azarlarduñuz**61b-6**, gördüñüz mi**43b-2**, itdüñüz**61b-7**

3. Çoğul Şahıs: kordılar**58a-2**, şordılar**33b-11**, tırdılar**43b-5**, virdiler**58a-3**, didiler**29a-6**, eyitdiler**29a-5**

Öğrenilen geçmiş zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki -miş,-miş metnimizde her zaman düz ünlüyle kullanılmıştır. Ayrıca yalnızca 3. tekil ve çoğul şahıslarda kullanılmıştır.

3. Tekil Şahıs: olmamış**70a-5**, oturmuş**28a-9**, söylemiş**9a-10**, uyumuş**20b-3**

3. Çoğul Şahıs: şormışlar**46a-11**, dimişler**38a-7**, durmuşlar**43a-3**, kılmışlar**42b-11**, oturmuşlar**28a-9**, bulmuşlar**18a-3**

-up zarf-fiil eki ile -durur bildirme ekinin birleşiminden oluşan -updur eki bir yerde geçmektedir.

olupdur**38a-3**

Şimdiki zaman

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman için -Ar,-Ir,-Ur eki kullanılmıştır.Fakat bizim metnimizde bu ek geniş zaman anlamında kullanılmıştır.-yorur eki ise metnimizde geçmemektedir.

Geniş Zaman

Geniş zaman -(u)r,-(ü)r ekleriyle yapılmıştır.

1. **Tekil Şahıs:** itdürürem**19b-9**,aluram(**54a/9**)i çıkarım(**44a/8**)
2. **Tekil Şahıs:** bürürsin**9b-11**
3. **Tekil Şahıs:** başarur**36b-4**,bilür**55a-5**,eydür **64a-1**
1. **Çoğul Şahıs:** görürüz**38a-9**
2. **Çoğul Şahıs:** azarlardıñuz**61b-6**
3. **Çoğul şahıs:** gelürler**56a-6**,görürler**56a-6**

Tasarlama Kipleri

İstek Kipi

İstek kipi için metnimizde -e,-a eki kullanılmıştır.

1. **Tekil Şahıs:**varam**26b-5**,virem**61b-9**,girem**8b-6**,eyleyem**28b-4**
2. **Tekil Şahıs:**ķılasın**3a-5**,olasın**23a-8**,urasın**23b-4**,alasin**55b-8**,çekesin**58a-7**,dirilesin**76a-2**,dögesin**23b-9**
3. **Tekil Şahıs:** ola **33a-1**,geçe**62a-11**,gire**48b-4**,eyde **66a-3**

1. **Çoğul Şahıs: Yoktur.**
2. **Çoğul Şahıs: itmeyesiz 3a-2**
3. **Çoğul Şahıs: eylemeyeler74b-8,eyleyeler23a-1,gelmeyeler52a-7,getüreler24b-6**

Şart Kipi

Şart kipi için -sa,-se eki kullanılmıştır.

1. **Tekil Şahıs: olursam9a-9,şataşursam9a-3,varsam23b-3,idersem54a-5,itmesem54a5**
2. **Tekil Şahıs: olursa76b-6,olursan54a-8,yürisen62a-8,dilersen76a-2,evlenürsen9b-6**
3. **Tekil Şahıs: kılmasa15a-5,kılsalar67b-5,kovulsa25a-2,öğrendiyse31a9,öğrenürse13b-10**
1. **Çoğul Şahıs: Yoktur.**
2. **Çoğul Şahıs: Yoktur.**
3. **Çoğul Şahıs: alsalar60a-1,başlasalar29b-7,bulsalar67b-6,dileseler14a-8,diñleseler48b-8**

Gereklilik Kipi

Metnimizde gereklilik kipi için -sA gerek yapısı kullanılmıştır. Bergamalı Kadri'nin mürekkep yapı olarak verdiği gelecek zaman şeklidir. EAT ile ilgili pek çok incelemede, bu ek gereklilik bildiren şekillerle karıştırılmıştır. Aslında gereklilik bildiren örneklerinden çok, gelecek zaman bildiren kullanılışlarına rastlanır.⁵¹ Bizim metnimizde -sA gerek yapısı gereklilik anlamında kullanılmıştır:

cehl-i zulmâtından ebedî ĥorlîğ-ıla kıalsa gerek **47b-2**
te 'essüf idüp beni añsa gerek **35a-11**

Emir Kipi

⁵¹ **Gürer Gülsevin**, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yayınları, 2007, s.103.

1. Tekil Şahıs: olayım**31a-1**, tanışayım**9a-4**, varayım**20a-8**, düzeyim**55a-6**, edeyim**23a-11**

2. Tekil Şahıs: git**44a-8**, kıl**15a-5**, gör**20a-8**, söylegil**9b-5**, bilgil**36a-10**

3. Tekil Şahıs: bulsun**23a-4**, dutulmasun**32a-2**, olmasun**20a-10**, ögrensün**24a9**, ölsün**23b-10**

1. Çoğul Şahıs: varalum**43b-3**, görelüm**43a-2**, idelüm**43a-1**

2. Çoğul Şahıs: oluñ**8b-1**, taluñ**41b-9**, çiftlenüñ**8a-11**, dönüñ**18a-9**

3. Çoğul Şahıs: otursunlar**39a-7**, şanmasunlar**48b-2**

4.2 Fiilimsiler

4.2.1 İsim-fiil Ekleri

-mağ,-mek: aldurmak**22a-3**, almak **49a-1**, Arıtmak **7a-3**, azdurmak **45a-1**, bilmek**33a-11**, deşdürmek**22a-4**, dikelmek**30a-1**, dimek**19a-4**

-mağlık: kılmağlık**71b-4**, okımağlığıñ**30a-3** gelmekligüñ**68a-8**

4.2.2 Sıfat-fiil Ekleri

-mış,-miş: atılmış**57a-1**, bislenmiş**7b-10** olmuş**43b-5** , kızmış**57b-5**

-duğ,-dük: buyurduğları**31b-4**, didükleri**37b-9**, işitdükleriyle**48b-7**, gördükleri**57b-6**, itdüğümden**11b-7**, didüğüm**9b-7**, geçdüğünden**45b-9**, okuduğuş**43b-11**, umduğum**11b-6**

-acak,-ecek: okıyacak**72a-4**, işidilecek**52a-2**

-an,-en: ağsurana**13b-3**, alınan**30a-11**, bulunmayan**67b-3**, çeken**32a-9**, edeni**49b-6**, gelen**49b-11**

-maz,-mez: yaramaz**30b-9** bulunmaz**67a-10** fehm idemez**51b-4**

4.2.3 Zarf-fiil Ekleri

-ıcağ,-icek: başlayıcağ**54b-3**, çıkıcağ**67b-7**, viricek**49a-8**, büyüyecek**17a-7**, degicek**15b-5**, diyicek **66a-10**, gelicek**31b-3**

-ınca,-ince: inandırınca**57a-9**, kuruyınca**64b-10**, olınca**20b-5**, uzatmayınca**17b-2**, bilince**15b-7**, derleyince**74b-10**, diyince**23b-9**, eyleyince**8b-10**

-ıncağ,-incek: tokıncı**18b-9**, gelincek**13b-7**, girincek**13b-8**

-alı,-eli: olalıcağ**14a-1**, gideli **45b-1**

-cağaz,-cegez: gelicegez **26b-1**

-madın,-medin: olmadın**53b-2**, bozulmadın**4b-1**, gitmedin**61a-2**, bilmedin**25a-7**

-mazdan: şormazdan **53b-1**

-duğında,-düğinde: tağıldüğünden**57b-9**, kıldüğünden**6b-5**, kılınıduğında**71a-3**, olduğundan**56a-2**, dökündüğünden**10b-6**, gıtdüğünden**61b-11**, itdüğünde**42a-4**, dökündüğünden**10b-6**

-up,-üp: kılup **5b-2**, konup**11a-7**, koyup**20a-3**, okıyup**44a-4**, öğredüp**17a-6**, öykünüp**55a-11**, silinüp**63b-6**, söküp**56a-7**

-üben,-uban: şovuduban**60b-3**

-ürek: söykenürek**63a-11**

-iken: dilerken**54b-6**, dirken**18a-10**, dururken**62a-2**, iderken **65a-11**

-(y)U,-(y)I,-(y)A: şokranu**62a-9**, gümrenü**62a-10**, güle güle**52b-10**, ağa ağa**27a-1**, urı urı **24a-1**

4.3 Yapım Ekleri

4.3.1 İsimden İsim Yapma Ekleri

-lu,-lü: âbdestlü**62b-2** atlu**50a-1** bahtlı**29a-8** başlı**18a-2** boylu**8a-2** denlü**26b-6** dillü**58b-9** dürlü**6b-9**

-suz,-süz: âbdestsüz**66b-5** gözsüz**34a-4**

- lık,-lik,-luk,-lük:** açlık**47a-6** artıklık**42b-7** âsânlık**14a-4** aylık**21b-2** âzâdelik**10b-1**
 beğlik**64a-5** celeblik**56b-8** cömerdlik**14a-10**
- cağ,-cek:** gökçek**9b-10**
- egü:** biregü**59a-5** hâtırcuğ**14b-3**
- cuğ,-cük:** canavarcuğ**62b-10** küçücük**17a-7**
- cuğaz,-cügez:** dilcügez**13a-10**
- an,-en:** oğlan**8a-5**, eren**8a-7**
- cı,-ci,-çı,-çi:** yalancılık**56a-1** muştıcı**18a-10** oyuncu**15a-2**
- sul:** yoksullık**22b-1**
- daş,-deş:** yoldaş**15b-7** qarındaş**45a-7**
- mış,-miş:** altmış**27a-11**
- di:** imdi**9a-9**
- ndü:** ikindü**72a-1**
- rek:** Yigrek**26b-5**

4.3.2 İsimden Fiil Yapma Ekleri

- la,-le:** aruğlat-**75a-7**, azarla-**61b-6**, bağışla-**37a-4**, bağla-**41a-3**, başla-**21b-8**, bekle-**74b-5**, belinlet-**24b-9**
- ar,-er:** ever-**7b-2**, başar-**36b-4**
- le-n,-la-n:** evlen-**7b-11**, bislen-**7b-10**, çiftlen-**5b-10**
- et:** gözet-**69b-10**
- e,-a:** oyna-**69a-6**, beğze-**23a-11**
- ı:** kağı-**25a-10**

4.3.3 Fiilden İsim Yapma Ekleri

Bkz Fiilimsi Ekleri.

Fiilimsi Ekleri Dışındaki Fiilden İsim Yapma Ekleri:

-**uk,-ük**: buyruk**54b-11**,artuk**28a-4**,ayruk**10b-6**,açuk**69b-11**
 -**ıcı,-ici**: isteyici**46b-10** ,bulucu**46b-10** ,girici**46b-11** ,idici**34b-2**,atıcı**17b-4**
 -**ek,-ak**: döşek**15a-8**
 -**u**: ayru**15b-5**
 -**gen**: içgen**51b-9**,virgen**52b-8**
 -**ğu,-gü**: kayğu**18a-2**,sevgüli**19b-1**
 -**ğun**: şalgun**54b-5**
 -**mur**: yağmur**18a-1**
 -**t**: öğüt**34a-8**

4.3.4 Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-(**ı**)l,-(**i**)l,-(**u**)l,-(**ü**)l: bişiril-**60a-6** ,ağıl-**69a-9**,atıl-**57a-1**,başıl-**52a-9**,açıl-**17b-10**
 -**dur,-dür**: bildür-**13b-2**,aldur-**22a-10**,azdur-**45a-1**,deşdür-**22a-4** ,didür-**25a-8**,döndür-**32b-9**,giydür-**15a-3**,geydür-**17a**,indür-**27a-1**
 -(**ı**)n,-(**i**)n: alın-**30a-11**,bağlan-**74b-7**,bulın-**67a-10**,dışkan-**61b-11**,dökün-**10b-6**,döşen-**70b-10**,eglen-**61a-3**,görin-**38b-7**
 -(**ı**)ş,-(**i**)ş,-(**u**)ş,-(**ü**)ş: iriş-**25a-5**,güliš-**53b-6**,dutuş-**56a-8**,buluş-**31b-1**
 -**t**: getürt-**26a-6**,aruklat-**75a-7**,belinlet-**24b-9**,çağırt-**68a-1**,çatlat-**69a-5**,debret-**64b-5**
 ,ağılat-**41a-3**
 -**ar,-er**: gider-**7a-3**,çıkar-**67a-1**
 -**der**: dönderül-**57a-2**,gönder-**17b-10**
 -(**u**)r,-(**ü**)r: geçür-**52a-7**,düşür-**57a-11**

BÖLÜM V

5 Metin

[1a]Hāzā kitāb-ı tācū'l-edebe

İy dirîgâ zevk-i dünyâ hoşdur ammâ
 ‘ākıbet-i mevt olmasa
 Zevk-i cennet hoşdur ammâ
 Şiddet-i nār olmasa
 Gūşe-i hoş yirler idi
 Qabir ‘azābı olmasa
 Hoş temāşā-gāh idi maḥşer hesābı olmasa

Maḥşer hesābı

HĀZĀ KĪTĀB-I TĀCU'L-EDEB NESTA'İN

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

[1b](1)Ḥamdü bî-ḥadd ve şenā-yı bî-‘add Kird-gār-ı kerīme(2)ve Perverdigār-ı kadīme.Şüret-i insānı aḥsen-i(3)taqvīm üzre ḥalk itdi.Ve sâ'ir maḥlūkāt üzerine(4)mükerrem ve mufazçal kılup:

ولقد كرمننا بني آدم⁵²

(5)ḥıṭābıyla müsteṭāb kıldı.Ve bizi ol zümrenüñ (6)in‘ām-ı ni‘meti ve iḥsān-ı kisveti İslām olınan(7) kabileden kıldı.Ve bunların arasında ‘aql-ı kāfi (8)ve fehm-i vāfi ‘ulemā kıdrini ‘ālī ve üdebā şadrını şāfi(9) kılup Qur‘ān nūrıyla dillerin münevver ve ‘ilm itırıyla[2a](1)cānların mu‘aṭṭar kıldı.Ve şalavāt-ı bî-gāye ve taḥıyyāt-ı(2)mā-lā-nihāye ol resūlu’s-şakāleyn ve nebıyyü'l-ḥarameyn Muḥammed-i(3)Muḥtār ve müctebā-yı ebrār ḥazretinüñ merḳad-i muḳaddesine(4)ve meşhed-i münevveresine işār

⁵² İsrā-70.Anlamı: “And olsun ki biz insanoğullarını şereflı kıldık.”

olsun. Ve selām-ı(5) mevfūr ve dūrūd-ı nā-maḥşūn anuḡ ile aşḡābına ve(6) aḡbābına ḡaşıl ve vāşıl olsun.

Ammā ba‘de(7) bu dūreri ‘acībūḡ nāḡılı ve ḡurer-i ḡarībūḡ ḡā‘ılı ‘Alī bin(8) ḡüseyin el-Amāsī şāneha’llāḡ mine’l-ḡalibū’l-ḡāsī(9) şöyle beyān ve ‘ayān ider kim: “Bu risāle(10) edeb ve vesīle-i men ḡalebe te’lif olunup, ger terkīb(11) şūreti tertīb bulup ḡaleme geldüḡine sebep oldur kim: [2b](1) Bir ‘azīz ehl-i dil ve maḡdūm merd-i ‘aḡıl muḡıbb-i ‘ulemā(2) ve mu‘izz-i şuleḡā şālik-i mesālikü’r-Rāşidīn ve ḡālib-i (3) ehli’l-yaḡīn rızvana’llāḡi ‘aleyhim ecma‘īn ḡalef-i ḡirān-mā(4) yesin ve naḡd-i ‘ömr-i sermāyesin ki nūr-ı ‘ayn-ı cihān(5) bīn ve fetḡ-i fütūḡın cihān ḡüzīnidūr. Bu ḡalīlü’l-bizā‘a(6) ve keşīrū’l-izā‘a getürüp teslīm ve tefvīz(7) ḡıldı. Hezārān sitāyiş ve firāvān-ı sipāriş ḡılıp(8) didi ki:

الله تعالی بو فرزندر لبندم و ولدجان پیوندم

(9) ḡaḡḡında luḡf idüp in‘ām-ı ‘amīmeḡüzden ve iḡşān-ı(10) ḡaymeḡüzden sa‘y-ı belīḡ ve ceḡd-i cemīl buyurup ta‘līm-i ‘ilm (11) ve tertīb-i edebe ve ḡaḡḡ-ı sevād ve kesb-i isti‘dād[3a](1) itdü dimek bābında iḡmāl ve taḡşīr itmeyesiz ki ecrūḡüz(2) ‘ında’llāḡ ḡāyi‘ olmaya. Ve nazar-ı ‘ayn-ı ‘ināyetūḡüz ve āşār-ı kemāl-i(3) kifāyetūḡüz ki nūr-ı sa‘ādet-i ilāḡī dār ü tāc-ı devlet(4) nā-mütenāḡidūr. Bu tāc-ı dīnimūḡ ki ḡalīl-i bī-ḡalelüm ve ḡaşıl-ı(5) ḡül-ı emelümdür.

Başına tāc-ı ḡimmet ve ‘ammāme-i ‘izzet ḡılasın(6) ve pālāsını ve ālā-yı ‘ilmile mu‘allime ve libāsile mülebbes ve zehab-i (7) ādābıyla müzehheb kerem-i mükerreminle miyān-ı beste ḡılasın.(8) Ve māü’l-ḡayāt ile ki ‘ayn-ı māü’l-ḡayātdur. Anuḡ ḡayāt-ı ḡülistānı(9) ve vücūd-ı bostānın şıvarup sīr-āb idesiz ki ‘aḡl(10) ḡülşeninden ma‘rifet ḡülleri ḡüşād olup gele.(11) zihni ravzasında idrāk-ı ezhār zāḡir olup açıla.[3b](1) Ve elvān-ı reyāḡīn ve şükūfehā-yı rengīn birle ḡadīḡa-ı(2) seyrānı irem-şıfat-ı zīnet bulup mülevven ve müzeyyen ola.(3) Ve būy-ı şimālini bād-ı şimāline diyārü’t-tersā nesīminden(4) dimāḡ-ı bāḡ-ı bal-mu‘aḡḡar ve ḡül-zār-ı rūḡ-ı mecrūḡ mazḡar(5) ola. Ve ḡül-zār ḡehresinde ḡül-ḡüne-i ḡayā(6) ḡül big renk ve yine kim her yirde ḡül-āb(7) ḡül-āb var ḡoş būyı her meclisde ḡül(8) gibi ḡurrem ve ḡandan-rūy ola ve bu ‘andelīb (9) pür-dilāverdi kim ve ḡūḡiyān-ı āşiyān ‘arşı ve bülbülān(10) ḡülistān-ı ḡudsü bünden ḡimāyetde(11) ve ḡüsn-i şıyānetde şol resme ri‘āyet ḡösterūḡ ki[4a](1) her kütāḡ nazar-ı

pest-i himmete ol serv-i ser-firāza hem(2)ser olup bād-ı sām bed-seyr ü āsīb dehr-i gerdev(3)bigi ıztırāb ve inķilāb göstermedi.

Ve her(4)zāğ zāğ bāğ-ı hūsnine vürūd itmeye.Kim cemāl-i kemāl-i(5)verdini gerd-ālūd kılup dem-i serdile efsürde(6)ve pejmürde kılmaya.Ve ol perī-ğor-zāde her dīv-i bed-(7)nişād yol bulup hem-nişān olmaya.Kim ğül bigi(8)azdurup yoldan çıkarmaya ve ol nihāl-i zindigānı(9)ve şāh-eser-i şādumānı ki aşl-ı fer‘umuñ fūrū‘ı(10)ve ten-i tenümün maķāmı ve nā‘ib-i menābıdur ümīd-(11)vāram.Bahār-ı ‘ömrüm ħarāb olup ve bāğ-ı[4b](1)emelüm bu bozulmadın şāh-ı şecere-i devletümün şüküfe(2)lerin şüküfte ve ārāste-kerem ve şemere-i sa‘ādetümün(3) bāküre-i nev-reste ve nev-ğastelerüme irem ve bustān(4)‘ıyşımuñ hezār destānını tūṭı-yi şeker-sitān gibi.Güyā(5)ve hoş elhān-ı kerem inşā‘allāhu‘l-ğazır didi.Bes(6)ol yār-ı kādımün teslim-i tefvīzinden ve taḥrīk-i taḥrīzinden(7)dā‘ıyye-i bāṭın bā‘ iş oldu.Bu ḫatır-ı ḫāmid-i tecdīd(8)ve ḫarīḫa-i cāmidi teşḫīz kılmağ-ıçun ğavvāş-ı ‘aql-ı bahır-ı(9)fikrete tağmīs itdüm.Tā ki bu cevāhir-i ebedleri ve lāl-i(10)‘acebleri iḫrāc idüp cem‘ itdüm ki (11)ol dürr-i yetīm-i şādef-i siyādetün ve dürr-i kerīm-i felek-i sa‘ādetün[5a](1)farğ-ı ferḫadeyn-i sāniyye zīnet-i tāc-ı faḫir ve ğuş-ı hūşine(2)ğüşād-ı zāhir kılma.Ki aḫrānı ve etrāb arasında mümtāz ve müfrez(3)ve ‘avām ve ḫavaşş katında mübeccel ve müğezzer ola.Ve sā‘ir ṭālibān-ı(4)‘ilmi ve edeb ve şāhibān maḫbūl-ı ṭaleb bu mezḫeb-i kādım ve ṭarīḫ-i(5)müstakīm üzre sülūk idüp dā‘ire-i edebden bir ḫadem ṭaşra(6)başmayalar.Ve bu nesne-i müfidden müstefīd olan kimseler ümīd(7)dür. Ki mü‘ellifi du‘ā-yı ḫayrile yād ideler.(8)Şi‘r:

هر كمار اكد بنيكي ياد

يادش اندرجهان بنيكي ياد

(9)Ve her dürr-i suḫan ki dürc-i ḫāṭırdan istiḫrāc idüp şāḫīfe-i(10)beyāna derc eyledim.Āyāt-ı aḫbār ve eḫādīş ve kelām.(11)Emīrū‘l-mü‘minīn ‘Alī birle işbāt itdüm.Ve ḫükemā-yı mu‘teḫdīn[5b](1)ḫavliyle kıldum.Ve maḫāma münāsib elfāz ve ebyāt(2)birle müteḫallī kılup benān vāsıṭasıyla beyān idüp ‘ibāret silkine çekdüm.(3)Şi‘r:

عباد اته فيالنظم والنشركلها

غرايب تصطاط والقلوب برايع

(4)laṭīf ol sülāle-i şerīfün müsemması mersūmiyle mersüm(5)olup Tācu‘l-Edeb diyü ad virinildi.

و بالله التوفيق
وهو نعم الرفيق
انه خير ضمير
واكرم نصير

Fİ-MERĀTİBİ'L(7)-EBĀ'İ VE HAKKU KİHİM

Resül hazreti şalavātu'llāhu 'aleyhi(8)ve selām buyurdu kim:“Her mü'minüñ hakkını ri'āyet idecek (9)ata üçdür.Biri şulb atasıdur kim anuñ bilinden geldi. (10)Ve bir dañı kız atasıdur kim anuñ kızın çiftlendi.Ve bir (11)atası dañı oldur kim andan 'ilm ve Qur'ān ögrene.Atalaruñ[6a](1)hayrlısı oldur kim saña 'ilm ögrede didi”.Kemā kâle 'aleyhi's-selām:

خير الاباء من علمك

Bes mu'allim oldur kim(3)kişiye 'ilm ögreden kimse atalaruñ hayrlısı olcağaz kalan(4)atalardan dañı anuñ hakkı ziyāde işi eyle olsa aña 'izzet(5)ve hürmet ve 'izzet ü ri'āyet ve hidmet-i ziyāde gerekmiş.(6)Evvelā her ata kim mü'min-i muvaḥḥid ola.Oğlı toğıcağ aña üç nesne(7)vācib olur.Birisi aḥsen-i esmādan bir ism komağ.İkincisi(8)sünnet itmek.Üçüncisi mektebe virmek, 'ilm oğıtmağ.Ve adlaruñ (9)dañı gökçeği üçdür:'Abdu'llah ve 'Abdu'r-rahmān ve 'Abdu'r-raḥīm(10)dür.Kemā Kāle'n-nebī:

احسن الاسماء ثلاثة عبدالله و عبدالرحمن و عبدالرحيم⁵³

ve bunlardan geçse[6b](1)esmā-i enbiyā ve aḥḥāb-ı resül adlarıdur.Ve dañı kişi kendü ve 'ıyāline(2)ve bākī müslümānlar 'ıyāline laḥab-ı fāḥiḥ kōmaya ve laḥab-ıla kimseye(3)çağırmaya.Kemā kâla'llāhu te'ālā:

ولا تنا بزوا بالقاب بس الاسم القسوق بعدالايمن⁵⁴

Bes bu zıkr olınan esmādan(5)birisiyle müsem mā kılduğında şonra ataya vācibdür.Oğlın sünnet(6)itdürmek.Ammā muḥayyerdür.Dilerse ol sünnet ide.Andan(7)mektebe vire.Dilerse mektebe vire şonra sünnet eyleye(8).Ammā olası oldur ki ol sünnet ide. Andan 'ilme ibtidā itdüre.(9)

⁵³ Buhārī, el-Edebü'l-Müfred, 284.Anlamı: “İsimlerin güzeli üçtür:Abdu'llāh, Abdu'r-rahmān ve Abdu'r-raḥīm.”

⁵⁴ Hucurāt-11.Anlamı: “Birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın, inandıktan sonra yoldan çıkmış olmak ne kötü bir addır.”

Ve on dürlü sünnete İbrāhim Peyğamber ‘aleyhi’s-selām(10)kıldı .Ya‘nī ol evvel ol işledi ve andan ümmetine emr itdi.(11)Tā bizüm peyğamberümüze gelince her peyğamber işledi ve ümmetlerine[7a](1)buyurdu.Evvel taṭhīr itmek ya‘nī sünnet itmek, ikinci(2)dırnağ kesmek, üçüncü baş kızımak ,dördüncü kıltuğ kılm(3)gidermek, beşinci kasuğ kılm arıtmak ,altıncı bıyık kesmek yidinci(4)misvāk dutmak ,sekizinci mażmaza ya‘nī ābdest alırken(5)avurdına şu virmek ,toğuzıncı istinşāk ya‘nī burnına(6)şu virmek ,onuncı istincā itmek⁵⁵.(7)Ve resül sünneti üzre dırnağ kesmek işbu terkīb(8)ler ḥurūf tertībinedür خيس او خويس dur.Evvel (9)şağından başlaya kim ḥurūf budur:ḥ ḥınşır v vusṭā(10) elif ibhām b binşır s sebbābe.Ve şol el ḥurūfı budur:(11)elif ibhām v vusṭā ḥ ḥınşır s sebbābe b binşır.Bes[7b](1)ol üç vācib olanı edā kılduğundan şonra kişi(2)oğlın evermek mesnūndur ve ‘ādīdür.Ammā kişi oğlın(3)evermek veya kendü evlenmek dilese bir ḥasīb nesīb(4)kimse kızın olmağ gerek kim ata tarafından ṭayyebü’l-a‘ rāq(5)mestūr ve aşlı pāk ola ki:

اصل خطا نکند

بد اصل وفا جواری اصلن

neslin tezvīc itmeyeler ve māla ṭama‘(7)idüp ‘acūze ve menḥūse olmayalar.Ve yaşda kendüden(8)ulu ‘avrete ve gāyet şafīreye kırbān itmekden ictināb(9)ideler.Resülden ‘aleyhi’s-selām rivāyetdür kim:Evinde (10)bislenmiş bir öksüz vardı kim aña Zeyd dirlerdi.(11)Resül ḥazreti aña ḥıṭāb idüp eydür kim: “Yā Zeyd evlen kim[8a](1)evlenmek bereketdür.Ammā on dürlü ‘avreti alma, çiftlenme.”(2)didi. “Evvel kaşırü’l-kāme ya‘nī kışa boylu ‘avreti alma(3)didi.İkinci şacı kışa olanı alma didi.Üçüncü aruğ ve ince (4) olanı, dördüncü selīṭa ve acı dillü olanı, beşinci evlād(5) getürmeyen, altıncı oğuldan ve kızdan kıalmış olanı, yidinci(6)telef-kār ve müsrife olanı,sekizinci uğrulığı ve bed-fi‘ālī zāhir olan,(7)toğuzıncı erenler bıyığı gibi bıyığı olanı,onuncı öksüzleri olanı(8)alma.”didi.Kemā Kāle’n-nebī ‘Aleyhi’s-selām:

عليكم بالبيكار⁵⁶

Ya‘nī: “Sizüñ üzeriñüze olsun kız oğlan(10) almağ.” didi.Ehl-i hikmet dimişler kim: “Yolı elden kıoman.(11)Eger ṭolanmacı dağı olursa ve bikri çiftlenüñ.Karımış dağı olursa[8b](1)ve şehirlerde sākin oluğ eger göçer kıonar dağı olursa.”(2)Kemā kıl:

خذوا الطريق ولو دارت واسكنوا المدن ولو جارت زوجوا البكر ولو بارت⁵⁷

⁵⁵ Burada üzeri çizilmiş olarak şu ibare yazılmıştır: ya‘nī burnına şu virmek

⁵⁶ İbn-i Māce, Sünen I, 598.Anlamı: “Bakire ile evleniniz.”

Hikāyet: Meger kim Benī İsrā'îl'den(4) bir pādīšāh bir 'ālime cebr-ile qazılık virmek diledi.(5) Ol 'ālim Hakk te'ālā qorqısından almadı ola ki hükmdede(6) hıbt idüp mazlemeye girem diyü vardı kendüzün(7) delülüge vurdu. Bir ağacı at idinüp bindi şokağa(8) ve yabana düşüp yürüdü. Meger yine ol zamān(9) bir kişi oğluna vaşiyet itmişdi kim tamām yüz kişiyle(10) meşveret idüp ve her birinden bir naşihat eyleyince evlenme(11) dimişdi. Ol dağı atası vaşiyeti tutup toqsan toquz[9a](1) kişiye tanışmış bir qalmış ki tamām yüz ola. Bir gece bu kişi(2) meskeninde yatarken gönliyle tanışdı kim yarın şehrüñ(3) felan qapusından taşa çıkayım ol her kimse şataşursam(4) anuñla tanışayım evlenmek bābında atamuñ vaşiyeti tamām olup yirine(5) gelsün dağı ana göre evlenmek tedārüki ideyim didi. Ve şabāh(6) şehrüñ ol qapusından taşra çıkdı ol qadem gördi(7) ki bir delü bir ağaç ata binmiş gelür. Bu kişi mütehayyir olup eyitdi:(8) “İy Bār-ı Hüdāyā ahd dağı itmiş oldum ki her kimse ilen tuş(9) olursam anuñile tanışam. İmdi bu delü ile niçe tanışayım.”(10) Yine eyitdi: “Hāliyā bir söylemiş olayım bir göreyim ne dir.”(11) didi. Döndi bu delüye eyitdi: “Yā divāne atam baña evlenmek qazıyyesinde[9b](1) işbu resme vaşiyet itdi, iydi. Sen ne dirsın?” didi.(2) Ol eyitdi:

عليكم بالدرة البيضاء أو بالذهب الأحمر ولا تدن من الجحر يا كلك⁵⁸

didi. Dağı geçdi yürüdü ve didi:(4) “Bu kişi ol delünün ne didügin anlamadı. Yā kişi(5) oñca söylegil āhir cevābuñ anlayayım.” didi. Bu delü eyitdi:(6)

عليكم بالدرة البيضاء

didigümden murād oldur kim evlenürseñ(7) qız oğlan ala :

أو بالذهب الأحمر

didügüm murād oldur ki:

بخوز بر كنجي حسنا ثيب الكم اكسزي

olmaya

ولا تدن من الجحر يا كلك

saqın kim qarı olmaya 'ömrünji yir didügim(10) olur. Ol kişi eyitdi: “Yā divāne sözüñ gökçek niçün(11) delüler sımāsın bürürsın.” didi. Ol Mecnün eyitdi:[10a](1) “Benī

⁵⁷ “ Dağ taş arasında dahi olsa yolun düzgününü seçin, gelip geçici dahi olsa şehirde oturmayı tercih edin, yaşlanmış dahi olsa bakire kadınla evlenin.”

⁵⁸ “ Size beyaz inci ile sarı altın yakışır. Kara taşa yaklaşma seni yer bitirir.”

İsrā'îl'de benden ulu 'ālim yoğidi, kaçılığ(2)virmek istediler ben kendüzümü delülükle vurdum.”(3)didi.Şi'r:

بو حنيف قضا نکرد بمرد
تونميري وکر قضانکي

Ve müte'ehhil olmakdan dağı memdūh olan(5)muvāfaqat-ı ehldür ve saz-kār-ı 'ıyş ve ittisā'-ı menzildür.(6)Nitekim hükemā kavlinde gelmişdür:

صفاًلعيش ثلاثة سعة المنزل و كثرة الخدم و موافقة الأهل⁵⁹

Ammā(8)kişi nefsi şu'm belāsından giçebilecek 'ālem-i tecerrüd (9)'ālem-i ferāğatdür.'Alāyıkdan ve 'avāyıkdan beri olup(10)es-selāmetü fi'l-vaḥdet medlūliyle 'amel idüp keşretten(11)kisilüp ve 'avret oğlan sevdāsından el yumak[10b](1)āzādeliğdur ve sulṭānliğdur.Şi'r:

مجزدنتيقت عظيم سلطنت
زمن شنوتن ازاد خویش بنمساد
براي يت دم اوشهون که براي خال بر سراو
سيردن نتوان شدبسالهاي دراز

Ve kişi yigitlik(5) nağdini 'avretler bāzārında isrāf-ı şarf itmek 'ömre(6)ziyāndur.Ki ma'ye-i cüvānı dökündüğinden sonra ayruğ kesb(7)itmek mümkün degüldür.Şi'r:

زمن شن و غنيمت دان جواني
دوبان نيست کسرازندکاني

Çünkü māl ve oğul ve kız(9)ve 'avret kişiyeye düşmān.Bes 'adüvv yanında kimse(10)ne kadar āsāyiş idüp ve rāḥat göre.Kemā Kāla'llāhü Te'ālā:(11)

ان من ازواجکم و اولادکم عدوا لکم فاخذ روهم⁶⁰

[11a](1)Bes her kişi 'adüvvden ḥazer idüp irāğ olmak vācibidür.(2)Şi'r:

کوش کيروکوش باخول دا
تانکردي توا ندیم ندم
کاندرين روزکار مردما
جام حصمت و سأيير ناحرم

Çünkü bu 'ālemde bir yār-ı vefā-dar ve dost-ı pāyidār bulunmaz(5)imiş.Bes nāsdan ünsiyeti kesüp ve muşāḥabeti kaṭ' idüp(6) fer'īd-i vāḥīd olup 'anḳā gibi gūşe-i ferāğatde

⁵⁹ “Rahat içinde yaşamak üç şeyle olur:Evin genişliği, hizmetçinin çokluğu ve bir de uygun bir eş.”

⁶⁰ Teğābun-14.Anlamı: “Eşleriniz ve çocuklarınızdan size düşmanlık edenler olur, onlardan sakının.”

aç oturmak(7)yigdür.Meges gibi kimse şofrasına konup meges-rân(8)mezellet birle sürülmekden.Şi‘r:

چو عنقا کوش هر دم نکهار
مروبر سفره مردم مکسوار

‘Ākıl olan kişiler(10)muşāḥibet⁶¹ ḥālin bu benüm aḥvālimden ‘ibret alup ve pend(11)dutup müte‘‘ iz olsun.Nitekim resūl buyurmuş ki[11b](1)

السعيد من اتعظ بغيره⁶²

Şi‘r:

نرول مرغ سوي دان فرازجود کرمرغ سبيد اندریند
پندکیر ازمصا حبیدکران تانکیرندر نر دیکران زتویند

Zirā kim bu faḳīr-i ḥaḳīr ‘ömrüm(4)ibtidāsından tā intihāsına dek sa‘y-ı belīḡ ve cidd ü cehd(5)itdüm.Hem-demden eşer ve yādılıḳdan nişān bulmadum.Vefā(6)vücūdını ma‘düm ve kerem kānını mektüm gördüm.Vifāk umduḡum(7)yirden nifāk ve intifāk mülāḥaza itdügümden şikāk ḥāşıl(8) oldu.Ve tāli‘üm aḥteri ṭulū‘ itdüḡin ve baḥt ḥufte bī-zār(9)olduḡin ve çarḫ-ı devvāruḡ sā‘at-i nücüm miḳdār-ı murāda(10)döndüḡin gördüm.Şi‘r:

کرکب وقت بخت مرایفج منجم نشناخت
یا رب از مادر فطرت تج طالع زادم

[12a](1)Ve her kime eylük itdüm-ise resūluḡ sözidür:

اتق شرمن احسنت اليه⁶³

ḥadīşine muvāfiḳ buldum.Ve kim ki benden telemmüz idüp istifāde(3)itdiyse şonra münkir olup beni bī-minnet çıkardı.Şi‘r:(4)

یوا فاخود نبودرر عالم
کسي نیاموخت علم تیز از من
که مراعاقت نشان نکرد

Ve her kimüḡ-le-kim def‘-i melāl-i muşāḥebet(6)idüp bir laḫza⁶⁴ hem-nişān oldum-ise sālḥa melāletin bārḥā(7) bār-ı belāsın çekdüm.Şi‘r:

ابرايين که چون همي نالند

⁶¹ Muşāḥabet şeklinde yazılması gerekir.

⁶² Müslim, Sahih IV, 2037.Anlamı: “Mutlu kişi başkasından ibret alandır.”

⁶³ El-‘Aclūnī İsmāil b. Muhammed, Keşfü’l-Hafā, Beyrut, 1351, I, 43,No:86.Anlamı: “İyilik yaptığın kişinin şerrinden sakın.”

⁶⁴ laḫza şeklinde yazılmış.

هر دم ار همنشین فاهموار

Ve muşāḥabet ḥālī daḥī(9)ikiden ḥālī degüldür. Biri ol kim: Fısk-ı fücür ve lehv-i tarab(10)muşāḥibleridür ve bu muşāḥabet tazýî-i ‘ömrdür. ‘Ākıbet(11)ḥasret ve nedāmetdür. Bu şoḥbete şoḥbet-i nifākiyye dirler[12b](1)ve bir şoḥbet daḥī mu‘āşeret ve mübāşeretdür ki(2)fısk söz ve fücür söz bir nice ‘ārif-i zarīf ehl-i dil yārenler(3)ki hem şoḥbet olalar kim aña şoḥbet-i ittifākiyye dirler ol daḥī(4)şoḥra müfāraḳatına degmez. Şi‘r:

كسي رابا شد همي عقل و ازش
روهرسم ايین صحبت نرور در
چم صحبت نفاقست يايئفاق
وزين رودل مردد انا بلرزد
و كر خود قسقت جانرا بكا هر
و كر اتفا قست هجران نيزدست

Bes(8)muşāḥibet ḥālīn böyle buldum ve her vuşlatuḥ ‘ākıbetin(9)fuṣṣat gördüm. İḥtilāṭı terk idüp muşāḥibetden(10)muvāşalatdan kesildim. Şi‘r:

چن عاقبت صحبت
باران بر ير نيشست
پوينر باکسي نکند هر که عاقلست

[13a](1)Gördüm ki selāmet vaḥdetde ve ferāḡat-i ‘uzletde anı dutdum.(2)Sāyem-ile munı ve sırrum-ile maḥrem ve derdüm-ile hem-dem olup(3)ḳanā‘at-ı şanā‘at idinüp tevaḳḳu‘-ı ḥalkdan kesdüm.(4)İstiḡnā-yı ḳalb ve istirāḥat-ı rūḥ ḥāşıl oldu.(5)Şi‘r:

رأحتي ياخواتي في خلوتي
وبلائ كلها في عشتي
كلما صاحب قوم مدت
اظهر و عيبي و ابرولزتي
لم اجدمنهم خليا صادقا
تحفظ اتودوير عيچرمتي
مانقطع عنهم من ملل
بلر ايت عزتي في عزتي

(9)FĪ-BEYĀN-I TERBĪYYETĪ’L-EBĀ’Ī EVLĀDĪHĪ

Her mü'min Müslim ki oğul(10)söylerce ola gerekdür kim diltücezi kelâm-ı tayyib üzerine(11)cereyân ve elfâz-ı laîf nesâkına revân itdüre.Ve kelâm-ı habîşden[13b](1)ve 'ibârât-ı mühmelden, fuḥşiyâtdan ve her libândan men' ide.(2)Ve her edebi ve 'aybı bildüre.Nitekim resül ḥâzreti buyurur:(3)

اکرموا اولادکم واحسنوا ادابهم⁶⁵

Meşelâ ağsurana(4)ve şu içene tapu kılmak gibi âdem ve kişi kıtında ve âdem(5)ve kişi kıtında söylemeyüp oturmağ gibi.Ve oturicağ(6)dizin çöküp oturmağ gibi .Ve küsmekten ve küstâhlıktan(7)men' itmek gibi .Ve âdem gelincek ayağ üzerine durmağ gibi(8).Ve girincek başmağ çevürüp.Ve kapuyı açtırmek gibi.(9)İşbu terbiyyetler ataya vâcibdür.Üstâda ta'alluğı yokdur.(10)Zîrâ oğlan kiçiden ne resme kelâm öğrenürse(11)ve âyin ve ḥarekât üzerine dil ve ṭabî' atı ve nefer-i cârî[14a](1)ve mu'tâd olursa olalıcağ ol şenâ' atlar ve nâ-şâyeste(2)ḥarekâtlar aña 'ayb gibi gelmez.Bes oğlan kiçiden ne(3)ḥüyy 'âdet üzerine olursa⁶⁶ hemân anuñ-ıla qalır(4)Ḥâleti giberde.Anı âsânlıg-ıla ṭabî' atdan zâ'il idemez(5)Şi'r:

هر درخردیشادب نکند

دربزرگی از اوفلاح نخواست

شاخ نزدچنانکه خواهی بیهیج

نشودخشک جزباتشراست

(7)Ve dağı ma'sûmcalara ellerindeki nesneyi 'atâ itmek öğredeler veyâḥûd(8)ataları iḥsân ve şadağa itmek dileseler oğlanuç eline vireler.(9)Dağı şol dervîşe veyâ şol sâ'ile vir diyeler.Tâ kim(10)'atâ itmek ṭabî' atlarına mu'tâd ola .Ve cömerdlik öğrene.(11)Ve dağı gerekdür kim atalar kızcugazların[14b](1)ziyâdece seveler ve onlara şefkat ve muḥabbet ziyâde götüreler.(2)Zîrâ kim elleri ve dilleri ve emelleri kâşır olur ve yalımları(3)alçağ olur. Ve bunların ḥâtırucıkların ri'âyet idüp sevindirmekde(4)Ḥaqq te'âlâ tarafından çok şevâb ḥâşıl olur.

Nitekim(5)'Âişe anamuzdan râziya'llâhü 'anhâ rivâyetdür kim:Resül(6)ḥâzreti şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem eyitdi: “Her kimin ki kızcugaz(7)ları çok olsa ve ata bunların ma'ûnetine meşakḳatına ḥavâyic-i(8)belâsına mübtelâ olsa.Ḥaqq te'âlâ celle celâlehü ol kişiyle cehennem(9)arasında bu kızcugazları perde kıılır.” dir.Kemâ kıâle 'aleyhi's-selâm:

⁶⁵ İbn-i Mâce, Sünen II, 1211.Anlamı: “Çocuklarınıza ikram ediniz ve onları güzel terbiye ediniz.”

⁶⁶ Olalursa şeklinde yazılmış.

من ابتلي بهذه البنات بشئٍ و احسن اليهن كن سترًا له من النار⁶⁷

ve dağı küçükden[15a](1)oglancuqları şoqağa ve bāzāra varmağa qomayalar.Ve deriye(2)dernege ve oyuncuya ve hengāmeye iletmeyeler.Ve saz āletlerine heves(3)itdūrmeyeler .Ve erenlere hārām olan libāsları giydūrmeyeler .Kulağun (4)delūp kūpe taqmayalar.Yidi yaşında namāz kılamak emr ideler .On(5)yaşında kıl diseler kılmasa dōgeler.Kemā kāle ‘aleyhi’s-selām(6):

مروا الصبيان بالصلوةفالذا بلغو سبع سنين واذا بلغوا عشر سنين فاضر بوههم⁶⁸

Ve dağı kişi ehlini dōrt maħalde(8)dōgmek revādur:Evvel namāz emr itse kılmasa, ikinci helāl dōşegine(9)da‘vet itse gelmese, üçüncü helāl dōşegine da‘vet itse(10)kendüziñi bezen ve düzin dise itmese, dōrdüncü evden çıkma dise(11)çıksa kendüzin nā-maħreme gösterse.Bu maħallerde tehdīd[15b](1)ve te‘dīb itmek revādur ve dağı oğlancuqları on yaşındakin(2)ādemler-ile ta‘āma şundurmayalar.Ammā ta‘ām ilerü gelse veyāħud(3)şu içe. Evvel ma‘şūmcalara vireler kim bunların şabrı(4)ve taħammülü olmaz ve anasından(5)ve kızqarındaşından ayru yaturalar.Ve on iki yaşına degicek(6)bī-ğānelere maħrem ve müfsidlere hem-dem ve kendüden büyüklere(7)yoldaş itmeyeler.Tā kendüyi bilince.Şi‘r:

بخسان بك زمان منشين مخيز
كه ندزوكمه شوي و اوز نو بيش
مشك باخاك چون دراميزد
دادهباشدبخاك فمين خويش
از يوا كم ادي ارنرمن الا كه همنشين

Bes (11)eyülere muşāhibet olan eyü ad-ile añılır ve yaramazlar-ile[16a](1)hem-nişin olan lā-cerem yaramaz ad çıkarur.Eger anuñ fi‘lin(2)işlemese dağı.Şi‘r:

عن المرء لا تسئل فسئل عن فرينه
لان القرين بالمقارن يقيدي

şi‘r:

درويشن از دفيق نافر جام
كه كز امادالف زصحيت لام
هركه باماه نسپند شودش روي چوماه

⁶⁷ Buhārī, Sahīh II, 114,115.Anlamı: “Bir kimse kızları yüzünden sıkıntıya uğrar ve onlara karşı iyilikte bulunursa o kız çocukları kendisi ile ceħemmen arasında bir perde olur.”

⁶⁸ Buhārī, Et-Tārīhu’l-Kebīr, IV/168 .Anlamı: “ Çocuk yedi yaşına geldiğinde namaz kılmamasını emrediniz.on yaşına geldiğinde de namaz kılmazsa zorlayınız.”

هر که باديك نشيند كندش جامه سپاه

Bes kişinüñ muşāhibi kendüden(7)a‘ lem u efzal gerekdür kim kişi kendünün noqşanın bile ve ondan(8)kesb ü kemāl ide.Ve ma‘rifeti ve insāniyette ve uşul-i kifāyete(9)ve ehliyyeti ve ‘akl-ı ‘ilmi ziyāde ola.Şi‘ r:

همنشین تواز تشبه باید

تأثیر عقل دین بیفزاید

Ve kişi ‘ālemde(11)bī-edeblik ve bed-nāmlık birle meşhūr olup[16b](1)diri olmağda hayā ve hilm-ile ve nīk-nāmlıg-ıla ölmek yigdür.(2)Şi‘ r:

هر لمکن جهان بدخویله

الخمیکدر کشمید یوز صویله

درین کنبد بنکی بر کس اواز

که کنبد هر چه کویی کیدت باز

Zirā kim cihānda ḥüsn-i zindigānī(5)ikidür:Biri şād-kāmlık ve biri nīk-nāmlık.Şi‘ r(6)

جهان بینی ز هر شادکامینت

دیگر ینمی برای نیک نامیست

Ve daḥı oğlanuqlara ḥālet-i şıfadda aqça pul(8)ḥarçlanmağa ögretmeyeler.Ve bey‘ a ve şirāya tartdurmayalar.Büyicek(9)olıcaq yanında ve elinden ḥarçlık eksük itmeyeler kim(10)ğayrılar eline baqup ve yādlar yanın gözlemeye.Şi‘ r:

دست تنکی تنک جان ادد

یمن لاجرم دست دکر خواهدنکرد

[17a](1)Ammā oğlanı üç dürlü ‘amel gāyibde küstāḥ ve fużul eyler:(2)Biri ol kim oğlanlardan her ne şenā‘ at şādır olsa(3)ata ana aña ihmāl idüp gülivirseler, ikinci ata ana oğluna kendü(4)miqdārlarından ziyāde geydürseler yedürseler, üçüncü her ne kim(5)arzū itse alıvirseler.Bes bu üç ef‘āl oğlanı ser-keş(6)ve mütekebbir eyler.Ve daḥı kişi oğlını yola ve yumuşa ögredüp ve güce(7)küçücük-iken pend kılmak gerek kim büyüyicek muṭī‘ ve münkād(8)ola.Nitekim dimişlerdür:“Oğluñı kuluñ gibi kulan kim(9)kuluñ saña kulluk ide.” Ve daḥı kişi cehd idüp oğlanı ḥazızı gelince (10)ḥareminden taşa.Ve bir gün evinde yaturmaya kim gönül yanu ve başı(11)taşa olmaya. Zirā kim her yimiş ağacınun kim budığı avlağundan[17b](1)taşa çıka.Anun çičegine ve yimişine yoldan giçen elbette(2)el uzatmayınca olmaz.Şi‘ r:

شاخی که زیباغ نویرون ایس

بر میره او طمع کند راکند

Ve katı ağaç kim anda yimiş bite.(4)Lā-cerem ana taş atıcı ve el uzadıcı ve nazar-ı endâzlar çok olur.(5)Şi‘r:

بیر بار فارغ امست از سنک هر ترد ام
سنک ناهلان حوزد شاخی باشد میوداز

Hikâyet:(7)Meger kim bir pâdişâhuñ hûb-şüret ve maḥbûb-sîret(8)oğlı varmış.Bir gün ol pâdişâh-zâde şikâr ve teferrüce(9)taleb eylemiş.Pâdişâh daḥı ümerâdan bir niçe emîn kişiler(10)göndermiş.Varsın seyr itsün gönli ve gözi açılun(11)dimiş.Ḳudret-i ilâhî ol gün şayd-ı temâşâsın iderken[18a](1)yağmur yağmış ve tuman düşmüş ve yil esmiş.Şöyle ki her kişiye(2)başlu başı kaygusu oldu.Pâdişâh-zâde daḥı bir yaña gidüp nâ-bedîd (3)olmuş.Âḥir bulmuşlar girü gelmişler.Vaziyyeti pâdişâha eydivirmişler(4)Pâdişâh katı gâzaba gelüp hışm eylemiş.Ümerâya ve vüzerâya(5)ve ḥademe ve ḥaşeme⁶⁹ tîz bulun diyü emr eylemiş.Vezîrler eyitmişler:(6)“Ey pâdişâhum, şâh-zâde kande varursa il vilâyet (7)sizünüdür.Yabanda kalmaz,şimdi aḥşamdur.Başdaki yarın yolına(8)selâmetliğ-ıla gele.”dimişler.Pâdişâh daḥı beter kaçımış eyitmiş ki:(9)“Hem benüm bir gice yabanda yatan oğlan nice oğlum olur.Tîz dönün(10)bulun.” dirken muştıcılar beşâret idüp pâdişâh-zâde(11)bulındı, geldi dimişler.Pâdişâh andan emîn olmuş.[18b](1)Bes ma‘lûmdur kim her yavru kim yuvasında taş(2)dünyâya rüzgâr şikencesine uğraya veyâ bir yırtıcı pençesine düşer.

(3)FÎ-BEYÂN-I ḤUḲÛ’L-VELEDİ ‘ALE’L-VELED

Her oğula farz vâcib(4)dür ki, anayı atayı ri‘âyet-i ḥâtır idüp mecmû‘-ı ḥuḲûkın yirine(5)getüre.Veche mine’l-vücûh bunlarun şerî‘ata muvâfiḳ umûrından(6)rücû‘ ve tecâvüz itmeye.Hîzmet ve ta‘ahhüd ve tesellî-i ḥâtır ide.(7)Döre ve tabları redd itmeye.Ve her söz ki ataya anaya söyler.(8)Rif‘at ile ve luḫfile ve ḥuḲûle söyleye ve ataya anaya adlarıyla(9)çağırmaya.Ve ḥâtırlarına toḳıncaḳ kelâm itmeye.Nitekim Ḥaḳḳ te‘âlâ kelâm-ı(10)kadîminde buyurur:

ولا تقل لهما اف ولا تنهرهما وقل لهما قولا كريما⁷⁰

Ve daḥı[19a](1)şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem buyurur kim:“Allâh rızası ata rızasının(2)dur.” dir.Kemâ ḳâle ‘aleyhi’s-selâm:

رضاء الرب في رضاء الاب⁷¹

⁶⁹ Ḥaşeme şeklinde yazılması gerekir.

⁷⁰ İsrâ-23.Anlamı: “Onlara karşı öf bile demeyesin, onları azarlamayasın.İkisine de hep tatlı söz söyleyesin.”

(3)Ve dağı resül ‘aleyhi’s-selām buyurur kim:“Cennet anaların ayağı(4)altındadır.” dir.Ya‘ nī rızāları altındadır demek olur.Kemā k̄āle(5)‘ aleyhi’s-selām:

الجنة تحت الاقدام الامهات⁷²

ve dağı cehd iden(6)atanın ve ananın hayr du‘āların alup du‘ā-i ‘ aleyhlerinden şakınmak(7)gerek kim bu üç kişinin du‘ āsı müstecābdur.Şekk degül.(8)Biri atanın oğul üzerine.İkinci müsāfirün muķīm üzerine.Üçüncü(9)mazlūmın zālīm üzerine.Kemā k̄ālem:

ثلث دعوات مسحابات لاشك فيهن دعوة الوالد علي الولد و دعوت المسافر علي المقيم و دعوت

المظلوم علي الظالم⁷³

ve dağı ata ana haķķı[19b](1)edā kılmak Haķķ te‘ālā katında ‘ amellerün key sevgülisidir.Bunlara(2)‘ āķ olmak ulu günahlardandır.Kemā k̄āle ‘ aleyhi’s-selām:(3)

الكبا ئر الاشرار بالله نعوذ بالله و عقوق الوالدين واليمين الغموس⁷⁴

(4)Hikāyet:Meger kim ba‘ zı meşāyihden birisi(5)Mekke tavāfın iderken görmüş ki bir kişi kadıncığı arķasına(6)getürmüş beytu’llāh tavāf itdürür.Şeyh şordı kim:“Yā kişi(7)bu getürdüğün neğdür.”Ol kişi eyitdi: “Anamdur.”didi.“Şimdi bununla(8)yidi gerekdür ki fūlan yirden arķama getürüp(9)Mekke tavāf itdürürem acabā yā kişi ana haķķın yirine getürdüm ola.”(10)didi.Şeyh eyitdi:“Eger biğ yıl ‘ ömrün ola, her yıl kim(11)arķağa getürüp Mekke tavāf itdürsen bir gice uyķusun[20a](1)harām eyleyüp emzürdigünün haķķın yirine getürmeyesin.” didi.

(2)Hikāyet:Üveys-i K̄aranī ulu şeyh idi.Dā’im anası(3)hizmetine mülāzım idi.Hattā anası hizmeti koyup varup(4)resül hazretini görmezdi.Bir gün anasından destūr(5)diledi kim vara resülü göre ve hem ziyāret eyleye.Mekānından(6)‘ azm idüp resül hazretinün evine geldi kim evde(7)‘ Āişe anamız razıa’llāhu ‘ anhā eyitdi:“Mesciddedür, var anda(8)gör.” didi.Üveys eyitdi: “ Anamdan destūrı varayım resülü (9)evinde göreyim diyü aldumdı.”diyüp resül serv-i revānı(10)görmedi.Ana sözine muķālefet olmasun diyü girü anası(11)hizmetine geldi.

⁷¹ Buhārī-El-Edebü’l-Müfred, s:14-15.Anlamı: “Allah’ın rızası babanın rızasındadır.”

⁷² İbn-i Adiy, El-Kāmil VI, s.:347-348.Anlamı: “Cennet anaların ayağı altındadır.”

⁷³ Buhārī, El-Edebü’l-Müfred, s.:25, 126.Anlamı: “Üç kişinin duasının kabul edildiğinde şüphe yoktur: “Bunlar evlada babanın, ev sahibine misafirin duası ve zalime karşı mazlumun duası.”

⁷⁴ Buhārī, Sahih VII, 228.Anlamı: “Büyük günahlar Allah’a şirk koşmak, ana babaya asi olmak ve yalan yere yemin etmektir.”

Ḥikāyet: ‘Īsā Peyğamber’ün meger kim anası[20b](1)ḥaste-y-idi, şu diledi. ‘Īsā bardağı aldı.(2)Şu getir.Şu getürmege gitdi.Ol gelince anası teslīm oldu.(3)Cān ḥaḳḳa ısmarladı. ‘Īsā şuyı getürdi, anası uyumış (4)şandı.Bardağın dibin eli ayasınınuñ içine ḳodı daḫı(5)anasınınuñ ayağı ḳatında dutdı, tırdı.Tā subḥ olunca(6)namāz vaḳti oldu.Meryem Ḥātun uyanmadı. ‘Īsā durdı(7)anasınınuñ ḳatına geldi, gördi kim cān ḥaḳḳa vāşıl olmış.(8)Diledi kim bardağı elinden yire ḳoya.Bardağın dibi şovuḳdan(9)‘Īsā’nuñ mübā(rek) ayasına yapışmışdı.Bes imdi şunlarınuñ(10)sultānlar anaları ḥaḳḳında bu resme sa’y iderlerdi.(11)Anuñ çün kim ana ata ḥaḳḳı ‘azīm ḥaḳḳdur anı ri’āyet idüp[21a](1)yirine getürmek ḡāyetde müşkildür.

FĪ BEYĀN-I ŞIFAT-I MU‘ ALLİM

(2)Kişi oğlın bir mu‘allime virmek gerek kim muttaḳī ve mütediyyin(3)ve şāliḥ ve müteverri‘ ve müteşerri‘ kişi ola.Ġazūb ve mu‘cib(4)olmaya.Ālī-sebeblü ve nefsi mübārek ve nefsi sākīn⁷⁵ ve kendü(5)emīn ola.Ucundan niçeleri fā’ide dutup ḥāmil olmuş ola.(6)Ve mülāzım-ı salāḫin ve ümerā ve ḳuzāt olmaya ve müteferriḳ(7)yirlerde vazīfesi olmaya.Bes mu‘allim bu evşāf-ı ḥamīdelerine(8)muttaşif naḳīzından ve ‘ārī gerek kim oğlan andan(9)müstefid olup ve menfa‘at bulup mütemetti‘ ola.

İmdi lā-(10)cerem evvel bu şıfatlu mu‘allim tefeşşuḫ idüp bulup andan ḥalkını(11)getürüp ana teslīm ve tevfiż idüp Taḫriya tevekkül ḳılup[21b](1)ısmarlamak gerek.Çün kim oğlan dört yaşında ve dört(2)aylık ve dört günlük ola.Bir mübārek günde ve ḳutlu sā‘atde(3)ḥāceye virmek gerek kim Ḥaḳḳ te‘ālā ‘ilmi ve Ḳur‘ān’ı(4)müyesser idivire.Ammā ‘ilmi ibtidā itmekte ‘ulemā çehār-şenbe gün(5)mübārekdür dimişler.Ve hem resūl ḥazretinden ‘aleyhi’s-selām(6)rivāyetdür:“Her kimse kim çehār-şenbe günü iḥlāsile(7)‘ilme ibtidā eylese,eger ol kişinün eceli daḫı gelmiş ise(8)Ḥaḳḳ te‘ālā anuñ ecelin te’ḫir ide ol başladuğı kitāb tamām olunca.”(9)dir.

Ve emirü’l-mi‘minīn ‘Ālī ḥazretinden rivāyetdür ki:“Her bir(10)gün-içün bir ‘amel maḥşūşdur.” dimiş.Meşelā şenbe gün(11)şayd-ı şikār için mübārekdür.Yek-şenbe gün binālar[22a](1)bünyād itmek ve ağaç dikmek ve yiḫi ḥon kesdürmek ve düğün(2)başlamak mübārekdür.Dü-şenbe gün sefer ve ticārete

⁷⁵ Sākīn şeklinde yazılması gerekir.

gitmek(3) muvâfıktır. Dü-şenbe gün kan aldurmak ve hacâmat itdirmek(4) ve cirâhat deşdürmek muṭâbıktır. Çihâr-şenbe gün(5) ot ve şerbet ve muḡlâb içmek hoşdur. Penç-şenbe(6) gün duḡûl-i selâḡin ve ümerâ ve kaẓâ-yı ḡacât ve edâ-yı (7) deyn ve mu‘âmele ve alışviriş itmek eyüdüdür. Āzîne gün(8) tezvîc ü nikâḡ kutlu ve memlûdür. Zirâ mecmû‘ peygamberler cum‘a(9) günü nikâḡ itdiler ve daḡı dimişlerdür ki ayda bir kan (10) alduralar ve yılda bir kez ot içeler ve haftada bir kez ḡammâma gireler.(11) Ammâ “Her kişi kim çihâr-şenbe gün ḡammâma girmegi[22b](1)‘ âdât idinse, yoksullık görmeye.” dimişler. Ve daḡı kan(2) aldırmaḡ-ıçün her ayda yidi gün nuḡusdur. Üçinci gün(3) ve bişinci gün ve on üçü ve on altısı ve yigirmi biri(4) ve yigirmi dördü ve yigirmi beşi. Bu zıkr olunan günlerde feşad (5) itdirmekden ictinâb ideler. Şi‘r:

خسن باشد هفت روز اندت همي تو حذرکن تانیفتي در چخج
سروپخج و سیزده باشانزد بیشت يك بابیست چارو بستینچ

Bes imdi gerekür kim(8) çihâr-şenbe gün ikinci sâ‘atde oḡlancuḡları ḡ‘âceye vireler kim(9) mübâreklik andadır. Ve daḡı oḡlanı mu‘allime getüricek şol(10) tehdid ve te‘kîd birle işmarlamaḡ gerek kim oḡlan ḡorḡa,(11) oḡumaḡa ve taḡşile meşḡûl ola. Ve ḡ‘âceden ḡaçup geldügi[23a](1) gibi şol resme let eyleyeler kim girü ḡ‘âceye ısına ayruḡ.

(2) Hikâyet: Meger kim Yıldırım ḡundḡâr Emîr Süleymân adlı(3) bir oḡlın ḡ‘âceye virmiş. Mu‘allim daḡı pâdişâh-zâdedür. Terbiyyet(4) bulsun diyü ziyâde meşḡûl olup ḡûş-mâl idermiş. Kâḡ kâḡ(5) çıbuḡ ḡarbyıla daḡı ḡorḡudurmuş. Bir gün pâdişâh-zâdenüḡ vücûdı (6) incinmiş. Pâdişâha eyitmiş: “İy baba işbu ben senüḡ degül miyim?” Babası(7) eyitmiş: “Niçün oḡul mısın ve taḡtum yaraşḡı ve salṡanat ârâyişisin.” dimiş.(8) Şâh-zâde eyitmiş: “Sen kim Rûm sulṡânı olasın ve ben daḡı(9) senüḡ oḡluḡ olam. Ya neçün bu ḡ‘âcem beni köleler narḡına ayaḡum(10) falâḡaya geçüp her gün ṡabanum çıbuḡ yir.” Babası eyitdi: “Oḡlum uş(11) ben yarım aḡa varup bir iş edeyim kim işe beḡzemesün.” dimiş.[23b](1) Çün şabâḡ olur derḡal pâdişâh mu‘allime bir ḡâdim gönderür eyidir kim:(2) “Emîr Sulmân’un dimâḡında ḡalel var. Fi‘li aḡduḡ. İmdi birinden(3) alup varsam gerek varup saḡa söyledüḡim gibi beni göz başa (4) dimeyüp urasın. Yoḡsa iş fesâda gitdi ayruḡ oḡlan(5) mektebe varmaz.” didi. Birazdan pâdişâh oḡlanuḡ eline yapuşup(6) alur mekteb-ḡâneye gelür. Mu‘allim daḡı yanında bir edeb aḡacın(7) ḡâzır itmişdi. Pâdişâh def‘i içeri girdügi gibi eydür: “Mre (8) dânişmend saḡa oḡlumı döḡmege mi virdüm, oḡutmaḡa virdüm. Sen(9) beri olasın. Daḡı sâ‘ir oḡlanları

gibi dögesin.” diyince mu‘allim(10)ṭārab⁷⁶ ṭarı geldi.“Ne sen öl ne oğluñ ölsün”(11)diyüp hünkāruñ gāh etegine ve gāh dīvāna ve gāh yire çat[24a](1)çat urı urı mektebden ṭaşa çıkdı.Bir iki daḥı(2)oğlana ḳondurdı.Ḳolından çeker meskende ḳarār itdürür.(3)Bu kez oğlan nā-çār didiñiz olup oḳumağa meşğül olur.Çün(4)şāh-zāde gice eve gelür, babası eydür: “İy oğul ol ḥāceñ ne(5)yavuz kişi olur beni daḥı dögdı.Var imdi edebünle epsem(6)olup otur oḳı.” didi.

Bes oğlana ata ṭarafından tehdīd(7)ve üstād cānibinden te’dīb olmayınca nesne ḥāşıl olmaz(8)ve daḥı oğlan ḥāceden ḥāceye gezdürmeye.Meger kim birisinden(9)Ḳur’ān ḥāşıl ide ve birinden ‘ilm ve kitāb ögrensün diyeler.(10)Ḥāzret-i resūl zamānında ta‘līm-i ‘ilm içün ve mü’ezzinlig-içün(11)ücret nesne almazlar-ıdı.Li’llāhi fi’llāh iderler-idi.Şimdi bizüm zamānımızda[24b](1)‘ulemā fetvā virüp cā’iz görmişlerdür ki ma‘ūnetine mu‘āvenet ideler.(2)Bunlar daḥı ta‘līme ve imāmete ve mü’ezzinlige meşğül olup muvāzebet(3) göstereler.Ve illā mu‘allim ve imām ve mü’ezzin kendü şugūllarında(4)ve kār-ı kesblerinde olurlar-ısa bu işler ḳalır.Bes eyle(5)olsa ücret almağı anuñçün revā gördiler.

Fİ-BEYĀN-I TA‘LİMİ’(6)L-MU‘ALLİM

Çün kim mu‘allime bir oğlanı getüreler.Eyle gerekdür kim üç güne-degin(7)mu‘allim oğlana ikrām ve iltifāt idüp ve gülivirmek gerek.Ve ḳula(8)ğına yapışmak ve dögmek ve sögmek itmeyeler .Zirā bunlar vaḥşī(9)ḳuş gibi olur.Evvel emirden belinletmeyüp ögrenince ḥaber⁷⁷(10)ideler.Çün kim üç güne-degin üç sebḳ oḳıya.Hemān bend ayağına(11)geçer ve uyḥusı alınur.Andan başlaya āzār gūş-māl vire.[25a](1)Ve te’dīb ide ve mektebden ḳaça girü geldügi gibi letleye kim (2)bī-edebliğın görüp ḳovulsa muḥābā itmeyüp dögmek gerek.Kim ol ḥūyu terk ide(3) ve mübtedī oğlanuñ evvel ṭabī‘atını teşḥiş göre.Eger zīrek(4)ise sebḳ az virüp veyā bir künd oğlana şerīk idüp taḳşīrlık (5)itmeye.Ve eger künd ṭabī‘at ise irişdügi miḳdār(6)sebḳ ide.Teklīf-i mā-lā-yuṭaḳ itmeye.Ve māzīsini bilmeden yuḳarusına(7)gitmeye ve bir sebḳ bilmedin bir sebḳ daḥı virmeye.Ve bir ḥarfı(8)veyā bir kelime demedüg-içün dögmeye ve āsānlıg-ıla didüre. Zirā kim (9)nefsi uyuyan kimesneler bir çağırmayınca uyanmaz ve girān-ı cān olan(10)kimesneler dögmek ile ve

⁷⁶ Ṭarab şeklinde yazılması gerekir.

⁷⁷ Ḥaber şeklinde yazılması gerekir.

kaşımak-ıla sebük-rūḥ olmaz(11)lar ve zātında cevheri olmayan kimselere[25b](1)edibün sa‘ yı menfa‘ at itmez:

ازا كان الطباع طباع سوء
ولا ينفمها ادبالاديب
ابراكر اب زندكاني بارت
هر كز ازشاخ بيد برنخوري

Ve şüre yire emek ḥarc(4)itmek emel toḥumın zāyi‘ itmekdür.Ve yavuzlara eyülük eyülere(5)yavuzluk itmekdür:

زمین شوره سنبل ور نیاد د رده نخم عمل ضدايع مکر دان نکو بي بابدان کرد جنانهکه بد کر
دن بجاي نيك مردان

Ve daḥı(8)bundan ‘ilm gelmez diyüp ihmāl itmek daḥı yokdur.(9)Gāḥ olur ki mümāreset ve gūşış birle oḡlanuḡ zihni (10)açılır niçe zīrek oḡlanlardan yig çıkar.(11)

اي بسا أست تيزرو که بماند
که واو خ لنگ جان بمنزل برد

[26a](1)Zirā sa‘ yuḡ ve terbiyetün fā‘idesi vardır.Mürūr-ı zamān-ıla(2)āḡir neticesi zāhir olur.Hemān bir niçe müddet müşakḡate⁷⁸ (3)kaşlanmak gerekdür:

چون بود اصل جوهر بي قابل يربيت دادرواش باشد

İmām-ı Ġazālī meger kim bir mūy-tāb(5)kişi imiş.Meger bir gün ‘avān anuḡ yanında bir kişi dutmuş.(6)Cebrile ḥamr getürtmek istemiş.Bu kişi eyitmiş ki: “Bir tālib-i (7)‘ilm ol ḥarām ve murdār ḥamrı getürtmek benüm vazīfemdür.(8)Ben aḡa hergiz yanaşmazam.” demiş.Ol ‘avān daḥı inşāf(9)itmiş. “Ehl-i ‘ilme bu nesne revā degül.” demiş.(10)Görmüş ki bir kişi muy-tāblık işler diler dilemez aḡa yükletmiş,sürmüş(11)almış gitmiş.Hāliyā bu mūy-tāb ḥamrı birine iledüp girü[26b](1)gelicegez fikr itmiş, eyitmiş: “Kim beni bu belāya giriftār kılan(2)cehāletümdür ve ol tālib-i ‘ilm dünyāda ‘ilmi şüci getürtmekden(3)kurtardı.Şekk degüldür kim āḡiretde daḥı ‘azābdan ve ‘ıḡābdan(4)kurtar.Ve benüm cehāletüm baḡa anda daḥı kim bile kim neler getüre.” didi.(5)Bes “Yigrek oldur kim varam ben daḥı ‘ilm ḥāşıl idem ki(6)bu varḡalardan kurtulam.” didi.Vardı ne deḡlü ālet esbābı(7)varısa taḡıttı daḥı bir medreseye vardı oḡumaḡa āḡāz(8)itdi.Tamām bir yıl duruşdı.Cidd ü cehd itdi.Bir ḥarf(9)öğrenimedi.‘āciz ü ḡayrān olup eyitdi: “Bundan baḡa naşīb (10)yoḡımiş.Varayım bāri yine san‘ atum işleyim diyüp ḡodı(11)gitdi.Meger kim bir şu

⁷⁸ Meşakḡat şeklinde yazılması gerekir.

kenārına yitişdi. Gördi kim bir şu[27a](1) bir taşuñ üstinden aça aça yir eylemiş taş kesmiş aşağa indürmiş.(2) Bu kişi eyitdi kim: “İşbu taş bir çatı senedür kim ve bu şu bir gāyet(3) lañıfdür. Mürür-ı eyyām-ile mülāzemet itdüg-içün bu çatı taşda(4) yir ve yol eylemişdür. Ben ādem oğlıyam.” Bundan girü qalam diyüp döndi.(5) Girü medreseye geldi. Kāmet getürdi şıdık-ıla gūşış(6) idüp oqımağa meşgūl oldı. Bir nice müddetden soñra ‘ināyet-i(7) ilāhī yetişdi ki:

ان الله لا يضيع اجر ال محسنين⁷⁹

Şi‘r(8):

يكره عنايت الهي
بنتر زهرادان پادشاهي

Hakq te‘ālānuñ(9) fazl-ı ‘ināyetiyle Qur‘ān hatm itdi ve bir niçe pāre kitāblar dañı(10) oqıdı. ‘Ākıbetü’l-emr İmām-ı Ġazālī oldı ve ‘ilm-i ihyādan üç yöne(11) altmış altı pāre kitāb te‘līf eyledi. Şi‘r[27b](1):

دار حق راقابليت شرط نيسبت
بلك شرط قابليت دار اوست

(2) Ve dañı ma‘şūmcalara şabaķı⁸⁰ az vireler tā ki tabi‘atları incinüp (3) göñüllerine teneffür hāşıl olmaya. Şi‘r:

اندك اندك ز علم حاصل كن كاند كش مايه فراوانست
سيل هاي روان بين بران كه اصلش قطر هاي بار انست

Bes mürür-ı eyyām ile ‘aql(6) ları ziyāde olur. Hem taħşīlleri belürüp varur(7) Şi‘r:

اندك اندك علم كيرد مرد داب كوياشود
فطر قطره جمع كردد بعدزادر ياشود
سخن ستي كرنيند كي شود مرد تمام
ابزاکر بادان نبارد كل كجا پيزاشود

Ve dañı her bī- edeblik kim oğlandan şadır ola.(11) İhmāl ve mücāhede itmeyüp dögmek gerek kim çıbuķ đarbile[28a](1) yaban canavarlarına edeb öğredürler. Şi‘r:

هر كرادان اموازي بكوب
كاوخردا ناشوراز زخم چوب

Ve dañı mu‘allime(3) vācibdür ki mekteb-hāne oğlanlarına himmet ve terbiyyeti berāber ola.(4) Ziyāde hizmet idene sa‘y-ı artuķ idüp faķirü’l-hāl olana himmeti(5) az itmeyeler. Belki qamusı hāşıl olsun diyü sa‘y ide.

⁷⁹ Tevbe-120. Anlamı: “Doğrusu Allah iyilik yapanların ecrini zayı etmez.”

⁸⁰ Sebak şeklinde yazılması gerekir.

Ĥikāyet:(6)Meger kim Īmām-ı ā‘zam bir kiři oğın ta‘līm itmege virmiş.Bir nice(7)günden sonra ol atası kiřinüň mağallesinde meyyit olmış(8)Īmām Ĥanefi dağı anda okımışlar.Meger ol gün ğāyetde ıssı(9)oldu.Mecmū‘-ı ĥalāyık oğlan atası kiřinüň dīvār gölgesine oturmışlar.Īmām Ebū Ĥuneyn’e varup oturmış(11)eyitmişler: “Yā Īmāmü’l-müslimīn siz dağı gölgeye gelün,ğüneşde[28b](1)oturmağ.” dimişler.Īmām Ebū Ĥanīfe eyitmiş:“Ol(2)dīvār ıssı kiřinüň bende oğlı okur.Anıñcün oturmazam(3)ki korkaram kim bađa minnetler ĥāşıl ola.Dağı ađa sa‘y itmege ziyāde(4)meyl eyleyem.Ķalan oğlanlardan bađa mazleme ĥāşıl ola.”(5)dimiş.Meyyit ihzar olunca güneşde tırmış varup ol (6)kiřinüň evi gölgesinde oturmamış ve dağı mektebde kıız(7)cuğazlar olsa anlar ayruca bir tarafa oturalar veyāĥūd (8)oğlancuğların uvaçuđlarına⁸¹ yakın otura.Ve büyük oğlanlarla(9)yakın oturmayalar.Ve anların-ıla söyleşdüremeyeler.Meger kim yağlış(10)ların şoralar ve kıızcuğazların tabanın Ķaldurmayalar ve Ķulađların(11)burmayalar.Ķıbuđ-ıla elleri ayaların veyā kendülerin vuralar.[29a](1)Ve dağı üstād destürinsuz ĥalīfe ve sā’ir(2)oğlan falāĶaya oğlan ayağın geçürmeye.

FĪ-BEYĀN-I TĪLAVET(3)İ’L-ĶUR’ĀN VE ĀDĀBĪH

Ya‘nī bir ĥarf Ķur’ān(5)dünyādan ve dünyānuň içindekinden dađı yigdür. eyitdiler: “Yā resūl(6)a’llāh, sizden dađı yig müdür.” didiler.Resūl eyitdi:“Belī yigdür.(7)Zirā ki ben mađlūĶam, Ķur’ān ğayr-ı mađluĶdur ve Rabbümüň ismidür.”didi.(8)Ve dađı resūl buyurur eydür: “ Baĥtlu şol kimesneler kim(9)Ķur’ān okurlar ve Ķur’ān’la ‘amel iderler.Kemā Ķālem:

طوبى لمن يقرأ القرآن و عمل بما فيه⁸²

Ve dađı resūl buyurur ki: “Ne gökçek(11)şefi‘dür Ķur’ān şol kimesneler okıyalar aĥkāmile ‘amel eyleyeler.”[29b](1)Kemā Ķāle ‘aleyhi’s-selām:

نعم الشفيع القرآن⁸³

Ve dađı buyurur ki:“Ķaçan(2)Ķaçan bir mü’mīn buyurur kim Ķaçan bir mü’mīn ođlunu Ķur’ān okımađa(3)virse ve ol ođlan e‘ūzu bi’llāhi mine’ş-şeytāni’r-racīm dise,(4)ĤaĶĶ subĥāne ve te‘ālā anuň yidi atasına deđin ve yidi ev Ķonşusına(5)deđin ki mü’mīnler

⁸¹ Uvacuğ şeklinde yazılması gerekir.

⁸² Ahmet b. Hanbel, ez-Zühd, s.:97.Anlamı: “Kuran’ı okuyan ve onun içindekilerle amel edene ne mutlu.”

⁸³ Kuzāi, Müsnedü’ş-Şihāb, II-257.Anlamı: “Kuran, okuyucusu için kıyamet günü ne güzel şefaattidir.”

olalar rahmet idüp yarlıgar.” dir.Zirā iki kelāmu’llāh(6)nürdür. Bir kimesne şefîc yanursa niçe kişiler anuñ şu‘lesinden(7)fā’idelenür.Çaçan ki Qur’ān okımağa başlasalar ve e’ūzu ile başlayalar.(8) Kemā kıāla’llāhu te’ālā:

وإذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشيطان الرجيم⁸⁴

Ammā süre evvelinde e’ūzu ile besmele(10)ile başlayalar ve eger āyet başında ve Berāe evvelinde te’vīz-ile başlayalar.(11)Ve okıyalar ve Qur’ān okınan yirde kelām-ı dünyā itmeyeler.Belki epsem olup[30a](1)dikelmek farzdur.Kelām-ı qādīmīnde buyurur:

وإذا قرأ القرآن فاستمعوا له وانصتوا لعلكم ترحمون⁸⁵

Ve dağı Qur’ān’ı ezber okımağdan(3)kelāmu’llāh yüzine baqıp okımaqlığüñ şevābı artuğdur.Muşhafa tahāretsüz(4)yapışmayalar.‘Āqıl bāliğ kimseler illā meger kim zarf-ıla dutalar. (5)Oğlancuqlar muşhafa elin yüzün yuyup yapışalar.Nitekim Hāqıq te’ālā(6)buyurur:

لا يمسه الا المطهرون تنزِيل من رب العالمين⁸⁶

Ve dağı “Bir niçe yirlerde(7)Kur’ān okımağ mekrūhdur.” Dimişler.Evvel cünüb kimseler ve müsteħāza(8)‘avret okımağ.Ve cehr-ile ħamāmda okımağ.Salātda ğayrıda ve maqbere(9)arasında ayağ üstine tavāf iderken okımağ.Ve oturup okısa(10)lā-be’sdür.Ve şoqağda yürürken cehrile okımağ ve melāhī ve fişq(11)fücūr olınan yirlerde Qur’ān cehrile okımağ memnū‘dur.Ve dağı kelāmu’llāh[30b](1)üzerine nesne qomayalar.Ve muşhafı olcağ yirde qoyup ve yüksek(2)yanında oturmayalar.Ve sā’ir kütübü muşhaf üzerine ve kitābları(3)bir yirde qomağ dileseler qalan fennüñ üzerine fişq kitābların(4)qoyalar.Ve anuñ üstine eħādīs ve anuñ üstine tefāsir (5)anuñ üstine kelāmu’llāh qoyalar.İşbu tertīb üzerine ri‘āyet(6)ideler kim zıkr olındı.

Fİ-BEYĀN-I EDEB-İ ŞİBYĀNİ’L-MEKTEB

(7)Oğlanları üstādınıñ mecmū‘-ı evāmīrine muṭīc olalar.Ve her ne(8)hizmet buyurursa muħālefet itmeyeler.Ve idbār göstermeyeler.(9)İllā meger kim şerīc ata muvāfiq olmaya ve yaramaz işlere taħrīz(10)ider ola.Ol vaqt ibā ve imtināc iderlerse revādur.(11)Ve dağı üstād bir oğlana adıyla çağırsa yumuş [31a](1)buyursa bir ğayrı

⁸⁴ Nahl-98.Anlamı: “Kuran okuyacağın zaman kovulmuş şeytandan Allah’a sığın.”

⁸⁵ Araf-204.Anlamı: “ Kuran okunduğu zaman ona kulak verin, dinleyin ki merhamet olunasz.”

⁸⁶ Vākıa-79-80.Anlamı: “Alemlerin rabbş tarafından indirilimiş olan bu Kuran’a sadece arınmış olanlar dokunabilir.”

oğlan hoş kişi olayım diyü ol(2)hizmete varmaya.Veyāhud ol hizmet buyurılan oğlan özge(3)bir oğlana dağı buyurmaya.Ve dağı bir oğlana ‘ilminden ve dünyāvīden(4)nesne şorsalar bir ğayrısı dönüp andan öñdin cevāb(5)virmeye.Ve dağı her hizmet buyurulduğı gibi dutalar ve bir lağza(6)tevağğuf itmeyeler.Zirā hizmet ki buyurulduğı dutulmadı hizmete(7)geçmez. Mecmū‘-ı şākird üstāzına kim ba‘zısından Qur‘ān(8)okımışdur ve ba‘zısından hağğ öğrenmişdür ve kiminden ‘ilm okımışdur.(9)Eger bir harf dağı öğrendiyse hağğ şābit olup üstād(10)olmuşdur.Bunları ‘alā ħaddihī ri‘āyet eyleye.Her kande görürse(11)ri‘āyet eyleyüp ayağ üzere turup izzet ve ikrām ve tevāzu‘ [31b](1)ve ihtirām eyleye.Ve dāim kendü-y-ile buluşduğı elin öpe.(2)Ve üstād ve vālideyni her ne söz söylesele taşıdık idüp ve yalana(3)ğaml itmeyeler. Ve ħāğğırları incinüp zamīrlerine ğubār gelicek keleciden(4)şakına. Ve hizmet buyurduğları vağğt bī-hūde ħüccetler(5)getürüp sözlerin tebs itmeye.Ve dağı üstādına ihānet(6)nazarıyla bağğmaya.İstihfāf idüp ħorlamaya.Üstādından(7)kendüsi a‘lā ve a‘lem dağı olursa anı techīl idüp tağğif (8)itmeye.Kemā kāle ‘aleyhi’s-selām:

من استخف استاده فقد نسي ما حفظه و كل لسانه و خرج من الدنيا بلا ايمان⁸⁷

(10)Nitekim İmām Züfer gibi müftü ve müctehid kişinüñ ħavli dutulmaz.Üstādınüñ (11)ğāğğır idildüğü-içün.Nitekim İmām Züfer’üñ bir kere üstādına[32a](1)sözinden istihfāf ma‘nisi eglenmiş imiş.İmām-ı a‘zam(2) imām-ı a‘zam dağı aña fetvāsı dutulmasun dimiş.Şimdi dutulmaz(3)ve dağı üstād cevrine ve edīb ħahrına ħatlanmayan kimseler(4)tağğīl-i ‘ilminden bī-ğāğğıl ve kesb-i edebden bī-behre (5)ğalır.Nitekim tağğīb zahmetine tağğammül ve cerrāğğ cirāğğatine şabr(6)itmeyen derde mübtelā ve rence mürtekib ħalır.Devāya ve rence (7)irişür.Şi‘r:

فاصبر لداك ان اذيت طبيباها
واقنع اجهلك جوت المعلما

Ve dağı atanüñ mihr-i şefğatinden(9)üstādınüñ cevr-i cefāsı yigdür.Zirā üstād cevrin çeken(10)‘ilm ü edeb ve hüner öğrenür.Ve atanüñ şefğat-i mecmū‘ından ğirü(11)düşer, mağğrüm ħor.Şi‘r:

پادشاهي پسر لهکتب دار
لوح لوح سيمين بر کنار نهاد

⁸⁷ Hadis kitaplarında geçmeyen mevzu hadislerden.

بسر لوح او نيشسته بزر

جور استاد به زمهرتزر

Ve dağı mu‘allim ta‘ām yirken mekteb(3)oğlanları ‘arz-ı işkāl idüp nesne şormayalar. Kıazā-yı(4)hācete destūr dilemeyeler.Ve sā’ir hācāt ve ađbār kim ğayrı(5)mühim ola.Feth idüp şormayalar.Tā ta‘āmda fāriğ olunca(6)dinmeyeler.Mu‘allim şu içse ayağ üzerine tırup el kıavşurup(7):

هنيئاً مريئاً شراباً طهوراً⁸⁸

diyeler ve ağsursa:

يرحمكم الله ويصلح بالكم⁸⁹

diyeler.Ve başmağın dā’imā(9)döndürölmüş kıoyalar.Ve üstād yirine oturmayalar ve taşaddur(10)dağı itmeyeler.Ve üstād kıatında kıaydı bitüp mefāraķat⁹⁰ itmek diledüğü(11)vaķtın destūrlanup du‘āsın ve himmetin alup gide kim[33a](1)ol ‘ilmden veyā hünerden mađzūz behremend ola.

Fİ-(2)BEYĀN-I KESBİ’L-EDEB

Evvel bize edeb ve hüsn ve sīret-(3)hüb resül hāzretinden kıaldı kim anup mürebbisi Hāķķ(4)te‘ālā Cebrā’il vesīlesiyle veyā sebep-i vağyile.Kemā(5)ķālem:

ادبني ربي بحسن الادب⁹¹

Bes “Her mü’mine(6)öğretmek vācib oldur ve edeb öğretimege evvel bir mürebbī-yi (7)hāmil gerekdür.” der.Zirā kim resül mürebbisi var-ıdı kim(8)Hāķķ te‘ālādur.Bes her kıişıye bir mürebbī lāzımdur kim andan(9)edeb ve erkān ögrene ve tertīb ve hayā ve hilm ve sađā ve hüsn-i(10)sīret ve ađlāķ-ı hāmīde ve tertīb-i menāķīb ve teşķiş-i(11)merātib.Her ‘uķdede ve her mağkemede maķāl bilmek ögrene.[33b](1)Tā ki ‘aķl-ı firāseti ve fehm-i kıyāseti ziyāde ola.Ol (2)sebeb-ile zirā ki mürebbī-yi bī-kāmīl tábīb-i hāzıķ gibi olur.(3)Ve tábīb dağı iki dürlüdüdür.Biri tábīb-i zāhirdür ve biri(4)tábīb-i bağındur.Tábīb-i zāhir oldur ki kıişinüñ zāhir(5)a‘zāları zāđmetlerine ve ‘illetlerine mu‘ālece eyler.Edviye(6) edviye sebepleriyle .Ve tábīb-i bāđın mürebbī oldur ki, kıişinüñ (7)kelām hikmetiyle ğuş-ı hüşin ve ‘ayn-ı başireti(8)açar.Ve ‘aķl āyinesi jengār-ı küdüretten şāfi ve mücellā(9)ķılır. Tā ki hāyırı şerden ve edebi bī-edeblikden(10)bilüp temyīz ider.Ve kendüsi dağı mürebbī olur.

⁸⁸ Dua cümlesi.Buhārī, Sahīh V, 66.Anlamı: “Tertemiz içecek şifa olsun, afiyet olsun.”

⁸⁹ Dua cümlesi. Buhārī, Sahīh V, 125. “Allah size acısın ve sizi kıurtarsın.”

⁹⁰ Müfāraķat şeklinde yazılması gerekir.

⁹¹ Aclūnī, Keşfü’l-Hafā, I-70.Anlamı: “Beni rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel eyledi.”

Ve ḥāce Büzürmuhr(11)şordılar ki: “Edeb kimden öğrendün.” didiler.Eyitdi. “Edebsüzlerden[34a](1)öğrendüm.Zīrā kim gördüm ki bī-edeblerün şenī^c ḥarekātından(2)ṭabī^c atum incindi.Ve gönlüme hoş gelmedi.Bildüm ki edebsüzlük(3)dür.Anı terk itdüm” didi.Ve ḥikmeti kimden öğrendün didiler.(4)Eyitdi: “Gözsüzlerden öğrendüm.Zīrā gördüm ki gözsüzler(5)evvel ayakların koycaḡ yiri muḡkem teşḡiḡ iderler(6)andan ayakların ḡorlar.Bes bildüm ki ḡikmetün aḡlı(7)kiḡi kendü-y-ilen gözleyü yüriyüp ḡaṡarlu ve ḡazerlü(8)yirlere ḡadem başmaḡımıḡ anı ṡuttum.” didi.Ve daḡı öḡüdü (9)ve naḡīḡati her kiḡiden almaḡ gerek ve pendi düşmandan(10) daḡı almaḡ gerek.Şi‘ r:

تا هر که دهر پند شنودن مي بايت
 باهر که بودرفق نمودن مي بليد
 بر کاشتن نيک فرودن مي بايد
 زيرا که همه کشت درودن مي بايد

Ve kiḡiye eyü ḡanıclılar(2)pend ü naḡīḡat idici olurlar ve bed-baḡtlar anı düşmen(3)dutup sözlerin ḡarza ḡaml idici olurlar.Şi‘ r(4):

نيک خواهان دهد پيدولي نيک
 جنان بو پند پند بر وخير

Ve ḡayr-endiḡelerden naḡīḡat ḡabul itmeyenler ḡasret-ile(6)nedāmet barmaḡın diḡleseler. Şi‘ r:

هر کس که زعر ايران نکند کوس
 بباز بخايد سر انکشت ندامت

(8)Ammā ḡāḡib-i sa‘ādet ve ḡayr-endiḡe kimseler naḡīḡat itmek(9)itmek⁹² gerek.Eger iḡitmezler ise daḡı zīrā ki ‘āḡıbeti atasına(10)bir iḡ gelüp ayaḡında geḡdüḡi vaḡt te’essüf idüp(11) beni aḡsa gerek.Şi‘ r:

کرچه بني که تتود بکوي
 هرچه هرچه داني نصحت پند
 روز باشد که خير سربيني
 يدو پاي افتاده اندر پند
 بدو پاي افتاده اندر نيست پند
 دست بدست ميزند که دريغ
 نشنيدم حدبث دانشمند

⁹² İtmek sözcüḡü iki kere yazılmıḡtır.

(4)Kişi ħor zamāna çār-nā-çār edebler.Ammā ‘āķıl kimseler oldur kim(5)zamāne edeblerden öñdin edeblene.Şi‘r:

هر کسی کو ادب نکند
برباط شرف طرب نکند
ادب اموز اکر همی خوھی
تازمانه نورا ادب نکند

Ve daĥı edeb bir tācdur.Nūr-ı ilāhīden.(8)Her kimse ol tācı başına geçürse her ħande olursa(9)‘azīz ve muĥarrem ve maĥbūl ve mūkerrem(10)dür.Şi‘r:

ادب تا جیست از نور الهی
بنه بر سر برو هر جاکه خواهی

Ve daĥı edeblikden enbiyā sīret-i evliyā[35b](1)kisvetidür.Her kimün kim bātını bu sīret ile(2) ve zāhirī bu kisvetile pīrāste olsa ol kişi(3) ĥalk ħatında mergūb-ı dil-pezīr ve Ĥaĥķ ħatında maĥbūb-ı(4) bī-nazīrdür.Ve bu şıfatdan ĥālī ve bu zīnetden ‘ādī(5)olan kimseler dünyāda ĥor bī-ħadr ü mezmūm ve ‘uĥbāda(6) ĥaķīr ü pūr-ħahr ü maĥmūmdur.Şi‘r:

با ادب نز دعالمیان عزیز اسده
بی ادب محروم کته از لطف رب

ve daĥı ‘Alī kerema’llāhu(8)vechu buyurur kim: “Edebsüz kimseler ululıķ bulmaz”

لا شرف مع سو الادب

şı‘r:

بی ادب مرد که شود مهتر
کرچهاور اجده لرم نب است
با ادب باش نا بزرکشوی
که بزرکای نثجه ادب است

ve daĥı mü’eddeb[36a] (1)ve daĥı kimselerün dostı ve muĥıbbı çoĝ olur.Ve her kişi(2) anı ĥayr-ıla yād ider ve bī-edeb ve bī-ĥayā olanların ‘adūsı(3) ve anı dilemez çoĝ olur ve anı dünyāda ĥıç bir kişi ĥayr-ıla(4) anmaz.Belki ĥalkun bed-du‘āsından ber-ĥūrdār-ı ‘ömr(5) daĥı olmaz.Şi‘r:

هر جوانی که بی ادب باشد
باشد کر پیر دست

Bî-ḥayā olanların iy ser-firāz-ı hem ‘adūsı(7)çoğ olur hem ‘ömri az görmez misin kim kılıcın yüzi(8)şuyu olduğün hem meḥābet ḥiddeti var ve hem şalābet(9) ‘izzeti var kılıcı kesdüren yüzi şuyudur kişi(10) ḥor iden yavuz ḥūyudur.

FĪ-BEYĀN-I TA‘LĪMĪ’L-ḤAṬṬ

Bilgil kim (11) hūnerlerün evlāsı üçdür evvel yazı yazmak ,ikinci şuda yüzmek.[36b] (1) üçüncü ok atmak.Şi‘r:

Hūner üçdür dürişsen saḥa(2)düzmek
Ok atmak yazı yazmak şuda yüzmek.

Amma bu (3)hūnerlerün güzini yazı yazmak.Şi‘r:

Ḳalem dutmağı bil hūnerler yigin
(4)Anı ol başarur ki direr ökin.

Ve ḥaṭṭ yazmak ṭariḳinde(5) emirü’l-mü’minin ‘Alī kerema’llāhu veḥe bir niçe vech beyān itmiş.(6)Bir kişiyeye dimiş ki:“Ḳalemün uzun yün ve ḥarflerün sık(7)ve satırların seyrek yaz.” dimiş.Ve ḥaṭṭatlar maṭlūbı(8) mülük ve selāṭinidür.Her kişinin muḥṭacı ileyi(9)sidür.Bes her kimseye lāzım ve mühimdür ki oğlın(10) ḥaṭṭ öğrendüre nitekim ‘Alī Ḥazreti buyurur:

اكر موا اولادكم بالكتابة في الملوك بالكتابة من اهم الامور⁹³

الملوك

Şi‘r:

خط بيامزادب
حاصل كن كه شرف لازم خدو اد بست
درجهاننيست از خط و ادب
حجرمايه كه ان مكتسب است

(3)ve dağı ḥūb-ḥaṭṭlar ve maḥbūb ḥodlara müferriḥü’l-hemm ve müferriḥ(4)ü’l-gamm dur ki gözlere nūr ve gönüllere sürür bağışlar:(5)

نظر کردن بخسن خط ياقوت
بصر را نور بخندروحياقوت

⁹³ “Çocuklarınızı yazı öğretmek suretiyle üstün kılınız, çünkü yazı en önemli işlerdendir.”

ve dağı hüsni-ı hıttı hışül-i rızka ve vüşül-i (7) maqâşıda sebep ve vesiledür. Nitekim Hızret-i resül(8) şallahü ‘aleyhi ve sellem buyurur:

عليكم بحسن الخط فانه من مفاتيح الرزق⁹⁴

قلم بدست دبیر ان به از هزا

درم درم بدست نیاید مکر بنوک قلم

Ve dağı(11) resül hıazreti buyurur kim: “Her kimse kim besmele-i hüsni-ı hıttıyla yazarsa cennete girür.” dedi.[37b](1)

من كتب بسم الله الرحمن الرحيم من حسن الخط دخل الجنة⁹⁵

ve dağı sâ’ir ehl-i şan‘atı işleri(3) az zamānda tağayyür olup eskir. Ve kendülerüñ adları unıdudur.(4) Ve hüb hıttı yazanlarüñ hıttıları teberrük olup sālha (5) şaklanur. Anıñla adları yād ve rüh-ı revānları şād olur.(6) Şi‘r:

بمال غره صیش برزنکا نی

شاد که مال اب روانت

زندکا نی باد بغضل کوش

که کرمانرت رفضل خطی

هزارسال ک نندت کذشتد بدان کنندت

yād ve hünerleri(9) didükleri evvelā ‘ilmdür ki aqşā-yı maqâşıddur. Ve a‘lā-yı(10) me‘ālībdür. Andan geçe hıttıtlıqdur ve sevād-h‘ānlıq(11)dur. Ve sağā ve hayā ve edebdür. Ammā şimdiki ‘aşırda hüner-mendler[38a](1) zelil ve qadr ü kıymetleri qalil olmışdur. İ‘tibārü meyyāl(2) māl ve i‘tirāz-ı ihtirām māl-dārlara oldu. Ve ehl-i hüner(3) bilügi zelil-i faqir-i hor haqir olupdur. Ma‘rifet-i hünerle(4) ve kemāl-i maşharalığa degşürildi. Şi‘r:

هرکس دربه عهد هنری می ورز

اندوه عنادرده سری می وز

امروز بتردهما صاحب هنرا

صاحب هنراستکه زری می ور

ve dağı dimişler ki biñ hünerden bir tälī‘ (8) yıgdür. Şi‘r:

⁹⁴ Güzel yazı size gereklidir, çünkü o rızık anahtarlarındanır.”

⁹⁵ Hatip el-Bağdādi, Tārīhu Bağdād, V-32. Anlamı: “Kim güzel bir hatla besmeleyi yazarsa cennete girer.”

هنر يك جوز صدخر
فا دزربه جو طالعز هنر

(9)Zirā kim iy niçe bī-hünerler nā-sezāları görürüz(10) maḳbūliyetde ve ni‘met-i refāhiyetde iy be-sā ehl-i hüner(11)zilletü kılltettedür. Bu dehr-i dünüñ hīleleri ve rüzgār-ı[38b](1)nā-sāzkāruñ muḫālefeti ve sipihr-i bī-mihrüñ ma‘küslüğüdür.Kim(2)kerīmi kem le‘imi yemm kıılır.Şi‘r:

الدهردو حيل فانظر عجايبها
العبد في نعمت و الحر محروم
لا تعجبين فهذا ليس عجا عجب
الكلب في صحت و الليث محموم

Velīkin(5)Emīrū’l-mü‘minīn ‘Alī kerema’llāhu vechehu buyurur: “Cāḫilūñ (6)ni‘meti mezbeledede biten şol ot gibidür.Ki şūret-i zīnetde(7)mülevven ve ḫaḫrā görinür.Ammā sīret-i şıfatda mülevven(8)ve bed-rāyihadur.Zibil yelisinde vāḫı‘ olmağın(9)çemendür.Ki çāmin-gāḫ kilāb ve sibādur ve behāyim andan tenāvül(10)olup mūntefi‘ olmaz.Kemā ḫāle ‘Alī:

نعمت الجاهل كروضت في مزبلت⁹⁶

Bes ululuḫ mālū menāl ve ṭonu ṭaylesān ve ṭāḫ-ı[39a](1)revāk-ı eyvān ve ḫadem ve ḫaşem milk ve ni‘met ve cāḫ u rütbet (2) ve ḫaseb ü neseb birle olmaz.Belki ‘ilm-i nāfi‘ ve ‘amel-i şāliḫ(3) birle olur.Nitekim resūl ḫazreti buyurur kim:

من بطئ علمه لم يسرع نسبه⁹⁷

زراكر بر جاك زيري هم زر اسنت
خر اكر اطلسه ببوشد هم خراسنت

(6)Ve ‘ulemā ‘ilm-i şeref-ile her nirde oturursa şadr ora(7)dur gerekise şaff-ı ni‘āldede otursunlar ve gerekise dipde.(8)

كن عالماً و ارض بصفالنعال
لا تطلب الصدر بدون الكمال
فان تصدر تبلا آلة

⁹⁶ “Cahilin elindeki nimet mezbelededeki bahçe gibidir.”

⁹⁷ Müslīm, Sahīh, IV, 2074.Anlamı: “Bir kimseyi ameli geriletmişse onu nesebi ileri götürmez.”

يكونالصدر في صنف النعال

(10) ve eger kim cühhālūñ faḥri(11) māl ve neseb birle ise ‘ulemānuñ iftiḥarı ‘ilm ü edeb[39b](1) birledür:

من كان مفتخراً بالمال و التنسب
و انما فخرنا با لعلم و الادب
ليس ي تيم الزي قدماي و الده
فان اليتيم يتيم العلم و الادب

eger cühhāl māl ve nesebine(4)i‘ timād idüp ehl-i ‘ilmden taḳaddüm itse ‘aceb degül kim(5)iyi nice şāhib-i ‘ilm-i edeb:

الحيا من الايمان⁹⁸

diyüp(6) te’ehḥür olunup ve cāhil-i bī-ḥayā bī-edeblik idüp taḳaddüm(7)iderler:

ان قدم الجهال بالنسب
و اخر العالمون بالادب
فقل هو الله نعت خالقنا
من تحت تبت يدا ابي لهب

(9) Ḥāliyā bu ḥāle i‘tibār idüp(10) kişi zāt-ı ‘azīzin nefs-i nefisin ḳarañu(11)lğıında ḳoyup ve bī-hünerler zümresinden olmaḳ[40a](1)ḥamiyyet degüldür.Ve kesb-i kemāl itmeyüp nāzenīn-i cevāhir(2) ‘aḳlı beyhüde yirlere şarf itmek erlik degüldür.(3)

كسب بيكمال هيچ نيرزد عزيز من
كسب كمال كن كه عزيز جهان شوي

(4)Daḥı tecvīz (5)ider kim bilenle bilmeyen berāber degüldür.Nitekim Ḥaḳḳ te‘ālā kelām-ı (6) ḳadīmimde buyurur:

فل هل يستوي الذين يعلمون وبيهنر دشمن لا يعلمون

بر ودانشن كزين اندزمانه
اكر خوهي كه خونندت يكانه

Ki her ‘āmī-yi ḥāsīd ehl-i (9)dāniş ve her biri hüner-i düşmen ehl-i hünerdür.Zirā kim:

الضدان لايجتمعان⁹⁹

dur.

⁹⁸ Buhārī, Sahīh, I- 8.Anlamı: “Haya imandandır.”

⁹⁹ “Birbirine zıt iki şey bir arada barınmaz.”

بهم دانا دان که بو دخوش
کجاد مساز باشد آب آتش

Lā-cerem cūhhālūñ ehl-i ‘ilme[40b](1)ve bī-hūnerlerūñ ehl-i hūnere ḥasedi olmayınca olmaz.(2)Bes ehl-i ḥasedden olmağdan maḥsūd ḥalk̄ olmağ(3) evlādur:

هر که اونزد خلق بي حسد است روبهشدان
بهتردان يکرچه اولسد است
حسدت پيش بازدر دل خلقي
هنر انجا بوده که جا حسداست

(6)Bes her maḥāma mūnāsib kelām-ı ḥikmet-āmīz (7) engīz ve her maḥalle muṭābīḳ ebyāt ve eş‘ār bilmekden ḡāfil(8)olmamağ gerek.

اگر خوهي که يا بي دانش هوش
مکن توشعر حجت راقر اموش

Ve hem resūl ḥazreti(10)buyurmışdur kim oğlanlaruñuza ebyāt ve eş‘ār oğıduñ.(11)Zihinleri açar ve ṭabī‘atların tīz ider.Ya‘nī “Muğlağ[41a](1) ma‘nīlū ḡarrā ḡarrā ḳasīdeler ezberledūñ.”dir.Zīrā kim(2)cehelile hezār āyātü aḥbār naḳl idüp cer-i ṣaḳīlile(3)anladınca bir beytile nuṭḳın dutup kelāmın baḡlasın(4) ḥüccetin ḳaṭ‘ idersin:

نکو يد از سر بازيجه حرفي
کزان پندي نکيرد صاحب هوش
وکر صدياب حکمت پيش نادان
بخو ني ايدش بازيجه در کوش

(7) ‘ilm ṭaleb itmek her kişiyeye (8) irkeke ve dişiyeye farzdur.Kemā ḳāle ‘aleyhi’s-selām:

طلب العم فريضة على كل مسلم و مسلمة¹⁰⁰

Her mü‘mine ṣafir (10)ve kebīr ṭaleb-i ‘ilmi farzdur.Ve ‘ilmi ṭaleb itmek daḡı iki dürlüdü: (11)Biri kesbīdür ve biri semā‘īdür.Ve kesbī oldur yazup oğımağ[41b](1) sebebiyle ṭaḥsīl iderler.Ve semā‘ī oldur ki ‘ulemādan işidirler(2)öğrenürler dīnlerin ve dūnyāları maşlaḥatları için daḡı(3)anuñla ‘amel iderler.Zīrā ‘amel ve ṭā‘at bābında her müşkilini(4)şorup öğrenmek gerek.Dīni ve dūnyāsı maşlaḥatında müşkil(5) ve meşḳūk

¹⁰⁰ İbn-i Māce, Sünen, I-81.Anlamı: “İlim öğrenmek kadın ve erkek müslümana farzdır.”

nesne kıomamağ gerek kim kişiye cehl ‘özr olmaz.(6)‘İlmi taleb itmek gerek.Tā mehdden laħde varınca.Nitekim(7) resül ħazreti buyurur:

اطلبو العلم من لمهد الي اللحد

Ve dağı resül ħazreti buyurur kim:“Sözünle ‘ilm(9) ortasında otdan bir bir deniz olsa ol denize taluğ,(10) ‘ilm taleb itmek için kim ‘ilm yolu cennet yolından(11)bir yoldur.” dir. Kemā kıāle ‘aleyhi’s-selām:

لوكان بينكم و بين العلم بحراً من النار فا غماسوا اهلان طريق العلم طريق منطرق لجنة¹⁰¹

Bes ‘ilmi taleb itmek sā’ir farīzadan(3) bir farzdur ki lāzımetü’l-iķāmedür.Ve iki cihān(4)şerefi anuğladur.Zirā kiři dünyādan intikāl itdüğinde (5) mecmū‘ ‘ömri ħāşıl-ı mālū menāl ve nağdü cins ve emlakü(6) esbāb ki ma‘būd ve maķşud idinüp divşirüp (7) yağmışdı.Hep dökülüp kıalur birisi kendü ile bile gitmez.(8)Ve ‘ilmi bile gider ve ehlü ‘ayāl ve ħadm ü ħaşemle maĥbüb (9) ve ma‘şuk idinmişdi.Öldiğinden şonra bir laħza (10) yaturmazlar ‘aceleyle kıabre gönderürler.Senünle biri buçuğ(11) sā’at yoldaş olup bile varmaz ve ‘ilm sađa refiķ-i şefiķden[42b]¹⁰²(1)senden ayrılmaz.Ve malı uğrı ve ħarāmī olur. ‘İlmi(2)alamaz ve mālī şāĥibi şaklar.Ve ‘ilm ħıfz ider(3) ve ‘ilm ‘ulemāya enbiyādan mīrās kıalmışdur.Bunlar enbiyānuđ(4)mīrās-ĥorlarıdır. Kemā kıālem:

العلماء ورثة الانبياء¹⁰³

Ve dağı resülden şordılar kim: “‘Ālim mi(6)yıgdür, yoħsa ‘ābid mi?” didiler.Eyitdi: “‘Ālimün ‘ābid üzerine(7)artuğlığı sizün eđ ednāĥuz üzerine benüm artuğlığum(8) gibidür.”

Ĥikāyet:Meger kim bir ta’ife ortasında(9) muĥāvere iderken iĥtilāf düşmiş.Kimisi eyitmiş:(10) “‘Ālim-i fāsıķ yıgdür.” Kimisi eyitmiş:“‘Ābid-i cāhil yıgdür.” Dimiş.(11) Mübāĥeşe kıılmışlar.Aralarında bir ‘āķıl kişileri[43a](1)eyitmiş:“Ne mükāşeşe idersiniz? Gelün ikisini dağı tecribe idelüm,(2)görelüm.” Dimiş.Bir niçe dānā kişileri iĥtiyār idüp bir (3) şavma‘ada ‘ābid kişi ve irmiş cāhil durmişlar dünle(4)anuğ bacasına gelmişler

¹⁰¹ “Sizinle ilim ortasında eğer oddan bir deniz olsa,ilim öğrenmek için o denize dalın, zira ilim yolu cennet yollarından biridir.”

¹⁰² **Der-kenār[42b]**: berā-yı ĥuşül-ı murād:her kim şabāĥ namāzından şonra şafā-yı ĥatır ve kıalb-i ĥazır ile yigirmi bir kerre okısa her ne murādı var ise ‘ında’llāĥ te‘ālā ĥāşıl olup maķşūdına irişe ve her gün okıyup vird idinse kırā‘atde mümtāz ve ĥulķ ‘ālemden bi-niyāz olup ĥināya vāşıl ola inşā’allāĥ te‘ālā okınacağ āyet-i kerīme bunlardır بسم الله الرحمن الرحيم و كفي بالله حسيباً و كفي بالله ولياً كفي بالله نصيراً و كفي جهنماً و كفي بالله عليماً و كفي بالله شهيداً و كفي بالله وكيلاً اللهم اني اسئلكه العفو و ال عافيه اللهم انك عفو تحب ف عف عنا اللهم ارحم غيرتي في الدنيا ومصرعى عندالميت وحتتي في القبر م في القبر م في القبر م

¹⁰³ Buhārī, et-Tārīĥu’l-Kebīr, VIII-337.Anlamı: “Şüphesiz ki bilginler peygamberlerin varisleridirler.”

görmüşler ki ‘ibâdetden (5) fâriğ olmuş. Münâcâtda nâz ü bî-nâzda yârile mu‘âmele(6)de ve ağıyârdan ġâfil. Ol ‘âkıll kişi yukarıdan çağırur(7) kim: “Ey ‘âbid zâhid kulum niçe tazarru‘ veya niçe ma‘ziret¹⁰⁴ ‘izzüm(8) celâlüm haqqıçün seni yarlığadum. Ve ‘amellerünj maqbûl(9) dutdum.” dir. Ol ‘âbid câhil bu sözleri işidicek(10) âvâz Hâkık te‘âlâdan geldi şandı. Derhâl secdeye(11) varup eyitdi: “Yâ Rabb ben kuluñ bunca yıldan berü[43b](1)bu cevâba muntazır idüm. Bihamdi’llâh irişdüm.” didi. Derhâl(2)secdeye vardı. Ol ‘âkıll kişi eyitdi: “Gördünüz mi(3) nice kâfir oldu. Gelün imdi varalum ol ‘âlim-i fâsıkkı(4)dağı tecrube idelüm.” Dağı meger ki bir fısk ile meşhûr (5)olmuş ‘âlim varımış. Turdılar anuñ bacasına geldi(6)ler, gördiler kim kitâbları dört yanına yıgmış birisin(7)açmış muţâla‘a kıılır. Ve bir zarfcuğazile meycügezin yanına(8)kômüş. Kâh andan tenâvül ider kâh muţâla‘asına meşğül(9)olur. Gine bu kişi çağırur ki: “Yâ fâsıkkı-ı fâcir kulum, niçe(10)bu zelletü ‘işyân yâ niçe bu zalâletü tuğyân âhır benden(11)utan bu okuduğuş ‘ilmde saña hamruñ harâmlığın bildüre. [44a](1)

انما الخمد والميسر والانصاب والازلام رجس من عمل الشيطان فا جتنبوه لعلمكم تفلحون¹⁰⁵

dimedü mi ve dağı şunu bildürmedü mi kim: “Eşid(4) ‘azâb yarın kıyâmet güninde okıyup dutmayanlaradur.” Ve resûlum(5) hamra ümmü’l-ğabâ’is dimedi mi: “İzzetüm ‘azametüm haqqıçün tevbe(6) kııl yoğsa şimdi seni kahr itdüm.” didi. Bu ‘âlim-i fâsıkkı(7)bu haberleri işidicek eyitdi: “Mre ‘âmî câhil geldüñ(8)baña Tañrılanur mısıñ, bacadan git yoğsa çıkaram saña(9)ol kadar let vuraram ki Tañrı teg bir kemîne kıılıyam.” diyince(10)didi bu çağırın kişi eyitdi: “Gördünüz mi ol ‘âbid-i câhil(11) kim nice kâfir oldu. Cehâleti belâsından bunuş i‘tikâdı[44b](1) hiç zâ’il oldu. ‘İlmi berekâtında.” didi.

Nitekim resûl ġazreti (2) bir gün mescide vardı gördi kim şeytân kapuda(3)turur. Resûl şordı kim: “Yâ mel‘ün, bunda neylersin.”(4)didi. Şeytân eyitdi kim: “İşbu mescide bir kişi (5)var, namâz kıılır ve bir kişi var yatur uyur. Girüp ol(6) namâz kıılan kişi azdurup igvâ-y-ile namâzdan çıkardursam(7)ol uyuyan kişiden kırkıdum.” didi resûl ġazreti(8)eyitdi: “Yâ ‘adüvva’llâh ol namâz kıılan kişi ġor ‘ibâdetü (9)ıâ‘atde ve ol uyuyan ġor-ı bî-ğaber ġ‘âb-ı ġafletde(10)yatur. Namâz kıılıandan niçün kırkımazsın ve uyuyandan(11) ne ma‘niden kırkıarsın.” didi. İblis eyitdi: “Namâz

¹⁰⁴ ma‘zeret şeklinde olması gerekir.

¹⁰⁵ Mâide-90. Anlamı: “İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçın ki mutluluğâ eresiniz.”

kılan[45a](1)cāhildür ve uyuyan ‘ālimdür.”didi.“Ol cāhili azdurmak(2)sehl nesnedür.Ammā korçdum ki ol ‘ālim uyana ,ıslāh(3)ıslāh ide dağı benüm emegüm zāyi‘ ola.”didi.Resül hazreti (4)vağt didi kim:

نوم العالم خير من عبادت الجاهل¹⁰⁶

(5)Hikāyet:“Meger kim iki qarındaş varımış.İttifāk itmişler(6)kim varalar ‘ilm oquyalar.Gitmişler bir şu kenārına gelmişler.(7)Ulu qarındaş eyitmiş:“İlmden maqşūd ‘ameldür.Ben bunda(8) qaluram ‘ibādet iderem.Var sen git.” dimiş.Kiçi qardaş(9) varmış ‘ilm hāşıl itmege gitmiş. Ulusı anda ‘ibādet itmege(10)qalmış.Hāliyā kim ‘ilmi hāşıl itmiş. Yine gelmiş qardaşı eyitmiş:(11) “Neyledüğ namāzı erkāniyla ve ‘ibādeti şerā’iğiyle kemā hüve haqquhu[45b](1)edā kılduğ mu?” dimiş.“Sen gideli yigirmi yıldur ‘ibādet iderem.(2)On yılın işbu şuda ābdest aldum kıldum.Andan(3)şonra bu şu taşdı.Bir gün bir hınzır hınzır ölüsin(4)getürdi.Gördüm şu murdār oldu.Uş on yıldur(5)teyemmüm-ile kıloram.” didi.Bu ‘ālim qaradaş eyitdi kim:“Gördüğ mi(6)qardaş cehāleti kim saña on yıllık ‘amelüni hebā idüp(7)Haq te‘ālā tahāretsüz secde itdürdi. Hınzır ölüsi(8)ile bu kadar çok şu murdār mı olur.Ṭağdirā(9)kim ol vağt sel oldu.Sel geçdüğünden şonra(10) şu yine tāhir olur dimedüğmi. Kim ābdest namāz kılduğ.”(11) didi.Bes ‘āqıl olan kimseler ‘ilmi ħor görüp ve ehline[46a](1)ihānet nazarıyla bakmaq gerek kim ‘ilmi ‘azizdür:

العزیز لا يعطي الا بعزیز¹⁰⁷

Kemā qāle ‘aleyhi’s-selām:

من اهان علما اهان الله يوم القيامة¹⁰⁸

Ve dağı dimişlerdür ki ‘ilmüğ(4)ħuşūli üç nesne-y-ile olur:Evvel bedel-i māl, ikinci(5)ħüşn-i cemāl, üçüncü ħizmet-i bī-ihmāl.bes ħuşūl-i ‘ilme(6)ve edib tarafından ziyāde himmet olmağa bu üç(7)nesne sebebdür:Birdisi bādī mevcūd gerekdür ve(8)muħaşşalı tarafından pey-ā-pey cidd ü cehd ve sa’y-ı küşiş(9)gerekdür.Ve ibtidāsında çok luğatlar oқыup ve envā‘-ı(10)cüz’izyāt görmek gerekdür.Ve ibtidāsında(11)Mevlānā Şemsü’d-dīn Fenārī’den şormışlar:[46b](1)“Bir kişi ciddü cehd itse on yılda ‘ulümü hāşıl (2)idüp dāniş-mend ola mıydı” dimişler.Eyitmiş: “Meger kim(3)toğuz yılın luğāt oқыya.” dimiş.Zirā kim luğat mecmū‘-ı (4)‘ilmüğ kilid-i dilidür. şı‘r:

¹⁰⁶ Deylemī, Müsnedü'l-Firdevs, IV-247.Anlamı: "Alimin uykusu cahilin ibadetinden hayırlıdır.”

¹⁰⁷ “Aziz olan ancak izzet sahibi olanla mukabele görür.”

¹⁰⁸ “Zira ilim azizdir.”

چن لغت امد کلید علم پس
درپی تحصیل ان باید هوس

Bes bu ‘ilme(6) kişi sa‘y itdügi miqdār tereffü‘ idüp ũi‘r:

بقدر الكد تكسب المعالي
من طلب العلي الالي
تروم العز كد تنام ليلا
يغوز المجرم طلبسهر الليالي

Nitekim her cūyende ve yabanda ve her lecūc ve lūc olur.(10) Ya‘nī her isteyici bulucu olur.Ve kapu kaçmağda önegülük(11) idici içerü girici olur.Kemā ķil:

طلب شيأوجد وجد و من قرع باباً ولج ولج¹⁰⁹

ve dağı ‘ilm(2) bir gencdür ki, bī-renc dürr hāşıl olmaz.Şi‘r:

توسخن كوش دار كاندر
كوش سخن علم بهتر از كوهر
كنج بي رنج نيست كين كنجست
كنج اكر ارزوست رنج بير

Ve dağı bu ‘ilm düşvārlıg-ıla hāşıl olur.Şabr-ı(6) ‘ādet ve qanā‘atī žanā‘at idinüp açlıķ ve iflās(7) çeküp ve giceler uyhusuz qalup ve çok müzākereler itmek(8)gerek kim ‘ilm hāşıl ola.Şi‘r:

ياطلب شر الورعا
واترك النوم واهجر الشبعا
قدم في الدرسلأ تغارقه
فات العلم بالدرس العلمقام و ارتفعأ

Ve dağı dimişlerdür ki:“Bir sā‘at ‘ilm [47b](1)öğrenmek meşakķatine qatlanmayan, cehl-i žulmātından ebedī ĥorlıg-ıla(2)ķalsa gerek.”Şi‘r:

من لميحتمل في ذل ال تعلم
ساعة بقي في ذل الجهل ابداً

Ve dağı fişķ ü fücūr (4)birle hāşıl olan ‘ilm den şāĥibi temettu‘ bulup fā‘ide(5)sin görmez. Ve ol ‘ilmle şeref bulup bir ber-ĥurdār (6)dağı olmaz.Niçesini bir dağı gördüğ kim olmadı Şi‘r:(7)

لوكان في العلم من دونال تغشرفأ

¹⁰⁹ “Bir kimse bir şey isteyip çaba gösteriyorsa istediğini elde eder.Kim ki bir kapıyı çalarsa ve ısrar ederse içeri girer.”

لکا اشرف خلیفہ ابلیس

Bes t̄alib-i ‘ilm ‘ilmın arturduğınca(9) taq̄vāsın dağı arturmak gerek.Dünyāda ‘ilminden(10) ber-h̄urdār ve ‘āh̄iretde Allāh’a yaq̄ın ola.Kemā k̄ālem:

من ازداد علماً ولم یزدد هدًی لم یزدد من الله الا بعداً¹¹⁰

Ve dağı ‘ilmi k̄āzī olayım ve mansıb olayım ve münāzarada(2) muh̄ārebede ve redde ḡālib geleyim diyü oq̄ımaq ve oq̄ıyup ‘ilmile(3) ‘amel itmek vebāldür.

العلم بلا عمل وبال والعمل بلا علم ضلال¹¹¹

şî‘r:

علم جندان که پیشتر خوانی

چون عمل درتونیست نادانی

Ve dağı zühdi şatmaq ve(6)‘ilmile ‘ucb idüp tekebbürlemek h̄arāmdur.Şî‘r:

هر که پرهیز رهد علم قروخت

خرمنی کرد کردوچاکبسوخت

Ve dağı k̄anq̄ı ‘ālime kim istifāde için bir(9)mes’ele şorsalar buhl ise diyüvirmese resül(10) h̄azreti buyurur kim:“Yarın kıyāmet güninde ol ‘ālimüñ(11)ağzına oddan bir oyan uralar.Zebāniler yidüp [48b](1)cehenneme ileteler.Ve dağı yaq̄ın ve muh̄aqq̄ak bilmedüğü mes’ele(2)h̄ükm itmeye gayret idüp beni cāhil şanmasunlar diyüp(3) ola ola¹¹² ki nā-sevāb h̄ükm ide.Ve d̄alālete sebep olup(4)mazlemeye gire ve dağı semā‘ söz Kur’ān ma‘nısın tefsīr(5)itmeye.Kemā k̄ālem:

ن برأیه وان اصاب فاختا و من اخطأ فقد ارقل ارسف نم¹¹³

رفك

(7)Ve dağı cāhil kimseneler tefsīr ve h̄adīş ve ‘ilm-i meşāyih(8)diñleseler hemān işitdükleriyle ‘amel iderler.Kendüler varup(9)özelere ma‘rifet şatmayalar.Zirā ihtimāl var kim ‘ālim ağzından(10)mes’ele kemā hüve h̄aqq̄uhu işābet idüp āh̄ir idemedi.Evvelā bunun(11)bunun gibiye zāllu muzill dirler.

Fİ BEYĀN-I EDEBİ’S-SELĀM

¹¹⁰ Deylemī, Mūsnedü’l-Firdevs, III-602.Anlamı: “Kim ilmını artırır, itaat ve kulluğunu, hidayetini artırmazsa o, ancak Allah’tan uzaklığını artırmış olur.”

¹¹¹ “Amelsiz ilim vebaldır, ilimsiz amel de sapıklığa düşürür.”

¹¹² ola sözcüğü iki kez yazılmıştır.

¹¹³ Ebū Davud, Sünen, III-320.Anlamı: “Kim Kuran’ı kendi görüşüne göre açıklamaya kalkarsa duğruyu söylemiş bile olsa hata etmiş olur ve hata ederse kafir olur.”

[49a](1)Selām virmek resūlden sūnnetdür.Ve selām almak(2)farz-ı kifāyedür.Ve selāmi dađı cemā‘ atden bir kiři virse(3)sūnnet yirine gelür.Ve bir cemā‘ atden bir kiři dađı alsa(4)kifāyet ider.Ammā selāmi cehrile virmek gerek.Kemā kalem:(5)

افشوا السلام بينكم¹¹⁴

Ve dađı(6) selām kelāmdan öndin gerek.Ya‘ nī evvel selām vireler(7)andan kelām başlayalar.Nitekim resūl Һazreti buyurur:(8)

السلام قبل الكلام¹¹⁵

Ve dağı bir kişiye selām viricek(9)selām ‘aleyke diye.Ve bir kişiden selām alsa(10)‘aleyke’s-selām diye.Ve eger bir cemā‘ ate selām virse,(11)selām ‘aleyküm diye .Ve cemā‘ atden selām alsa ‘aleykümü’s-selām diye[49b](1)diye.Ve bir ‘avrete selām virse selām ‘aleyki diye.(2)Ve bir ‘avretten selām alsa ‘aleyki’s-selām diye.(3)Ve cemā‘ atlerine erenler gibi selām virüp selām virüp(4)selām alalar.Ammā edeb oldur ki aña birden ve efāzıldan(5)olan kimselere müfred dağı olur.Cem‘ lafz-ile(6)teslīm ve redd ideler belki edeni dağı kim münferid olalar.Lafz-ı(7)cem‘ ile selām virüp selām alalar.Zirā her kişi yalunuz(8)degöldür.Kirāmen kātibin ve melāike-i mütevekkilin bilesine(9)dür.

Ve dağı gāyib kimseden selām getürseler ‘aleyke’(10)s-selām ve ‘aleyhi’s-selām diye.Ve dağı edeb oldur ki(11)örü Һuran oturana ve yuğerudan gelen aşağadan gelene[50a](1)selām vire.Ve atlu yayaya selām vire.Ve yüklü boş kişiye(2)selām vire.Ve kendü evine ve gayı kiři evine girse selām(3)vire.Eger ev işine Һařrada selām dağı virdiyse(4)içerü eve girdüğü vaktine selām ve cins-i kefereye selām(5)virüp selām almayalar.Ve dağı menāhī ve melāhī işleyenlere(6)ve nerdü řařrañ Һimār oynayanlara selām virmeyeler.Ve ba‘zıları(7)dimişler kim:“İğrā ve teşviş şaşdına virseler selām(8)dürüstdür.”Ve dağı bir nice yirlerde selām virmek memnū‘(9)ve edebden Һāricdür.Evvel galebe-y-ile Һur‘ān oğınan yirde ve oğıyan(10)oğurken ve Һa‘ām yirken kişiye dōke Һuran kişiye(11)ve řoқақda her uğradüğü kişiye ve her oturana Һurana[50b](1) selām virmek lāzım degöldür.Belki ecnebī kişiler(2)şehre gelseler evvel řehr içinde veyā řoқақ başında(3)kime uğrarsa selām vireler. Ve girü redd ideler.Hemān(4)kifāyet ider ve mağbereye uğrasalar selām vireler.Ve girü(5)redd ideler.Es-selāmu ‘aleyküm yā ehle’l-ķubūr ve ‘aleykümün(6)e’s-selām ve rağmetu’ullāhu ve mağfiredün diyeler.

¹¹⁴ Buhārī, el-Edebü’l-Müfred, 340.Anlamı: “Aranızda selāmi yayınız.”

¹¹⁵ Tirmizī, Sünen, VII-338.Anlamı: “Selam kelamdan öncedir.”

FĪ BEYĀN-I EDEB(7)İ'L-KELĀM

Her kişiye vācibdür dilini yalandan ve gıybetden(8)ve bühtāndan ve mā-lā-ya' nīden şaqlaya.Ve nesebince söylemek(9)oldur ki miq̄dār-ı hācet deḡlū söyleyeler.Şi' r(10)

سخنبيانندن ان اندکي کو
يکير اصد مکو صدر ايکي کو

Zīrā her kimsekim keşirü'l-kelām olsa ya sözi[51a](1)bī-ḡadr olur ya kendi sefāhate ḡaml iderler.Nitekim emīrū'l-mü'minīn(2)' Alī buyurur kim:

إذا اتم العقل نقص الكلام¹¹⁶

هر کسی کور اشود عمل تمام
دانش افزاید بکا هداز کلام

(4)Ve daḡı resūl ḡazreti buyurur kim: “Kelām eri söylemek şadaḡa(5)yirine geḡer.Kemā ḡālem:

الكلمة الطيبة صدقة¹¹⁷

Ve daḡı buyurur(6)kim: “Alāmet-i nifāḡ oldur kim üçdür:Biri sözi yalan(7)söylemek, ikinci va' dede ḡılāf eylemek, üçünci emānete ḡıyānet(8)eylemek.

علامة المنافق ثلاثة وان صام وصلي وزعم انه مسلم اذا حدث كذب واذا وعد خلف واذا اؤتمن خان¹¹⁸

Ve 'alāmet-i sa'ādet daḡı(11)üçdür:Doḡru sözlü olmaḡ ve 'ahde vefā eylemek ve seḡī[51b](1)olmaḡ.Şi' r:

هر انکس که اور اسعادتبود
هميشهمر اور اسه سعادت دوب
وفا وجون مردي وراستي
سن سعادت که اصل عادت بود

Ve daḡı söz fehmi(4)söz fehmi¹¹⁹ idemez kimselere muḡlaḡ kelām ve anlamayamadıḡı(5)' ibāretler söylemeyeler.Kemā ḡālem:

¹¹⁶“ Aklı tam olana sözün tamamı söylenmez.”

¹¹⁷ Buhārī, Sahīh, IV-15.Anlamı: “Güzel söz sadakadır.”

¹¹⁸ Buhārī, Sahīh, I-14.Anlamı: “Münafıklığın alameti üçtür:Oruç tutsa, namaz kılsa ve kendini Müslüman zannetse bile konuştuḡunda yalan söyler, söz verdiḡinde sözünde durmaz ve kendisine bir şey emanet edildiḡinde ihanet eder.”

كلموا الناس علي قدر عقولهم¹²⁰

Ve dağı yalan ve girçek yire and içgen olmayalar.(7)Resül buyurur:“Dört tâ’ifeye Hakk te‘âlâ kıyâmetde hışm(8)ider.” didi.“Biri ol kim bey‘ de ve şirâda yalan ve girçek(9)and içgen ola, ikinci faķır kim bî-şabr ola, üçüncü pır kim(10)zânî ola, dördüncü pâdişâh kim zâlim ola.Kemâ kâlem:

اربعتم يغصبهم الله يوم القيامة البايع الحلاف والفقير المحال والشيخ الزاني و السلطان الطالم

Ve dağı her sözi(2)rıfķ-ıla söyleyeler, işidilecek miķdârdan kıatı söylemeyeler.(3)Ve her iş kim luşf-ıla biter ‘unfla itmeyeler.Her kışiye luşf(4)ile şatlu dil-ile söyleyeler kim dili şatlu olanlaruğ(5)dostları ve kıardeşleri çok olur:

من عذبلسانه كثر اخوانه

Ve dağı her kışinüğ sözine muhâlefet(7)idüp kıarşu gelmeyeler.Ve mu‘ânid olup kendü sözüñ geķürmeg-içün(8)hakkı ketm itmeyeler.Ve hakkıa kıā’il olalar.Eger sözde kendüsi(9)başılırsa dağı ve kimseye harf atup şa‘n itmeyeler kim(10)şa‘nlu sözler adama ok bigi şokınur.Nitekim dimişlerdür:(11)“Ok yarası oñılır ve dil yarası oñılmaz.şi‘r:

جراحاتالسنان لهم التيام

ولايلتام ماجرح السان

Ve dağı sefihlere ve her zevât söyleyüp hezl iden(3)kimselere muķâbil olup cevâba mültezim olmayalar.Kemâ kâle:(4)

الشافعي

şi‘r:

رائت الرفق اقرب السمو

و لم اركالتواضع من العلو

و من يتوار دالجوابعلي سفیه

كمن القي السلاح عليالعد

Ve dağı resül (7)ve dağı resül hâzreti buyurur kim: “Mücib-i mağfîret(8)olanlardan dün iki nesne, biri mü’minlere selâm virgen(9)olmaķ ve biri sözi gökçek söylemek.Ya‘nî dil eri olmaķ.(10)Ve dağı sözi güle güle söylemek ve kıatı kıatı söylemek ‘ayb(11)dur.Görmez misin kim kıahķaha-y-ıla gülmek namâzı fâsid olur.[53a](1)Ve eger namâz içinde-y-iken gülse âbdesti şınır.Ve dağı ednâ(2)mertebelü kimseler uluları bir mühim içün ayaklarına(3)kığırmayalar.Veyâ bir ğayrı mühim bir nesne istifsâr

¹¹⁹ söz fehmi ifadesi iki kez yazılmıştır.

¹²⁰ İbnü’l-Esîr, en-Nihâye, I-4.Anlamı: “İnsanlara akılları ölçüsünde konuşunuz.”

itmeyeler.(4)Ve ulular katında kiçiler söylemek ve yüz gösterüp maşlahat(5)kesmek ‘aybdur.Ve mecma‘ında cühhāl kelimāt itmek ve(6)ma‘rifet harc itmek eşna‘-i şenā‘ atdür.Şi‘r:

نوشتھاندیبیرون بادم پرمغز
کہ از درون تھی بانک میکندخشخاش

zīrā ‘ilmden behresi olmayan kimseler sākit(9)ve müstemi‘ olmak evlādur.Şi‘r:

العلم زين الفن يكرم مهيچ انا
من لم ايكن يغزفه فواجب ان يسكتا

(11)Ve ulular katında ve ‘ulemā meclisinde ve üstāz̄ huzūrında[53b](1)bir ğayr-ı mühim haberi şormazdan öñdin bilā münāsebet söylemek(2)veyā bir söz tamām olmadın arasına bir söz dağı bırakmak veyā(3)bir kişinüñ azğından sözün arçuru alup söylemek veyā bir(4)bir ğayrı kişiye şorılan su’ālī fuzūlī cevāb virmek bī-edeb(5)likdür.Ve hezeliyāt söylese veyā elfāz-ı küfürden(6)söylese ana gülüşmek küfürdür.

Fİ-BEYĀNĪ’L-KELĀM İLLETİ(7)TE’DĪ’L-KÜFR

Bir mü’mine kāfir veyāhūd Yahudī veyāhūd(8)Naşrānī diyü çağırsalar, laṭifeye alsa lebbeyk dise,(9)ya‘nī uyuvirse kāfir olur.Bir kişiye kāfire beñzersin(10)diseler veyā dīnün yokdur diseler gülse ṭursa ol(11)kelāmı kendüden kaṭ‘ idüp def‘ itmese kāfir olur. Zīrā[54a](1)rızā-i küfr küfrdür.Bir kişi kendüzin keferesīmāsında(2)düzse dağı anlara öykünse kāfir olur.Nitekim resül(3)hāzreti buyurur:

من تشبه بقوم فهو منهم¹²¹

Bir kişi and(4)içse ki:“Kāfir olayım veyā dīnüm kāfirün olsun diye,(5)ben қalan nesne itmesem veyāhūd idersem.”dise.Dağı(6)ol nesne itmiş çıkısa veyāhūd itse hemān andı(7)nenün üzerine-y-se eyle olur.Ya‘nī kāfir olur.Bir kişi(8)alımlısına eyitse: “Tanrı dağı olursañ haққımı senden(9)aluram.”dise kāfir olur.Muḥīṭde eydür:“Ḥarīr erenlere(10)hāram ıduğına inkār itse kāfir olur.Bāc ve hāraç mālī(11)pādişāhuñ haққıdır.”dise kāfir olur.Kim ki Tanrı te‘ālā[54b](1)kitāblarından birisine inkār eylese kāfir olur.Ve kim ki(2)güle güle Ḳur‘ān oқısa istihzā-y-ile mua‘llime öykünse kāfir(3)olur.Bir kişi şuçı işlemeye başlayıcaқ veyā zināya veyā ḥor(4)hāram yimeye bismi’llāh dise kāfir olur.Ve bir kişi namāz(5)içün şalgun oda dön dise kāfir

¹²¹ Süyütī, el-Cāmiü’s-Sağır, II-289.Anlamı: “Kim kendini bir başka topluluğa benzetirse o da onlardandır.”

olur.Ve(6)bir kişi ‘özr dilerken kâfirdüm Müslümân oldum dise(7)bir rivâyetde kâfir olur, birinde olmaz.Bir kişi bir kişiye(8)eyitse: Tağrı bilmez misin.” Dise. ol dağı: “Bilmezem.”(9)dise kâfir olur. Kim ki: “Tağrıdin kırkalmaz mısın kırkalmaz mısın.” dise.(10)Ol dağı:“Kırkalmazam.” dise kâfir olur.Ve bir kişi ‘ulemâya la‘net (11)itse veyâ “Buyurdıkları Tağrı buyruğı degül.” dise kâfir olur.Ve bir kişi[55a](1)eyitse:“Fulan kişinüñ kanı ve mâlı baña helâldür.” dise kâfir(2)olur.Her kimse kim aña girçek sin dise ol dağı kâfir olur.(3)Ve bir kişi kâfir bir müsülmâna: “Baña imân ‘arz it.” dise, itmese(4)veyâhüd “Bilmezem.” dise kâfir olur.Ammâ “Fulan danışmend (5)var, ol benden yig bilir.” dise kâfir olmaz.Ve bir kişi (6)müdde‘isine “Senüñ gibi ademi balçıkdan düzeyim.” dise kâfir(7)olur.Bir kişi kendü oğlına “Hay kâfirüñ oğlı.” Veyâhüd “Hay kâfir(8)toğım.” dise kâfir olur.Bir kişi tavarına kâfir tavarı dise(9)eger ol tavaruñ nitâcı kendü katında olmış ise kâfir(10)olur.Kim ki ‘iyd-i naşârâda kâfirlere yumurda veyâ panayırlarına(11)bile çıksa veyâ anlara öykünüp yumurda yese kâfir olur.[55b](1)Kim ki ramazân ayına: “Yine bu ağır ay geldi.” dise veyâ “Bu uzun(2)ay geldi.” dise kâfir olur. Kim ki “Vallâhi ve billâhi senüñ başuñ(3)içün veyâ Tağrı-içün ve babam cân-içün.” dise ba‘zı meşâyih(4)katında kâfir olur.Ve zekât vâcib olmuş kişiye:“Zekâtını öde.”(5)diseler “Ödemezem.” dise kâfir olur. خلا صلّم eydür:“Kim ki(6) emr-i ma‘rûf iden ve nehy-i münker kılan kimseye gavğa getürdüñ.” (7)dise aña küfürden kırku vardır.Bir kişi haqqın dilese(8)ol dağı eyitse:“Getür dağı vir ahretde alasin.” dise(9)kâfir olur.Bir kişi bir kişiye: “La‘net saña dağı selâmuña(10)dağı.”dise kâfir olur.Ve dağı bir kişi ehl-i ‘ulümüñ veyâ(11)bir muttakî kişinüñ azğına söğse kâfir olur.Ve ‘avret[56a](1)boş olur ve dağı bir kişi cehd idüp yalancılığ-ıla şöhet(2)çıkarmamak gerek kim kişi kezzâblıg-ıla meşhür olduğundan(3)sonra ayru kimse anuñ girçegine dağı inanmazlar.

Hikâyet:(4)Meger bir kişi var-ımuş.İki üç günde bir giceyle çağırıp(5)feryâd idermiş ki: “Yâ Müslümânlar evim oda yandı gelüñ meded(6)eyleñ” dirmiş.İşidenler segirdürler gelürler imiş.Görürler ki(7)nesnesi yok kim gelüp kim söğüp giderlermiş.Bir gün evi(8)oda dutuşmuş feryâd ideğörmüş kimse varmamış.Yanmış(9)gitmiş.

Ve dağı dimişlerdür ki:“Erenlerde kizb ‘avretlerde(10)hayz-ı menzilesinedür.Ve dağı kişi kendü nefsin zıkr idicek(11)tevâzu‘ a ve meskenete delâlet ider.Elfâz-ıla zıkr ide. Bende[56b](1)bende kemîne veyâ fakîr ü haqqîr veyâ muhlîş kuluñuz diye.(2)Ben ve bir ‘ibâdetin dimeye.Ve ululuğa delâlet ider elfâz-ıla(3)kendüyi

zıkr itmeye.Ammā ğayrıları anısa ya‘nī anlara hıṭāb itse(4)ta‘zīme delālet ‘ibādātile hıṭāb ide.Meşelā “Selāṭīne(5) ve mülūke ‘ali-cenāba ve devlet işigine ve yüce dergāha veyā(6)dergāh-ı ‘āliyye veyā ḥāzretlerine diyü.” söyleye.“İbādāt(7)ğāyib-ile ve ğalmaya ve kuzāta ḥāzretünüz veyā(8)veyā efendi ḥāzretleri” diye. “Ve sā’ir ekābire ceblığunuz veyā(9)maḥdūmlığunuz” diye.Ve daḥı ednālara sizler diye ve sen (10) ve ben ve mize ‘ibāretin dimeye.Ve daḥı evvel sözi göñülde yaşurlar(11)Andan dile getüreler.Bī-tekellūf şevābın¹²² ḥaṭāsın bilmeyen[57a](1)getürüp ortaya atmayalar kim: “Söylenmiş söz atılmış oḡ gibidür(2)girü dönderilmez.”

Ve daḥı bir niçe yirlerde yalan söylemekden günāh(3)yazılmaz.Biri mazlūmı zālīm elinden kırtarmaḡda ve iki ḥelāl(4)arasında şulḡ itmekte ve düşmen leşkerine al idüp(5)ġāfil kıılmaḡda ve kendü nefsin mehlekeden kırtarmaḡda ve iki(6)küsülü müslümānı barışdurmaḡda ve “Ṭa‘ām yi.” diseler, “Yirüm.”(7)dise.Ma‘a-hazā yirdi.Bunun gibi yalanlarda günāh olmaz.(8)Nitekim dimişlerdür:“Fitne-engīz girçekden şulḡ-āmīz yalan(9)yigdür ve daḥı şol girçegi söylemeyeler kim inandırınca bunca(10)zaḡmet çekeler veyā ḥor işidenler yalana ḡaml ideler.Ḥacīl(11)düşüre.

Hikāyet:Bir pādişāhuḡ meger kim bir nedīmi var-ıdı.Envā‘-ı leṭā’if[57b](1)ve enşāf-ı ğarā’ib ve şīrīn hikāyetler ve güzīn rivāyetler birle pādişāh(2)ḡatında taḡarrüb kesb idüp meretebe bulmuşdı.Ve sā’ir nüdemā(3)arı ḡased idüp dilemezlerdi.Meger bir gün pādişāh ḡuzūrında bu(4)nedīm münāsibet-ile bir söz söyledi.Didi kim:“Ben bir ḡuş gördüm,(5)kızmış temür yir hiç anı yaḡmaz.”didi.Ve bākī nüdemā ve celīs-i ḡāzret(6)işidüġeldi ve gördükleri yoġ-ıdı. Bu nedīmi tekzīb idüp ğülüşdiler.(7)“Yitişdürdüḡ ki pādişāh elinde yalanı muḡāl daḡı söylersen.”(8)didiler.Bu kışi gördi kim sözini yalana ḡaml itdiler epsem oldı.(9)Ayrıḡ dinmedi.Ve meclis taġılduġından şonra hemān ol(10)göz çıḡdı gitdi.Üç aylıḡ yoldan varıdı ol ḡuşı(11)getürdi kim od yir idi.Pādişāh şordı eyitdi: “Altı aydan[58a](1)berü ḡande idüḡ?” didi.Eyitdi:“Pādişāhum ol ḡuşı(2)getürdüüm kim kızmış demüri yir.” didi.Pādişāh elinde ḡodılar(3)ve kızmış demür virdiler, yidi.Pādişāha ḡoş geldi nedīme(4)ḡıl‘atler ve taḡavvüller buyurdı.Ḥürmet-i taḡarrübi daḡı ziyāde oldı.(5)Pādişāh eyitdi:“Ḥoş varduḡ.Ve bu ‘acīb-i ğarīb ḡuşı(6)getürdüḡ, gördüḡ.Ammā şol girçegi söyleme kim yalana ḡaml (7)ideler.Daḡı sen anı inandırınca altı ay zaḡmet çekesin.”(8)didi.Ve daḡı şüḡan-şinās olmayup kimselerle ve lecüc(9)ve mu‘ānid ve daḡı ḡod-rānī kimseler ile

¹²² Şevāb şeklinde yazılması gerekir.

muḥāvere ve mübāheṣe itmeyeler.(10)Ve kelāmuḡ ḡadri olmayan yirde süfehā ve sükerān ḡatında(11) söz söylemeyeler.Ve her ḡavgā olduḡı yirde bulunmayalar.[58b](1)Şi‘r:

جان است زبان زبان دشمن جان
کر راحت جان خواهی نکهدار زبان

Ve daḡı ṣol sözi(3)söylemeyeler kim: “Şonra te‘essüf idüp söylemesem yigdi.”(4)diyeler. Bes deminde kelām ve hengāmında süküt-ḡübduḡ.(5)Şi‘r

ما ان ندمت علي السكوت مرت
ولكن نونب علي المقال مرات
النطق زينت و سلسكوت سلامت
فاذ انطقت فلاتكن مكشار

şi‘r:

زخا موشیست بردست شهان باز
که بلبل دز قفس اید باورد

(9)Ve daḡı faṣīḡu‘l-kelām ve melīḡu‘l-lisān ve arı dillü olmayan(10)kimselere süküt aḡsen-i zīnet ve ecmel-i kisvetdür(11)

بهاز خاموشي دجهان کار نلیست
کسي راکه پاکیزه کفتار نیست
اب صفت هرچه شیدي بشوي
ایینه و شهرچه بینی مکوي

Ve daḡı dimişlerdür ki:İki kiṣi(3)ḡāyet aḡmaḡdur:Biri ol kim elindeki aḡçasın ḡarż vire daḡı(4)döne yalvara aḡçacuḡum vir diye , biri daḡı oldur kim ḡönlindeki(5)gizlü rāzın bireḡüye söyleye daḡı dūna ḡılāz u ṣidād anda(6)vire ki kimseye dime diye.Şi‘r:

کل علم لیس في القرطاس ضاع
کلسر جاوز الاثنین شاع
خاموشي به که ضمیر دل خویش
باکسي کفتن کفتن که مکوي
اي سلیم اب زسر چشمه ببند
که جوپرشد نتوان بستن جوي

(10)

Fİ-BEYÂN-I EKLÜ'Ŧ-ŦA'ĀM(11)İ'L-ĀM VE ĀDĀBİH

Evvelā her mü'min müslimān olan[59b](1)kimseye farzu vācibdür ki ḥelāl yiye ve ehl-i 'ayāline ḥelāl(2)yedüre.Kemā k̄āla'llāhu te'ālā:

يا ايها الرسل كلوا من طبيبات و اعملوا صالحا¹²³

Ve daḥı resūl ḥāzreti buyurur kim:

كلوا من الحلال و اعملوا بالاخلاص¹²⁴

Evvel ṭa'āma bismi'llāh ibtidā(5)ideler ki şeyṭān medḥal bulmaya.Ve hem yedügi ni' metüñ berekātın(6)(vire)bula.Ve ṭa'āmuñ evvelinde elin yumak sünnetdür, müstecab¹²⁵(7)dur.Ve şonında yumak sünnetdür.Ve ṭa'āma yakın oturulur ve(8)yönin ṭa'āmdan yaña eyleyeler.Ve üç barmağ-ıla yiyeler ve loğmayı(9)kiçi keseler.Ve ağızda çok çeyneyeler.Ve ṭa'āma yoldaşı(10)etmek toğrasa bile toğrayalar ve yimege bile başlayalar.Ve kimse(11)önünden yimeyeler ve kimse elindeki loğma getürmeyeler. Ammā[60a](1)muzırdur ve etmegi ödünç alsalar dartup alalar ve dartup vireler.(2)Veyāḥud ziyāde ve noğşān bir biriyle istiḥlāl idişeler(3)Ve tetavvu' oruç dutan kimse da'vete kığırsalar şā'im ıduğın(4)bildürmeyüp yiyüp girü kaza itmek evlādur. Ḥarīfāne(5)ḥarāmdur.Meger kim berāber kısmet ideler.Ve ḥarīfādan(6)ve sā'ir da'vādan ki ḥayriçün bişirülmiş ola veyā(7)da'vet- i 'ām olmaya.Zelle getürmek ḥarāmdur ve bir cemā'ate(8)ṭa'ām dökseler evvel ulular öñine koyalar.Ve ehl-i(9)ḥikmet dimişler ki: “Cemī'-i maražuñ māddeşi, çok istiḥlāl idişeler(10)ve çok söylemek ve çok uyumak ve çok cimā' itmek.”(11)

کرچه خدا گفت کلو اشربو در عقبش گفت ولا ترفو¹²⁶

[60b](1)Ve daḥı ṭa'ām yiyüp def'a şu içmeyeler.İki sā'at miqdār(2)tevaḥḥuf ideler.Andan içeler kim kuvveti ḥāşıma¹²⁷ süst olmaya.(3)Mi' deyi şovuduban.

Evvel(4)maşrabaya veyāḥud bardağa şuyı talduralar.Suyun(5)ḥāşā ki ve çöri çöpi varısa bardağın ağızına gelür.(6)Biraz dökeler andan maşrabanın veyāḥud bardağın kulbın adam(7)dan yaña dutup şunıvireler.Ve yüksekden ve ırağdan(8)şunmayalar.Ḥāşā ki ve çöri çöpi varısa ve iki eliyle(9)dutup şunalar.Ve alan

¹²³ Mü'minün-51.Anlamı: “Ey Peygamberler! Temiz şeylerden yiyin, yararlı iş işleyin.”

¹²⁴ Müslim, Sahih, II-703.Anlamı: “Helal olan şeylerden yiyin ve içtenlikle çalışınız.”

¹²⁵ Müstecab şeklinde yazılması gerekir.

¹²⁶ “ Gerçi Allah yiyiniz ve içiniz buyuruyor.Hemen arkasından da; israf etmeyiniz diye emrediyor.”

¹²⁷ Ḥāsime şeklinde yazılması gerekir.

kişi sağ eliyle ala.Bismi'llāh diyüp(10)içmege başlaya.Āheste āheste içe ve bardağın dibin(11)bir kimsenün şüretine karşı dutup içmeye.Ve şuyı[61a](1)şunan kişi elin bardağın altına duta ve tamlayan şuyı(2)def' ide.Ve şu içenün bardağ elinden gitmedin şihhat dimeye.(3)Belki biraz eglene. Andan sonra diye kim:"Şu içen nefesin(4)alıben cevāb viribile."

Hikāyet: Bir pādīshāh varımış 'āqıl (5)şu içecek şihhat ve 'āfiyet ve henī' en dirler imiş. Kaķırmış.(6)Ümerā ve vüzerāyı dil-āzār ider imiş. Bunlar dağı istifāde(7)itmege dehşet iderlermiş ki: "İy pādīshāh biz sađa şihhat(8)ve 'āfiyet dirüz, sen bize ne ma' niden hışm idersin." (9)diyeler. Hattā şuğa yitmiş ki bu pādīshāh şu içecek ya' nī(10)dinmez olmuşlar. Bir gün bir dervīş gelmiş. Pādīshāh(11)huzūrında du' ā ve şenā eylemiş. Ol eşnāda pādīshāh[61b](1)dağı şu içmiş. Bu dervīş bir lağza eglenmiş. Maşraba(2)pādīshāhın elinden girdüğinden sonra duru gelmiş. "Şihhat(3)ve 'āfiyet pādīshāhum." demiş. Pādīshāh ol dervīşe ikrām(4)eylemiş. Çün bu kadar münāsibet düşdi. Şormışlar(5)ki: "İy pādīshāh bizüm suçumuz neydi ki şihhat didüğümüz(6)içün bizi azarlardunuz. Ya dervīşe ne ma' niden(7)ikrām itdünüz." demişler. Pādīshāh eyitmiş: "Sizün ma' rifetünüz(8)yoğdur kim bardağ ağzumdan girdüğü gibi 'āfiyet dirsiz.(9)Nefesüm alınmazam¹²⁸ kim size cevāb virem dıķanuram¹²⁹. Bu(10)dervīş şāhib-i ma' rifet imiş. Şabr itdi bardağ(11)elümden girdüğinden sonra hamd didi. Ben dağı nefesüm[62a](1)alınmış idüm. Cevāb virüp ikrām itdüm" didi.

Ve dağı(2)şuyı yatarken ve ayagın dururken içmeyeler. Ve gāyetde(3)derlemişki ve cimā' şoğına içmeyeler ve gedük bardağ(4)dan ve şınuğ çanağdan şu içmeyeler.(5)

Yürümeğün edebi oldur kim şoķağda sür' atile(6)tiz tiz yürümeye. Ve gāh gāh dönüp ardına baķmaya. Ve kimse(7)haremin gözlemeye. Ve yolın gözleyü yürüye.

Ne yirde(8)yüriseğ gözle tarīķün,

Edeb birle hayā olsun(9)refīķün.

Ve şoķakda āvāz idüp ve şı' r okıyup ve şoķranu(10)gümrenü yürümeye. Ve kimseye başup ilerü geçmeye. Ve becid(11)ķaydı olup geçerse selām virüp edebiyle

¹²⁸ Alınmazam şeklinde yazılmış.

¹²⁹ Dıķılanuram şeklinde yazılmış.

geçe.[62b](1)Ve yolda ve şoşakda kendüden uluya ve a‘lā mertebelü kimseye(2)dimeye.Ve namāza yetişem diyü ābdestlü kişi kıatı segirt(3)meye.Ve üstāduñ ve atanuñ ve ananuñ ve ekābiruñ ve efāzıluñ(4)ve pırleruñ öñince yürimeyeler.Meger kim bunlar iden vireler veyāhud(5)kılavuzlık ideler.Ve maħfilde ve meclise ādem öñinde giçmeyeler(6)ve yoldaşsuz sefere gitmeyeler ki:

الرفیق ثم الطريق الجار ثم الدار¹³⁰

Ve yürimekte yoldaşa küyeler.Ve yoldāş tebevüle tağayyuza(8)otursa kıoyup gitmeyeler.Ve yürüdüğü yerde tefāhur birle şalını şalını(9)yürimeye.Ve kimseye tokınu tokınu yürimeye.Ve ayağı altındağı(10)canavarcuqları başmaya.Қadem başduğı yirleri gözleyü gözleyü yürüye.(11)Ve gıceye karşı yata ve irtiye karşı gıde.

[63a](1)Murabba‘ oturmağ bi-ğayrı ‘özr ululuk kıaşd idüp ħarāmdur.Bil ki(2)edeb oldur kim her yerde diz üzerine oturalar ve ayağın küsületmek(3)ve yanındağı adama söylenmek ve ulular ħuzūrında dirseğın(4)tıyanmağ ve ardına tıyanmağ ‘aybdur.Ve cemā‘ atüñ orta yirinde(5)bir kışi oturmağ veyā bir kışi ardında oturmağ edeb degüldür.(6)Ve kıa‘be-yi mu‘azzamaya ve enbiyā mezādına ardın dönüp oturmaya.(7)Ve ekābir ħuzūrında ve şayru kıatında çok oturmağ ibrām(8)dur.

HELĀYA GİRMEK VE YABANDA(9)TEBEVVÜL TAĞAYYUZ İTMEK EDEBİ BİLDÜRÜR

Evvelā ħelāya gıricek şol(10)ayağın taқdım idüp gıreler.Ve kıazā-yı ħācete oturucağ şol(11)yanına söykenürek oturalar.Ve ba‘dehü istincā ide.Şol elinüñ[63b](1)şırça barmağı yanındağı barmağı ilerürek dutup anuñ-ıla mağ‘addan(2)yuya.Ve sağ eliyle şu kıoya.Ve andan şonra ayağ üstine(3)tura tenaħnuħ ide, ya‘nı öksüre.İki ayağın üçer kez yire depe(4)ve zekerin şığaya.Bevlinüñ bağıyyesi indüğü zannına gālib olucağ(5)ikileyin kıubulin yuya.Dübürin degül.Ammā evvel taşıyla veyā(6)bir ħayrı nesne-y-ile silinüp andan şu-y-ıla yumak evlādur.(7)Nitekim resül buyurmuşdur:“Taşile istincā itmek(8)bevāşır(?) zaħmetinden şaqlar.” dir.Ve dağı istincāyı kırec-ile ve(9)bişmiş kerpıc-ile ve kül-ile ve kömür-ile sünük-ile ve tezek-ile

¹³⁰ Aclünı, Keşfü’l-Hafā, I-179.Anlamı: “Kışıye öñce yol arkadaşı sonra yol,öñce komşu sonra ev gereklidir.”

(10)ve ‘alef-i devā-y-ile itmek mekrūhdur.Ve istincā iderken ‘avretine(11)bağmak mekrūhdur, memnū‘ dur.Ve müsterāha girdüğü vaqt[64a](1)haşardan halāş itdi ve dönüp kendü kendüye eydür:(2)“İlmden mes’ele öğrenmek ile dünyāda Haqq te‘ālā(3)beni ölmeden ve belādan kırtardı.Dağı ziyāde öğrenürsem(4)āhıret ‘azābından dağı kırtarur, şekk degüldür.”(5)didi, vardı.Benliğinden vaz gelüp bu beşliğinde imām-ı a‘zama(6)şākird oldı, ‘ilm hāşıl itdi.Ve andan sonra(7)İmām Muḥammed oldı adı.

(8)Evvel kişi tenin ve tonın arı eyleyüp andan(9)ābdest almağa başlamak gerek. Evvel vuzū‘ nuḡ ibtidā(10)sında niyet ide:

نويت الوضوء لاجل الصلوة¹³¹

diye andan elin yumaga[64b](1)başlaya:

بسم الله العظيم الحمد لله علي دين الاسلام¹³²

diye andan(2)elin üç kez yuya:

لحمد لله الذي انزل من السمء ماء طهورا وجعل الاسلام نورا ودليل¹³³

diye ve bir yüksek yerde durup ābdest(4)ala.Ṭonın mā’-i müsta‘melden şaķına ve ṭonında teninde ābdest(5)suyı degdüğü yire şu kıoya.Ve her ‘uzvını üçer kez yuya.(6)Ve suyu yüzine kıatı urmaya.Ve ābdestde ve ğusülde(7)suyı isrāf itmeye.Ve ṭar yüzüğün debrede.Ve şaķalın par(8)mağıyla ḡalelleye.Ve şuya sümürüp tükürmeye.Ve bir kıab(9)içindeki şudan elin şokup ābdest almaya.Ve bir a‘zā(10)sınıuḡ yaşı kıuruyınca eglenüp birisin dağı yumaya.(11)Belki mütevāliyen munfaşılan ābdest ala.Ve ābdest alurken[65a](1)kelām-ı dünyāvī itmeye.İllā meger kim her ‘uzvını yuriken du‘ālārın(2)okıya mażmaża iderken:

اللهم اعني علي تلاوت ذكرك و شكرك و كتابك الكريم و حسن عبادتك¹³⁴

diye istinşāk iderken:(4)

اللهم ارحني من رايحة الجنة و ارزقني نعيمها ولا ترحني من رايحة النار¹³⁵

¹³¹ “Namaz için abdest almaya niyet ettim.”

¹³² “Allah’ın adıyla başlarım ve hamd, beni İslam kılan Allah’a mahsustur.”

¹³³ “Hamd, suyu temiz olarak gökten indiren ve İslam’ı nur ve rehber olarak bize bahşeden Allah’a mahsustur.”

¹³⁴ “Ey Allahım, bana senin adını anmada, sana şükür etmekte ve kitabımı okumada ve sana tam ibadet yapmada yardım et.”

¹³⁵ “Allahım bana cennetin kokusunu koklat, bana cennet nimetlerini nasip et ve beni cehennem kokusundan uzak eyle.”

(5)diye ve yüzün yuyarken:

اللهم بيض وجهي بنورك يوم تبيض وجه اولئك ولا تسود وجهي يوم تسود وجوه اعدائك¹³⁶

şag̃ kolin yuriken:

اللهم اعطني كتابي بيمينى حاسباً يسيراً وينقلب الي اهلہ مسروراً¹³⁷

ve şol kolin(9)yuriken:

لا تعطني كتابي بشمالى ولا من ورأ ظهري ولا تحاسبهني حساباً شديداً ولا تجعلني من اصحاب السعير مهلاً¹³⁸

ve başına(11)meş̃ iderken:

اللهم غشنى برحمتك و انزل على من بركاتك¹³⁹

Ve kulağına meş̃ iderken:

اللهم اجعلني من الذين يستمعون القول فيتبعون احسنه¹⁴⁰

(3)Ve boynına meş̃ iderken:

اللهم اعتق رقبتى من النار و احفظني من السلاسل و الاغلال¹⁴¹

Şag̃ ayağın(5)yuriken:

اللهم ثبت قدمي علي الصراط يوم تزول فيه الاقدام¹⁴²

ve sol ayağın yuriken

اللهم اجعل سعياً مشكوراً و ذنباً مغفوراً و عملاً مقبولاً و تجارة لن تبور برحمتك يا عزيز يا غفور¹⁴³

(9)Kaçan vuzū‘ dan fāriğ olsa olsa ol etegine ve iç(10)ton üstine şu sepe.Def -i şübhe içün andan(11)şonra gökden yaña nazār ide, eyde kim:

¹³⁶ Al-i İmran-106.Anlamı: “Allahım bazı yüzlerin ağaracağı, kıyamet gününde nurunla yüzümü ağart.Senin düşmanlarının yüzlerinin kararacağı o günde yüzümü karartma.”

¹³⁷ “Allahım kitabımı şag̃ yanımından ver , hesabımı kolay verenlerden eyle ve sevinçli olanların arkasına kat.”

¹³⁸ “Allahım kitabımı sol yanımından ve arkamdan verme ve beni zorluk bir hesaba da çekme.”

¹³⁹ “Allahım başımı rahmetinle ört ve üzerime bereketini indir.”

¹⁴⁰ “Allahım beni sözü işitip, sözün en güzeline uyanlardan eyle.”

¹⁴¹ “Allahım boynumu cehennemden azad eyle ve beni bağlardan, zincirlerden kuru.”

¹⁴² Allahım ayakların kayacağı kıyamet günü, ayaklarımı sırat üstünde tut.”

¹⁴³ Allahım bana beğenilip makbule geçen bir çalışma nasip et, günahlarımı bağışlayıp karlı ve makbul bir ticaret ihsan eyle.Ey aziz ve ey affedicı olan Allahım, rahmet ancak sana mahsustur.”

الحمد لله علي تمام الوضوء و اتباع السنة سبحانك اللهم و بحمدك اشهد انلا اله الا انت وحدك لا شريك لك و اتوب اليك

144

(3)andan yire bağa eyde:

و شهد ان محمدا عبدك و رسولك لا حول ولا قوت الا بالله العلي العظيم¹⁴⁵

Fİ-BEYÂN-I EDEBÎ'L-EZÂN(5)

Çağan ezân oğisa mecmû' kârı ve kesb ve kelâm-ı kesb (6)sâkit müstemî' olalar. Ve çağan mü'ezzin Allâhü Ekber dise, bile diyeler.

حي علي الصلوت¹⁴⁶

dise:

لا حول ولا قوت الا بالله العلي ال عظيم¹⁴⁷

diyeler.

حي علي الفلاح¹⁴⁸

diyicek:

مشاء الله كان وما كم يشا لم يكن

diyeler.

ال صلوت خير من النوم¹⁴⁹

(10)diyicek

صدقت وبالحق نطقت و باقسين

Dağı (11)bile diyeler.

اللهم رب هذه الدعوة قلتامة القا ئمة ات محمدا الوسيلة و الفضيلة و الدرجة العالية الرفيعة و ابعثه مقاما محمودا الذي وعدته انك لا تخلف الميعاد¹⁵⁰

¹⁴⁴ “Abdesti tamamlayıp sünnete uymuş olmamdan dolayı Allah’a hamd olsun. Allahım seni tesbih ederim ve Rabbim sana senin hamdinle hamd ederim. Senin gerçek Tanrı olduğuna şahadet ederim, senin bir olduğuna ve ortağın olmadığına da şahadet ederim. Ve sana tevbe ederim.”

¹⁴⁵ “Kulun ve elçim Muhammed’e şahadet ederim. Gücün ve kudretin yüce olan Allah’a mahsus olduğunu tasdik ederim.”

¹⁴⁶ “Haydi namaza”

¹⁴⁷ “Güç ve kuvvet şanı yüce olan Allah’tandır.”

¹⁴⁸ “Haydi kurtuluşa.”

¹⁴⁹ “Namaz uykudan hayırlıdır.”

¹⁵⁰ Buhārī - Sahih, I-152. Anlamı: “Ey bu yüce davetin ve vakti girem namazın sahibi Allahım, Muhammed’e en yüksek fazileti ve dereceyi ver. Onu vad etmiş olduğun makama ulaştır. Çünkü sen vadinden dönmezsin.”

Ve ezānı kese kese(4)okıyalar.Ve kāmeti tiz tiz getüreler.Ve bir kimse ezan okıyup(5)bir gayrı kişi kāmet getürmeye.Ve ābdestsüz kişinün(6) kāmet getürdüğü dürüst degüldür. Ezānda lā-be'sdür.(7)

FĪ-BEYĀN-I DUḤŪLİ'L-MESCİDİ VE ĀDĀBİH

Mescide girmek(8)edebi oldur kim:Ṭahāret-ile gireler.Eger şu içinde mescid(9)içinde olsa teyemmüm alup gireler.Ve teyemmüm daḥı iki darb(10)ve bir darb yüz için ve bir darb eller-içün dirsek(11)ler-ile bile.

Şıfatü't-teyemmüm:Evvel barmağında yüzüğü ve zih-giri[67a]¹⁵¹(1)varısa çıkara ve iki kollarını şığaya.Daḥı ellerinün(2)barmağların açā.Bir ṭāhir yire ellerini ura. Daḥı(3)kaldura yüzine sile.Ve bir gayrı yire daḥı iki elini yine ura.(4)Kaldura, sağ elinün barmağları avucınun arkasın şol (5)elinün içine kıya.Ammā şol elinün baş barmağıyla şehādet(6)barmağın degürmeye. Kolinun taş yüzinden süre.(7)tā dirsegine varınca.Ve ba'de ol iki barmağı kim kolına(8)degmemişdi.Anların-ile kolinun iç yüzünden şığaya. Tā(9)tā barmağları ucuna varınca ve şol kolın daḥı eyle ide(10)kim zıkr olındı.Ve şu bulunmaz yirlerde ve sibā' ve ḥarāmī çok(11)olan yirlerde veyā bir 'özü ecli için namāzı teyemmüm-ile[67b](1)teyemmüm-ile kılamak revādur.Ve teyemmüm cā'iz olur.Her nesne-y-ile kim yir cinsinden(2)ola.Ammā kirec-ile ve kül-ile ve alçu-y-ıla kiremid-ile ve tezek-ile revā(3)degüldür.Amma şu bulunmayan yirlerde vaktin āhirine şuyı taleb(4)itmek gerekdür.Bulunmaz ise andan teyemmüm alup kılamak gerekdür.(5)Ammā bir vakt teyemmüm-ile kılsalar ol vakt içinde şu(6)bulsalar ābdest alup ikileyin kıllalar.Ve mescide giricek(7)evvel sağ ayağın taqdim idüp gireler.Ve mescidden çıkıcağ (8)şol ayağın ilerü dutup çıkalar ve mescide girdüğü vakt(9)

اللهم افتح لنا ابواب طاعتك و ادخلنا برحمتك وانت ارحم الرحمين¹⁵²

diye ve ayağ kabın kim çıkarur balçığın ḥaşıra veyā(11)ḥūd dīvāra veyā direge silmeye.Ve ayakkabın yire kıtı bırakmaya.[68a]¹⁵³(1)Ve mescide kelām-ı dünyāvi

¹⁵¹ **Der-kenār[67a]:**Diş ağrısıçün incir ağacın yakup kömür idesin.Ba'de dehu döküp ince yirden geçürüp zift ile karışdurup melhem gibi idesin.Andan evvel ağrıduğı dişün üzerine urasın.Fi'l-maḥāl ve ce'an sāgir ider.Bādena 'İlah teālā tecrube olunmuşdur.Temmet.

¹⁵² Müslim, Sahih, I-494.Anlamı: "Allahım , sana itaatin kapılarını bize aç ve bizi rahmetine girdir, çünkü sen merhametli olanların en merhametlisisin."

¹⁵³ **Der-kenār[68a]:**Bir atun kıyruğı kıçi olsa(?) ve kıyruğın sürüse 'ilāç budur:Söbüce şoğanı bölüp doruğın kesüp dört pāre idüp içine fülül doldurup atun dübürine şoğa mecrif'dür.Def olur Tecrube idenden nakl olındı.Eger bir at kaçınmasa eger bir at ḥastalanup kaçınmasa şarmısağı döküp tuzile karışduralar ol yire kıyolarAllah te'ālā temmet.Huşül-i murādum her şabāh kıra'at iden kimesne murādı

itmeye ve yavı kılınmış nesneyi çağirtmaya.(2)Ve ezān ve hūṭbe okınurken söylemeyeler.Ve mescid içinde(3)tükürmeyeler.Meger kim örteler ve mescide yatup uyumaḡ ve şan‘at (4)işlemek ve ücret-ile ta‘līm-i şıbyān itmek, ḡazı maḡkemesin(5)mescide eylemek memnū‘dur.Zirā kim mescid maḡām-ı t̄ā‘at(6)ve ‘ibādet ve maḡall-i zıkr ve tilāvetdūr.Her nesne ki ‘ibādet(7)ve t̄ā‘ate mensūb olmaya anı mescide işlemek menhī(8)dūr.Ve daḡı mescide öḡ gelmekligüḡ ve öḡ şafda(9)kılmaḡlıḡuḡ ve öḡ şafda imām ardında kılmaḡuḡ şevābı artuḡ(10)dur.Ve namāza ṡurıcaḡ evvel niyet ide.Şürū‘ itdüḡi ḡanḡı(11)vaḡt namāzıdur farz mıdur veyā sünnet midūr ve nāfile [68b](1)ve teṡavvu‘ midūr göḡliyle niyet ide.Ve diliyle zıkr ide. Meşelā(2)irte namāzınuḡ sünnetine şürū‘ itse:

نويت ان اصلي الله تعالى سنت الصلوت الصبح¹⁵⁴

diye ve farīzasında

فرض الصبح¹⁵⁵

diye.Eger(4)imām olsa ana:

انا امام ولمن تبعني¹⁵⁶

diye.Ve imāma uyuşa(5)

اقتديت الامام¹⁵⁷

diye.Ve ümmī kişiler şürū‘ itse ḡanḡı(6)vaḡt ise zıkr ide.Daḡı uydum imāma diye.Daḡı iki elin(7)ḡaldura, baş barmaḡları ḡulaḡları yumuşaḡlarına deḡe.Daḡı Allāhü ekber(8)diye ve saḡ elini şol elinüḡ üstinde ḡoya, göbegi altında.(9)Andan subḡāneke oḡıya ve ba‘de fātiḡa oḡıya.Ammā sünnet(10)ler ve teṡavu‘ātda niḡe rek‘at ḡılursa fātiḡa-y-ıla bile sūre ḡoşa.(11)Yā üḡ āyet miḡdār Ḳur‘ān’dan oḡıya.Ammā farīzalarda üç[69a](1)üḡ rek‘at kılınan namāzlaruḡ iki evvelini rek‘atinde fātiḡa-y-ıla(2)yā sūre veyāḡud ihlāş veyāḡud āyet ḡoşa. Şoḡunda(3)hemān fātiḡa oḡıya ve namāz ḡılurken secdesi yirin gözleye.(4)Ve ḡuşū‘ ile ṡura ve ihtiyār-ile öksürmeye. Ve bir ḡarf (5)şādır olıcaḡ şavt itmeye.Ve barmaḡın ḡatlatmaya.Geyesi(6)siyle oynamaya.Ve dōrt yanına mültefit olmaya.Ve yanına(7)şoḡra gelen kimse bilmeḡe meyl eylemeye.Ve ḡıyāmda

ḡāşıl ide ve her murād-içün biḡ kere oḡıyan kimesnenüḡ murādı ḡāşıl ola inşallah te‘ālā.Bismi‘l-lahi‘r-rahḡmani‘r-rahḡim: اِنَّالله هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ

¹⁵⁴ “Niyet ettim Allah rızası için sabah namazının sünnetini kılmaya.”

¹⁵⁵ “Sabahın farzına.”

¹⁵⁶ “Bana tabi olan cemaate imam oldum.”

¹⁵⁷ “İmam uydum.”

toğru(8)tura.Secdesi yirin gözleye ve rükū' da şol şol¹⁵⁸(9)miqdār aşıla kim segirdeniyle başı müsāvī ola.Ve rükū' da(10)-y-iken üç kez:

سبحان ربي العظيم¹⁵⁹

diye ve rükū' dan kalkıcağ(11)toğrula. Kıyāmda tırur gibi ve secdeye varıcağ iki elin[69b]¹⁶⁰(1)döşeye ve koltuğın açā.Ve kolların düşmeye.İki elinüñ(2)orta yirine secde ide. Burnıyla alını bile dege.Secde yirine kaluñ (3)yumışağ nesne üstine secde itmeye kim yirüñ katılığ eşeri(4)altına yitişe.Secdede üç kez

سبحان ربي الا علي¹⁶¹

diye(5)ve secdeden tırıcağ toğrıla.Oturur gibi ve ba' de otura.Şol(6)ayağ üstine teşehhüd okıya ve sağ ayağınuñ baş barmağın(7)dike.Kıbleden yaña duta ve her namāz ki üç rek' at veyā dört(8) kılmur ola.Evvelā rek' atde ka' dede teşehhüde ' abduhu(9)ve resūluhudan artuğ okımaya.Ve āhir ka' dede muḥayyerdür ve teşehhüd(10)de otururken iki budların gözede.Ve ellerin dizler üstinde(11)koya.Barmağların açuğ dutup ve her yanına selām virdüğü[70a](1)vaqt cemā' ate ve kirāmen kātibine niyet idür, selām vire.(2)Ve farīza-y-ıla sünnet edālarında kelām-ı dünyā itmeye.(3)

Ve namāz tırıcağ evvel şaflara erenler turalar. Ve anlardan(4)girüye oğlancuğlar turalar ve andan girüye ḥunsālar(5)tura.Bālīg olmamış oğlan yanında ve ' avretler berāberinde(6)ve şüret yazılı olan evde namāz kılmak dürüst degüldür.(7)Enseb ve lāyık olan evvel müteverri' ve şālih(8)ve ' ālim ki ' ulüm-ı dīniyyede māhir ola.Ve andan geçse(9)Kur' ān' ı eyü bilüp tecvīd-i ḥüb olan kimseler imāmet(10)ide.Ve andan geçse ḥüsn-i şüret ve ḥulq-ı sīret(11)ḥüb olanlar ideler.Ve imāmdan ğayrı iki kişi ola.[70b](1)İmām ilerü tura ve bir olsa berāber tura.Me'müm sağ(2)yanına tura ve eger cemā' at ondan eksük olsa imām(3)kıbleye karşı du' āya el getüre.Ve eger cemā' at on(4)olsa ve dağı ziyāde olsa imām yüzün cemā' atden(5)yaña döndürüp elin du' āya getüre.Ve ' avretler birbirine imām(6)olsa berāber turalar.İmāmları öñ şafuñ ortasında(7)tura ve namāzda ellerin göğüslerinde bağlayalar.Ve yüzleri(8)nden ğayrı yirleri açuğ olmaya ve rükū' da katı egilmeyeler.(9)Ve secdede qarınların uyluğları üzerine döşeyeler.Ve teşehhüde(10)yire döşeni oturalar ve cemā' ate ve cum' aya ḥāzır olmayalar.(11)Ve dağı üç vaqtde namāz kılmığı resül nehy eylemişdür.Evvel

¹⁵⁸ Şol sözcüğü iki kez yazılmıştır.

¹⁵⁹ Müslim, Sahih, I-536.Anlamı: "Yüce rabbimi tesbih ederim."

¹⁶⁰ Der-kenār[69b]Muṭṭalib gözyaşı dökmek için ma' cün gözyaşın giderür ve nürlandırur .

¹⁶¹ İbn-i Mâce, İkāmetü's-Salāt, 887.Anlamı: "Yüce olan Rabbimi tesbih ederim."

gün[71a](1)toğa тұrurken, ikinci vaqti zevâlde, üçünci ğurüb iderken.(2)Ve bir niçe vaqtda daħı namāz kılmağı ‘ulemā men’ itmişler.Biri(3)fecriñ farzı kılınduğında sonra ve ‘aşruñ farīza(4)sından sonra.Vitr-i vācibden sonra ve bayram namāz(5)larından öñdin ve ĥaṭīb ĥutbede-y-iken

(6)FARZ NEDÜR SÜNNET NEDÜR VİTR-İ VĀCİB NEDÜR VE TEṬAVVU‘ NEDÜR ANI BİLDÜRÜR

(7)Evvelā farz oldur ki anı Ḥaqq te‘ālā buyurdı ve resūl cemī‘-i(8)‘ömrinde müdāvemet idüp işledi.Bizüm üzerümüze farz(9)oldı.Ve farz daħı iki nev‘dür:Biri farz-ı kifāyedür.Ve(10)ve farz-ı ‘ayn oldur ki:Anı her kişi elbette kendüsi işlemek(11)gerek.Şalāt gibi, şavm gibi, zekāt gibi, ĥacc gibi, cihād gibi. Nefir-i ‘āmm[71b](1) nefir-i ‘āmm olmasa ve farz-ı kifāye oldur ki:Anı bir cemā‘atden(2)bir kişi edā itmek kifāye ider.Selām almak gibi, ağsurana(3)ĥayr olsun dımek, şayru şormağ gibi ve cenāze namāzın(4)kılmağlığ gibi ve peygambere şalavāt virmek gibi.

Sünnet oldur(5)ki resūl anı kendüden işledi.Ol daħı iki kısmdur:(6)Biri sünnet-i mü’ekkeddür ve biri ğayr-ı mü’ekkeddür.Ve sünnet-i mü’ekked oldur ki(7)resūl ana cemī’ ‘ömrinde mülāzemet itdi, terk itmedi.(8)Ve bizüm üzerümüze mü’ekked oldı.Şubĥuñ sünneti gibi ve zuhruñ(9)sünnetleri gibi.Ve mağribüñ iki sünneti gibi ve ‘išanüñ (10)iki sünneti gibi ve terāviĥ gibi.Ġayr-ı mü’ekked oldur ki resūl(11)anı vaqtehā işledi.Bizüm üzerümüze ol ğayr-ı mü’ekkeddür[72a](1)ve hem nāfiledür.İkindü sünneti gibi ve yatsunuñ evvelki sünneti gibi.(2)

Vitr-i vācib oldur kim resūl anı Cebra’ıl emriyle işledi.(3)Meşelā iĥfayla oқыıcağ yerde iĥfayla oқымаğ gibi.Ve cehrile (4)oқыyacağ yerlerde cehrile oқымаğ.Ve namāzda yañılsa sehv-i secde(5)itmek gibi ve vitrde ĥunut oқымаğ gibi.Ve resūl ĥazreti ĥunutda(6)bu du‘āyı oқurdı:

اللهم اني اعوذ برضاك من سخطك و اعوذ بمعافاتك في من عقوبتك و اعوذ بك منك لا احصي ثناء عليك
انت كما اثنت علي نفسك¹⁶²

(9)Ve teṭavvu‘ oldur kim işlemek ‘ulemā ĥasen ve sevgülü gördiler.Ve vuzū’da(10)ve şalāt ve ğayrında ve teṭavvu‘ oldur kim:Resūl anı işlemedi.(11)işlemeklük şevābuñ ve fażiletüñ beyān eyledi.[72b](1)Yāĥud farz oldur ki anı terk iden ‘āşī olur ve

¹⁶² Buhārī, et-Tārīhu’l-Kebir, I-352.Anlamı: “Allahım senin gazabından senin rızana sığınırım.Senin azabından senin affına sığınırım.Senden yine sana sığınırım.Ben seni gereği gibi sena edemedim, sen kendini sena ettiğın gibisin.”

inkār(2)iden kāfir olur. Oldur ki anı terk iden āşim ve inkār (3)iden ehl-i bid‘at olur.Oldur kim ne anı terk(4)iden āşim olur ve ne inkār iden kāfir olur.(5)

Evvel mescide girdügi gibi iki rek‘at(6)taḥıyyetü’l-mescid diyü kıla.Andan sonra dört rek‘at(7)cum‘a sünneti diyü kıla.Ve ezān okınurken ve ḥaṭıb ḥuṭbe(8)oķurken sākit ve müstemi‘ ola.Ve imāma uyıcaķ iki(9)rek‘at cum‘a namāzına uydum imāma diye.Ve andan sonra dört(10)rek‘at āḫir-i zuhr diyü kıla.Ammā farīza gibi kıla ve sonra(11)sında yine iki rek‘at sünnet kıla.Ammā mışırr cāmi‘ [73a](1)olan şehirlerde cum‘a kıılmaķ farz olur ammā müsāfir degül.(2)

Cenāze namāzına daḫı niyet şartdur.(3)Er midür veyāḥud ‘avret midür veyā şabī midür veyā şafiyye(4)midür meşelā diye kim:

نويت ان اصلي الله صلاة الجنابة اربع تكبيرات لهذا الميت¹⁶³

Ve ümmī kişilere niyyet(6)iderler ise ve ‘avret ise ve kızcugaz her ney ise gönliyle(7)zıkr ide.Ve diliyle uydum imāma diye.Andan tekbīr idüp(8)elin bağlaya ve bunu oķıya:

سبحانك اللهم و بحمدك و تبارك اسمك و تعالى جدك و جل ثناؤك و لا اله غيرك اللهم انت دائم تبقي

له الحكم و ماسواك يفني و كل شيء هالك الا وجهك و اليه المصير¹⁶⁴

اللهم صل علي محمد و علي آل محمد و سلم علي محمد كما صليت و سلمت و باركت و رحمت و ترحمت علي ابراهيم ربنا انك حميد مجيد¹⁶⁵

اللهم اغفر لحينا و ميتنا و شاهدنا و غائبنا و صغيرنا و كبيرنا و ذكرنا و انشاننا اللهم من احببته منا فاجبه علي الاسلام و من توفيته منا فتوفه علي اليمان و خص هذا الميت بالروح و الريحان و الرئحة و المغفرة و الرضوان اللهم ان كان محسنا فزد في احسانه و ان كان مسينا فتجاوز عنه و لقه الامن و البشري و الكرامة و الزلفي¹⁶⁶

¹⁶³ “Niyet ettim şu ölmüş olan erkeğin dört rekatlı cenaze manazım kılmaya.”

¹⁶⁴ Müslim, Sahih, I-299.Anlamı: “Allahım seni tesbih eder, sana hamd ederim.Senin adın mübarek şanın yücedir.Senden başka Tanrı yoktur.Ey Allahım sen daimsin, bakisin.Senden başka her şey fanidir.Senin vechinden başka her şey yok olucudur, hüküm senin ve dönüş sanadır.”

¹⁶⁵Müslim, Sahih, I-305/306.Anlamı: “Allahım İbrahim’e ve onun ailesine rahmet ettiğin gibi Muhammed’e ve onun ailesine de rahmet et.Allahım, İbrahim’i ve yakınlarını mübarek kıldığın gibi Muhammed’i ve yakınlarını da mübarek kıl.Şüphe yok ki sen hamde layık olan, şan ve şeref sahibi olansın.”

¹⁶⁶ Ebū Dāvid, Sünen, III-211.Anlamı: “Allahım yaşayanımızı, ölmüş olanımızı, burada hazır olanımızı, olmayanımızı, küçüğümüzü büyüğümüzü, erkeğimizi kadınıımızı mağfıret eyle.Allahım bizden yaşattığın İslam üzere yaşat ve bizden öldürdüğünü de iman üzere öldür, özellikle bu ölüye huzur, rahat, mağfıret ve rıza ver.Allahım eğer bu cenaze iyi ise, sen iyiliğini artır, eğer kötü ise günahını sil.Ve onu güven, müjde ve yakınlıkla karşıla.”

mü'enneş olsa ya' nī dişi kabilesinden olsa bālīga[74a](1)olsa bu vechile oқыya eyde kim

اللهم من احتيتها منافا حياها علي الاسلام من توفيتها منا فتوفها علي الايمان وخص هذالمينت بالروح والراحة
والمغفرة والرضولن اللهم ان كانت محنت فزد في احسانها وان كانت مية فتجاوز عنها ول قد الامن واليشرح
والكرامتو الزلغ

oğlana böyle oқыya:

اللهم اجعله لنا فرطاً واجعله لنا زجراً واجعله لنا شافعاً مشتفعاً يشفع لنا يومالقيامة برحمتك يا ارحم الراحمين يا
عزيز يا غفور¹⁶⁷

Kızcuğaz böyle oқыya(10):

اللهم اجعلها لنا فرطاً واجعلها لنا اجرأ وزخراً واجعلها لنا شافعة مشفعا تشفع لنا يومالقيامة برحمتك يا
ارحمالراحمين

(2)Ehl-i hikmet dimişlerdür kim: “Haşıyyetde hammāmuḡ(3) kadīmisi ve eskisi nāfi' ve müfiddür.Ammā kış günlerinde(4)ve yaz günlerinde hamāma girseler evvel def'a gāyet ıssı (5)hālvete girmeyeler.Belki tedricile i'tidāl bekleyeler.Ya' nī(6)evvel ısıcağa andan daḡı ıssına varalar ve hālvetlerin(7)edeb-ile şoyunalar ve futa¹⁶⁸ bağlanırken yönin adamdan yaña (8)eylemeyeler.Ve iç tonın iḡfā ile çıkaralar.Yönin camekān (9)dīvārından yaña eyleyüp çıkara.İmtilā-y-ile ve gāyet ecille(10)hamāma girmeye.Ve hamāma girdügi gibi şu dökünmeye.Belki der(11)leyince tura ve andan ābdest ala.Andan şu döküne.

Evvel[75a](1)iç tonıyla silmek ve çok cimā' itmek ve çok guşşalanmaḡ(2)göz nūrın keser.Ḥazrevāta¹⁶⁹ naẓar itmek ve ata ana yüzine bakmaḡ(3)ve kelāmu'llāh yüzine bakmaḡ ve mekketu'llāha naẓar itmek göz(4) nūrın arturur¹⁷⁰.Tozlu ta'ām yimek ve başına kaynar şu dökmeḡ(5)ve güneşe karşı bakmaḡ teni semirdür.Yumışaḡ libāslar(6)ve hoş būy nesnelere yıylamaḡ ve kaygusuz olmaḡ ve işlememek(7)teni aruḡladur. Quru et yimek ve çok cimā' itmek, hammāmnda(8)çok oturmaḡ ve aḡşam uyumaḡ gönli kararur.(9)Çok söylemek ve çok gülmek ve çok yimek ve ḡarām yimek gönli kararur.(10)Gönli nūrlandırur kul hüva'llāhü aḡad süresin çok (11)oḡımaḡ ve

¹⁶⁷ “Allahım bize kıyamet gününde şefaatçı kıl.Ey merhametlilerin merhametlisi ve ey aziz gafur olan Allahım.”

¹⁶⁸ futa şeklinde yazılması gerekir.

¹⁶⁹ Ḥazārāt şeklinde olması gerekir.

¹⁷⁰ Yazmada arturur kelimesi 75a-2'de geçmektedir.Ama anlama bakıldığında 75a-3'te geçen keser ifadesi ile yer deḡiştirilmesi daha uygundur.

ta'āmı az yimek ve 'ulemā meclisinde oturmak ve dün[75b](1)ve dün namāzın kılmak ve yaban otların yimek.Dört(2)nesneye i'timād idüp mağrūr olmamak gerek:Evvel kış(3)faşında hevā hoşlığına,ikinci pādişāhların güldigine,(4)üçüncü düşmānuñ temellük itdügine, dördüncü 'avretlerin zāhid(5)landuğuna nitekim demişlerdür:

لايغرنكم اربعة حر الشتاء وضحك الامراء وتملق الاعداء وتزهد النساء

ve üç nesnede vefā yokdur.Evvel atda, ikinci kılıçda, üçüncü 'avretde(7):

ثلاثة ليس لها وفاء السيف العرس والنساء

(9)Kaçan bir işe şürü' itseñ evvel Haqq te'ālā katuñda(10)hāzır bil.Eger ikrām itdügin iş şerr ise kork.Haqq te'ālā(11)dan katuñda hazır ve nāzırdur.Ve eger hayr işe idersen[76a](1)ihlāş-ile riyāsuz işle kim Tanrı te'ālā nāzırdur, göre turur.(2)Eger dilerseñ ki mecmū' halk-ıla eyü dirlik dirilesin.(3)Senden ululara atañ gibi 'izzet it.Ve senün akrānuña(4) kardeşlerin gibi hürmet it.Ve senden kiçilere oğluñ (5)gibi şefkat it.Ve kaçan bir kişiyle dost olmak dilerseñ(6)evvel anuñ-ıla şavaş.Eger ol kişi 'ayblarunu yüzine(7)urmaz ise anuñ-ıla dost ol.Ve illā terk it.(8)Dostlaruñdan, kardeşlerin den nesne alma kim muhabbeti (9)keser.

لا تترض اخاك ولو بعه فان القرض مقرض المحبة

Üç tã'ifeye rāzuñ söyleme:(11)Evvel meyhorlara, ikinci 'avretlere, üçüncü oğlanlara.[76b](1)Üç tã'ifeden vefā gelmez:Evvel pādişāhlardan ki emirü'l-mü'min(2)'Alī demişdür:

لا وفاء الملوك¹⁷¹

Ve biri dağı şol düşmāndan ki intikām(3)itmiş olası.Dağı ikileyin senün-ile dost olmuş ola.Ve(4)bir dağı 'avretten vefā gelmez:

سكبو پروررن مپرور كوجرا سك وفادار دندار دنونفا

Kaçan kimseden nesne(6)hācetün olsa veyā bir nesne tevekkū' ider olsañ gökçek(7)gökçek yüzlü kişiden iste ve gülünç yüzlüden tevekkū' it(8):

مير حاجت ينزديك يورش روي كه از خخري بدش فرسودكردي اكر كوي غمدل باكسي كوي

Zirā türş¹⁷² yüzlü kimseden ve şarudan ki gök (11)gözlü ola hayr gelmez:

لاخير من الاشقر الا علي¹⁷³

Ve 'āyet¹⁷⁴ özün

¹⁷¹ "Hükümdarlarda vefa yoktur."

¹⁷² Tuş şeklinde yazılmış.

¹⁷³ "Saçları fazlaca kızıl olan adamdan hayır gelmez"

¹⁷⁴ Āyet şeklinde yazılması gerekir.

BÖLÜM VI

6 Dizin-Sözlük

A

ābdest(F.):Abdest

ā.7a-4,45b-2,45b-10,64a-9,64b-3,64b-4,64b-9,64b-11,64b-11,67b-6,74b-11

ā. -i 53a-1

ā. -de64b-6

ābdestlü(F.):Abdestli

ā. 62b-2

ābdestsüz(F.):Abdestsiz.

ā. 66b-5

‘ābid(A.):İbadet eden.

‘ā.42b-6,42b-10,43a-3,43a-7,43a-9 ,44a-10

‘ā.mi42b-6

acabā(A.):Acaba

a.19b-9

‘aceb(A.):1)Şaşma,hayret etme.2)Acaba

‘a.39b-4

‘a.-leri4b-10

‘acele(A.):Acele.

‘a.-yle42a-10

acı:Acı

a.8a-4

‘acīb(A.):Şaşılacak veya tuhaf karşılanacak şey.

‘a.58a-5

‘a.-ün2a-7

‘āciz(A.):Güçsüz,iktidarsız.

‘ā.26b-9

‘acūze(A.):İhtiyar koca karı.

‘ ā.7b-7

aç:Aç

a.11a-6

aç-:Açmak

a.-ar33b-8,40b-11

a.-miş43b-7

a.-a67a-2,69b-1

açıl-:Açılmak

a.-ur25b-10

a.-sun17b-10

a.-a3a-11

açıvir-:Açıvermek

a.-mek13b-8

açlık:Açlık

a.47a-6

açuk:Açık

a.69b-11,70b-8

ad:Ad

a.5b-5,16a-1

a.-ı64a-7

a.-ıyla30b-11

a.-ile15b-11

a.-ları37b-3,37b-5

a.-larıdur6b-1

a.-larıyla18b-8

a.-ları6a-8

ādāb(A.):1)Edebler,terbiyeler.2)Yol yordam.

a.-ıyla3a-7

adam:Adam

a.-a 52a-10,63a-3

a.-dan 60b-6,74b-7

‘ ādāt(A.):Adetler,gelenekler.

‘ **ā.22b-1**

ādem(A.):1)İlk insan,Adem peygamber.2)İnsan,adam.

ā. 13b-4,13b-4,13b-7,27a-4,62b-5

ā.-i 55a-6

ā.-lerile 15b-2

‘ ādet(A.):Adet,gelenek.

‘ **ā.14a-3,47a-6**

‘ ādī(A.):Bayağı,sıradan.

‘ **ā.35b-4**

‘ ā.-dür7b-2

adlu:Adlı

a.23a-2

‘ adū(A.):Düşman

‘ a.-sı36a-2,36a-6

‘ adüvv(A.):Bkz ‘ adū

‘ **ā.10b-9**

‘ a.-den11a-1

‘ āfiyet(A.):Hastalıktan uzak olma,sağlık.

‘ **ā.61a-5,61a-8,61b-3,61b-8**

ağaç:Ağaç

a. 8b-7,9a-7,17b-3,22a-1

a.-ın23b-6

a.-ınıñ17a-11

āğāz(F.):Başlama

a.26b-7

ağ-:Yükselmek.

a.-duğ 23b-2

ağır:Ağır

a. 55b-1

ağız:ağız

a.-da 59b-9

a.-ına 48a-11,55b-11,60b-5

a.-umdan **61b-8**

a.-ından **48b-9,53b-3**

ağsur-:Öksürmek

a.-ana **13b-3, 71b-2**

a.-sa **32b-7**

ağyār(A.):Yabancılar

a.-dan **43a-6**

aḥbāb(A.):Dostlar

a.-ına **2a-6**

aḥbār(A.):Haberler

a. **5a-10,32a-4,41a-2**

‘ahd(A.):Söz

a. **9a-8**

a.-e **51a-11**

āheste āheste(F.):Yavaş yavaş

a. **60b-10**

āḥir(A.):Son

ā. **9b-5,18a-3,26a-2,43b-10,48b-10,69b-9,72b-10**

ā.-ine **67b-3**

āḥiret(A.):Öbür dünya

ā. **64a-4**

ā.-de **26b-3,47b-10**

aḥkām(A.):Hükümler, kurallar

a.-ile **29a-11**

aḥlāq(A.):Huy,ahlak.

a. **33a-10**

aḥmaḳ(A.):Budala, ahmak.

a.-dur **59a-3**

ahret(A.):Bkz āḥiret

a.-de **55b-8**

aḥsen(A.):En güzel.

a. **1b-2,6a-7,58b-10**

aḥşam(A.):Akşam

a.75a-8

a.-dur18a-7

aḥter(A.):Yıldız.

a.-i 11b-8

aḥvāl(A.):Haller, durumlar.

a.-imden 11a-10

‘ āḳ(A.):Serkeş.Dikkafalı,inatçı.

‘ ā.19b-2

aḳa aḳa:Aka aka.

a.27a-1

aḳça:Akçe.

a.16b-7

a.-cuğum 59a-4

a.-sın 59a-3

‘ āḳıbet(A.):Son.

‘ ā.1a ,12a-10

‘ ā.-i34b-9

‘ ā.-in12b-8

‘ āḳıl(A.):Akıllı, akıl sahibi.

‘ ā. 2b-1,11a-9,30a-4,35a-4,42b-11,43a-6,43b-2,45b-11,61a-4

‘ akl(A.):Akıl

‘ a. 1b-7,3a-9,4b-8,16a-9,33b-1,33b-8

‘ a.-ı40a-2

‘ a.-ları27b-5

aḳrān(A.):Yaşlılar.

a.-ı5a-2

a.-uḳa76a-3

aḳşā(A.):En son

a.37b-9

al(F.):Hile

a.57a-4

al-:Almak

a.-ur**23b-6**

a.-uram**54a-9**

a.-dum**45b-2**

a.-dı**20b-1**

a.-madı**8b-5**

a.-a **60b-9,64b-4,64b-11, 74b-11**

a.-alar**49b-4,49b-7,60a-1**

a.-asın**55b-8**

a.-ma**8a-1,8a-2,8a-3,8a-8,76a-8**

a.-maya**64b-9**

a.-mayalar**50a-5**

a.-mazlar-ıdı**24a-11**

a.-sa**49a-3,49a-9,49a-11,49b-2 ,53b-8**

a.-salar**60a-1**

a.-dumdı**20a-9**

a.-ıben**61a-4**

a.-ırken**7a-4**

a.-mağ**64a-9**

a.-mağ**24b-5**

a.-mağ **8a-10,34a-9,34a-9,49a-1,71b-2**

a.-miş**26a-11**

a.-an**60b-9**

a.-up**11a-10,19a-6,21a-9,23b-3,32b-11,53b-3,66b-9,67b-4,67b-6**

a.-urken**64b-11**

a.-amaz**42b-2**

a^ç lā(A.):En yüksek, en üst.

a. **31b-7,37b-9,62b-1**

ālā(A.):Güzellikler, iyilikler.

a.**3a-6**

‘alā ’ıq(A.):İlişkiler

‘a.-dan**10a-9**

‘ alāmet(A.):Nişan,işaret.

‘ a. **51a-6,51a-10**

alçaq:1)Kısa,küçük.2)Aşağılık.

a. **14b-3**

alçu:Alçı

a.-y-ıla**67b-2**

aldur-:Aldırmak.

a.-alar**22a-10**

a.-mağ**22a-3**

aldır-:Aldırmak.

a.-mağ-içün**22b-2**

‘ alef(A.):Yem.

‘ a. **63b-10**

‘ ālem(A.):Dünya,cihan.

‘ ā. **10a-8,10a-9**

‘ ā.-de**11a-4,16a-10**

a‘ lem(A.):Çok bilen, bilgili.

a. **16a-7,31b-7**

ālet(A.):1)Araç,alet.2)Aygıt.

ā. **26b-6**

ā.-lerine**15a-2**

‘ aleyh(A.):Karşı,karşıt.

‘ a.-lerinden**19a-6**

alın-:Alınmak

a.-ur**24b-11**

a.-mazam**61b-9**

a.-miş idüm **62a-1**

alımlı:Alacak,borçlulardan gelen para.

a.-sına**54a-8**

alışviriş:Alışveriş

a. **22a-7**

alıvir-:Alıvermek

a.-seler **17a-5**

‘ālī(A.): Yüksekte, yüce.

‘ā. **1b-8, 21b-9, 36b-10**

‘ali-cenāb(A.): Yüce yaradılışlı.

‘a.-a **56b-5**

‘ālim(A.): Bilgin.

‘ā. **8b-5, 10a-1, 42b-10, 43b-3, 43b-5, 44a-6, 45a-2, 45b-5, 48b-9, 70a-8**

‘ā.-üñ **42b-6, 48a-10**

‘ā.-e **48a-8, 8b-4**

‘ā. mi **42b-5**

‘ā.-dür **45a-1**

ālī-sebeblü(A.): Yüce sebepli

a. **21a-4**

‘āliyy(A.): Çok yüksek.

‘ā.-e **56b-6**

Allāh(A.): Tanrı, Allah

A. **19a-1**

A.-a **47b-10**

Allāhü Ekber(A.): Allah en büyüktür.

A. **66a-6, 68b-7**

alın: Alın

a.-ı **69b-2**

alt: Üst karşıtı, alt.

a.-ına **61a-1, 69b-4**

a.-ında **68b-8**

a.-indadır **19a-4**

a.-ındağı **62b-9**

altı: Altı

a. **27a-11, 57b-11, 58a-7**

a.-sı **22b-3**

a.-ncı **7a-3, 8a-5**

altmış: Altmış.

a.27a-11

‘amel(A.):İş,eylem.

‘a.10a-10,17a-1,21b-10, 29a-9,29a-11,39a-2,41b-3,41b-3,48a-3,48b-8

‘a.-dür45a-7

‘a.-lerüñ19b-1

‘a.-lerüñi43a-8 ,45b-6

‘āmī(A.):Yıllık,senelik.

‘ā.40a-8,44a-7

‘amīme(A.):Genel,yaygın.

‘ā.-ñüzden2b-9

‘āmm(A.):Herkes'e özgü,halka ait,umumi.

‘ā.60a-7,71a-11,71b-1

ammā(A.):Ama

a. 1a,2a-6,6b-6,6b-8,7b-2,8a-1,10a-7,15b-2,17a-1,21b-4,22a-11,35a-4,29b-9,34b-8,36b-2,37b-11,38b-7,45a-2,49a-4,49b-4,55a-4,56b-3,58a-6,59b-11,63b-5,67a-5,67b-2,67b-3,67b-5,68b-9,68b-11,72b-10,72b-11,73a-1,74b-3

‘ammāme(A.):Sarık,başa takılan şey.

‘i.3a-5

añ-:Anmak

a.-maz36a-4

a.-sa34b-11,56b-3

ana:Anne

a.17a-3,17a-3,17b-4,19a-11,19b-9,20a-10,20b-11,21a-11,68b-4,75a-2,71b-7

a.-nuñ19a-6,62b-3

a.-ya18b-7

a.-ya18b-8

a.-yı18b-4

a.-mdan20a-8

a.-mdur19b-7

a.-sı20a-10,20a-11,20a-2,20a-3,20b-2,20b-3

a.-sından15b-4 ,20a-4

a.-sinuñ20b-5,20b-7

a.-muz**20a-7**

a.-muzdan**14b-5**

a.-ları**20b-10**

a.-ları**19a-3**

aşa:Ona

a.**6a-6,7b-10,7b-11,9a-5,12b-7,14a-2,17a-3,23a-11,26a-8,26a-10,28b-3,32a-2,49b-4,53b-6,55a-2,55b-7,57b-3**

and(A.):Yemin

a.**51b-6,51b-9,54a-3**

a.-ı**54a-6**

anda:Orada

a.**17b-3,20a-7,26b-4,28a-8,45a-9,59a-5**

a.-dur**22b-9**

andan:Ondan.

a.**5b-11,6b-6,6b-8,6b-10,18a-11,21a-10,21a-8,24b-11,31a-4,33a-8,34a-6,37b-10,38b-9,43b-8,45b-2,49a-7,56b-11,60b-2,60b-6,61a-3,63b-2,63b-6,64a-6,64a-8,64a-11,65b-10,66a-3,64b-1,67b-4,68b-9,70a-10,70a-4,70a-8,72b-6,72b-9,73a-7,74b-6,74b-11,74b-11**

andelîb(A.):Bülbül.

a.**3b-8**

anı:Onu

a.**13a-1,14a-4,20b-11,31b-7,34a-3,34a-8,34b-2,36a-2,36a-3,36a-3,36b-4,57b-5,58a-7,68a-7,71a-6,71a-7,71a-10,71b-1,71b-5,71b-11,72a-2,72a-10,72b-1,72b-2,72b-3**

aşıl:-Anılmak.

a.-ur**15b-11**

a.-a**69a-9**

anıçün:Onun için

a.**28b-2**

aşla:-Anlamak.

a.-madı**9b-4**

a.-yayım**9b-5**

a.-yamaduğı**51b-4**

añlat-:Anlatmak.

a.-ınca**41a-3**

‘ anķā(A.):Kaf Dağı’nda durduğu sanılan bir kuş.

‘ ā.**11a-6**

anlar:Onlar.

a.**28b-7**

a.-uñ-ıla**28b-9**

a.-a**54a-2,55a-11,56b-3**

a.-dan**70a-3**

a.-un-ile**67a-8**

anuñ:Onun.

a.**3a-8,5b-10,5b-9,6a-4,16a-1,17b-1,20b-11,21b-8,26a-5,29b-4,29b-6,2a-5,30b-4, 30b-4,30b-5,33a-3,43a-4,43b-5,56a-3**

anuñçün:Bkz Anıñçün

a.**24b-5**

anuñıla:Onun ile.

a.**9a-4, 9a-9,14a-3,37b-5,41b-3, 63b-1,76a-6,76a-7,**

a.-dur**42a-4**

ara:Ara

a.-sına**53b-2**

a.-sında**1b-7,5a-2,14b-9,30a-9,57a-4**

a.-larında**42b-11**

ārāste-kerem(F.):Cömertlikle bezenmiş.

a.**4b-2**

Ārāyiş(F.):Süs, süslenme

a.isin**23a-7**

arı:Temiz,saf

a.**58b-9,64a-8**

arıt-: Temizletmek.

a.-maķ **7a-3**

‘ āri(A.):Arınmış,saf.

‘ ā.21a-8

‘ ārif(A.): İrfanlı, bilgili.

‘ ā.12b-2

arqa:Arka

a.-ma19b-8

a.-ḡa19b-11

a.-sın67a-4

a.-sına19b-5

arḡuru:Eğri, yan, ters.

a.53b-3

‘ arş(A.):Allah’ın dokuzuncu kat gökte tasavvur olunan kudret ve azamet tahtı.

‘ a.-i3b-9

art:Arka, sonra.

a.in 63a-6

a.ina62a-6,63a-4

a.ında63a-5,68a-9

artuḡ:1)Başka2)Fazla.

a.28a-4,69b-9

a.-dur30a-3,68a-9

artuḡlık(ḡ):Fazlalık

a.-i42b-7

a.-um42b-7

artur-:Artırmak

a.-ur75a-4

a.-duḡınca 47b-8

a.-maḡ47b-9

aruḡ:Zayıf, cılız.

a.8a-3

aruḡlat-:Zayıflatamak

a.-ur75a-7

‘ arz(A.):Takdim, sunma.

‘ a.32b-3,55a-3

arzū(F.):İstek

a.17a-5

āsānlık(A.):Kolaylık.

a.-ıla14a-4,25a-8

āşār(A.):Eserler.

a.3a-2

āsāyiş(F.):Huzur,güven,sükun.

a.10b-10

aşhāb(A.):Sahipler.

a.6b-1

a.-ına2a-5

‘ aşır(A.):Çağ,yüzyıl.

‘ a.-uñ71a-3

‘ ā.-da37b-11

‘ āşī(A.):İsyankar

‘ ā.72b-1

āşim(a.):Suçlu,kabahatli.

a.72b-2,72b-4

āsīb:Zarar.

ā.4a-2

aşl(A.):Asıl.

a.4a-9

a.-17b-5,34a-6

aşağa:Aşağı.

a.27a-1

a.-dan49b-11

āşiyān(F.):Yuva

a.3b-9

at:At

a.8b-7

a.-a9a-7

a.-da75b-6

at-:Atmak

a.-mağ **36b-1,36b-2**

a.-mayalar **57a-1**

a.-up**52a-9**

ˆ atā(A.):Verme,veriş,bağışlama.

ˆ a.**14a-7,14a-10**

ata:Baba.

a.**5b-9,6a-6,7b-4,14b-7,17a-3,17a-3,19a-1,19a-11 ,20b-11,24a-6,75a-2**

a.-nuḡ**19a-6,19a-8,32a-10,32a-8,62b-3**

a.-yı**18b-4**

a.-ya**6b-5,13b-9,18b-7,18b-8**

a.-ları**14a-8**

a.-m**9a-11**

a.-muḡ**9a-4**

a.-ḡ**76a-3**

a.-sı **5b-11,8b-11,28a-7,28a-9**

a.-sıdur **5b-9,5b-10**

a.-sına**29b-4,34b-9**

a.-laruḡ**5b-11,6a-3**

a.-lar**14a-11**

a.-lardan**6a-4**

atıcı:Atıcı

a.**17b-4**

atıl-:Atılmak.

a.mış **57a-1**

atlu:Atlı

a.**50a-1**

ˆ avā'ik(A.):Engeller,zorluklar.

ˆ a.-dan**10a-9**

ˆ avām(A.):Halk,herkes.

ˆ a.**5a-3**

ˆ avān(A.):Elideğnekli,vurucu,kırıcı.

ˆ a.26a-5,26a-8

āvāz(F.):Ses,seda.

a.43a-10,62a-9

avlaġu:Çalıdan yapılmış it.

a.-ndan17a-11

ˆ avret(A.):Kadın.

ˆ a. 10a-11,10b-9,30a-8,55b-11,73a-6

ˆ a.-i8a-1,8a-2

ˆ a.-e7b-8,49b-1

ˆ a.-de75b-6

ˆ a.-den49b-2,76b-4

ˆ a.-ine63b-10

ˆ a. mıdur73a-3

ˆ a.-ler10b-5,70a-5,70b-5

ˆ a.-lere76a-11

ˆ a.-lerde56a-9

ˆ a.-lerüñ75b-4

avu:Avu

a.-inuñ67a-4

avurt:Aġız.

a.-ına7a-5

ay:Otuz günden oluşan zaman dilimi.

a.55b-1,55b-2,58a-7

a.-da22a-9,22b-2

a.-dan57b-11

a.-ına 55b-1

aya:Avu

a.-sına20b-9

a.-sinuñ20b-4

a.-ların28b-11

ayaġ:Ayak

a.13b-7,30a-9,31a-11,32a-6,63b-2,67b-10,69b-6

a.-inun**69b-6**

a.-ı**19a-3,20b-5,62b-9**

a.-um**23a-9**

a.-in**29a-2,62a-2,63a-2,63a-10,63b-3,65b-4,67b-7,67b-8**

a.-ına**24b-10**

a.-ında**34b-10**

ayak:Bkz ayak

a.-ların**34a-5,34a-6**

a.-larına**53a-2**

ayaqqabı:Ayakkabı.

a.-n**67b-11**

‘ayāl(A.):Hanım,eş,zevce

‘a.**42a-8**

‘a.-ine **59b-1**

‘ayān(A.):Açık,aşikar.

‘a.**2a-9**

āyāt(A.):Ayetler.

a. **5a-10,41a-2**

‘ayb(A.):Ayıp.

‘a.**14a-2**

‘a.-ı**13b-2**

‘a.-dur**52b-10,53a-5,63a-4**

‘a.-larunı**76a-6**

āyet(A.):Kur’ān-ı Kerim cümlesi.

ā.**29b-10,68b-11,69a-2**

‘āyet(A.):Bkz āyet.

‘ā.**76b-11**

āyin(F.):1)Tören.2)Din.

ā.**13b-11**

āyine(F.):Ayna

ā.si**33b-8**

aylık:Aylık.

a.21b-2,57b-10

‘ ayn(A.):Göz

‘ a.2b-4,3a-2,3a-8,33b-7,71a-10

ayrıl-:Ayrılmak.

a.-maz 42b-1

ayru:Farklı,ayrı,başka.

a.15b-5 ,56a-3

ayruca:Ayrıca.

a.28b-7

ayruḡ:Farklı,başka.

a.10b-6,23a-1,23b-4

az:Az

a.25a-4,27b-2,28a-5,36a-7,37b-3 ,75a-11

a‘ zā(A.):1)Organlar.2)Üyeler.

a.-sınıḡ64b-9

a.-ları33b-5

‘ azāb(A.):Ceza,suç ve kabahate karşı kanunca ön görülen hüküm.

‘ a.44a-4

‘ a.-ı1a

‘ a.-dan26b-3

‘ a.-ından64a-4

āzādeliḡ(F.):Özgürlük

a.-dur10b-1

‘ azamet(A.):Büyüklik,üluluk.

‘ a.-üm44a-5

āzār(F.):İncitme

a.24b-11

azarla-(F.):İncitmek

a.-rdunuz61b-6

azdur-:Azdırmak.

a.-maḡ 45a-1

a.-up4a-8,44b-6

‘ azīm(A.):Ulu,iri,kocaman.

‘ a.20b-11

āzīne(F.):Cuma,Cuma günü.

ā.22a-7

‘ azm(A.):1)Kesin niyet.2)Yola çıkma, hareket etme.

‘ a.20a-6

‘ azīz(A.):Sayılan ve sevilen,kıymetli.

‘ a.2b-1,35a-9

‘ a.-in39b-10

‘ a.-dür 46a-1

B

b:Osmanlı Türkçesi alfabesinin ikinci harfi.

b.7a-10,7a-11

baba:Baba.

b.23a-6

b.-m55b-3

b.-sı23a-1,23a-6,24a-4

bāb(A.):Tür,çeşit,kategori.

b.-ında3a-1,9a-4,41b-3

baça:Baca.

b.-dan44a-8

b.-sına43a-4,43b-5

bāc(F.):Vergi veya resmi işlemlerden alınan harç.

b.54a-10

bād(F.):Rüzgar,esinti.

b.3b-3,4a-2

ba‘ de(A.):Sonra.

b.2a-6,67a-7,68b-9,69b-5

ba‘ dehü(A.):Ondan sonra.

b.63a-11

bādī(A.):Sebep,neden.

b.46a-7

bāġ(F.):Bahçe,sebze ve meyve ekilip dikilen ve üretilen yer.2)Gezinti yeri.

b.4a-4,4a-11

baġışla-:Baġışlamak.

b.-r37a-4

baġla-:Baġlamak.

b.-sın41a-3

b.-ya73a-8

b.-yalar70b-7

baġlan-:Baġlanmak.

b.-urken74b-7

baġār(F.):Bahar.

b.4a-11

baġr(A.):Deniz.

b.4b-8

baġt(F.):Şans,talih,kader.

b.11b-8

baġtlu(F.):Şanslı,talihli,kaderli.

b.29a-8

bā' iṣ(A.):Haberci,ulak.

b.4b-7

baġ-:Bakmak.

b.-a66a-3

b.-maya31b-6,62a-6

b.-maġ 46a-1,63b-11,75a-2,75a-3,75a-5

b.-up16b-10,30a-3

baġıyye(A.):Artan,artmış olan.

b.-si63b-4

bāķī(A.):Sonsuz.

b. 6b-2,57b-5

bākūre(A.):Turfanda sebze veya meyve.

b.4b-3

balçık:Yapışkan ve ayağı tutar çamur,su ile toprağın karışımıyla oluşan kıvamlı çamur.

b.-ın **67b-10**

b.-dan**55a-6**

bālīg(A.):Erkeklik çağına erişmiş.

b.**30a-4,70a-5**

bal-mu^c aṭṭar(A.):Bal-kokulu.

b.**3b-4**

bār(1)(A.):Yük,sıklet,ağırlık.

b.**12a-6**

bār(2)(A.):Allah,tanrı.

b.**9a-8**

bardağ:Bardak.

b.**61a-2**

b.-uñ**20b-4,20b-8,60b-5,60b-6,60b-10**

b.-ı**20b-1,20b-8**

b.-ın **61a-1**

b.-a**60b-4**

bardağ:Bkz bardağ

b. **61b-8,61b-10,62a-3**

bārḥā(F.):Zaman zaman.

b.**12a-6**

barışdur-:Barıştırmak

b.-mağda**57a-6**

bāri(F.):Hiç olmazsa.

b.**26b-10**

barmağ:Parmak.

b.-ıla**59b-8**

b.-ı **63b-1,63b-1,67a-7**

b.-ın**34b-6,67a-6,69a-5,69b-6**

b.-ında**66b-11**

b.-ıyla**64b-7,67a-5**

b.-ları**67a-4,67a-9,68b-7**

b.-ların**67a-2,69b-11**

baş-:Basmak.

b.-maya**62b-10**

b.-mayalar**5a-6**

b.-mağımı**ş34a-8**

b.-duğı**62b-10**

b.-up**62a-10**

başıl-:Basılmak

b.-ursa**52a-9**

başiret(A.):Sezgi,uzagı görüş.

b.-i**33b-7**

baş:Baş

b. **7a-2,67a-5,68b-7,69b-6**

b.-u**ş55b-2**

b.-ı**17a-10,18a-2,69a-9**

b.-a**23b-3**

b.-daki**18a-7**

b.-ına **3a-5,35a-8,65a-10,75a-4**

b.-ında**29b-10,50b-2**

başlu:Başlı

b.**18a-2**

başar-:Başarmak.

b.-ur**36b-4**

başla-:Başlamak.

b.-salar**29b-7**

b.-ya**7a-9,24b-11,60b-10, 64b-1**

b.-yalar**29b-7,29b-10,29b-10,49a-7,59b-10**

b.-ma**ş22a-2,64a-9**

b.-duğı**21b-8**

b.-yı**ca**ş**54b-3**

başma**ş**:Ayakkabı.

b.**13b-8**

b.-ın **32b-8**

bāṭın(A.):İç,dahili.

b. **4b-7,33b-6**

b.-ı**35b-1**

b.-dur**33b-4**

bayram:Bayram.

b.**71a-4**

bāzār(F.):Pazar.

b.-a**15a-1**

b.-ında**10b-5**

ba' zı(A.):Birkaç,birtakım.

b.**19b-4,55b-3**

b.-sından**31a-7,31a-8**

b.-ları**50a-6**

becid(A.):Hemen,derhal.

b.**62a-10**

bed-baht(F.):Kötü talihli.

b.lar**34b-2**

bed-du' ā(F.):Kötü dua.

b.-sından**36a-4**

bedel(A.):Karşılık.

b.**46a-4**

bed-fi' āl(F.):Kötü işler.

b.**i8a-6**

bed-nāmlıq(F.):Kötü namlı.

b.**16a-11**

bed-nijād(F.):Kötü yaradılışlı.

b.**4a-6**

bed-rāyiha(F.):Kötü kokulu.

b.-dur**38b-8**

bed-seyr:Kötü seyirli.

b.**4a-2**

behāyim(A.):Vahşi hayvanlar.

b.38b-9

behre(F.):Kısmet,nasip.

b.-si53a-8

behremend(F.):Nasibi olan.

b. 33a-1

bekle-:Beklemek.

b.-yeler74b-5

belā(A.):Musibet,felaket,feci olay.

b.-ya 26b-1

b.-dan64a-3

b.-sın12a-6

b.-sına14b-8

b.-sından 10a-8,44a-11

belī(F.):Evet.

b.29a-6

belīg(A.):Güzel.

b. 2b-10,11b-4

beliñlet-:Uykudan korku ile sıçramak veya irkilmek.

b.-meyüp24b-9

belki(F.):İhtimal,muhakkak.

b. 28a-5,29b-11,36a-4,39a-2,49b-6,50a-1,61a-3,64b-11,74b-5,74b-10

belür-:Belirmek

b.-üp27b-6

ben:Ben.

b.10a-2,23a-6,23a-8,23a-11,26a-8,26b-5,27a-4,29a-7,43a-11,45a-7,54a-5,56b-2,56b-10,57b-4,61b-11

b.-i12a-3,23a-9,23b-3,24a-5,26b-1,34b-11,48b-2,64a-3b.-de28b-2,56a-11,56b-1

b.-e9a-11,26b-4,26b-9,28b-4,44a-8, 55a-1,55a-3

b.-den 10a-1,12a-2,43b-10,55a-5

b.-üm11a-10,18a-9,26a-7,26b-4,42b-7,45a-3

benān(A.):Parmak ucu.

b.5b-2

bend(F.):Bağlama,rabt.

b.24b-10

benī(A.):Oğullar.

b. 8b-3,10a-1

beḡlik:Benlik.

b.-inde**64a-5**

b.-inden**64a-5**

beḡze-:Benzemek.

b.-sin**53b-9**

b.-mesün**23a-11**

berāber(F.):Birlikte.

b. 28a-3,40a-5,60a-5,70b-1,70b-6

b.-inde**70a-5**

Berāe(A.):Kur'ān-ı Kerīm'in dokuzuncu suresi.Tevbe suresinin diğeri adı.

b.29b-10

berekāt(A.):Bereketler.

b.-ın**59b-5**

b.-ında **44b-1**

bereket(A.):Bereket,bolluk.

b.-dür**8a-1**

ber-ḡürdār(F.):Mutlu.

b.36a-4,47b-5,47b-10

beri:Berib, bu yana.

b.10a-9,23b-9

berü:Bkz beri.

b.43a-11,58a-1

bes(F.):Yeter

b.4b-5,6a-2,6b-4,7a-11,10b-9,11a-1,11a-5,12b-7,14a-2,15b-10,16a-6,17a-5,18b-1,20b-9,21a-7,22b-7,24a-6,24b-4,26b-5,33a-5,33a-8,34a-6,36b-9,38b-11,40b-2,40b-6,42a-2,45b-11,46a-5,46b-5, 47b-8, 58b-4,

besā(Arn.):Ahd,söz verme.

b.38a-10

besmele(A.):“Bismi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm” sözünün kısaltması.

b. 29b-9,37a-11

beste(F.):Bağlanmış,bağlı.

b.3a-7

beşāret(A.):Müjde,iyi haber alma.

b.18a-10

beş:Beş.

b.-i22b-4

b.-inci7a-3,8a-4

beter(F.):Çok kötü.

b.18a-8

bevāşır(A.):Basurlar.

b.63b-8

bevl(A.):Sidik,idrar.

b.-inüñ63b-4

bey‘a(A.):Küçük ticaret.

b.16b-8

b.-de51b-8

beyān(A.):Açıklama,bildirme.

b.2a-9,5b-2,36b-5,72a-11

b.-a5a-10

beyhūde(F.):Boş yere,boşuna

b.40a-2

beyt(A.):Beyit,şiiirin iki dizeden oluşan her parçası.

b.-ile41a-3

beytu’llāh(A.):Allah’ın evi.

b.19b-6

beze-:Süslemek

b.-n15a-10

binşır:Orta parmakla serçe parmağın arasındaki parmak.

b.7a-10,7a-11

bıraç:-Bırakmak.

b.-maç**53b-2**

b.-maya**67b-11**

bıyık:Bıyık.

b.7a-3

b.-ı**8a-7,8a-7**

bî-^c add(F.):Sayısız,sınırsız.

b.1b-1

bî-behre(F.):Nasipsiz.

b.32a-4

bid^c at(A.):1)Ortaya çıkan,yeni görülen şey.2)Peygamber sonrası çıkan şey.

b.72b-3

bî-edeb(F.):Edepsiz.

b.36a-2

b.-lerüñ**34a-1**

bî-edeblik(F.):Edepsizlik.

b.16a-11,27b-10,39b-6

b.-in**25a-2**

b.-den**33b-9**

b.-dür**53b-4**

big:Gibi

b.3b-6

bî-ğāne(F.):Yabancı.

b.-lere**15b-6**

bî-ğāye(F.):Amaçsız.

b.2a-1

bi-ğayr(F.):Başka olmayan.

b.63a-1

bigi:Gibi.

b.4a-3,4a-7,52a-10

bî-ḥaber(F.):Habersiz.

b.44b-9

bī-ḥadd(F.):Sınırsız.

b.1b-1

bī-ḥalel(F.):Bozuk olmayan.

b.-üm3a-4

bī-ḥāşıl(F.):Ortaya çıkmamış.

b.32a-4

bī-ḥayā(F.):Edepsiz.

b.36a-2,36a-6,39b-6

bī-hūde(F.):Boşuna.

b.31b-4

bī-hüner(F.):Marifeti,hüneri olmayan.

b.-ler38a-9,39b-11**b.-lerüñ 40b-1**

bī-ihmāl(F.):İhmal edilmeden.

b.46a-5

bī-ḳadr(F.):Değersiz.

b.51a-1,35b-5

bī-kāmil(F.):Olgun olmayan.

b.33b-2

bikr(A.):Orjinal.

b.-i8a-11

bil:Bel.

b.-inden5b-9

bil-:Bilmek

b. 36b-3,63a-1,75b-10**b.-ür55a-5****b.-mezem54b-8,55a-4****b.-mez misin54b-8****b.-düm34a-2,34a-6****b.-e16a-7****b.-gil36a-10**

b.-ince**15b-7**
 b.-enle**40a-5**
 b.-medin**25a-7**
 b.-meyen**40a-5,56b-11**
 b.-medügi **48b-1**
 b.-mege**69a-7**
 b.-mek**33a-11**
 b.-mekden**40b-7**
 b.-meden**25a-6**
 b.-üp**33b-10,70a-9**

bilā münāsebet(A.):Münasebetsiz.

b.**53b-1**

birdür-:Birdirmek.

b.-ür**63a-9,71a-6**
 b.-e **13b-2,43b-11**
 b.-medü mi**44a-3**
 b.-meyüp**60a-4**

bile:Hatta.

b.**26b-4,42a-7,42a-8,42a-11,55a-11,59b-10,59b-10,66a-6,66b-11,66a-11,68b-10,69b-2**

bile(2):Birlikte.

b.-sinedür**49b-8**

billāhi(A.):Allah için.

b.**55b-2**

bilük:Ok ve yay kuburu,sadak.

b.-i**38a-3**

bī-mihr(F.):Sevgisiz,şefkatsiz.

b.-üñ**38b-1**

bī-minnet(F.):Minnetsiz.

b.**12a-3**

binā(A.):Yapı,yapma kurma,tesis.

b.-lar**21b-11**

bī-nāz(F.):Naz yapmayan.

b.-da**43a-5**

bī-naẓīr(F.):Benzersiz,eşsiz.

b.-dür**35b-4**

bin-:Binmek.

b.-di**8b-7**

b.-miş**9a-7**

biç:Bin.

b.**19b-10,38a-7**

bir:Bir

b. **5b-10,5b-10,6a-7,7b-3,7b-10,8b-4,8b-4,8b-7,8b-9,8b-10,9a-1,9a-1,9a-7,9a-7,9a-10,9a-10, 23b-1,24a-1,24b-6,25a-4,25a-7,25a-7,25a-7,25a-8,25a-9,26a-2,26a-4,26a-5,26a-5,26a-6,26b-7,26b-8,26b-8,26a-10,26b-11,26b-11, 27a-1, 27a-2,27a-2,27a-6,27a-9,28a-6,28a-6,28b-7,29a-3,29b-2,29b-2,29b-6,30a-6, 30b-3,30b-11,31a-1,31a-3,31a-3,31a-4,31a-5,31a-9,31b-11,33a-6,33a-8,34b-10,35a-7,36a-3,36b-5,36b-6,38a-7,41a-3,41b-9,41b-9,41b-11,42a-3 ,42a-9 42b-8,42b-11,43a-2,43a-2,43b-4,43b-7,44a-9,44b-2,44b-4,44b-5,45a-6,45b-3,45b-3,46b-1,48a-8, 47a-2,47a-11,47b-5,47b-6,48a-11,49a-2,49a-3,49a-3,49a-8 ,49a-9,49a-10,49b-1,49b-2 ,53b-1, 50a-8,53a-2,53a-3,53a-3,53b-2,53b-2,53b-3,53b-3,53b-4,53b-7,53b-9,54a-1,54a-3,54a-7, 54b-3,54b-4,54b-6,54b-7,54b-7,54b-7,54b-10,54b-11,55a-3,55a-3,55a-5,55a-7,55a-8,55b-7,55b-9,55b-9,55b-10,55b-11, 56a-1,56a-4,56a-4,56a-7,56b2,57a-11,57a-11,57a-2,57b-3,57b-4,57b-4,5a-5,60a-7,60b-11,61a-10,61a-10,61b-1,61a-4,63a-5,63a-5,63b-6,64b-3,64b-8,64b-9,66b-4,66b-5,66b-10,66b-10 , 67a-2,67a-3,67a-11,67b-5,69a-4,70b-1,71a-2, 71b-1,71b-2,75b-9,76a-5,76b-4,76b-6,**

biraz:Biraz.

b.**60b-6,61a-3**

b.-dan**23b-5**

bir biri:Birbiri,beraber.

b.-yle**60a-2**

b.-ne**70b-5**

birden:Aniden.

b.49b-4

biregü: Bir kimse, başkası.

b.-ye59a-5

bī-renc(F.): Acısız, ağrısız.

b.47a-2

biri: Biri.

b.5b-9,12a-9,16b-5,16b-5,17a-2,19a-8,22b-3 , 33b-3 ,33b-3 ,40a-9,41a-11,41a-11,42a-10 ,51a-6,51b-8,52b-8,52b-9,57a-3,59a-3,59a-4,71a-2,71a-9,71b-6,71b-6,76b-2

b.-ne26a-11

b.-de54b-7

b.-nden8b-10,23b-2,24a9

birisi: Birisi.

b. 6a-7,19b-4,42a-7,46a-7

b.-n43b-6 ,64b-10

b.-ne 54b-1

b.-nden24a-8

b.-yle6b-5

birle: İle.

b.3b-1,5a-11,5b-2,57b-1,11a-8,16a-11,22b-10,25b-9,39a-2,39a-3,39a-11,47b-4,62a-8,62b-8

b.-dür 39b-1

bī-şabr(F.): Sabırsız.

b.51b-9

bislen-: Beslenmek.

b.-miş7b-10

bismi'llāh(A.): İşe başlarken Allah'ın adını anma amacıyla kullanılan söz.

b.54b-4,59b-4,60b-9

biş: Bkz beş

b.-inci22b-3

biş-: Pişmek.

b.-miş63b-9

bişirül-:Pişirilmek.

b.-miş**60a-6**

bit-:Bitmek.

b.-er**52a-3**

b.-e**17b-3**

b.-en**38b-6**

b.-üp**32b-10**

bī-tekellüf(F.):Özensiz.

b.**56b-11**

biz:Biz.

b.**61a-7**

b.-i**1b-5,61b-6**

b.-e**33a-2,61a-8**

b.-üm**6b-11,24a-11,61b-5, 71a-8,71b-8,71b-11**

bī-zār(F.):Bıkmış,usanmış

b.**11b-8**

bostān(F.):Bostan,bağ,bahçe.

b.-ın**3a-9,4b-3**

boş:Boş

b.**50a-1,56a-1**

boylu:Boylu.

b.**8a-2**

boyun:Boyun

b.-ına **65b-3**

bozul-:Bozulmak

b.-madın **4b-1**

böyle:Böyle.

b.**12b-8,74a-6,74a-9**

bu:Bu

b.**2a-9, 2b-5,3a-4,4b-1,4b-7,4b-9,5a-4,5a-6,6b-4,9a-1,9a-7,9a-9,9a-11,9b-4,9b-5,11a-4,11a-10,11b-3,12a-10,12a-11,14b-9,15a-11,17a-5,19a-7,19b-7,20b-10,21a-7,21a-10,22b-4,23a-9,24a-3,24b-4,26a-6,26a-9,26a-11,26b-1,26b-**

6,27a-2,27a-2,27a-3,2a-7,,35b-1,35b-2,35b-4,35b-4,36b-2,38a-11,39b-9, 43a-9,43b-1,43b-9,43b-10,43b-10,43b-11,44a-6,44a-7,44a-10,45b-3,45b-5,45b-8,46a-6,46b-5,47a-5,55b-1,55b-1,57b-3,57b-6,57b-8,58a-5,61a-9,61b-1,61b-4,61b-9,64a-5,72a-6,74a-1

b.-nuñ**44a-11 ,48b-10,48b-11,57a-7**

b.-nuñla**19b-7**

b.-nı**73a-8**

b.-nda **44b-3,45a-7**

b.-ndan**25b-8,26b-9,27a-4**

b.-dur**7a-9,7a-10**

buçuk:Yarım.

b.**42a-10**

budağ(ğ):Budak.

b.-ı**17a-11**

bud:But

b.-ların**69b-10**

buğl(A.):Cimrilik.

b.**48a-9**

bul-:Bulmak.

b.-maz**35b-8**

b.-mışdı**57b-2**

b.-mişlar**18a-3**

b.-dum **12a-2,12b-8**

b.-madum**11b-5**

b.-uñ**18a-5,18a-10**

b.-a**59b-6**

b.-maya**59b-5**

b.-salar**67b-6**

b.-sun**23a-4**

b.-up**2a-11,3b-2,4a-7,21a-9,21a-10,47b-4,47b-5**

bulın-:Bulunmak.

b.-maz**67a-10,67b-4**

b.-maz imiş**11a-4**

bulucu: Bulucu.

b.**46b-10**

bulun-: Bkz bulunmak.

b.-dı**18a-11**

b.-mayalar**58a-11**

b.-mayan**67b-3**

buluş-: Buluşmak

b.-dığı **31b-1**

bunca: Bu kadar.

b.**43a-11,57a-9**

bunlar: Bunlar

b.**24b-2,24b-8,42b-3 ,61a-6,62b-4**

b.-uñ**1b-7,14b-3,14b-7,15b-3,18b-5**

b.-ı**31a-10**

b.-a**19b-1**

b.-dan **6a-11**

bur-: Burmak, kıvrırmak.

b.-mayalar**28b-11**

burun: Burun

b.-ına**7a-5,7a-6**

b.-ıyla**69b-2**

büy(F.): Koku.

b.**3b-3,75a-6**

b.-ı**3b-7**

buyruk: Emir.

b.-ı**54b-11**

buyur-: Buyurnak

b.-ur**13b-2,18b-10,19a-1,19a-3,29a-8,29a-10,29b-1,29b-2,30a-1,30a-6,35b-**

8,36b-10,37a-8,37a-11,38b-5,39a-3,40a-6,41b-7,41b-8,48a-10,49a-7,51a-

4,51a-5,51b-7,52b-7, 54a-3,59b-3

b.-ursa**30b-8**

b.-dı**7a-1,58a-4,71a-7**

b.-du **5b-8**

b.-muş**11a-11**

b.-mışdur**40b-10,63b-7**

b.-maya**31a-3**

b.-dukları**31b-4,54b-11**

b.-ılan**31a-2**

b.-sa**31a-1**

b.-ulduğı**31a-5,31a-6**

b.-up**2b-10**

bühtān(F.):Kara çalma,iftira.

b.-dan**50b-8**

bülbülān(F.):Bülbüller.

b.3b-9

bün:Ağaç.

b.3b-10

bünyād(F.):Temel,esas.

b.22a-1

bürü-:Bürümek.

b.-rsin**9b-11**

büyicek:Büyükçe.

b.16b-8

büyi-:Büyümek.

b.-yicek**17a-7**

büyük:Büyük

b.28b-8

b.-lere**15b-6**

C

Cāh(A.):Yüksek makam,onurlu mevki.

c.39a-1

cāhil(A.):Bilgisiz.

c. **39b-6,42b-10,43a-3,43a-9,44a-10,44a-7,48b-2,48b-7**

c.-üç **38b-5**

c.-i **45a-1**

c.-dür **45a-1**

cā'iz(A.):Uygun, işlenmesinde veya yapılmasında sakınca olmayan.

c.**24b-1,67b-1**

Camekân:Camla çevrilmiş veya örtülmüş yer.

c.**74b-8**

cāmid(A.):Donuk donmuş.

c.i**4b-8**

cāmi' (A.):**1)Toplayan.2)Müslümanların ibadet mekanı.**

c.**72b-11**

cān(F.):İnsan ve hayvanın hayat belirtisi,ruh.

c.**20b-3,20b-7,25a-9**

c.-içün**55b-3**

c.-ların**2a-1**

canavar(F.):Canavar.

c.-larına**28a-1**

canavarcuğ(F.):Küçük canavar.

c.-ları**62b-10**

cānib(A.):Yön, taraf.

c.-inden**24a-7**

cār(A.):Faydasız bağırma,çağırma.

c.-i**13b-11**

Cebr(A.):Zorlama.

c.-ile**8b-4,26a-6**

cefā(A.):Zorluk,sıkıntı.

c.-sı**32a-9**

cehālet(A.):Bilgisizlik.

c.-i**44a-11,45b-6**

c.-üm**26b-4**

c.-ümdür**26b-2**

cehd(A.):Çalışma.

c. **2b-10,11b-4,17a-9,19a-5,26b-8,46a-8,46b-1,56a-1**

cehel(A.):Bilgisizlik.

c.-ile**41a-2**

cehennem(A.):Cehennem.Ahirette günahkarların azap gördükleri yer.

c.-**14b-8**

c.-e **48b-1**

cehl(A.):Bilgisizlik.

c.**41b-5,47b-1**

cehr(A.):Yüksek sesle konuşma.

c.-ile**30a-8,30a-10,30a-11,49a-4,72a-3,72a-4**

celāl(A.):Ululuk.

c.-üm**43a-8**

celeblıq(ğ)(F.):**1**)Kurbanlık hayvan.**2**)Toy,acemi.

c.-uğuz**56b-8**

celīs(A.):Birlikte oturan,refik hemdem.

c.**57b-5**

Cem^ç(A.):Toplama,biriktirme.

c. **4b-10,49b-5**

c.-ile**49b-7**

cemā^ç at(A.):Topluluklar.

c.**70b-2,70b-3**

c.-üñ **63a-4**

c.-e **49a-10,60a-7,70a-1,70b-10**

c.-den**49a-2,49a-3,49a-11,70b-4,71b-1**

c.-lerine**49b-3**

cemāl(A.):Yüz güzelliği.

c.-**46a-5,4a-4**

Cemī^ç(A.):Bütün,hep,cümle.

c.**60a-9,71a-7,71b-7**

cemīl(A.):Güzel çekici.

c.**2b-10**

cenāze(A.):Kefenlenmiş tabuta yatırılmış ölü.

c.71b-3,73a-2

cennet(A.):Ahirette iyi işler yapanların ödüllendirileceği yer.

c.1a,19a-3,41b-10

cer(A.):Kendine doğru çekme,cezb.

c.41a-2

cereyān(A.):Akma,akıntı.

c.13a-11

cerrāḥ(A.):Yaralara bakan ve ameliyat yapan tabip.

c.32a-5

cevāb(A.):Bir soruya karşı söylenen söz.

c.31a-4,53b-4,61a-4,61b-9,62a-1

c.-uḡ9b-5

c.-a43b-1,52b-3

cevāhir(A.):Cevherler.

c. 4b-9,40a-1

cevher(A.):Kendi nefsi olan şey,öz,zat.

c.-i25a-11

cevr(A.):Eziyet,zulüm,cefa.

c.32a-9

c.-in32a-9

c.-ine32a-3

cidd(A.):Bir işi ciddiyetle yerine getirme.

c.11b-4,26b-8,46a-8,46b-1

cihād(A.):Din uğruna yapılan savaş.

c.71a-11

cihān(A.):Dünya alem.

c.2b-5,42a-3

c.-da16b-4

cihān-bīn(A.):1)Cihanı gözleyen.2)Allah.

c.2b-4

cimā' (A.):İnsanda çiftleşme.

c. **60a-10,62a-3,75a-1,75a-7**

cins(A.):Soy,nesil,ırk,tür.

c.**42a-5,50a-4**

c.-inden**67b-1**

cirāḥat(A.):Yara,irin.

c.**22a-4**

c.-ine**32a-5**

cömerdlik:Eli açıklık.

c.**14a-10**

cum^ça(A.):Haftanın beşinci günü.

c.**22a-8,72b-7,72b-9,73a-1**

c.-ya**70b-10**

cūyende(F.):Arayıcı.

c.**46b-9**

cühhāl(A.):Cahiller.

c.**53a-5**

c.-ün**39a-10,40a-11**

cühhāl(A.):Cahiller.

c.**39b-3**

cünüb(A.):Boy abdesti alma durumu.

c.**30a-7**

cüvān(F.):Genç,taze.

c.-i**10b-6**

cüz^çiyāt(A.):Önemsiz,değersiz,ufak tefek şeyler.

c.**46a-10**

Ç

çağır-:Çağırarak.

ç.-ur**43a-6,43b-9**

ç.-sa**30b-11**

ç.-salar**53b-8**

ç.-maya**6b-3,18b-9**

ç.-an**44a-10**

ç.-mayınca**25a-9**

ç.-up**56a-4**

çağirt-:Çağirtmak .

ç.-maya**68a-1**

çāmin-gāh(F.):Bahçe,çemenlik.

ç.**38b-9**

çanağ:Toptaktanyapılan yayvan kap.

ç.-dan**62a-4**

çarḡ(F.):Felek,gökyüzü,sema.

ç.**11b-9**

çār-nā-çār(F.):Çaresizce.

ç. **35a-4**

çat çat:Çat çat.

ç.**23b-11**

çatlat-:Çatlatmak.

ç.-maya**69a-5**

çehār-şenbe(F.):Çarşamba,haftanın üçüncü günü.

ç.-**21b-4,21b-6**

çehre(F.):Yüz,sima.

ç.-sinde**3b-5**

çek-:Çekmek.

ç.-er**24a-2**

ç.-düm**5b-2,12a-6**

ç.-eler**57a-10**

ç.-esin**58a-7**

ç.-en**32a-9**

ç.-üp**47a-7**

çemen(F.):Bahçe.

ç.-dür**38b-9**

çevür-:Çevirmek.

ç.-üp**13b-8**

çeyne-:Çiğnemek.

ç.-yeler**59b-9**

çıbuğ(ğ):Çubuk.

ç. **23a-5,23a-10, 27b-11**

ç.-ıla**28b-11**

çık-:Çıkmak.

ç.-ar**25b-10**

ç.-dı **9a-6,24a-1, 57b-10**

ç.-ma**15a-10**

ç.-sa **15a-11,54a-6,55a-11**

ç.-a**17b-1**

ç.-alar**67b-8**

ç.-ayım**9a-3**

ç.-ıcağ**67b-7**

çıkar-:Çıkarmak.

ç.-ur **16a-1,67b-10**

ç.-dursam**44b-6**

ç.-dı**12a-3**

ç.-a **67a-1,74b-9**

ç.-alar**74b-8**

ç.-am**44a-8**

ç.-mamağ**56a-2**

ç.-maya**4a-8**

çiçek(g):Çiçek.

ç.-ine**17b-1**

çiftlen-:Çiftlenmek.

ç.-di **5b-10**

ç.-me**8a-1**

ç.-üğ**8a-11**

çihār-şenbe(F.):Bkz çehār-şenbe.

ç. **22a-4,22a-11,22b-8**

çoğ:Çok.

ç.36a-1,36a-3,36a-7

çok:Bkz çoğ.

ç.14b-4,14b-7,17b-4,45b-8,46a-9,47a-7,52a-5,59b-9,60a-9,60a-10,60a-10,60a-10,63a-7,67a-10,75a-1,75a-1,75a-7,75a-8,75a-9,75a-9,75a-9,75a-10,

çök-:Çökmek.

ç.-üp13b-6

çöp:Çöp.

ç.-i60b-5

çöri çöp:Çer çöp.

ç.-i60b-8

çör:Çöp.

ç.-i60b-5

Çün:Çünkü.

ç. 20b-11,21b-1,23b-1,24a-3,24b-6,24b-10, 61b-4

Çünkü:Çünkü.

ç.10b-8,11a-4

D

Dağı:Dahi,bile.

d. 5b-10,5b-11,6a-4,6a-9,6b-1,8a-11,8a-11,8b-1,8b-11,9a-5,9a-8 ,9b-3,10a-4,12a-8,12b-1,12b-3,14a-7,14a-9,14a-11,14b-11,15a-7,15b-1 ,16a-2,16b-6,17a-6 ,17a-9,17b-9,18a-2,18a-8,18b-11,19a-11,19a-3,19a-5,20b-4,21b-7,22a-9,22b-1,22b-9,23a-3,23a-5,23a-8,23b-6,23b-9,24a-1,24a-5,24a-8,24b-2,25a-7,25b-7,25b-8,26a-8,26b-3,26b-4,26b-5,26b-7,27a-9,27b-10,27b-2,28a-2,28a-8,28a-11,28b-3,28b-6,29a-1,29a-5,29a-6,29a-8,29a-10, 29b-1, 30a-2,30a-6,30a-11,30b-11,31a-3,31a-3,31a-5,31a-9,31b-5,31b-7,32a-2 ,32a-3 ,32a-8,32b-2,32b-10,33b-3,33b-10,34a-8,34a-10,34b-9,35a-7,35a-11,35b-7,35b-11,36a-1 ,36a-5,37a-3,37a-6,37a-10,37b-2,38a-7,40a-4,41a-10,41b-2,41b-8,42b-5,43a-1,43b-4,43b-4,44a-3,45a-3,46a-3,47a-1,47a-5,47a-11,47b-3 ,47b-6,47b-6,47b-9 ,48a-1,48a-5,48a-8,48b-1,48b-4,48b-7,49a-2,49a-3,49a-5,49a-8,49b-5,49b-6,49b-9,49b-10,50a-3,50a-5,50a-8,51a-4,51a-5,51a-10,51b-3 ,51b-6, ,52a-9, 52a-1,52a-6 ,52b-2,52b-6,52b-7,52b-10,53a-1,53b-2,54a-2,54a-5,54a-8,54b-8,54b-10, 55a-2,55b-8,55b-8,55b-9,55b-10,55b-10,56a-1,56a-3,56a-9,56a-10,56b-

9,56b-10,57a-2,57a-9,57b-7,58a-4,58a-7,58a-8,58a-9,58b-2,58b-9, 59a-1,59a-3,59a-4,59a-5,59b-3,60b-1,61b-1,62a-1, 61a-6,61b-11,63b-8,64a-3,64a-4,64b-10,66a-10,66b-9,67a-1,67a-2,67a-3,67a-9,68a-8,68b-6,68b-7,70b-4,70b-11,71a-2,71a-9,71b-5,73a-2,74b-6,76b-2 ,76b-3,76b-4

dā'im(A.):Sürekli.

d.20a-2,31b-1

dā'imā(A.):Sürekli.

d.32b-8

dā'ire(A.):Çember.

d.5a-5

dā' iyye(A.):Yürekten gelen duygu ve heyecanı artırma.

d.4b-7

dānā(F.):Bilen,bilici.

d.43a-2

dāniş(F.):Bilgi.

d.40a-9

dāniş-mend(F.):Bilgin.

d.23b-8,46a-2,55a-4

dart-:Tartmak.

d.-up60a-1,60a-1

da' vāt(A.):Davetler.

d.-dan60a-6

da' vet(A.):Davet.

d.15a-9,15a-9,60a-7

d.-e60a-3

dār(A.):Yurt,ülke,memleket.

d.3a-3

debret-:Hareket ettirmek.

d.-e64b-7

def' (A.):Öteye itme,kakma,uzaklaştırma.

d.12a-5,53b-11,61a-2,65b-10

def' a(A.):Kere,kez.

d. **60b-1,74b-4**

deg-:Ulaşmak, varmak.

d.-mez **12b-4**

d.-memişdi **67a-8**

d.-e **68b-7,69b-2**

d.-dügi **64b-5**

d.-icek **15b-5**

degin:Kadar,dek.

d. **29b-4,29b-5**

degül:Değil.

d. **19a-7,26a-9,39b-4,54b-11,63b-5,73a-1**

d.-dür **10b-7,12a-9,26b-3,40a-1,40a-2,40a-5,49b-8,50b-1,63a-5,64a-4,66b-6,67b-3,70a-6**

d. miyim **23a-6**

degür-:Eriştirmek. ulaştırmak.

d.meye **67a-6**

dehr(A.):Zaman,uzun zaman.

d. **38a-11,4a-2**

dehşet(A.):Korkunç bir şey veya büyük bir tehlike önünde şaşırıp kalma.

d. **61a-7**

dek:Kadar,dek.

d. **11b-4**

delâlet(A.):Yol gösterme,kılavuzluk.

d. **56a-11,56b2,56b-4**

delü:Delî.

d.-nüñ **9b-4**

d.-ye **9a-7,9a-9,9a-11, 9b-5**

d.-ler **9b-11**

delülük(g):Delilik.

d.-e **8b-7**

d.-le **10a-2**

del-:Delmek.

d.-üp**15a-4**

dem(F.):An,zaman,lahza.

d.**4a-5**

d.-inde**58b-4**

demür:Demir.

d.**58a-3**

d.-i**58a-2**

deñiz:Deniz.

d.**41b-9**

d.-e**41b-9**

deñlü:Kadar.

d.**26b-6,50b-9**

değşüril-:Değıştirilmek,çevrilmek.

d.-di**38a-4**

dep-:Tepmek,kakmak.

d.-e**63b-3**

derc(A.):Sokma,arasına sıkıştırma.

d.**5a-10**

dert(F.):Dert,sıkıntı.

d.-e**32a-6**

d.-üm-ile**13a-2**

dergāh(F.):1)Kapı,kapı önü.2)Tekke.

d.**56b-6**

d.-a**56b-5**

derħal(F.):Hemen,şimdi.

d.**23b-1,43a-10,43b-1**

deri:Deri.

d.-ye**15a-1**

derle-:Terlemek.

d.-mişki**62a-3**

d.-yince**74b-10**

dernek:Toplanılan yer.

d.-e**15a-2**

ders(A.):Ders.

d.-in**61a-8**

derviş(F.):Ermış kişi.

d.**61a-10,61b-1,61b-10**

d.-e**14a-9,61b-3,61b-6**

destān(F.):Hikaye,masal,sergüzeşt.

d.-ını**4b-4**

destūr(F.):İzin,müsaade.

d.-**20a-4,32a-4**

d.-ı**20a-8**

d.-insuz **29a-1**

destūrlan-:Desturlanmak

d.-up**32b-11**

deřdūr-:Deřtirmek.

d.-mek**22a-4**

devā(A.):İlaç,derman.

d.-y-ile**63b-10**

d.-ya**32a-6**

devlet(A.):**1)Mutluluk,zenginlik.2)Bağımsız idare olunan hükümet ve ülkesi.**

d.**3a-3,56b-5**

d.-ümün **4b-1**

devvār(A.):Çok dolaşan ve dönen.

d.-uñ**11b-9**

deyn(A.):Borçlanma,borç.

d.**22a-7**

dıқан-:Tıkanmak.

d.-uram**61b-9**

dırnaқ: Tırnak.

d.**7a-2,7a-7**

di-:Demek,söylemek.

d.-rler**12a-11,12b-3,48b-11**

d.-rler imiş61a-5

d.-r36b-4d.-di4b-5,6a-1,8a-2,8a-3,8a-3,8a-8,8a-10,9a-5,9a-11,9b-1,9b-3,9b-3,9b-5,9b11,10a-3,19b-10,19b-7,20a-1,20a-8,23b-5,24a-6,26b-4,26b-6,29a-7,2b-8,34a-3,34a-8,43b-1,44a-4,44a-6,44a-10,44b-1,44b-7,44b-11,45a-1,45a-3,45a-4,45b-5,45b-11,51b-8,57b-4,57b-5,58a-1,58a-2,58a-8,61b-11,62a-1,64a-5,

d.-digümden9b-6

d.-diler29a-6,33b-11,34a-3,42b-6,57b-8

d.-diñiz24a-3

d.-medüg-içün25a-8

d.-dügim9b-9

d.-dügin9b-4

d.-dügüm9b-7

d.-dügümüz61b-5

d.-dükleri37b-9

d.-me59a-6

d.-medi mi44a-5

d.-medü mi 44a-3

d.-medüñ mi45b-10

d.-mek3a-1,19a-4,71b-3

d.-meye56b2,56b-10,61a-2,62b-2

d.-meyüp23b-4

d.-miş 17b-11,21b-10,23a-11,26a-8,26a-9,28b-5,32a-2,36b-6,36b-7,42b-10

,43a-2,45a-8,45b-1,46a-3,61b-3

d.-mişdi8b-11

d.-mişdür76b-2

d.-mişler8a-10,18a-8,18a-11,21b-5,22b-1,28b-1,30a-7,38a-7,46a-2,50a-7,60a-9,61b-7

d.-mişlerdür17a-8,22a-9,46a-3,47a-11,52a-10,56a-9,57a-8,59a-1,74b-2,75b-5

d.-se7b-3,15a-10,15a-10,29b-3,53b-8,54a-5,54a-9,54a-11,54b-4,54b-5,54b-6,54b-8,54b-9,54b-9,54b-10,54b-11,55a-1,55a-2,55a-3,55a-4,55a-5,55a-6,55a-8,55a-8,55b-1,55b-2,55b-3,55b-5,55b-7,55b-8,55b-10,57a-7,55b-7,66a-6,66a-7

d.-seler14a-8,30b-3

d.-r9a-10,14b-9,19a-2 ,19a-4,21b-9,29b-5,41a-1,41b-11,43a-9,63b-8

d.-rken18a-10

d.-rlerdi7b-10

d.-rmiş56a-6

d.-rsin9b-1

d.-rsiz61b-8

d.-rüz61a-8

d.-seler15a-5,53b-10,53b-10,55b-5,57a-6

d.-ye49a-9,49a-10,49a-11,49a-11,49b-1,49b-1,49b-2,49b-10,54a-4,56b-1,56b-8,56b-9,56b-9,59a-4,59a-6,61a-3,64b-1,64a-11,64b-3,65a-3,65a-5,67b-10,68b-3,68b-3,68b-4,68b-5,68b-6,68b-8,69a-10,69b-4,72b-9,73a-4,73a-7

d.-yeler14a-9,24a9,32b-,32b-8,50b-6,58b-4,61a-9,66a-6,66a-8,66a-9,66a-11

d.-yicek 66a-8,66a-10

d.-yince23b-9,44a-9

d.-yü5b-5,8b-6,18a-5,20a-9,20a-10,23a-4,28a-5,31a-1,48a-2,53b-8,56b-6, 62b-2, 72b-6,72b-7,72b-10

d.-yüp20a-9,23b-11,25b-8,26b-10,27a-4,39b-5,48b-2,60b-9

d.-yüvirmese48a-9

didür-:Dedirmek.

d.-e25a-8

dik-:Dikmek.

d.-e69b-7

d.-mek 22a-1

dikel-:Dikilmek.

d.-mek30a-1

dil(F.):Gönül.

d. 2b-1,12b-2,13b-11,52a-11,52b-9

dil:Konuşma organı.

d.-ile52a-4

d.-i52a-4

d.-dür46b-4

d.-ni **50b-7**

d.-iyle **68b-1,73a-7**

d.-leri **14b-2**

d.-lerin **1b-9**

dillü:Dilli.

d. **58b-9,8a-4**

dil-āzār(F.):Gönül kıran,

d. **61a-6**

dilcügez(F.):Dilcikleri.

d.-i **13a-10**

dile getir-:Dile getirmek.

d.-eler **56b-11**

dile-:İstemek.

d.-di **8b-4,20a-5,20b-1,20b-8**

d.-dügi **32b-10**

d.-meyeler **32b-4**

d.-mez **26a-10,36a-3**

d.-mezlerdi **57b-3**

d.-r **26a-10**

d.-rken **54b-6**

d.-rse **6b-6,6b-7**

d.-rseñ **76a-2,76a-5**

dil-pezir(F.):Gönlü hoş tutan.

d. **35b-3**

dimāğ(A.):Bellek,zihin.

d. **3b-4**

d.-ında **23b-2**

dīn(A.):Allah'a inanma ve ibadet etme konusunda herkesin veya her milletin tuttuğu tol.

d.-i **41b-4**

d.-imün **3a-4**

d.-lerin **41b-2**

d.-üm **54a-4**

d.-ün**53b-10**

dīniyye(A.):Dinle ilgili.

d.-de**70a-8**

din-:Sona ermek.

d.-medi**57b-9**

d.-meyeler**32a-6**

d.-mez **61a-10**

diñle-:Dinlemek.

d.-seler**48b-8**

dip: Bir şeyin en derin ve aşağı yüzü.

d.i**20b-8**

d.-in**20b-4,60b-10**

d.-de**39a-7**

direk: Direk,kazık.

d.-e**67b-11**

diri: Canlı,sağ.

d.**16b-1**

dirīgā: Yazık.

d.**1a**

diril-: Dirilmek,canlanmak.

d.-esin**76a-2**

dirlik: Hayat,yaşayış,ömür.

d.-**76a-2**

dirsek: Dirsek.

d.-in**63a-3**

d.-ine**67a-7**

d.-ler-ile**66b-10**

d.-ye**41a-8**

dişle-: Dişiyle tutmak.

d.-seler**34b-6**

dīv: Dev.

d.**4a-6**

dīvān(A.):Yüksek rütbeli devlet adamlarının oluşturduğu meclis.

d.-a23b-11

divāne(F.):Deli,mezczup.

d.9a-11,9b-10

dīvār(F.):Duvar.

d.28a-9,28b-2

d.-a67b-11

d.-ından74b-9

divşir-:Toplamak,derlemek.

d.-üp 42a-6

diyārü't-tersā(F.):Hristiyanlar diyarı.

d.3b-3

diz:Diz.

d.63a-2

d.-in 13b-6

d.-ler69b-10

doğru:Doğru.

d.51a-11

dost(F.):Dost,arkadaş.

d.11a-4,76a-5,76a-7,76b-3

d.-ı 36a-1

d.-ları52a-5

d.-laruñdan76a-8

dög-:Dövmek.

d.-di24a-5

d.-eler15a-5

d.-esin23b-9

d.-mege mi23b-8

d.-mek15a-8

d.-mek24b-8,25a-2,25a-10, 27b-11

d.-meye25a-8

dök-:Dökmek.

d.-e**50a-10**

d.-mek**75a-4**

d.-seler**60a-8**

dökül-:Dökülmek.

d.-üp**42a-7**

d.-ür**60b-6**

dökün-:Dökünmek.

d.-düginden**10b-6**

d.-e**74b-11**

d.-meye**74b-10**

dön-:Dönmek.

d.-di**27a-4,9a-11**

d.-dügin**11b-10**

d.-e**59a-4**

d.-üñ**18a-9**

d.-üp **31a-4,62a-6,63a-6 ,64a-1**

dönderil-:Döndürülmek,çevrilmek.

d.-mez**57a-2**

döndür-:Döndürmek,çevirmek.

d.-ülmiş**32b-9**

d.-üp**70b-5**

dört:Dört.

d.**15a-7,21b-1,21b-1,21b-2,43b-6,51b-7,69a-6 ,69b-7,72b-6,72b-9,75b-1**

d.-i**22b-4**

d.-ünci **7a-2,8a-4,15a-10,51b-10,75b-4**

döre:Töre.

d.**18b-7**

döşe-:Döşemek.

d.-ye **69b-1**

d.-yeler**70b-9**

döşek(g):Yer yatağı,şilte.

d.-ine**15a-8,15a-9**

döşen-:Döşenmek,serilmek.

d.-i**70b-10**

du‘ ā(A.):Dua,yakarış.

d.**19a-6,61a-11**

d.-ların **19a-6,65a-1**

d.-sı**19a-7**

d.-sın**32b-11**

d.-ya**70b-3,70b-5**

d.-yı**5a-7,72a-6**

duḥūl(A.):Dahil olmak.

d.**22a-6**

dūn(A.):alçak.

d.-a**59a-5**

d.-uḡ**38a-11**

dur-:Durmak.

d.-dı**20b-6**

d.-maḡ**13b-7**

d.-mıḡlar**43a-3**

d.-up**64b-3**

d.-urken**62a-2**

duruş-:Durumak,bekleşmek.

d.-dı**26b-8**

d.-u gelmiş**61b-2**

dut-:Tutmak.

d.-a **61a-1,69b-7**

d.-alar**30a-4,31a-5**

d.-an**60a-3**

d.-dı**20b-5**

d.-dum**13a-1**

d.-dum**43a-9**

d.-maḡı**36b-3**

d.-mak**7a-4**

d.-mayanlaradur**44a-4**

d.-miş**26a-5**

d.-p **11a-11,21a-5,34b-3,41a-3,60b-7,60b-9,60b-11,63b-1,67b-8,69b-11**

dutul-: Tutulmak.

d.-madı**31a-6**

d.-masun**32a-2**

d.-maz**31b-10**

D.-maz**32a-2**

dutuş-: Tutuşmak.

d.-miş**56a-8**

dübür: Kıç, makat,

d.in**63b-5**

dügün: Eğlence, düğün.

d.**22a-1**

dün: Gece.

d.**52b-8,75a-11**

dünle: Geceleyin.

d.**43a-3**

dünyā(A.): Dünya, alem.

d. **1a,29b-11,70a-2**

d.-da**26b-2,35b-5,36a-3,47b-9,64a-2**

d.-dan**29a-5,42a-4**

d.-ları**41b-2**

d.-nuş**29a-5**

d.-sı**41b-4**

d.-ya**18b-2**

dünyāvī(A.): Dünyayla ilgili.

d.**65a-1,68a-1**

d.-den**31a-3**

dürc(A.): Kutu, mahfaza.

d.**5a-9**

dür-: Katlamak, sarmak.

d.-er**2a-7**

düriş-:Sabr etmek.

d.sen **36b-1**

dürlü:Türlü.

d.**6b-9,8a-1,17a-1**

d.-dür**33b-3,41a-10**

dürr(A.):İnci.

d.**4b-11,4b-11,5a-9,47a-2**

dürüd(F.):Dua,övgü,esenleme.

d.**2a-5**

dürüst(F.):Dürüst.

d.**66b-6,70a-6**

d.-dür**50a-8**

düş-:Düşmek.

d.-di**61b-4**

d.-er**18b-2,32a-11**

d.-miş**18a-1,42b-9**

d.-üp**8b-8**

d.-meye **69b-1**

dü-şenbe(F.):Pazartesi günü.

d.**22a-2,22a-3**

düşmān(F.):Düşman.

d.**10b-9**

d.-dan**76b-2**

d.-uğ**75b-4**

düşmen(F.):Bkz Düşmān.

d.**34b-2,40a-9,57a-4**

düşür-:Düşürmek.

d.-e**57a-11**

düşvārlık(F.):Zorluk.

d.-ıla **47a-5**

düz-:Düzmek.

d.-eyim**55a-6**

d.-mek**36b-2**

d.-se**54a-2**

düzin-:Süslenmek.

d.**15a-10**

E

ebedī(A.):Sonsuz.

e.**47b-1**

ebed(A.):Sonsuzluk.

e.-leri**4b-9**

ebrār(A.):Salih kimseler.

e.**2a-3**

ebyāt(A.):Beyitler.

e. ,**5b-1,40b-7,40b-10**

ecel(A.):Ölüm zamanı.

e.-i**21b-7**

e.-in**21b-8**

ecille(A.):Celiller,ulular.

a.**74b-9**

ecl(A.):Sebep,illet.

e.-i**67a-11**

ecmel(A.):En güzel.

e.**58b-10**

ecnebī(A.):Yabancı.

e.**50a-1**

ecr(A.):Mükafat,sevap.

e.-ünüz**3a-1**

edā(A.):**1)Borç veya borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme verme.2)Tarz,üslup.**

e. **7b-1,19b-1,22a-6,45b-1,71b-2**

e.-larında**70a-2**

edeb(A.):Edep,terbiye.

e.2a-10,5a-4,23b-6,28a-1,32a-10,33a-2,33a-6,33a-9,33b-11,35a-7,39a-11,39b-5,49b-4,49b-10,62a-8,63a-2,63a-5

e.-den5a-5,32a-4,50a-9

e.-dür37b-11

e.-e2b-11

e.-i13b-2,33b-9,62a-5,63a-9,66b-8

e.-ile74b-7

e.-iyile62a-11

e.-ler 35a-4

e.-lerden35a-5

e.-ünle24a-5

edebilen-(A.):Edepli olmak.

e.-e35a-5

edeblik(A.):Dürüstlük,edeplilik.

e.-den35a-11

edepsüz(A.):Edepsiz,ahlaksız.

e.35b-8

e.-lerden33b-11

edepsüzlük(A.):Edepsiz olma hali.

e.-dür34a-2

edîb(A.):1)Edepli2)Edebiyatla uğraşan.

e.32a-3,46a-6

e.-ün 25b-1

ednā(A.):Alçaklar.

e.53a-1

e.-lara56b-9

e.-ņuz42b-7

edviye(A.):Devalar,ilaçlar,çareler.

e.33b-5,33b-6

ef'āl(A.):Fiiller,hareketler,işler.

e.17a-5

efāzıl(A.):Fazıl kişiler.

e.-uq**62b-3**

e.-dan**49b-4**

efendi:Sahip,malik,Mevla.

e.**56b-8**

efsürde(F.):Donmuş,camit.

e.**4a-5**

efzal(A.):En faziletli.

e.**16a-7**

eger:Eğer.

e.**8a-11,8b-1,16a-1,19b-10,21b-7,25a-3,25a-5,29b-10,31a-9,34b-9,39a-10,39b-3,49a-10,50a-3,52a-8,53a-1,55a-9,66b-8,68b-3,70b-2,70b-3,75b-10,75b-11,76a-2,76a-6,**

egil-:Eğilmek.

e.-meyeler**70b-8**

eglen-:Eğlenmek.

e.-e**61a-3**

e.-miş **61b-1**

e.-miş imiş **32a-1**

e.-üp**64b-10**

ehādış(A.):Hadisler.

e.**5a-10,30b-4**

ehl(A.):1)Sahip2)Usta,uzman.

e.**2b-1,8a-10,12b-2,26a-9,37b-2,38a-10,38a-2,39b-4,40a-8,40a-11,40b-1,40a-9,40b-2,42a-8,55b-10,59b-1,60a-8,72b-3,74b-2,**

e.-dür**10a5**

e.-i**10a-4**

e.-ine**45b-11**

e.-ini**15a-7**

ehli'l-yakīn(A.):Bilgi sahibi.

e.**2b-3**

ehliyyet(A.):Yetki,işe yarar olma.

e.-i**16a-9**

ekābir(A.):Büyükler,ulular.

e. **63a-7**

e.-e**56b-8**

e.-rün**62b-3**

eksük:Noksan,eksik.

e.**16b-9,70b-2**

el:El.

e. **7a-10 ,10a-11,17b-2,17b-4,32a-6,70b-3,**

e.-den**8a-10**

e.-in**30a-5,31b-1,59b-6,61a-1,64a-11,64b-2,64b-9,68b-6,69a-11,70b-5,73a-8**

e.-inde**57b-7,58a-2**

e.-indeki**59a-3,59b-11**

e.-inden**16b-9,20b-8,57a-3,61a-2,61b-2**

e.-ine**14a-8,16b-10,23b-5**

e.-ini**67a-3,68b-8**

e.-inün**63a-11,67a-4,67a-5,67a-5,68b-8,69b-1**

e.-iyle**60b-8,60b-9,63b-2**

e.-ler-içün**66b-10**

e.-leri**14b-2,28b-11**

e.-lerin**69b-10 ,70b-7**

e.-lerindeki **14a-7**

e.-lerini**67a-2**

e.-lerinün **67a-1**

e.-ümden**61b-11**

e.-i**20b-4**

elbette(A.):Kesinlikle.

e.**17b-1,71a-10**

elfāz(A.):Sözler,lafızlar.

e. **5b-1,13a-11,53b-5**

e.-ıla**56a-11**

e.-ıla**56b2**

elḥān(A.):Şarkılar,nağmeler.

e.4b-5

elif(A.):Arap alfabesinin ilk harfi.

e. 7a-10,7a-11

elvān(A.):Renkler,birkaç renk.

e.3b-1

emānet(A.):Emanet.

e.-e51a-7

emek:Emek

e.25b-3**e.-üm45a-3**

emel(A.):Amaç

e.25b-4**e.-leri14b-2****e.-üm 4b-1****e.-ümdür3a-5****e.-leri14b-2**

emīn(A.):Emin,güvenilir.

e.17b-9,18a-11,21a-5

emlāk(A.):Mülkler

e.42a-5

emr(A.):Emir.

e. 6b-10,15a-4,15a-8,18a-5,55b-6,**e.-den24b-9****e.-iyle72a-2**

emzür-:Emzirmek

e.-digünün20a-1

enbiyā(A.):Peygamberler.

e. 6b-1,35a-11,63a-6**e.-dan42b-3****e.-nuñ42b-3**

endāz(F.):Atıcı,atan.

e.-lar17b-4

engîz(F.):Fırlatan,hareket ettiren.

e.40b-7

enşâf(A.):En insaflı.

e.57b-1

enseb(A.):Uygun,yaraşır.

e.70a-7

envâ^c (A.):Çeşitler.

e.46a-9,57a-11

eñ:En.

e.42b-7

e^c ūzu(A.): Sığınırım.

e.29b-7,29b-9

epsem:Dilsiz.

e.24a-5,29b-11,57b-8

er:Er.

e. midür73a-3

e.-i51a-4,52b-9

eren:Evliyalar.

e.-ler8a-7,49b-3,70a-3

e.-lerde56a-9

e.-lere15a-3,54a-9

erkân(A.):Esaslar,kaideler.

e.33a-9

e.-ıyla45a-11

erlik:Erkeklik.

e.40a-2

esbâb(A.):Sebepler.

e.42a-6

e.-i26b-6

eşer(A.):Eser.

e.11b-5

e.-i69b-3

eski-:Eski duruma gelmek

e.-r**37b-3**

eski:Eski.

e.-si**74b-3**

esmā(A.):İsimler.

e.**6b-1**

e.-dan**6a-7,6b-4**

es-:Esmek.

e.-miş**18a-1**

eṣnā(A.):An.

e.-da**61a-11**

eṣid-:İşitmek.

e.**44a-3**

eṣna^ç(A.):Çok çirkin.

e.**53a-6**

eṣ^çār(A.):Şiirler.

e. **40b-7,40b-10**

et:Et.

e.**75a-7**

etek:Etek.

e.-ine**23b-11,65b-9**

et-:Etmek,yapmak.

e.-eni**49b-6**

e.-eyim**23a-11**

e.-megi**60a-1**

e.-mek**59b-10**

etrāb(A.):

e.**5a-2**

ev:Ev.

e.**29b-4,50a-3**

e.-de**20a-6,70a-6**

e.-den**15a-10**

e.-e24a-4,50a-4

e.-i28b-6,56a-7

e.-im56a-5

e.-inde7b-9,17a-10,20a-9

e.-ine20a-6,50a-2,50a-2

evāmir(A.):Emirler.

e.-ine30b-7

ever-:Evlendirmek.

e.-mek7b-2,7b-3

evlā(A.):Daha iyi,daha ugun.

e.-dur40b-3,53a-9,60a-4,63b-6

e.-sı36a-11

evlād(A.):Çocuklar,veletler.

e.8a-4

evlen-:Evlenmek.

e.7b-11

e.-me8b-10

e.-mek7b-3,8a-1,9a-4,9a-5,9a-11

e.-ürseñ9b-6

evliyā(A.):Veliler,erenler.

e.35a-11

evşāf(A.):Nitelikler,vasıflar.

e.21a-7

evvel(A.):İlk,önce.

e.7a-1,7a-8,8a-2,49a-6,6b-10,15a-8,15b-3,21a-10,24b-9,25a-3,30a-7,33a-2,33a-6,34a-5,36a-11,46a-4,50a-9,50b-2,56b-10,59b-4,60a-8,60b-3,63b-5,64a-8,64a-9,66b-11,67b-7,68a-10,70a-3,70a-7,70b-11,72b-5,74b-4,74b-,674b-11,
,75b-2,75b-6,75b-9,76a-6,76a-11,76b-1

e.-inde29b-9,29b-10,59b-6

e.-iñi 69a-1

e.-ki 72a-1

evvelā(A.):Öncelikle.

e. 6a-6,37b-9,48b-10,59a-11,63a-9,69b-8 ,71a-7

ey:Ya.

e.18a-6,43a-7

eyit-:Söylemek.

e.-e 66a-3,65b-11,74a-1

e.-ivirmişler18a-3

e.-ür 7b-11, 23b-1,23b-7,24a-4,29a-8 ,54a-9,55b-5,64a-1

e.-di9a-7,9a-10,9a-11,9b-2,9b-10,9b-11,9b-5b,14b-6,19b-7,19b-10,20a-7,20a-8,23a-10,26b-9,27a-2,29a-6,33b-11,34a-4,42b-6,43a-11,43b-2,44a-4,44a-7,44a-10,44b-8,44b-11,45b-5,57b-11, 58a-1,58a-5

e.-diler29a-5

e.-miş23a-6,23a-7,23a-8,26a-6,26b-1,28b-1,42b-10,42b-9,43a-1,45a-7,45a-10,46a-2,61b-7

e.-miş ki18a-8

e.-mişler18a-5,28a-11

e.-se 54a-8,54b-8,55b-8,55a-1

eyle:Öyle.

e. 6a-4,24b-4 ,24b-6,54a-7,67a-9

eyle-:Yapmak,etmek.

e.-di27a-11,72a-11

e.-dim5a-10

e.-mek51a-7,51a-8,51a-11,68a-5

e.-meye69a-7

e.-meyeler74b-8

e.-miş17b-9,18a-4,18a-5,27a-1,61a-11,61b-4

e.-mişdür27a-4,70b-11

e.-η56a-6

e.-r17a-1,17a-6,33b-5

e.-se 54b-1

e.-se21b-7

e.-ye6b-7,20a-5,31a-10, 31b-1

e.-yeler23a-1,29a-11,59b-8

e.-yem**28b-4**

e.-yince**8b-10**

e.-yüp**20a-1,31a-11,64a-8,74b-9**

eylük:İyilik.

e.**12a-1**

eyü:İyi.

e. **15b-11,34b-1,70a-9,76a-2**

e.-dür**22a-7**

e.-lere**15b-11,25b-4**

eyülük:İyilik.

e.**25b-4**

eyvān(A.):Köşk.

e.**39a-1**

eyyām(A.):Günler.

e.-ile**27a-3,27b-5**

ezān(A.):Ezan.

e. **66a-5,66b-4,68a-2 ,72b-7**

e.-da**66b-6**

e.-ı **66b-3**

ezber:Ezber.

e.**30a-2**

ezberlet-:Ezberletmek.

e.-ün**41a-1**

ezhār(A.):Çiçekler.

e.**3a-11**

F

fācir(A.):Kötü huylu.

f.**43b-9**

faḥir(A.):Öven.

f.**5a-1**

fāḥiṣ(A.):Abartılı,olduğundan büyük.

f.6b-2

faḥr(A.):Övmek.

f.-i39a-10

faḳīr(A.):Yoksulluk,züğürtlük.

f.11b-3,51b-9

faḳīr(A.):Yoksul,parasız.

f.38a-3,56b-1

faḳīrū'l-ḥāl(A.):Fakir.

f.28a-4

falaḳa(A.):Mektepte veya medresede suç işleyen öğrenciye dayak atmak üzere ayak bileklerine takıp sıkıştırılan sopa.

f.-ya23a-1,29a-2

fā'ide(A.):Fayda,yarar.

f.21a-5**f.-si 26a-1****f.-sin47b-4**

fā'idelen-(A.):Faydalanmak.

f.-ür29b-7

fāriġ(A.):El çekmiş,vazgeçmiş,kenara çekilmiş.

f. 32a-5,43a-5,65b-9

farīza(A.):Farz,Allah'ın emri.

f.72b-10**f.-y-ıla70a-2****f.-dan42a-2****f.-larda68b-11****f.-sında68b-3****F.-sından71a-3**

farḳ(A.):Fark,ayrım.

f.5a-1

farz(A.):Farz,Allah'ın emri.

f.18b-3,49a-2, 59b-1,71a-6,71a-7,71a-8,71a-9,71a-9,71a-10,71b-1,72b-1,73a-1**f. mıdur68a-11**

f.-dur**30a-1,41a-10 ,41a-8,42a-3**

f.-i**71a-3**

fāsiq(A.):Allah'ın emirlerine uymayan veya bunları inkar eden.

f.**42b-10 ,43b-9,44a-6**

f.-i**43b-3**

fāsid(A.):Karıştırıcı,münafık fesad çıkararan.

f.**52b-11**

faṣīḥu'l-keḷām(A.):Açık ve düzgün söz söyleyen.

f.**58b-9**

faşl(A.):Yılın dört mevsiminden biri.

f.-ında**75b-3**

fātiha(A.):1)Giriş,başlangıç.2)Kur'an-ı Kerim'in ilk suresi.

f. **68b-9,69a-3**

f.-y-ıla **68b-10,69a-1**

faẓīlet(A.):İnsanda olan güzel vasıf.

f.-ün**72a-11**

faẓl(A.):İyilik,erdem,lütuf.

f.**27a-9**

fecr(A.):Sabaha karşı güneş doğmadan önceki zaman.

f.-ün**71a-3**

feh̄m(A.):Anlama,kavrama idrak etme.

f.**1b-8 ,33b-1,51b-3 ,51b-4**

felan:Filan.

f.**9a-3**

felek(A.):Gök,gökyüzü,sema.

f.**4b-11**

fenn(A.):Fen bilimleri,müsbet bilimler.

f.-ün**30b-3**

fer' (A.):Ağaç dalı,budak.

f.- umu**4a-9**

ferāġat(A.):Vazgeçmek.

f.**13a-1**

f.-de**11a-6**

f.-dür**10a-9**

ferīd(A.):Benzersiz,tek,eşi benzeri olmayan.

f.**11a-6**

ferḳadeyn(A.):Küçük ayı denilen yıldız kümesinin en parlak yıldızları olan “Dübb” ve “Merak” ın ortak adıç

f.**5a-1**

feryād(F.):Haykırma,çığlık,figan.

f.**56a-5,56a-8**

fesād(A.):Fenalık,kötülük.

f.-a**23b-4**

feşad(A.):Bkz fesād

f.**22b-4**

feth(A.):**1**Açma girme.**2**Bir ülke veya şehri zaptetme.

f.**2b-5,32a-5**

fetvā(A.):Şeyhülislam veya müftü tarafından verilen şeraite uygunluk veya aykırılık hükmü veya kararı.

f.**24b-1**

f.-sı**32a-2**

fiḳh(A.):Şeriat bilimi, şeriatın usul veya hükümleri.

f.**30b-3**

fisḳ(A.):Doğru yoldan çıkma,allah’a karşı isyan etme.

f.**12a-9,12b-2,30a-10,43b-4,47b-3**

fıkr(A.):Düşünmek

f.**26b-1**

fikret(A.):Fikir,süşünce.

f.-e**4b-9**

fi‘l(A.):İş,davranış,amel.

f.-i**23b-2**

f.-in**16a-1**

firāset(A.):Hemen kavrama veya anlama,zihin uyanıklığı.

f.-i**33b-1**

firāvān(F.):Bol,fazla,çok.

f.2b-7

fitne-engīz(F.):Karışıklık çıkarıcı.

f.57a-8

fuḥşiyāt(A.):Fuhuş işleri,zina ile ilgili hareketler.

f.-dan13b-1

furşat(F.):Fırsat,şans.

f.12b-9

futa(F.):Bir iş işlerken öne takılan veya hamamda bağlanan peştamal.

f.74b-7

füzül(A.):Lüzumsuz fazla şeyler veya sözler.

f.17a-1

füzülī(A.):Boş yere,gereksiz.

f.53b-4

fücūr(A.):Sefihlik,günahkarlık.

f.12a-9,12b-2,30a-11,47b-3

fūlan(F.):Herhangi bir şahıs,yer veya zaman,belirsiz şey.

f. 19b-8,55a-1,55a-4

fūrū' (A.):Dalla, şubeler.

f.-14a-9

fütūḥ(A.):Fetihler.

f.-in2b-5

G

ġāfil(A.):Habersiz,gaflete düşmüş.

Ġ.40b-7,43a-6,57a-5

Ġaflet(A.):Habersizlik.

ġ.-de44b-9

gāh gāh(F.):Yer yer,zaman zaman.

ġ.62a-6

gāh(F.):Bazen.

ġ.23b-11,23b-11,23b-11,25b-9

ġalebe(A.):Yenme,üstünlük.

g.-y-ile**50a-9**

ġālib(A.):Yenen,üstün,galebe çalan.

ġ.**48a-2,63b-4**

ġal-:Kalmak.

ġ.-maya**56b-7**

ġarā 'ib(A.):Gariplikler.

ġ.**57b-1**

ġarīb(A.):Garip

ġ.**58a-5**

ġ.-üñ**2a-7**

ġarrā ġarrā(A.):Güzel,gösterişli.

ġ.**41a-1**

ġarż(A.):Batırma,delme,sokma.

ġ.-a**34b-3**

ġavġa(F.):Kavga.

ġ.**55b-6,58a-11**

ġavvāş(A.):Denizden inci çıkaran kimse, inci veya sünger avcısı.

ġ.**4b-8**

ġāyet(A.):Çok,fazla.

ġ. **7b-8,27a-2,59a-3,74b-4,74b-9**

ġ.-de**21a -1,28a-8,62a-2**

ġāyib(A.):Bilinmeyen.

ġ.**49b-9**

ġ.-de**17a-1**

ġ.-ile**56b-7**

ġayr(A.):Başka.

ġ. **29a-7,53b-1,71b-6,71b-10,71b-11**

ġayret(A.):Çaba,azim.

ġ.**48b-2**

ġayrı(A.):Başka.

ġ.**31a-1,32a-4,50a-2,53a-3,53b-4,63b-6,66b-5,67a-3,70a-11,70b-8**

ğ.-lar**16b-10**

ğ.-ları**56b-3**

ğ.-nda**72a-10**

ğ.-sı**31a-4**

ğ.-da**30a-8**

ğazab(A.):Eziyet,işkence.

ğ.-a**18a-4**

ğazüb(A.):Çok öfkeli.

ğ.**21a-3**

geç-:Geçmek.

g.-di**9b-3**

g.-dügi**34b-10**

g.-dügünden**45b-9**

g.-e**62a-11**

g.-er**24b-11,51a-5**

g.-erse**62a-11**

g.-meye**62a-10**

g.-mez**31a-7**

g.-se **6a-11,70a-8,70a-10**

g.-üp**23a-10**

geçe:Yan, taraf.

g.**37b-10**

geçür-:Geçirmek.

g.-meg-içün**52a-7**

g.-meye**29a-2**

g.-se**35a-8**

gedük:Yarık,yırtık.

g.**62a-3**

gel-:Gelmek.

g.-di**5b-9,18a-11,20a-6,20a-11,20b-7,23b-10,27a-5,43a-10,55b-1,55b-2,58a-3**

g.-dügi**22b-11,25a-1**

g.-dügine**2a-11**

g.-diler**43b-5**
 g.-dün**44a-7**
 g.-e**3a-10,18a-8**
 g.-en**49b-11**
 g.-en**69a-7**
 g.-ene**49b-11**
 g.-eyim**48a-2**
 g.-icegez **26b-1**
 g.-icek**31b-3**
 g.-ince**6b-11,17a-9,20b-2**
 g.-incek**13b-7**
 g.-medi**34a-2**
 g.-mekligün**68a-8**
 g.-mese**15a-9**
 g.-meyeler**52a-7**
 g.-mez **14a-2,25b-8,76b-176b-11,76b-4**
 g.-miş **21b-7,45a-10,61a-10**
 g.-mişdür**10a-6**
 g.-mişler**18a-3,43a-4,45a-6**
 g.-se**15b-2**
 g.-seler**50b-2**
 g.-sün**9a-5**
 g.-ün**28a-11,43a-1,43b-3,56a-5**
 g.-üp**18a-4,34b-10,56a-7**
 g.-ür**9a-7,23b-6,24a-4,49a-3,60b-5**
 g.-ürler imiş**56a-6**

genc(F.):Hazine,define.

g.-dür**47a-2**

ger:Eğer.

g.**2a-10**

gerd-älüd(F.):Toz toprak içinde.

g.**4a-5**

gerek:Gerekli,gerek.

g.7b-4,17a-7,19a-7,21a-2,21a-8,21b-1,21b-3,22b-10,23b-3,24b-7,25a-2,27b-11,34a-9,34a-9,34b-9,34b-11,40b-8,41b-4,41b-5,41b-6,46a-1,47a-8,47b-2,47b-9,49a-4,49a-6,56a-2,64a-9,71a-11,75b-2

g.-dür13a-10,14a-11,16a-7,19b-8,24b-6,26a-3,33a-7,46a-10,46a-7,46a-9,67b-4,67b-4

g.-ise39a-7,39a-7

g.-miş6a-5

g.-ür22b-7

getür-:Getirmek.

g.20b-2,55b-8

g.-di20b-3,27a-5,45b-4,57b-11

g.-dügi66b-6

g.-dügün19b-7

g.-düm19b-9,58a-2

g.-dün55b-6,58a-6

g.-e18b-5,26b-4,70b-3,70b-5

g.-eler24b-6,66b-4

g.-icek22b-9

g.-mege20b-2

g.-mek21a -1,26a-7,60a-7

g.-mekden26b-2

g.-meye66b-5

g.-meyeler59b-11

g.-meyen8a-5

g.-meyesin20a-1

g.-miş19b-6

g.-seler49b-9

g.-üp2b-6,19b-8,19b-11,21a-11,31b-5,57a-1

getürt-:Getirtmek.

g.-mek26a-6

geydür-:Giydirmek.

g.-seler **17a-4**

geyesi:Giysi.

g.-siyle **69a-5**

gezdür-:Gezdirmek.

g.-meye **24a-8**

ğılāz(A.):Kabalar.

ğ. **59a-5**

ğıybet(A.):Dedikodu.

ğ.-den **50b-7**

gibert-:Öldürmek,gebertmek.

g.-e **14a-4**

gibi:Gibi

g. **3b-8,4b-4,8a-7,13b-6,11a-6,11a-7,13b-4,13b-5,13b-7,13b-7,13b-8,14a-2,17a-8,23a-1,23b-3,23b-7,23b-9,24b-9,25a-1,31a-5,31b-10,33b-2,49b-3,55a-6,57a-7,61b-8,69a-11,69b-5,71a-11,71a-11,71a-11,71a-11,71a-11,71b-2,71b-3,71b-4,71b-4,71b-8,71b-9,71b-9,71b-10,71b-10,72a-1,72a-1,72a-3,72a-5,72a-5,72b-5,72b-10,74b-10,76a-3,76a-4,76a-5**

g.-ye **48b-11**

g.-dür **38b-6,42b-8,57a-1**

gice:Gece.

g. **9a-1,18a-9,19b-11,24a-4**

g.-ler **47a-7**

g.-ye **62b-11**

g.-yle **56a-4**

giç-:Geçmek.

g.-ebilicek **10a-8**

g.-en **17b-1**

g.-meyeler **62b-5**

git-:Gitmek.

g. **e32b-11,62b-11**

g.-eli **45b-1**

g.-er **42a-8**

g.-erlermiş**56a-7**

g.-üp**18a-2**

gider-:Gidermek.

g.-mek**7a-3**

gine:Yine.

g.**43b-9**

girān(F.):1)Yüklü,ağır.2)Kokuşmuş,fena.

g.**25a-9**

g.-ıma**2b-3**

girān-māye(F.):Değerli.

g.-sin**2b-3**

girçek:Gerçek.

g.**51b-6** ,**51b-8**

g.-i**57a-9**,**58a-6**

g.-ine**56a-3**

g.-den**57a-8**

g.-sin**55a-2**

gir-:Girmek.

g.-dügi**23b-7**,**50a-4**,**63b-11**,**67b-8**,**72b-5**,**74b-10**

g.-e**48b-4**

g.-eler**22a-10**,**63a-10**,**66b-8**,**66b-9**,**67b-7**

g.-em**8b-6**

g.-icek**63a-9**,**67b-6**

g.-incek**13b-8**

g.-megi**22a-11**

g.-mek**63a-8**,**66b-7**

g.-meye**74b-10**

g.-meyeler**74b-5**

g.-se**50a-2**

g.-seler**74b-4**

g.üp**44b-5**

girici:Giren,girici.

g.46b-11

giriftār(F.):Düşkün,tutkun.

g. 26b-1

girü:Geri.

g.25a-1,18a-3,20a-10,23a-1,26a-11,27a-4,27a-5,32a-10,50b-3,50b-4,57a-2,60a-4

g.-ye70a-4,70a-4

git-:Gitmek.

g.44a-8,45a-8

g.-di20b-2,23b-4,26b-11,57b-10

g.-dügi61b-8

g.-düginden61b-2,61b-11

g.-medin61a-2

g.-mek22a-2

g.-meye25a-7

g.-meyeler62b-6,62b-8

g.-mez42a-7

g.-miş26a-11,45a-9,56a-9

g.-mişler45a-6

giydür-:Giydirmek.

g.-meyeler15a-3

gizlü:Gizli.

g.59a-5

göbek:Göbek.

g.-i68b-8

göç-:Göçmek,başka bir yere gitmek.

g.-er8b-1

gögüs:Gögüs,döş.

g.-lerinde70b-7

gök:Gök.

g.76b-10

g.-den65b-11

gökçek:Güzel,şirin latif.

g. **9b-10,29a-10,52b-9,76b-6,76b-7**

g.-i **6a-9**

gölge:Gölge.

g.-sinde**28b-6**

g.-sine**28a-9**

g.-ye**28a-11**

gönder-:Göndermek,yollamak.

g.-miş**17b-10**

g.-ür **23b-1**

g.-ürler**42a-10**

gönül:Gönül,yürek.

g.**17a-10**

g.-i**17b-10, 75a-8,75a-10**

g.-indeki**59a-4**

g.-iyle**9a-2,68b-1,73a-6**

g.-ü**75a-9**

g.-üme**34a-2**

g.-de**56b-10**

g.-lere**37a-4**

g.-lerine**27b-3**

gör-:Görmek.

g.**20a-8**

g.-di **9a-6,20b-7,26b-11,44b-2,57b-8**

g.-diler **24b-5,43b-6,72a-9**

g.-düm**11b-6,11b-10,12b-9,13a-1,34a-1,34a-4,45b-4,57b-4**

g.-dün**47b-6,58a-6**

g.-dün mi**45b-5**

g.-dünüz mi**43b-2,44a-10**

g.-e **76a-1**

g.-e**9a-5,10b-10,20a-5,25a-3**

g.-elüm**43a-2**

g.-eyim**9a-10,20a-9**

g.-medi**20a-10**

g.-mek**46a-10**

g.-meye**22b-1**

g.-mez misin**52b-11**

g.-mez misin **36a-7,47b-5**

g.-mezdi**20a-4**

g.-miş**19b-5,26a-10**

g.-mişler**43a-4**

g.-mişlerdür**24b-1**

g.-dükleri**57b-6**

g.-üp**25a-2,45b-11**

g.-ürler**56a-6**

g.-ürse**31a-10**

g.-ürüz**38a-9**

görin-:Görünmek.

g.-ür**38b-7**

göster-:Göstermek.

g.-eler**24b-3**

g.-medi **4a-3**

g.-meyeler**30b-8**

g.-se**15a-11**

g.-üñ**3b-11**

g.-üp**53a-4**

götür-:Götürmek.

g.eler**14b-1**

göz:Göz

g.**23b-3,57b-10,75a-2,75a-3**

g.-i**17b-10**

g.-lere**37a-4**

gözet-:Bakmak,seyretmek,gözetmek.

g.-e**69b-10**

gözle-:Gözlemek,izlemek.

g.62a-8

g.-meye16b-10,62a-7

g.-ye69a-3,69a-8

g.-yü34a-7,62a-7,62b-10,62b-10

gözlü:Gözü olan.

g.76b-11

gözsüz:Gözü olmayan.

g.-ler34a-4

g.-lerden34a-4

ğubār(A.):Toz,ince toprak.

g.31b-3

ğül(F.):Tenhalarda ve karanlıkta korkudan insanın gözü önünde beliren ürkütücü hayal.

ğ.4a-7

ğurer(A.):Işıklar.

ğ.2a-7

ğurüb(A.):Gök cisminin batması.

ğ.71a-1

ğuşşalan-(A.):Üzölmek.

ğ.-mağ 75a-1

ğusöl(A.):Boy abdesti.

ğ.-de64b-6

ğüş(F.):Kulak.

g. 5a-133b-7

ğüşe:Köşe.

g.1a,11a-6

ğüşiş(F.):Çalışma, çabalama.

g.25b-9,27a-5

ğüş-māl(F.):Azarlama.

g.23a-4,24b-11

ğüyā(F.):Sanki.

ğ.4b-4

güç:Güç.

g.-e**17a-6**

gül(F.):Gül.

g.**3b-6,3b-7**

gül-âb(F.):Gül suyu.

g.**3b-6,3b-7**

gül-:gülmek.

g.-digne**75b-3**

g.-mek**52b-11,75a-9**

g.-se **53a-1,53b-10**

güle güle:Gülerek.

g.**52b-10,54b-2**

gül-gün(F.):Gül renkli.

g.-e**3b-5**

gülistân(F.):Gül bahçesi.

g.**3b-10**

g.-**13a-8**

güliš-:Gülüşmek.

g.-mek**53b-6**

g.-diler**57b-6**

gülivir-:Gülüvermek.

g.-mek**24b-7**

g.-seler**17a-3**

g.-ler**23a-9**

g.-leri**3a-10**

gülşen(F.):Gül bahçesi.

g.-inden**3a-10**

gülünç:Gülünecek şey.

g.**76b-7**

gül-zâr(F.):Gül bahçesi.

g.**3b-4,3b-5**

gümren-:Homurdanmak.

g.-ü**62a-10**

gün:Gün.

g. **17a-10,17b-8,17b-11,20a-4,21b-4,21b-10,21b-11,22a-2,22a-3,22a-4,22a-6,22a-7,22a-11,22b-2,22b-2,22b-3,22b-8,23a-5,23a-10,26a-5,28a-8,44b-2,45b-3,56a-7,57b-3,61a-10,70b-11**

g.-içün **21b-10**

g.-de**21b-2,56a-4**

g.-den**28a-7**

g.-e-degin**24b-6,24b-10**

g.-i**21b-6,22a-9**

g.-inde**44a-4,48a-10**

g.-lerde**22b-4**

g.-lerinde**74b-3,74b-4**

günāh(F.):Günah,kusur,kabahat.

g. **57a-2,57a-7**

g.-lardandur**19b-2**

güneş:Gezegenlere ve dünyaya ışık ve ısı veren gök cismi.

g.-de**28a-11,28b-5**

g.-e**75a-5**

günlük:Günlük.

g. **21b-2**

güşād(F.):Açma,açılma.

g. **3a-10,5a-2**

güzin(F.):Seçilmiş.

g. **57b-1**

g.-i**36b-3**

g.-idür**2b-5**

H

h:Osmanlı Türkçesi alfabesinin yedinci harfi.

h. **7a-9,7a-11**

h̃āb(F.):Uyku.

h.44b-9

ḥāce(F.):Hoca,öğretmen.

h.33b-10

ḥ.-den**22b-11,24a-8**

ḥ.-m**23a-9**

ḥ.-ñ**24a-4**

ḥ.-ye**21b-3,22b-8,23a-1,23a-3,24a-8**

ḥaber(A.):Yeni bilgi.

h.24b-9

ḥ.-i **53b-1**

ḥ.-leri**44a-7**

ḥabîş(A.):Kötü,fena,çirkef.

ḥ.-den**13a-11**

ḥabt(A.):Yanıлма,şaşıрма.

h.8b-6

ḥacāmat(A.):Bedenin herhangi bir yerini çizerek veya yarararak buradan boynuz veya şişe ile kan çekmek.

h.22a-3

ḥācāt(A.):Arzular,istekler.

ḥ.22a-6,**32a-4**

ḥacc(A.):İslam'ın beş şartından biri.

h.71a-11

ḥācet(A.):İhtiyaç,lüzum,iktiza.

h.50b-9

ḥ.-e**32a-4,63a-10**

ḥ.-üñ**76b-6**

ḥacīl(A.):Utanmış,bozulmuş.

h.57a-10

ḥadem(A.):Hizmetçiler,uşaklar.

h.39a-1

ḥ.-e**18a-5**

ḥadīka(A.):Bahçe,yeşillik yer.

h.3b-1

hādīm(A.): Hizmet eden, hizmetçi.

h.23b-1

hadīs(A.): Hz. Muhammed'in söz ve davranışları.

h.48b-7**h.-ine 12a-2**

hādm(A.): Hizmet.

h.42a-8

hafta(F.): Yedi günden oluşan zaman dilimi.

h.-da 22a-10

hākīr(A.): Düşkün, aşağılık.

h.11b-3, 35b-6, 38a-3, 56b-1

Ḥaqq(A.): Allah.

h.8b-5, 14b-4, 14b-8, 18b-9, 19b-1, 21b-3, 21b-8, 27a-8, 29b-4, 30a-5, 31a-9, 33a-3, 33a-8, 35b-3, 40a-5, 43a-10, 45b-7, 51b-7, 64a-2, 71a-7, 75b-9, 75b-10,

h.-a 20b-3, 20b-7, 52a-8**h.-dur 20b-11****h.-ı 6a-4, 19a-11, 20b-11, 52a-8****h.-içün 43a-8, 44a-5****h.-ıdur 54a-11****h.-ımı 54a-8****h.-ın 19b-9, 20a-1, 55b-7****h.-ında 2b-9, 20b-10****h.-ını 5b-8**

hāl(A.): Şu andaki durum, şimdi.

h.-e 39b-9**h.-i 12a-8****h.-in 11a-10, 12b-8**

halāş(A.): Kurtuluş, kurtulma.

h.64a-1

halāyık(A.): Halklar, yaratıklar.

h.28a-9

ḥalef(A.):Görev zincirinde birinden sonra gelen.

ḥ.2b-3

ḥalel(A.):Bozma,yıkma.

ḥ.23b-2

ḥalelle-(A.):Bozmak,yıkmak.

ḥ.-ye64b-8

ḥālet(A.):Keyfiyet,nitelik,durum,hal.

ḥ.16b-6,

ḥ.-i14a-4

ḥālī(A.):Bir şeyden arınmış,müstesna.

ḥ.12a-9,35b-4

ḥalīfe(A.):Bir yerden ayrılanın yerine geçen kimse.

ḥ.29a-1

ḥalīl(A.):Cana yakın,samimi.

ḥ.3a-4

ḥāliyā(A.):Şimidilik,şimdiki durumda.

ḥ. 9a-10,26a-11,39b-9,45a-10

ḥalk(A.):Bir ülkede yaşayan insanların bütünü.

ḥ.1b-3 ,35b-3 ,40b-2

ḥ.-dan13a-3

ḥ.-ıla76a-2

ḥ.-ını21a-10

ḥ.-uñ36a-4

ḥalvet(A.):Kadın ile kocanın izin olmaksızın başkalarının giremeyeceği yerde birlikte olmaları.

ḥ.-e74b-5

ḥ.-lerin74b-6

ḥamām(A.):Hamam.

ḥ.-a74b-4,74b-10,74b-10,

ḥ.-da30a-8

ḥamd(A.):Şükür.

ḥ1b-1,61b-11

hāmīd(A.):Şükür eden.

h.4b-7

hamīde(A.):Övülmeye değer.

h.33a-10

h.-lerine21a-7

hāmīl(A.):Yüklü.

h.21a-5,33a-7

hamiyyet(A.):İnsanın ülkesini,ailesini ve yakınlarını tecavüz ve hakaretten koruma ve gözetme gayreti.

h.40a-1

haml(A.):Yüklenme.

h. 31b-3,34b-3,51a-1,57a-10,57b-8,58a-6

hammām(A.):Bkz hamām.

h.-a22a-10,22a-11

h.-da75a-7

h.-uḡ74b-2

hamr(A.):Şarap.

h.26a-6

h.-a44a-5

h.-ı26a-7,26a-11

h.-uḡ43b-11

ḡandan-rūy(F.):Güler yüz.

h.3b-8

ḡarāb(A.):Yıkılmış,harap olmuş.

h.4a-11

ḡarāç(A.):Müslüman olmayan kimselerden alınan vergi.

h.54a-10

ḡarām(A.):Dinen yapılması uygun olmayan şey.

h.15a-3,20a-1,26a-7,54a-10,54b-4,75a-9

h.-dur48a-6,60a-5,60a-7,63a-1

ḡarāmī(A.):Yol kesen soyguncu.

h.42b-1,67a-10

ḥarāmlik(ğ)(A.):Haram olan şey.

ḥ.-in**43b-11**

ḥarc(A.):Sarf edilen para, masraf.

ḥ.**25b-3,53a-6**

ḥarçlan-(A.):Masraf etmek.

ḥ.-mağ**a16b-8**

ḥarçlık(A.):Masraf.

ḥ.**16b-9**

ḥarekāt(A.):Hareketler.

ḥ.**13b-11**

ḥ.-ından**34a-1**

ḥ.-lar**14a-2**

ḥarem(A.):Girişi herkese açık olmayan saygın veya kutsal yer.

ḥ.-in**62a-7**

ḥ.-inden**17a-10**

ḥarf(A.):Alfabe de sesleri gösteren simgelerden her biri.

ḥ.**26b-8,29a-3,31a-9,52a-9,69a-4**

ḥ.-i**25a-7**

ḥ.-lerü**ḡ36b-6**

ḥāric(A.):Dahil olmayan.

ḥ.-dür**50a-9**

ḥarifā(A.):Teklifsiz dost,arkadaş.

ḥ.-dan**60a-5**

ḥarīfāne(A.):Esnaf gibi.

ḥ.**60a-4**

ḥarīr(A.):İpek.

ḥ.**54a-9**

ḥaseb(A.):Baba tarafından soylu olma.

ḥ.**39a-2**

ḥased(A.):Kıskançlık.

ḥ.**57b-3**

ḥ.-i **40b-1**

h̄.-den**40b-2**

h̄asen(A.):Güzel.

h̄.**72a-9**

h̄āşıl(A.):Ortaya çıkma.

h̄.**2a-6,3a-4,11b-7,13a-4,14b-4,24a-7,24a-9,26b-5,27b-3,28a-5,28b-3,28b-4,
42a-5,45a-9,45a-10,46b-1,47a-2,47a-5,47a-8,47b-4,64a-6**

h̄āşım(A.):Kesip atan.

h̄.-a**60b-2**

h̄aşır(A.):İnce sazdan örülmüş yere sarmaya yarar döşeme.

h̄.-a **67b-10**

h̄aşıyyet(A.):Bir şeye özgü olan durum.

h̄.-de**74b-2**

h̄asīb(A.):Şerefli,soylu.

h̄.**7b-3**

h̄āsīd(A.):Kıskanç.

h̄.**40a-8**

h̄asret(A.):Özlem.

h̄.**12a-11**

h̄.-ile **34b-5**

h̄aste(F.):Hasta.

h̄.-y-idi**20b-1**

h̄āşā(A.):Asla,hiçbir zaman.

h̄.**60b-5,60b-8**

h̄aşem(A.):Aile,aile bireyleri.

h̄.**39a-1**

h̄aşem(A.):Yanında bulunanlar.

h̄.-e**18a-5**

h̄.-le**42a-8**

h̄atı(A.):**1)Çizgi,satır.2)Yazı yazma sanatı.**

h̄. **2b-11,17a-9,31a-8,36b-10,36b-4,37a-6,37b-4**

h̄.-ları**37b-4**

h̄atar(A.):Tehlike,bela.

ḥ.-dan **64a-1**

ḥatm(A.):Sona erdirmek.

ḥ. **27a-9**

ḥaṭarlu(A.):Tehlikeli.

ḥ. **34a-7**

ḥaṭā(A.):Yanlış.

ḥ.-sın **56b-11**

ḥāṭır(A.):Hatır,gönül kalp.

ḥ. **4b-7,18b-4,18b-6,31b-11**

ḥ.-dan **5a-9**

ḥ.-larına **18b-9**

ḥ.-ları **31b-3**

ḥāṭırcuḡ(A.):Hatırcık.

ḥ.-ların **14b-3**

ḥaṭīb(A.):Konuşmacı.

ḥ. **71a-5,72b-7**

ḥattā(A.):Bile, o derecede.

ḥ. **20a-3,61a-9**

ḥaṭṭāṭ(A.):Yazı yazan,hattat.

ḥ.-lar **36b-7**

ḥaṭṭāṭlık(A.):Hattatlık mesleği.

ḥ.-dur **37b-10**

ḥavaşş(A.):Yüksek zümre.

ḥ. **5a-3**

ḥavāyic(A.):İhtiyaçlar.

Ḥ. **14b-7**

hay:Üzüntü ve tekdir anlatan ve genellikle beddua başında kullanılan söz.

ḥ. **55a-7,55a-7**

ḥayā(A.):Utanma,ar.

ḥ. **3b-5,16b-1,33a-9,37b-11,62a-8**

ḥayāt(A.):Yaşam.

ḥ. **3a-8**

ḥayme(A.):Çadır.

ḥ.-ḡüzden**2b-10**

ḥayr(A.):Hayır.

ḥ.**19a-6,71b-3,75b-11,76b-11**

ḥ.-ı**33b-9**

ḥ.-ıla**36a-2,36a-3**

ḥ.-içün**60a-6**

ḥ.-ile**5a-7**

ḥayrān(A.):Tutkun.

ḥ.**26b-9**

ḥayr-endīşe(F.):Hayırlı düşünce.

ḥ.**34b-8**

ḥ.-lerden **34b-5**

ḥayrlu(A.):Hayırlı.

ḥ.-sı **6a-1,6a-3**

ḥayz(A.):Kadınlarda aybaşı,adet görme.

ḥ.**56a-10**

ḥazer(A.):Sakınma,ihtiraz.

ḥ.**11a-1**

ḥazerlü(A.):Sakınılması gereken şey

ḥ.**34a-7**

ḥāzıq(A.):Mahir,bilimde veya sanatta uzman kimse.

ḥ.**33b-2**

ḥāzır(A.):Hazır.

ḥ.**23b-7,70b-10,75b-10,75b-11**

ḥaḍrā(A.):Yeşil.

ḥ.**38b-7**

ḥazret(A.):Sayın.

ḥ.**24a-10,37a-7,57b-5**

ḥ.-i**3b-5,5b-5,7b-11,13b-2,14b-6,37a-11,44b-1,36b-10,39a-3,40b-9,41b-7,41b-**

8,44b-7,45a-3,48a-10,49a-7,51a-4,52b-7,54a-3,59b-3,72a-5

ḥ.-inden**21b-5,21b-9,33a-3**

ḥ.-ini**20a-4**

ḥ.-inüñ**2a-3,20a-6**

ḥ.-leri**56b-8**

ḥ.-lerine**56b-6**

ḥ.-üñüz**56b-7**

ḥazrevāt(A.):Hazretler.

ḥ.-a**75a-2**

ḥazz(A.):

ḥ.-ı **17a-9**

ḥep:Hep,sürekli.

ḥ.**42a-7**

hebā(A.):İsraf ve telef.

ḥ.**45b-6**

helāl(A.):Dini açıdan yapılmasında sakınca olmayan şey.

ḥ. **15a-8,15a-9, 57a-3,59b-1,59b-1,**

ḥ.-dür **55a-1**

helā(A.):İhtiyaç giderme yeri,tuvalet.

ḥ.-ya**63a-8,63a-9**

hem:İki veya daha çok unsurun birlikte söylenmesi durumu.

ḥ. **12b-3,18a-9,20a-5,21b-5,27b-6,36a-6,36a-7,36a-8,36a-8,40b-9,59b-5,72a-1**

hemān(F.):Hemen,şimdi.

ḥ.**14a-3,24b-10,26a-2,48b-8,50b-3,54a-6,57b-9,69a-3**

hem-dem(F.):Birlikte yaşayan,refik,arkadaş.

ḥ.**13a-2,15b-6**

ḥ.-den**11b-5**

hem-nişīn(F.):Birlikte oturan.

ḥ. **4a-7,12a-6,16a-1**

hem-ser(F.):Arkadaş,kafadar.

ḥ.**4a-1**

hengām(F.):Zaman,sıra,çağ,mevsim.

ḥ.-ında**58b-4**

hengāme(F.):Şamata,gürültü.

h.-ye15a-2

henī³en(A.):Evet.

h.61a-5

her:Her

h.3b-6,3b-7,4a-1,4a-3,5a-9,5b-8,6a-6,6b-11,8b-10,9a-3,9a-8,11a-1,12a-1,12a-5,12b-8,13a-9,13b-1,13b-2,14b-6,17a-2,17a-4,17a-11,18a-1,18b-1,18b-3,18b-7,19b-10,21b-6,21b-9,22a-11,22b-2,23a-10,27b-10,30b-7,31a-5,31a-10,31b-2,33a-5,33a-8,33a-11,33a-11,34a-9,35a-8,35a-8,35b-1,36a-1,36b-8,36b-9,37a-11,39a-6,40a-8,40a-9,40b-6,40b-7,41a-7,41a-9,41b-3,46b-9,46b-10,46b-9,49b-7,4a-6,50a-11,50a-11,50b-1,50b-7,52a-1,52a-3,52a-3,52a-6,52b-2,55a-2,58a-11,59a-11,63a-2,64b-5,65a-1,67b-1,68a-6,69b-7,69b-11,71a-10,73a-6

hergiz(F.):Asla.

h.26a-8

ḥesāb:Hesap.

ḥ.-1a

hevā(A.):Hava.

h.75b-3

heves(A.):İstek.

h.15a-2

hezār(F.):Bin.

h.4b-4,41a-2

hezārān(F.):Binlerce.

h.2b-7

hezeliyāt(A.):Eğlence,alay,şaka,latife.

h.53b-5

hezl(A.):Eğlence,alay,şaka,latife.

h.52b-2

ḥıfz(A.):Ezberlemek.

ḥ.3b-9,42b-2

ḥılāf(A.):Karşıtlık.

ḥ.51a-7

ḥıl'at(A.):Hükümdarların ve vezirlerin birine mükafat karşılığı olarak giydirdiği kaftan.

ḥ.-ler**58a-4**

ḥınşır(A.):Serçe parmak.

h. **7a-9,7a-11**

ḥınẓır(A.):Domuz.

ḥ.**45b-3,45b-3,45b-7**

ḥış̣m(A.):Kızgınlık,öfke.

ḥ.**18a-4,51b-7,61a-8**

ḥıṭāb(A.):Birine söz söyleme.

ḥ.**7b-11,56b-3,56b-4**

ḥ.-ıyla**1b-5**

ḥıyānet(A.):Kendisine olan güveni sarsma.

ḥ.**51a-7**

hiç:Hiç.

h. **36a-3,44b-1,57b-5**

ḥiddet(A.):Kızgınlık,öfke.

h. -i**36a-8**

ḥidmet(A.):Hizmet.

ḥ.**6a-5**

ḥikāyet(A.):Hikaye,öykü.

h.**8b-3,17b-6,19b-4,20a-2,20a-11,23a-2,28a-5,42b-8,45a-5,56a-3,57a-11,61a-4**

ḥ.-ler **57b-1**

ḥikmet(A.):Bilgelik.

h. **8a-10,60a-9,74b-2**

ḥ.-i**34a-3**

ḥ.-iyle**33b-7**

ḥ.-üñ**34a-6**

ḥikmet-āṃiz(F.):Hikmetle karışık.

ḥ.**40b-6**

ḥīle(A.):Aldatma.

ḥ.-leri**38a-11**

ḥilm(A.):Mülayimlik,tabiat yavaşlığı.

ḥ.**33a-9**

h.-ile**16b-1**

hımāyet(A.):Himaye etme,koruma.

h.-de**3b-10**

himmət(A.):Kasıt,niyet.

h. **3a-5,28a-3,46a-6**

h.-e**4a-1**

h.-i**28a-4**

h.-in**32b-11**

Hızmet(*hızmet hizmet*)(A.):Hizmet.

h. **18b-6,28a-4,30b-8,31a-2,31a-5,31a-6,31b-4,46a-5**

h.-e**31a-2,31a-6**

h.-i**20a-3**

h.-ine**20a-3,20a-11**

hōd(F.):Kendi.

h.-lara**37a-3**

hōd-rānī(F.):Kendi hüküm süren.

h.**58a-9**

hōr(F.):Hakir,aşağılık.

h. **35a-4,35b-5,36a-10,38a-3,44b-8,44b-9,45b-11,54b-3,55a-7,57a-10**

hōr-la-(F.):Hor görmek.

h.-maya**31b-6**

hōrlık(ğ)(F.):Aşağılık.

h.-ıla**47b-1**

hōş(F.):Güzel,latif.

h. **1a ,3b-7,4b-5,31a-1,34a-2,58a-3,58a-5,75a-6**

h.-dur**1a,22a-5**

hōşlık(ğ)(F.):Güzellik.

h.-ına**75b-3**

hūb(A.):Sevgi,güzellik.

h. **37b-4, 70a-9,70a-11**

hūb-ḥaṭ(A.):Güzel yazı.

h.-lar**37a-3**

h̄ub-ş̄uret(A.):Güzel görünüşlü.

h̄.17b-7

Ḥudāyā(F.):Ey Allah.

h̄.9a-8

ḥufte(F.):Uyumuş.

h̄.11b-8

ḥuḳūḳ(A.):Haklar.

h̄.in18b-4

ḥulḳ(A.):Yaratma.

h̄.70a-10

h̄.-ile18b-8

ḥunsā(A.):Hem erkeklik hem de dişilik bulunma.

h̄.lar70a-4

ḥurrem(A.):Mutlu,huzurlu.

h̄.3b-8

ḥurūf(A.):Harfler.

h̄. 7a-8,7a-9

h̄.-i7a-10

ḥuşūl(A.):Ortaya çıkışlar.

h̄.37a-6,46a-5

h̄.-i46a-4

h̄uş(F.):Akıl,us,bellek,zihin.

h̄.-in33b-7

h̄.-ine5a-1

ḥuşū^c(A.):Korkuyla karışık sevgi.

h̄.69a-4

ḥuṭbe(A.):İslamiyette Cuma ve bayram namazları sırasında imamın verdiği öğüt ve okuduğu dua.

h̄.68a-2,72b-7

h̄.-de-y-iken71a-5

ḥūy(F.):Huy,mizaç.

h̄.14a-3

h.-ıdur**36a-10**

h.-u**25a-2**

huzūr(A.):Huzur,sükunet.

h.-ında**53a-11,57b-3,61a-11,63a-3,63a-7**

hüccet(A.):Delil,belge,senet.

h.-in**41a-4**

h.-ler**31b-4**

hükemā(A.):Hakimler.

h.**5a-11,10a-6**

hükm(A.):Hükm,karar.

h.**48b-2,48b-3**

h.-de**8b-5**

hüner(F.):Beceri.

h. **32a-10,36b-1,38a-2,38a-10,40a-9**

h.-den **33a-1,38a-7**

h.-dür**40a-9**

h.-e **40b-1**

h.-le**38a-3**

h.-ler**36b-3**

h.-leri **37b-8**

h.-lerün**36a-11,36b-3**

hüner-mend(F.):Hünerli.

h.-ler**37b-11**

hünkār(F.):Hükümdar,padişah.

h.-uñ**23b-11**

hürmet(A.):Saygı.

h.**6a-5,58a-4,76a-4**

hüsn(A.):Güzellik.

h.**3b-11,16b-4,33a-2,33a-9,37a-6,37a-11,46a-5,70a-10**

h.-ine**4a-4**

I

ıduğı:Olduğu.

1.-na**54a-10**

1.-n**60a-3**

ırag:Uzak.

1.**11a-1**

1.-dan**60b-7**

ısıcağ:Sıcak.

1.-a**74b-6**

ısın-:Isınmak.

1.-a**23a-1**

ıslāh(A.):İyileştirme.

1.**45a-2,45a-3**

ışmarla-:Bir fiil veya harekette bulunmak için birine havale etmek.

1.-dı**20b-3**

1.-mak**21b-1,22b-10**

ıssı:Sıcak.

1.**28a-8,28b-2,74b-4**

1.-na**74b-6**

ıřā(A.):Akşam ile yatsı arası.

ı.-nuğ**71b-9**

ııtr(A.):Güzel koku.

ı.-ıyla**1b-9**

ıyāl(A.):Aile bireyleri.

ı.-ine**6b-1,6b-2**

ıyş(A.):Yaşama,keyif alma.

ı.**10a5**

ı.-ımuğ**4b-4**

ızıtırāb(A.):Acı.

1.**4a-3**

İ

ıbā(A.):Kabul etmeme.

i.30b-10

‘ İbādāt(A.):İbadetler.

‘ i.56b-6

‘ i.-ile56b-4

‘ ibādet(A.):İbadet,dinin emirlerini yerine getirme.

‘ i.,44b-8,45a-8 ,45a-9,45b-1, 68a-6 ,68a-6

‘ i.-den43a-4

‘ i.-i45a-11

‘ i.-in56b2

‘ ibārāt(A.):İbareler.

‘ i.13b-1

‘ i.-in56b-10

‘ i.-ler51b-5

‘ ibāret(A.):ibaret,söz.

‘ i.5b-2

ibhām(A.):El ve ayağın baş parmağı.

e.7a-10,7a-11

‘ ibret(A.):Yanlış veya kötü davranışlardan alınması gereken ders.

‘ i.11a-10

iblis(A.):Şeytan

i.44b-11

ibrām(A.):Çok ısrar etme.

i.-dur63a-7

ibtidā(A.):Başlangıç.

i. 6b-8,21b-4,21b-7,59b-4

i.-sında46a-9,46a-10,64a-9

i.-sından11b-4

ictināb(A.):Tereddüt etme.

i. 7b-8,22b-5

iç:İç.

i.65b-9,67a-8,74b-8,75a-1

i.-inde50b-2,66b-8,66b-9,67b-5,68a-2

i.-indeki**64b-9**

i.-indekinden**29a-5**

i.-inde-y-iken **53a-1**

i.-ine**20b-4,67a-5**

iç-:İçmek.

i.-e**15b-3,60b-10**

i.-eler**22a-10,60b-2**

i.-en**61a-3**

i.-ene**13b-4**

i.-enü**61a-2**

i.-me**60b-10**

i.-mek**22a-5**

i.-meye**60b-11**

i.-meyeler**60b-1,62a-2,62a-3,62a-4**

i.-miş **61b-1**

i.-se**32a-6,54a-4**

i.-gen**51b-6,51b-9**

i.-icek**61a-5,61a-9**

içerü:İçeri.

i.**23b-7,46b-11,50a-4**

içün:İçin.

i.**21b-11,24a-10,41b-2,41b-10,48a-8,53a-2,54b-5,55b-3,61b-6,65b-10,66b-10,**

67a-11

idbār(A.):Talihsizlik.

i.**30b-8**

idici:Eden,edici.

i.**34b-2,34b-3,46b-11**

idil-:Edilmek.

i.-duğ-içün**31b-11**

idin-:Edinmek.

i.-mişdi**42a-9**

i.-se**22b-1**

i.-üp **8b-7,13a-3,42a-6,47a-6**

idiş-:Edişmek,karşılıklı bir şeyler yapmak.

i.-eler**60a-2**

idivir-:Edivermek.

i.-e**21b-4**

idrāk:Anlayış

i.**3a-11**

iflās(A.):İflas,borçlarını ödeyemeyecek durumda olma.

i.**47a-6**

iftihār(A.):Övünmek.

i.-i**39a-11**

iğrā(A.):Rağbet kazandırma.

i.**50a-7**

iğvā(A.):baştan çıkarma.

i.-y-ile**44b-6**

ihānet(A.):İhanet,aldatma.

i. **31b-5,46a-1**

iḥfa(A.):Gizleme,saklama.

i.**74b-8**

i.-yla**72a-3,72a-3**

iḥlāş(A.):Tertemiz sevgi ve yürekten bağlılık.

i.**69a-2,76a-1**

iḥlāş(A.):İflas etme ,zarar etme.

i.-ile**21b-6,**

iḥmāl(A.):İhmal etmek.

i. **3a-1,17a-3,25b-8,27b-11**

iḥrāc(A.):Çıkarma,dışarıya mal satma.

i.**4b-10**

iḥsān(A.):İyilik.

i.**1b-6,2b-9,14a-8**

iḥtilāf(A.):ayrılık,anlaşmazlık.

i.**42b-9**

ih̄tilāf(A.):Karşılaşp görüşme.

i.-1**12b-9**

ih̄timāl(A.):Olasılık.

i.**48b-9**

ih̄tirām(A.):Saygı,hürmet.

i.**31b-1,38a-2**

ih̄tiyār(A.):1)Yaşlı.2)İrade,seçme özgürlüğü.

i.**43a-2**

i.-ile**69a-4**

ih̄yā(A.):1)Canlandırma diriltme.2)Çok iyi duruma getirme.

i.-dan**27a-10**

ih̄zar(A.):Hazırlama,hazır duruma getirme.

i.**28b-5**

ic̄ iḳāb(A.):Ceza.

ic̄ 1.-dan**26b-3**

İki:İki.

i.15b-5,24a-1,29b-5,33b-3,41a-10,42a-3,45a-5,52b-8,56a-4,57a-3,57a-5,59a-1,
60b-1,60b-8,63b-3,66b-9,67a-1,67a-3,67a-7,68b-6,69a-1,69a-11,69b-1,69b-
10,70a-11,71a-9,71b-5,71b-9,71b-10,72b-11,72b-5,72b-8

i.-den**12a-9**

i.-dür**16b-5**

i.-leyin**63b-5,67b-6,76b-3**

i.-nci**7a-1,8a-3,15a-8,17a-3,19a-8,22b-8,36a-11,46a-4,51a-7,51b-9,71a-1,75b-
3,75b-6,76a-11,**

i.-ncisi**6a-7**

i.-sini**43a-1**

ikindü:İkinci.

i.**72a-1**

ikrām(A.):İkram,sunma.

i. **24b-7,31a-11,61b-3,61b-7,62a-1,75b-10**

il:Şehir,memleket.

i.**18a-6**

ilāhī(A.):Tanrı'ya özgü.

i.3a-3,17b-11,27a-7

i.-den35a-7

ile:İle.

i.2a-5,9a-9,25a-10,29b-7,29b-9,29b-10,35b-1,42a-7,43b-4,45b-8,58a-9,64a-2

ilet-:İletmek,ulaştırmak.

i.-üp26a-11

i.-eler 48b-1

i.-meyeler15a-2

ilen:İle.

i.9a-8

ilerü:İleri.

i.15b-2,62a-10,67b-8,70b-1

i.-rek 63b-1

ileyhi(A.):Ona.

i.-sidür36b-8

illā(A.):İlla,mutlaka.

i. 24b-3,30a-4,30b-9,65a-1,76a-7

‘ illet(A.):Hastalık.

‘ i.-lerine33b-5

‘ ilm(A.):Bilim,bilgi.

‘ i.1b-9,2b-10,5b-11,6a-1,6a-3,6a-8,24a9,24a-10,25b-8,26a-7,26b-2,26b-5,27a-

10,31a-8,32a-10,39a-2,39a-6,39a-11,39b-5,41a-7,41b-8,41b-10,41b-10,42a-

11,42b-2,42b-3,45a-6,45a-9,47a-1,47a-5,47a-8,47a-11,47b-8,48b-7,64a-6,

‘ i.-de43b-11

‘ i.-den 31a-3,32a-4,33a-1,39b-4,45a-7,47b-4,53a-8,64a-2

‘ i.-dür37b-9

‘ i.-e6b-8,21b-7,26a-9,40a-11,46a-5,46b-5

‘ i.-i5a-4,16a-9,21b-3,21b-4,26b-2,41a-10,41a-10,41b-6,42a-2,42a-8,42b-1,

44b-1,45a-10,45b-11,46a-1,48a-1

‘ i.-ile3a-6 ,48a-2 ,48a-6

‘ i.-in 47b-8

‘i.-inden**47b-9**

‘i.le**47b-5**

‘i.-ün**46a-3,46a-4**

iltifāt(A.):Övgü.

i.**24b-7**

imām(A.):Hoca,namaz kıldırın din görevlisi.

i. **24b-3 ,68a-9,68b-4,70b-1,70b-2,70b-4,70b-5**

i.-a**68b-4,68b-6,72b-8,72b-9,73a-7**

i.-dan**70a-11**

i.-ları**70b-6**

imāmet(A.):İmamlık.

i.**70a-9**

i.-e**24b-2**

īmān(A.):Dinin ortaya koyduğu dogmalara inanama.

ī.**55a-3**

imdi:Şimdi.

i.**9a-9,20b-9,21a-9,22b-7,23b-2,24a-5,43b-3**

imtilā(A.):Dolma.

i.-y-ile**74b-9**

imtinā‘(A.):Kaçınma,sakınma.

i.**30b-10**

in-:İnmek.

i.-dügi**63b-4**

in‘ām(A.):Nimet verme.

i.**1b-6,2b-9**

inan-:İnanmak.

i.-mazlar**56a-3**

inandur-:İnandırmak.

i.-ınca**57a-9,58a-7**

‘ināyet(A.):İyilik,lütuf.

‘i.**27a-6**

‘i.-iyle**27a-9**

‘ i.-üñüz**3a-2**

ince:İnce.

i. **8a-3**

incin-:İncinmek,kırılmak.

i.-di**34a-2**

i.-miş**23a-6**

i.-üp**27b-2,31b-3**

‘ inda’llāh(A.):Allah katında.

‘ i.**3a-2**

indür-:İndirmek.

i.-miş **27a-1**

inkār(A.):Yalanlamak,kabul etmemek.

i.**54b-1,54a-10,72b-1,72b-2,72b-4**

inkılāb(A.):Yenilik,değişim.

i.**4a-3**

inşāf(A.):Acıma,rahmet.

i.**26a-8**

insān(A.):İnsanoğlu,adam.

i.-**11b-2**

insāniyet(A.):İnsanlık.

i.-te**16a-8**

inşā’allāhu’l-gāzīr:Merhametli olan Allah.

i.**4b-5**

intihā(A.):Sona erme.

i.-sına**11b-4**

intikāl(A.):Bir yerden başka bir yere geçme.

i.**42a-4**

intikām(A.):Öç,intikam.

i.**76b-2**

irem(A.):Cennet bahçesi.

i.**4b-3**

irem-şifat(A.):Cennet bahçesine vasıflarına sahip olan.

i.3b-2

iriş-:Erişmek.

i.-dügi**25a-5**

i.-düm**43b-1**

i.-ür**32a-7**

irkek:Erkek.

i.-e**41a-8**

ir-:Ermek,ulaşmak.

i.-miş**43a-3**

irte:Ertesi,gelecek.

i.68b-2

irti:Erte

i.-ye**62b-11**

işābet(A.):Hedefi bulma,hedefi vurma.

i.48b-10

īşār(A.):İkram verme.

ī.2a-4

işbāt(A.):Kanıtlamak.

i.5a-11

ise:İse.

i.21b-7,25a-4,25a-5,34b-9,39a-11,48a-9,55a-9,67b-4,68b-6,73a-6,73a-6,73a-6,75b-10,76a-7

ism(A.):İsim,ad.

i.6a-7

i.-idür**29a-7**

isrāf(A.):Gereksiz harcama.

i.10b-5,64b-7

isti'cād(A.):Yetenek,kabiliyet.

i.2b-11

iste-:İstemek,talep etmek.

i.76b-7

i.-diler**10a-2**

i.-miş **26a-6**

isteyici: İsteyen.

i. **46b-10**

‘ işyān(A.): Karşı gelme, isyan etmek.

‘ i. **43b-10**

istifāde(A.): Faydalanmak.

i. **12a-2, 48a-8, 61a-6**

istifsār(A.): Açıklığa kavuşturma.

i. **53a-3**

istiğnā(A.): İstemez görünme, nazlanma.

i. **13a-4**

istiḥfāf(A.): Küçümseme, hafife alma

i. **31b-6, 32a-1**

istiḥlāl(A.): Helal sayma.

i. **60a-2**

istiḥrāc(A.): Çıkarma, çıkarılma.

i. **5a-9**

istihzā(A.): Alay etme, ironi.

i.-y-ile **54b-2**

istincā(A.): Kirlilikten arınma.

i. **7a-6, 63a-11, 63b-7, 63b-10**

i.-yı **63b-8**

istinşāk(A.): Abdest alırken veya temizlik yaparken burna su çekme.

i. **7a-5, 65a-3**

istirāḥat(A.): Dinlenme.

i. **13a-4**

iş: İş, uğraşı.

i. **23a-11, 23b-4, 34b-10, 52a-3, 75b-10**

i.-ine **50a-3**

i.-e **23a-11, 75b-9, 75b-11**

i.-i **6a-4**

i.-ler **24b-4**

i.-ler**26a-10**

i.-lere**30b-9**

i.-leri**37b-2**

işbu:İşte bu.

i. **7a-7,9b-1,13b-9,23a-6,27a-2,30b-5,44a-4,45b-2**

işik:Eşik.

e.-ine**56b-5**

işit-:Duyamak.

i.-enler**56a-6,57a-10**

i.-icek**43a-9,44a-7**

i.-irler **41b-1**

i.-dükleriyle**48b-8**

i.-mezler**34b-9**

işidil-:Duyulmak.

i.-ecek**52a-2**

işidügel-:Duyagelmek.

i.-di**57b-6**

işkāl(A.):Güçleştirme,zorlaştırma.

i.**32b-3**

işle-:yapmak,işlemek.

i. **76a-1**

i.-di **6b-10,6b-11,71a-8,71b-5,71b-11,72a-2**

i-medi**72a-10**

i.-mek**68a-4,68a-7,71a-10 ,72a-9**

i.-memek**75a-6**

i.-mese**16a-2**

i.-meye**54b-3**

i.-meklük**72a-11**

i.-yenlere**50a-5**

i.-yim**26b-10**

it-:Etmek,yapmak.

i.**55a-3,76a-3,76a-4 ,76a-5,76a-7,76b-7**

i.-üp2b-9,4b-10,5a-5,5a-9,5b-2,7b-7,7b-11,8b-10,8b-6,10a-10,10b-10,11a-1,11a-5,12a-2,12a-6,12b-9,14b-3,17a-3,17a-9,18a-10,18b-4,20a-6,20b-11,21a-10,21a-11,24b-7,25a-4,27a-6,28a-4,29b-5,31b-2,31b-6,31b-7,32a-5,32b-3,34b-10,39b-4,39b-6,39b-9,41a-2,43a-2,45b-6,46a-2,46b-6,48a-6,48b-2,48b-10,52a-7,53b-11,56a-1,57a-4,57b-2,57b-3,57b-6,58b-3,62a-9,63a-1,63a-10,67b-7,71a-8,73a-7,75b-2

i.-e6b-6,6b-8,13b-1,16a-8,17a-9,18b-6,21b-8,24a-9,25a-1,25a-2,25a-6,28a-5,45a-3,48b-3,56a-11,56b-4,61a-2,63a-11,63b-3,64a-10,65b-11,67a-9,68a-10,68b-1,68b-1,68b-6,69b-2,70a-10,73a-7

i.-ecek5b-8

i.-egörmüş56a-8

i.-eler5a-7,7b-9,15a-4,22b-5,24b-1,24b-10,30b-6,49b-6,50b-3,50b-5,57a-10,58a-7,59b-5,60a-5,60b-2,62b-5,70a-11

i.-elüm43a-1,43b-4

i.-em26b-5

i.-emedi48b-10

i.-emez14a-4,51b-4

i. 19a-5,36a-10,52b-2,55b-6,62b-4,72b-1,72b-2,72b-2,72b-3,72b-4,72b-4

i.-ene28a-4

i.-er2a-9,30b-10,33b-10,36a-2,40a-5,40b-11,42b-2,43b-8,49a-4,50b-4,51b-8,56a-11,56b-2,71b-2,76b-6

i.-er imiş61a-6

i.-erem 45b-1,45a-8

i.-erken17b-11,19b-5,30a-9,42b-9,63b-10,65a-2,65a-3,65a-11,65b-1,65b-3,71a-1

i.-erler 29a-9,34a-5,39b-7,41b-1,41b-3,48b-8,51a-1,73a-6

i.-erlerdi20b-10

i.-erler-idi24a-11

i.-erlermiş61a-7

i.-erlerse30b-10

i.-ermiş23a-4,56a-5

i.-ersen54a-5

- i.-ersen**75b-11**
- i.-ersin**41a-4**
- i.-ersiniz**43a-1**
- i.-esiz**3a-9**
- i.-eyim**9a-5**
- i.-icek**56a-10**
- i.-ür **70a-1**
- i.-di **1b-3,6b-10,9b-1,26b-8,26b-8,27a-9,61b-10,64a-1,64a-6,71b-7**
- i.-diler**22a-9,57b-8**
- i.-diyse**12a-3**
- i.-dü**3a-1**
- i.-dügi **46b-6,68a-10**
- i.-düg-içün**27a-3**
- i.-dügin**11b-8 ,75b-10**
- i.-düginde**42a-4**
- i.-dügine**75b-4**
- i.-dügümden**11b-7**
- i.-düm **4b-10,4b-9,5a-11,11b-5,34a-3,44a-6,62a-1**
- i.-düm-ise**12a-1**
- i.-dünüz**61b-7**
- i.-medi**71b-7**
- i.-mege**28a-6,28b-3,45a-9,45a-9,61a-7**
- i.-mek**6a-8,7a-1,7a-1,7a-6,10b-5,10b-7,13b-7,14a-7,14a-8,14a-10, 15b-1,22a-1,22a-7,25b-4,25b-8,32b-10,34b-8,34b-9,40a-2,41a-7,41a-10,41b-6,41b-10,42a-2,47a-7,48a-3,53a-5,53a-6,60a-4,60a-10,63a-9,63b-7,63b-10,67b-4,68a-4,71b-2,72a-5,75a-1,75a-2,75a-3 ,75a-7,**
- i.-mekde**21b-4,57a-4**
- i.-mekden**7b-8**
- i.-mekdür**25b-4,25b-5**
- i.-mese**15a-10,53b-11,55a-3**
- i.-mesem**54a-5**

i.-meyer4a-4,18b-6,18b-7,18b-9,25a-5,25a-6,31b-5,31b-8,48b-2,48b-5,56b-3,64b-7,65a-1,68a-1,69a-5,69b-3,70a-2

i.-meyeler7b-6,15b-7,16b-9,24b-8,28a-5,29b-11,30b-8,31a-6,31b-3,32b-10,52a-3,52a-8,52a-9,53a-3,58a-9

i.-meyen32a-6

i.-meyenler 34b-5

i.-meyesiz3a-1

i.-meyüp 25a-2,27b-11,40a-1

i.-mez 25b-1

i.-miş9a-8,26a-9,26b-1,36b-5,45a-10,54a-6,76b-3

i.-mişdi8b-9,23b-7

i.-mişler45a-5,71a-2

i.-se15a-8,15a-9,15a-9,17a-5,39b-4,46b-1,54a-6,54a-10,54b-11,56b-3,68b-2,68b-5

i.-señ75b-9

i.-sün17b-10

itdür-:Yaptırmak.

i.-di45b-7

i.-e6b-9,13a-11

i.-mek,6b-6,22a-3

i.-mekden22b-5

i.-meyeler15a-3

i.-sen19b-11

i.-ür19b-6,24a-2

i.-ürem19b-9

i' tibār(A.):Saygınlık.

i.38a-1,39b-9

i' tidāl(A.):Aşır olmama.

i.74b-5

i' tiḳād(A.):İnanma, inanç.

i.-ı44a-11

i' timād(A.):Güvenme.

i.39b-4,75b-2

i' tirāz(A.):Karşı gelme.

i.38a-2

ittisā' (A.):Genişleme.

i.10a5

ittifāk(A.):Birleşme.

i.11b-7,45a-5

ittifākıyye(A.):Birleşme işi.

i.12b-3

iy:Ey.

i. 1a ,9a-8,23a-6,24a-4,36a-6,38a-9,38a-10,61a-7,61b-5

iy-:Söylemek.

i.-di9b-1

i' yd(A.):Bayram.

i.55a-10

iyi:İyi.

i.39b-5

i' izz(A.):İzzet,şeref.

i.-üm43a-7

i' izzet(A.):Büyüklik,yücelik.

i.3a-5,6a-4,6a-5, 31a-11,76a-3**i.-i36a-9****i.-üm44a-5****J**

Jengār(F.):Pas,kir.

j.33b-8**K**

k̄ap:Kap.

k̄.64b-8**k̄.-m67b-10**

ka'be(A.):Kabe

k.63a-6

ka'bile(A.):Boy,topluluk.

q.-den1b-7

qabir(A.):Ölünce yatılacak yer.

q. 1a

q.-e42a-10

qabul(A.):Kabul etmek onaylamak.

q.34b-5

qaç-:Kaçmak.

q.-a 25a-1

q.-up22b-11

qaçan:Ne zaman.

q. 29b-1,29b-2,29b-2,29b-7,65b-9,66a-5,66a-6,75b-9,76a-5,76b-5

qadar:Kadar.

q.10b-10,44a-9,45b-8,61b-4

ka'de(A.):Bir kere oturma.

q.-de69b-8,69b-9

qadem(A.):Ayak,adım.

q. 5a-5,9a-6,34a-8,62b-10

qadınclıq(ğ):Küçük kadın.

q.-119b-5

qadīm(A.):Eski.

q.5a-4

q.-e1b-2

q.-de18b-10,30a-1,40a-6

q.-ün4b-6

qadīmī(A.):Eski ile ilgili.

q.-si74b-3

qadr(A.):Kıymet,değer.

q.38a-1

q.-i58a-10

ķ.-ini**1b-8**

kāfi(A.):Yeterli.

k.**1b-7**

kāfir(A.):Küfre düşmüş,inkarcı.

k.**43b-3,44a-11,53b-7,53b-9,53b-11,54a-2,54a-4,54a-7,54a-9,54a-10,54a-11,54b-1,54b-2,54b-4,54b-5,54b-7,54b-9,54b-10,54b-11,55a-1,55a-2,55a-3,55a-4,55a-5,55a-6,55a-7,55a-8,55a-8,55a-9,55a-11,55b-2,55b-4,55b-5,55b-9,55b-10,55b-11,72b-2,72b-4**

k.-düm**54b-6**

k.-e**53b-9**

k.-lere**55a-10**

k.-üñ**54a-4,55a-7**

kāh(F.):Bazen.

k.**43b-8,43b-8**

k. kāh**23a-4**

ķahķaha(A.):Kahkaha sesli gülüş.

ķ.-y-ıla**52b-11**

ķahr(A.):Aşırı derecede acı çekme.

ķ.**44a-6**

ķ.-ına**32a-3**

ķā'il(A.):Söyleyen,konuşan.

ķ.**52a-8**

ķ.-i**2a-7**

ķaķ-:Vurmak,itmek.

ķ.-maķda**46b-10**

ķ.-mış**18a-8**

ķaķı-:Öfkelenmek.

ķ.-maķ-ıla**25a-10**

ķ.-rmış**61a-5**

ķal-:Kalmak.

ķ.-am**27a-4**

ķ.-an**6a-3,28b-4,30b-3,54a-5**

ķ.-d133a-3

ķ.-maz18a-7

ķ.-mış8a-5,9a-1,45a-10

ķ.-mışdur42b-3

ķ.-sa47b-2

ķ.-uņ69b-2

ķ.-up47a-7

ķ.-ur14a-3,24b-4,32a-5,32a-6,42a-7

ķ.-uram45a-8

ķalb(A.):Kalp,yürek.

ķ.13a-4

ķaldur-:Kaldırmak.

ķ.-a67a-3,67a-4,68b-7

ķ.-mayalar28b-10

ķalem(A.):Yazı yazma aracı.

ķ.36b-3

ķ.-e2a-11

ķ.-üņ36b-6

ķalil(A.):Az,pek fazla olmayan.

ķ.38a-1

ķalilü'l- bizā' (A.):Sermayenin az olması.

ķ.-a2b-5

ķalk-:Kalkmak.

ķ.-ıcaķ69a-10

ķāmet(A.):Boy.

ķ.27a-5,66b-5,66b-6

ķ.-i66b-4

ķamu:1)Halk.2)Hepsi.

ķ.-sı28a-5

ķan:Kan.

ķ.22a-3,22a-9,22b-1

ķanā'at(A.):Kişisel görüş.

ķ.13a-3

ķ.-i47a-6

ķande:Nerede.

ķ.18a-6,31a-10,35a-8

ķ. idüñ58a-1

kān(F.):Bir nesnenin kaynağı.

k.-ını11b-6

ķanı:Hani

ķ.55a-1

ķankı:Hangi.

ķ.48a-8,68a-10,68b-5

ķapu:Kapı.

ķ.46b-10

ķ.-da44b-2

ķ.-sından 9a-3,9a-6,

ķ.-yı13b-8

kār(F.):Kazanç,fayda.

k.24b-4

k.-ı 66a-5

ķaranıdaş:Kardeş.

k.45a-5

ķarañulıg:Karanlık.

ķ.-ında39b-10

ķarār(A.):Karar.

ķ.24a-2

ķarart:Karatmak.

ķ.-ur75a-8,75a-9

ķardaş:Kardeş.

ķ.45a-8,45b-5,45b-6

ķ.-ı45a-10

ķ.-leri52a-5

ķ.-lerüñ76a-4

ķ.-lerüñden**76a-8**

ķarı:Kadın.

ķ.**9b-9**

ķarı-:İhtiyarlamak.

ķ.-miş **8a-11**

ķarındaş:Kardeş.

ķ.**45a-7**

ķarın:Göbek,ķarın.

ķ.-ların**70b-9**

ķariĥa(A.):Huy,tabiat.

ķ.**4b-8**

ķarşu:Karşı.

ķ.**52a-7,60b-11,62b-11,62b-11,70b-3,75a-5**

ķarż(A.):Ödünç verme,ödünç alma.

ķ.**59a-3**

ķaşd(A.):Kasıt etmek.

ķ.**63a-1**

ķ.-ına**50a-7**

ķāşır(A.):Kusurlu.

ķ.**14b-2**

ķasīde(A.):Övgü ve yergi için yazılan en az on beş beyitten olan şiir.

ķ.-ler**41a-1**

ķaşīrū'l-ķāme(A.):Boyı kısa,cüce.

ķ.**8a-2**

ķasuk:Kasık.

ķ.**7a-3**

ķatı:Çok.

ķ.**17b-3,18a-4,27a-2,27a-3,52a-2,62b-2,64b-6,67b-11,70b-8**

ķatı ķatı:Çok çok.

ķ.**52b-10**

ķatılıķ(ġ):Sertlik.

ķ.**69b-3**

kat:Huzur,yan.

ķ.-ma**20b-7**

ķ.-ında**5a-3,13b-4,13b-5,19b-1,20b-5,32b-10,35b-3,35b-3,53a-4,53a-11,55a-9,55b-4,57b-2,58a-10,63a-7**

ķ.-uında**75b-9,75b-11**

ķatlan-:Katlanmak.

ķ.-mak**26a-3**

ķ.-mayan**32a-3**

ķ.-mayan**47b-1**

ķaıç (A.):Kesmek,sona erdirmek.

ķ.**11a-5,41a-4 ,53b-11**

ķavl(A.):Söz.

ķ.-i**31b-10**

ķ.-inde**10a-6**

ķ.-iyle**5b-1**

ķavşur-:Birleştirmek.

ķ.-up**32b-6**

ķayd(A.):Sınırlama,belirtme

ķ.-i**32b-10,62a-11**

ķayğı:Kaygı,endişe.

ķ.-sı**18a-2**

ķ.-suz**75a-6**

ķayna-:Kaynamak.

ķ.-r**75a-4**

ķazā(A.):İşleme,yapma,icra.

ķ.**22a-6,32b-3,60a-4,63a-10**

ķazı(A.):Kadı,Osmanlıda adalet işlerinden sorumlu devlet görevlisi.

ķ.**68a-4**

ķazılıķ(A.):Kadılık görevi.

ķ.**8b-4,10a-1**

ķazı-:Kazmak.

ķ.-mak **7a-2**

ķazıyye(A.):İş,sorun,konu.

ķ.-sinde**9a-11**

ķāzī(A.):Bkz kaızı.

ķ.**48a-1**

kebīr(A.):Büyük.

k.**41a-10**

kefere(A.):Kafirler.

k.**54a-1**

k.-ye**50a-4**

kelām(A.):Konuşma,laf.

k.**5a-10,13a-10,13a-11,13b-10,18b-9,18b-9,29b-11,30a-1,33b-7,40a-5,40b-6,49a-7,51a-4,51b-4,58b-4,65a-1,66a-5,68a-1,70a-2**

k.-dan **49a-6**

k.-ı**53b-11**

k.-ın**41a-3**

k.-uñ**58a-10**

kelāmu'llāh(A.):Allah'ın sözü.

k.**29b-5, 30a-3,30a-11,30b-5,75a-3**

keleci:Söz.

k.-den**31b-3**

kelimāt(A.):Kelimeler.

k.**53a-5**

kelime(A.):Söz.

k.**25a-8**

kem(F.):Kötü,fena.

k.**38b-2**

kemāl(A.):Olgunluk.

k.**3a-2 ,4a-4,16a-8,38a-4,40a-1**

kemīne(A.):Hakir,bayağı.

k.**44a-9,56b-1**

kenār(F.):Kenar.

k.-ına**26b-11,45a-6**

kendi:Kendi,öz.

k.51a-1

kendü:Bkz kendi.

**k.7b-3,6b-1,17a-3,21a-4,24b-3,42a-7,50a-2,52a-7,55a-7,55a-9,56a-10,57a-5,
64a-1**

k.-den7b-7,15b-6,16a-6,53b-11, 62b-1,71b-5

k.-ler48b-8

k.-lerin28b-11

k.-lerün37b-3

k.-nün16a-7

k.-si31b-7,33b-10,52a-8,71a-10

k.-ye 64a-1

k.-yi15b-7,56b-3

k.-y-ile 31b-1

k.-y-ilen34a-7

k.-zin15a-11,54a-1

k.-zini15a-10

k.-zümi10a-2

k.-zün8b-6

kerdev(F.):Felek Çemberi

k.4a-2

kere(A.):Defa,kez.

k.31b-11

kerem(A.):İyilik,yardımseverlik.

k. 3a-7,4b-5,11b-6

kerim(A.):Cömet,soylu.

k.4b-11

k.-e1b-1

k.-i38b-2

kerpic:Pişirilmemiş tuğla.

k.-ile63b-9

kesb(A.):Çalışıp kazanma,elde etme.

k.2b-11,10b-6,16a-8,32a-4,40a-1,57b-2,66a-5,66a-5

k.-lerinde24b-4

kesbī(A.):Kazanılmış,sonradan elde edilmiş.

k.41a-11

k.-dür41a-11

kes-:Kesmek.

k.-düm13a-3

k.-üp11a-5

k.-mek7a-2,7a-3,7a-7,53a-5

k.-miş 27a-1

k.-eler59b-9

k.-er75a-2,76a-9

kesdür-:Kestirmek.

k.-en36a-9

k.-mek 22a-1

kese kese:Kese kese.

k. 66b-3

kesil-:Kesilmek.

k.-dim12b-10

keşirü'l-izā'a(A.):Çok olanı ziyan etme.

k.2b-6

keşirü'l-keḷām(A.):Çok sözlü.

k.50b-11

keşret(A.):Çokluk.

k.-den10a-10

ketm(A.):Bir sözü veya haberi gizli tutma.

k.52a-8

key(F.):En önemli, en makbul.

k.19b-1

kez:Defa,kere.

k.22a-10,22a-10,24a-3,63b-3,64b-2,64b-5,69a-10 ,69b-4

kezzāb(A.):Çok yalan söyleyen.

k.-lğıla**56a-2**

kıble(A.):İbadet edilen yön.

ķ.-den**69b-7**

ķ.-ye**70b-3**

ķıgır-:Çağırmaq.

ķ.-mayalar**53a-3**

ķ.-salar**60a-3**

ķıl-:Yapmaq.

ķ.**15a-5,44a-6**

ķ.-a**72b-6,72b-7,72b-10,72b-10,72b-11**

ķ.-alar**67b-6**

ķ.-an **26b-1,44b-6,44b-8,44b-11,55b-6**

ķ.-andan**44b-10**

ķ.-asın**3a-5,3a-7**

ķ.-dı**1b-5,1b-7,2a-1,2b-7,6b-10**

ķ.-duğından**6b-5,7b-1**

ķ.-dum**5b-1,45b-2**

ķ.-duğ**45b-10**

ķ.-duğ mu **45b-1**

ķ.-ma**5a-2**

ķ.-mağı**70b-11,71a-2**

ķ.-mağıçun**4b-8**

ķ.-mağun**68a-9**

ķ.-mağ**13b-4,15a-4,17a-7,19b-1,67b-1,67b-4,70a-6,73a-1,75b-1**

ķ.-mağda**57a-5**

ķ.-mağlığun**68a-9**

ķ.-mağlık**71b-4**

ķ.-masa**15a-5,15a-8**

ķ.-maya**4a-6**

ķ.-mışlar**42b-11**

ķ.-salar**67b-5**

ķ.-up **1b-4,1b-9,2b-7,4a-5,5b-2,21a-11**

ķ.-ur**14b-9,33b-9,38b-2,43b-7,44b-5**

ķ.-uram**45b-5**

ķ.-urken**69a-3**

ķ.-ursa**68b-10**

ķıl:Kıl,tüy.

ķ.-ın**7a-2,7a-3**

ķılıç:Keskin ve sivri savaş aracı.

ķ.**36a-9**

ķ.-uñ**36a-7**

ķ.-da**75b-6**

ķılın-:Yapılmak.

ķ.-an **69a-1**

ķ.-duğında**71a-3**

ķ.-mış**68a-1**

ķ.-ur**69b-8**

ķıllat(A.):Azlık,kıtlık.

ķ.-tedür**38a-11**

ķımār(A.):Kumar.

ķ.**50a-6**

ķırbān(A.):Kurban.

ķ.**7b-8**

ķıřa:Kısa

ķ.**8a-2,8a-3**

ķısm(A.):Kısım,bölüm,parça.

ķ.-dur**71b-5**

ķısmet(A.):Talih,nasip.

ķ.**60a-5**

ķıř:Kış mevsimi.

ķ.**74b-3,75b-2**

ķıyām(A.):Namazda ayakta durmak.

k.-da**69a-7,69a-11**

ķıyāmet(A.):Kıyamet.Evrenin sonunun geldiği zaman.

ķ.44a-4,48a-10

ķ.-de51b-7

ķıymet(A.):Değer,paha.

ķ.-leri38a-1

ķız-:Öfkelenmek,Kızmak.

ķ.-mış57b-5,58a-2,58a-3

ķız:Dişi.

ķ.5b-10,8a-9,9b-7,10b-8

ķ.-cuğaz73a-6,74a-9

ķ.-cuğazlar28b-6

ķ.-cuğazları14b-6,14b-9

ķ.-cuğazların14a-11

ķ.-cuğazlarıuğ28b-10

ķ.-dan8a-5

ķ.-ın 5b-10,7b-4

ķızķarındař:Kızkardeş.

ķ.-ından15b-5

ķi:ķi

k.2b-4,2b-8,3a-1,3a-3,3a-4,3a-9,3a-8,3b-11,4a-9,4b-9,4b-10,5a-2,5a-7,5a-9,6b-8,7b-5,8b-5,9a-1,9a-8,9a-7,9b-7,12b-1,13a-9,10b-6,11a-11,12a-2,12b-2,13a-1,14b-6,18a-1,18b-4,18b-7,19b-5,19b-8,21b-9,22a-9,24b-1,25b-9,26b-5,26a-6,26a-10,27a-7,27b-2,28a-3,28b-3,29a-7,29a-10,29b-1,29b-5,29b-7,31a-6, 33b-1,33b-2,33b-4,33b-6,33b-9,33b-11,34a-1,34a-2,34a-4,34a-6,34b-9,36b-4,36b-6,36b-9,37a-4,37b-9,38a-7,38b-6,38b-9,40a-8,41b-1,42a-3,42a-6,43a-4,,43b-4,43b-9,44a-9,45a-2,46a-3,47a-2,47a-11,48b-3,49b-4,49b-10,50b-9,54a-4,54a-11,54b-1,54b-9,55a-10,55b-1,55b-2,55b-5,56a-5,56a-6,56a-9,57b-7,59a-1,59a-6,59b-1,59b-5,60a-6,60a-9,60b-5,60b-8,61a-7,61a-9,61b-5,61b-5,62b-6,63a-1,68a-6,69b-7,71a-1,71a-7,71b-1,71b-5,71b-6,71b-10,72b-1,72b-2,76a-2,76b-1,76b-2,76b-10

ķiçi:Küçük

k. 45a-8 59b-9

k.-den 13b-10,14a-2

k.-ler 53a-4

k.lere 76a-4

kifāye(A.): Yetiştirme, elverme.

k.71b-1,71b-2

k.-dür49a-2,71a-9

kifāyet(A.): Bkz kifāye.

k.49a-4,50b-4

k.-e16a-8

k.-üñüz3a-3

kilāb(A.): Köpekler.

k.38b-9

kilid(F.): Kilit.

k.46a-4

kim:ki

k. 2a-9,2a-11,3b-6,4a-7,5b-8,5b-9,5b-10,5b-11,4a-4,6a-1,6a-2,6a-6,7a-9,7b-4,7b-9,7b-10,7b-11,7b-11,8a-10 ,8b-3,8b-9,9a-2,9b-6 ,9b-9,11b-3,12a-9,12b-3,13a-10,14a-11,14a-9,14b-2,14b-5,15b-3,16b-4,16a-7,16b-9,17a-2,17a-4,17a-7,17b-7,17a-8,17a-10,17a-11,17a-11,18b-1,18b-1,19a-1,19a-3,19a-7,19b-4,19b-6,19b-10,20a-5,20a-6,20a-11,20b-7,20b-8,20b-11,21a-2,21a-8,21b-1,21b-3,21b-6,22a-11,22b-7,22b-8,22b-10,23a-2,23a-8,23a-11,23b-1,24a-8,24b-6,24b-6,24b-10,25a-1,25a-2,25a-8,26b-3,26a-4,26b-1,26b-4,26b-4,26b-5,26b-11,26b-11,27a-2,27a-2,27b-11,27b-10,28a-6,28b-3,28b-9,29a-8,29b-2,30a-4,30b-6,30b-9,32a-4,32b-11,33a-3,33a-7,33a-7,33a-8,34a-1,35a-4,35b-1,35b-8,36a-7,36a-10,37a-11,37a-11,38a-9,38b-1,39a-1,39a-3,39b-4,40a-5,40a-9,40b-10,41a-1,41b-5,41b-8,41b-10,42b-5,42b-8,43a-7,43b-6,44a-3,44a-4,44a-11,44b-2,44b-3,45a-4,45a-6,45a-10,45b-6,45b-9,45b-10,46a-1,46a-2,46a-3,47a-8,47b-6,48a-8,48b-9,48a-10,49b-6,50a-7,50b-11,51a-2,51a-4,51a-6,51a-6,51b-9,51b-9,51b-10,52a-3,52a-4,52a-9,52b-7,52b-11,54b-9,55a-2,55b-1,55b-1,56a-2,56a-7,57a-9,57b-8,57a-1,57a-11,57b-4,57b-11,58a-2,58a-6,58b-3,59a-3,59a-4,59b-3,60a-5,60b-2,61a-3,61b-8,61b-9,62a-5,62b-4,63a-2,65a-1,65b-11,67a-10,67b-1,67b-10,66b-8,67a-7,68a-3,68a-5,69a-9,69b-3,72a-2,72a-9,72a-10 ,72b-3,73a-4,74a-1 74b-2,76a-1,76a-8

kim:kim

k.12a-2, 54a-11,54b-1,55a-10,55b-2,55b-5

k.-den **33b-11,34a-3**

k.-e **12a-1,50b-3**

k.-in **14b-6**

k.-ün-le-kim **12a-5,35b-1**

kimesne:Kimse.

k. **29b-6**

k.-ler **25a-9,25a-10,29a-8,29a-11**

kimi:Kimi,bazı.

k.-nden **31a-8**

kimisi:Kimisi,bazıları.

k. **42b-9,42b-10**

Kimse:Kimse

k. **6a-3,7b-4,9a-3,9a-8,10b-9,11a-7,21b-6,35a-8,37a-11,55a-2,56a-3,56a-8,59b-10,59b-11,60a-3,62a-6,66b-4,69a-7**

k.-den **49b-9, 76b-5,76b-10**

k.-ler **5a-6,30a-4,30a-7,32a-3,34b-8,35a-4,35b-5,35b-8,45b-11,53a-2,53a-8,58a-9,70a-9**

k.-lere **25a-11,49b-5,51b-4,52b-3,58b-10**

k.-lerle **58a-8**

k.-lerün **36a-1**

k.-neler **48b-7**

k.-nün **60b-11**

k.-ye **6b-2,36b-9,52a-9,55b-6,59a-6,59b-1,62a-10, 62b-1,62b-9**

Kirāmen kātībīn(A.):Günahları ve sevapları yazan melekler.

k. **49b-8**

k.-e **70a-1**

kirec:Kireç.

k.-ile **63b-8,67b-2**

kiremid(F.):Kiremit.

k.-ile **67b-2**

kisil-:Keilmek.

k.-üp **10a-11**

kisvet(A.):Elbise.

k.-i**1b-6**

k.-dür**58b-10**

k.-idür**35b-1**

k.-ile**35b-2**

kird-gār(F.):Allah.

g.**1b-1**

kişi:Kişi

k. **6b-1,7b-1,7b-2,8b-9,9a-1,9a-7, 9b-4,9b-4,9b-10,10a-8,16a-10, 61a-1,10b-4,11a-1,13b-4,13b-5,15a-7,16a-7,17a-6,17a-9,19b-5,19b-6,19b-7,19b-9,21a-2,21a-3,22a-11,24a-5,26a-5,26a-6,26a-10,27a-2,28a-6,31a-1,34a-7,35a-4,35b-2,36a-1,36a-3,36a-9,39b-10,42a-4,43a-3,43a-6,43b-2,43b-9,44a-10,44b-4,44b-5,44b-6,44b-8,46b-1,46b-6,49a-2,49a-3,49b-7,50a-2,52a-1,54a-1,54a-3,54a-7,54b-3,54b-4,54b-6,54b-7,54b-10,55a-3,55a-5,55a-7,55a-8,55b-7,55b-9,55b-10,56a-10,56a-2,56a-1,56a-4,57b-8,59a-1,60b-9,62b-2,63a-5,63a-5,64a-8,66b-5,70a-11,71a-10,71b-2,76a-6**

k.-den**34a-9,44b-7,49a-9,76b-7**

k.-ler**11a-9,17b-9,29b-6,50a-1,68b-5**

k.-lere**73a-5**

k.-leri**42b-11,43a-2**

k.-nüñ**16a-6,19a-7,21b-7,28a-7,28a-9,28b-2,28b-6,33b-4,31b-10,33b-6,36b-8,52a-6,53b-3,55a-1,55b-11,66b-5**

k.-ye**6a-3,9a-1,10b-9,18a-1,33a-8,34b-1,36b-6,41a-7,41b-5,49a-8,50a-1,50a-10,50a-10,50a-11,50b-7,52a-3,53b-4,53b-9,54b-7,55b-4,55b-9**

k.-yle**8b-9,14b-8,76a-5**

k. imiş**26a-5**

kitāb(A.):Kitap.

k.**21b-8,24a9,27a-11**

k.-lar**27a-9**

k.-ları**30b-2,43b-6**

k.-ların**30b-3**

k.-larından **54b-1**

kiyāset(A.):Uyanıklık.

k.-i**33b-1**

kiz̄b(A.):Yalana.

k.**56a-9**

ķo-:Bırakmak.

ķ.-dı**20b-4,26b-10**

ķ.-dılar**58a-2**

ķ.-maķ**6a-7,30b-3**

ķ.-mamaķ**41b-5**

ķ.-maņ**8a-10**

ķ.-maya **6b-2**

ķ.-mayalar**15a-1,30b-1**

ķ.-miş**43b-8**

ķ.-r**32a-11**

ķ.-lar**34a-6**

ķol:Kol.

k.-ın**65a-7,65a-8,67a-9**

ķ.-ına**67a-7**

ķ.-ından**24a-2**

ķ.-ınuņ**67a-6,67a-8**

ķ.-ların**67a-1,69b-1**

ķoltuķ:Koltuk,sedir.

ķ.**7a-2**

ķ.-ın **69b-1**

ķon-:Konmak.

ķ.-ar**8b-1**

ķ.-up**11a-7**

ķondur-:Kondurmak.

ķ.-dı**24a-2**

ķonşu:komşu.

ķ.-sına**29b-4**

ķork-:Korkmak.

ķ.75b-10

ķ.-a22b-10

ķ.-aram28b-3

ķ.-arsın44b-11

ķ.-dum44b-7,45a-2

ķ.-maz mısın54b-9

ķ.-maz54b-9

ķ.-mazam54b-10

ķ.-mazsın44b-10

ķorķu:Korku.

ķ.55b-7

ķ.-sından8b-5

ķorķut-:Korkutmak.

ķ.-urmış23a-5

ķoř-:Koşmak.

ķ.-a68b-10,69a-2

ķov-:Kovmak.

k.-ulsa25a-2

ķoy-:Bırakmak.

ķ.-a20b-8,63b-2,64b-5,67a-5,68b-8,69b-11

ķ.-alar30b-4,30b-5,32b-9,60a-8

ķ.-caķ34a-5

ķ.-up20a-3,30b-1,39b-11,62b-8

köle:Köle,esir.

k.-ler23a-9

kömür:Kömür.

ķ.-ile63b-9

ķubul:Erkeklerin ve kadınların ön tarafındaki organ.

ķ.-in63b-5

ķudret(A.):Güç

ķ.17b-11

ķuds:Kutsal

ķ.3b-10

ķul(A.):Yaradılmış,mahluk.Tanrı kulu.

ķ.-ıyam**44a-9**

ķ.-um**43a-7,43b-9**

ķ.-uñ**17a-8,17a-9,43a-11**

ķ.-uñuz**56b-1**

ķulaķ:Kulak.

ķ.-ına**24b-7,65b-1**

ķ.-un**15a-3**

ķ.-ları**68b-7**

ķ.-ların**28b-10**

ķulavuzlık:Yol göstericilik.

ķ.**62b-5**

ķulb:Kaplarn tutacak yeri.

ķ.-ın**60b-6**

ķullan-:Kullanmak.

ķ.**17a-8**

ķulluķ:Kulluk görevi.

ķ.**17a-9**

ķunūt(A.):Yatsı namazından sonra kılınan ve salat-i vitr denilen üç rekatlık namaz.

ķ.**72a-5**

ķ.-da**72a-5**

ķurʿān(A.):Kurʿān-ı Kerim

ķ.-**1b-9,5b-11,24a9,27a-9,29a-3,29a-7,29a-9,29a-11,29b-2,29b-7,29b-11,30a-7,30a-11,31a-7,48b-4,50a-9,54b-2**

ķ.-dan**68b-11**

ķ.-ı**21b-3,30a-2,70a-9**

ķ.-la**29a-9**

ķurtar-:Kurtarmak.

ķ.**26b-4**

ķ.-dı**26b-3,64a-3**

ķ.-maķda**57a-3,57a-5**

ķ.-ur**64a-4**

ķurtul-:Kurtulmak.

ķ.-am**26b-6**

ķuru:Kuru.

ķ.**75a-7**

ķuru-:Kurumak.

ķ.-yınca**64b-10**

ķuş:Kuş.

ķ.**24b-9,57b-4**

ķ.-ı **57b-10,58a-1,58a-5**

kūşiş(F.):Çalışıma,çabalama.

ķ.**46a-8**

kūtāh(F.):Kısa,boysuz.

ķ.**4a-1**

ķutlu:Kutlu,mübarek.

ķ.**21b-2,22a-8**

ķuvvet(A.):Güç.

ķ.-i**60b-2**

ķuzāt(A.):Kadılar.

ķ.**21a-6**

ķ.-a**56b-7**

küçücük:Çok küçük.

k.-iken**17a-7**

küçük:Çok küçük.

k.-den **14b-11**

küdūret(A.):Can sıkıntısı,keder.

ķ.-den**33b-8**

küfr(A.):İnkar etmek.

k.**54a-1**

k.-dür**54a-1**

k.-den**53b-5,55b-7**

k.-dür**53b-6**

kül:Kül.Yanan maddelerin artığı.

k.-ile**63b-9,67b-2**

künd(F.):Kısa,biçimsiz.

k.**25a-4,25a-5**

küpe:Küpe.

k.**15a-4**

küs-:Küsmek.

k.-mekden **13b-6**

küstâh(F.):Terbiyesiz,edepsiz.

k.**17a-1**

küstâhlık(F.):terbiyesizlik.

k.-dan **13b-6**

küsület-:Bastırmak.

k.-mek**63a-2**

küsülü:Küsmüş.

k.**57a-6**

kütüb(A.):Kitaplar.

k.-ü**30b-2**

küy-:Beklemek,sabretmek.

k.-eler**62b-7**

L

lā-be's(A.):Sakıncası olmayan.

l.-dür**30a-10,66b-6**

lā-cerem(A.):Kuşkusuz,şüphesiz.

l.**16a-1,17b-4,21a-9,40a-11**

lafz(A.):Anlamlı veya nalamsız ağızdan çıkan söz.

l.**49b-6**

l.-ile**49b-5**

laḥd(A.):Mezar.

l.-e**41b-6**

laḥza(A.):An.

1. 12a-6,31a-5,42a-9,61b-1

laḳab(A.):Takma ad.

1.6b-2

1.-ı**1a6b-2**

lāl(A.):dilsiz.

1.4b-9

la^ç net(A.):Bela.

1.54b-10,55b-9

laṭīf(A.):İyi,hoş,güzel.

1.5b-4,13a-11

1.-dür**27a-3**

laṭīfe(A.):Şaka.

1.-ye**53b-8**

lāyīḳ(A.):Uygun,yaraşır.

1.70a-7

lāzım(A.):Gerekli,lüzumlu.

1. 36b-9,50a-1

1.-dur**33a-8**

lāzımetü'l-iḳāme(A.):Çok gerekli.

1.42a-3

lecūc(A.):Çok inatçı.

1.46b-9,58a-8

lehv(A.):Oyun,eğlence.

1.12a-9

le^çim(A.):Bayağı,alçak.

1.-i**38b-2**

leşker(F.):Asker.

1.-ine**57a-4**

let(F.):Dayak.

1.23a-1,44a-9

letle-(F.):Dövmek,dayak atmak.

1.-ye **25a-1**

leṭā'if(A.):Latifeler,şakalar.

l.57a-11

libān(A.):Süt emzirme.

l.-dan13b-1

libās(A.):Elbise.

l.-ile3a-6

l.-lar75a-5

l.-ları15a-3

loḡma(A.):Lokma.

l.59b-11

l.-yı59b-8

lūc(A.):Şaşı.

l.46b-9

luḡat(A.):Sözlük.

l.46b-3,46b-3

l.-lar46a-9

luṭf(A.):İyilik.

l.-2b-9

l.-ile18b-8,52a-3,52a-3

M

mā'(A.):Su.

m.64b-4

ma'a-hazā(A.):Bunula birlikte,yine de.

m.57a-7

ma' būd(A.):İbadet edilen.

m.42a-6

mādde(A.):El ile tutulur göz ile görülür cisim.

m.si60a-9

ma' dūm(A.):Yok,mevcut olmayan.

m.11b-6

maḡfired(A.):Af.

m.52b-7

mağmūm(A.):Gamlı,hüzünlü.

m.-dur35b-6

mağrib(A.):Batı.

m.-üñ71b-9

mağrūr(A.):Kibirli.

m.75b-2

maḥal(A.):Yer,me kan.

m.68a-6

m.-de15a-7

m.-e40b-7

m.-lerde15a-11

maḥalle(A.):Bir yerleşim biriminin bölündüğü her bir kısım.

m.-sinde28a-7

maḥbūb(A.):Sevgili.

m.35b-3 ,37a-3,42a-8

maḥbūb-siret(A.):Sevgili görüntüsü.

m.17b-7

maḥdūm(A.):Hizmet olunan kimse.

m.2b-1

maḥdūmlık(A.):Hizmet edilme işi.

m.-uñuz56b-9

maḥfil(A.):Toplanılacak yer meclis.

m.-de62b-5

māhir(A.):Maharetli.

m.70a-8

maḥkeme(A.):Hükümlere uymayan kişilerin yargılandığı yer.

m.-de33a-11

m.-sin68a-4

maḥlūq(A.):Yaratılmış.

m.-am29a-7

m.-dur29a-7

maḥlūkāt(A.):Yaratılmışlar.

m.1b-3

maḥrem(A.):Haram olan yer.

m.13a-2,15b-6

maḥrūm(A.):Yoksun bırakılmış.

m.32a-11

maḥsūd(A.):Kıskanılan.

m.40b-2

maḥşūş(A.):Özgü.

m.-dur21b-10

maḥşer:Ahrette insanların toplanacakları yer.

m.1a

maḥzūz(A.):Haz etmiş,hoşlanmış.

m.33a-1

maḥ' ad(A.):Oturacak yeri,kıç.

m.-dan 63b-1

maḥāl(A.):Söz,kelam,lakırdı.

m.33a-11

maḥām(A.):Durulan yer.

m.68a-5

m.-a5b-1,40b-6

m.-14a-10

maḥāşid(A.):Amaçlar.

m.-a37a-7

m.-dur37b-9

maḥber(A.):Kabir.

m.-e30a-8

maḥbere(A.):Bkz makber.

m.-ye50b-4

maḥbūl(A.):kabul edilebilir.Uygun.

m. 5a-4,35a-9,43a-8

maḥbūliyet(A.):uygunluk.

m.-de**38a-10**

maḫşud(A.):Kast edilen şey.

m.**42a-6,45a-7**

ma^c kūsuluk(A.):Bahtsızlık.

m.-ıdur**38b-1**

māl(A.):Mal,eşya.

m.**10b-8,38b-11,39a-11,39b-3,42a-5,46a-4**

m.-a**7b-6**

m.-ı **42b-1,42b-2,54a-10,55a-1**

mā-lā-nihāye(A.):Sonsuz.

m.**2a-2**

mālā-ya^c nī(A.):Anlamsız,boş.

m.-den**50b-8**

mā-lā-yuṭaḫ(A.):Karşı konmaz,dayanılmaz.

m.**25a-6**

māl-dār(A.):Malı olan,zengin.

m.-lara**38a-2**

ma^c lūm(A.):Bilinen.

m.-dur**18b-1**

ma^c nī(A.):Mana,anlam.

m.-den**44b-11,61a-8,61b-6**

m.-si**32a-1**

m.-sin**48b-4**

ma^c nīlū(A.):Anlamlı.

m.**41a-1**

maṣṣīb(A.):Makam,rütbe.

m.**48a-1**

marāz(A.):Hastalık.

m.-uṇ**60a-9**

ma^c rifet(A.):Marifet,hüner.

m. **3a-10,38a-3,48b-9,53a-6**

m.-i**16a-8**

m.-ünüz**61b-7**

m. imiş **61b-10**

ma^ç rūf(A.):Bilinen.

m.**55b-6**

ma^ç şūmca(A.):Çocuk.

m.-lara **14a-7,15b-3,27b-2**

ma^ç şūk(A.):Aşık olunan.

m.-**42a-9**

ma^ç ye(A.):Maya.

m.**10b-6**

ma^ç ziret(A.):İstenilmeyen bir halin oluşuna yol açan.

m.**43a-7**

maşharalık(A.):Gülünç,gülünecek.

m.-a**38a-4**

maşlahat(A.):Önemli ve ciddi iş.

m.**53a-4**

m.-ında**41b-4**

m.-ları**41b-2**

maşraba(A.):Su dökme kabı.

m.**61b-1**

m.-nuş**60b-6**

m.-ya**60b-4**

maṭlūb(A.):İstenilen.

m.-i**36b-7**

ma^ç ūnet(A.):Yardım,destek.

m.-ine**14b-7,24b-1**

mā'ü'l-ḥayāt(A.):Hayat suyu.

m.-dur**3a-8**

m.-ile**3a-8**

mazhar(A.):Ortaya çıkış yeri.

m.**3b-4**

māzī(A.):Geçmiş zaman.

m.-sini **25a-6**

mazleme(A.):Eziyet etme.

m. **28b-4**

m.-ye **8b-6,48b-4**

mazlüm(A.):Zulm edilen.

m.-i **157a-3**

m.-iñ **19a-9**

mażmaża(A.):Su ile ağız çalkalama,gargara.

m. **7a-4,65a-2**

meclis(A.):Müzakere yapılan ve önemli işlerin görüşüldüğü yer.

m. **57b-9**

m.-de **3b-7**

m.-e **62b-5**

m.-inde **53a-11,75a-11**

mecma^c (A.):Toplantı yeri.

m.-ında **53a-5**

mecmū^c (A.):Toplanmış.

m. **18b-4,22a-8,28a-9,30b-7,31a-7,42a-5,46a-3,66a-5,76a-2**

m.-ından **32a-10**

mecrūḥ(A.):Yaralı.

m. **3b-4**

meded(A.):İmdat,yardım.

m. **56a-5**

medḥal(A.):Girilecek yer,kapı.

m. **59b-5**

medlül(A.):Delil olarak gösterilecek şey.

m.-iyle **10a-10**

medrese(A.):Ders alınan yer.

m.-ye **26b-7,27a-5**

mefāraḳat(A.):ayrılmak,uzaklaşmak.

m. **32b-10**

meger(F.):Meğer.

m.8b-3,8b-8,17b-7,19b-4,20a-11,23a-2,24a-8,26a-4,26a-5,26b-11,28a-6,28a-8,28b-9,30a-4,30b-9,42b-8,43b-4,45a-5,46a-2,56a-4,57a-11,57b-3,60a-5,62b-4,65a-1,68a-3,

meges(F.):Sinek.

m.11a-7

meges-rān(F.):Yelpaze.

m.11a-7

meḥābet(A.):Hürmetle karışık korku.

m.36a-8

mehd(A.):Beşik.

m.-den41b-6

mehleke(A.):Felaket olacak yer.

m.-den57a-5

mekān(A.):Yer.

m.-ından20a-5

mekketu'llāh:Allah'ın Mekkesi.

m.-a75a-3

mekrūh(A.):Çirkin,sevilmeyen şey.

m.-dur30a-7,63b-10,63b-11

mekteb(A.):Okul.

m.32b-2

m.-de28b-6

m.-den 24a-1,25a-1

m.-e 6a-8,6b-7,6b-7,23b-5

mekteb-ḥāne(A.):Okul.

m.28a-3

m.-ye23b-6

mektūm(A.):Saklanmış,gizlenmiş.

m.11b-6

melāhī(A.):Oyunlar,eğlenceler.

m.30a-10,50a-5

melāike(A.):Melekler.

m.49b-8

melāl(A.):Can sıkıntısı.

m.12a-5

melālet(A.):Usanç,usanma.

m.-in12a-6

melihū'l-lisān(A.):Güzel dilli.

m.58b-9

mel' ūn(A.):Lanetlenmiş.

m.44b-3

memdūḥ(A.):Övülen.

m.10a-4

memlū(A.):Doldurulmuş.

m.-dur 22a-8

memnū' (A.):Yasak edilmiş.

m.50a-8**m.-dur30a-11,63b-11,68a-5**

me 'mūm(A.):İmam yapılan kişi.

m.70b-1

men:Ben.

m.2a-10

men' (A.):Yasak.

m.13b-1,13b-7,71a-2

menāb(A.):Birinin yerine geçme,vekillik yapma.

m.-ıdur4a-10

menāhī(A.):Yasaklar,haramlar.

m.50a-5

menāḳıb(A.):Rivayetler,menkıbeler.

m.33a-10

menāl(A.):Ele geçirilen,kazanılan şeyler.

m.38b-11,42a-5

menfa' at(A.):Çıkar.

m.21a-9,25b-1

menhī(A.):Haram kılınmış.

m.-dür**68a-7**

menhūse(A.):Uğursuz.

m.**7b-7**

mensūb(A.):Bir şahsa veya kuruma ait olan.

m.**68a-7**

menzil(A.):Mesafe,merhale.

m.-dür**10a5**

menzile(A.):Derece,rütbe.

m.-sinedür**56a-10**

merātib(A.):Rütbeler.

m.**33a-11**

merd(F.):Yiğit.

m.**2b-1**

mergūb(A.):Rağbet edilen.

m.**35b-3**

merkad(A.):Yatak,yatacak yer.

m.**2a-3**

mersūm(A.):Resmedilmiş.

m.**5b-4**

m.-iyle**5b-4**

mertebe(A.):Rütbe.

m.**57b-2**

mertebelü(A.):Rütbeli.

m. **53a-2,62b-1**

mesālikü'r-Rāşidīn(A.):Doğru yolu bulanlar.

m.**2b-2**

mescid(A.):İbadet mekanı.

m.**66b-8,68a-2 ,68a-5**

m.-dedür**20a-7**

m.-den**67b-7**

m.-e**44a-4,44b-2 ,66b-7,67b-6,67b-8,68a-1,68a-3,68a-5,68a-7,68a-8,72b-5**

meşelā(A.):Örneğin.

m.13b-3,21b-10,56b-4,68b-1,72a-3,73a-4

meşh(A.):Temizleme,el ile sığama.

m.65a-11,65b-1,65b-3

mesken(A.):Oturulan konaklanan yer.

m.-de24a-2

m.-inde9a-2

meskenet(A.):Miskinlik.

m.-e56a-11

mesnūn(A.):Sünnet olmuş.

m.-dur7b-2

mes'ele(A.):Konu,sorun.

m.48a-9,48b-10,64a-2

m.-ye 48b-1

mestūr(A.):Örtülmüş,namuslu kadın.

m.7b-5

meşakḳat(A.):Zorluk.

m.-ine14b-7,47b-1

meşāyih(A.):Şeyhler.

m.48b-7,55b-3

m.-den 19b-4

meşgūl(A.):Müsait olamayan.

m.22b-11,23a-4,24a-3,24b-2,27a-6,43b-8

meşhed(A.):Şehit olunan yer.

m.2a-4

meşhūr(A.):Ünlü.

m.16a-11,43b-4,56a-2

meşkūk(A.):Şüphe edilmiş,şüpheli.

m.41b-5

meşveret(A.):Karşılıklı fikir alışverişi.

m.8b-10

meṭālib(A.):Arzulananlar,istenenler.

m.-dür**37b-10**

mevcūd(A.):Var olan,vücut bulan.

m.**46a-7**

mevfūr(A.):Bol,vafir.

m.**2a-5**

mevt:Ölüm.

m.**1a**

meycügez(F.):Küçük içki.

m.-in**43b-7**

meyḥor(F.):Şarapçı.

m.-lara**76a-11**

meyl(A.):Yönelmek.

m.**28b-4,69a-7**

meyyāl-māl(A.):Yönelen.

m.-e**38a-1**

meyyit(A.):Ölü,cenaze.

m.**28a-7,28b-5**

mezād(A.):Açık artırma,müzayede.

m.-ına **63a-6**

mezbele(A.):Çöplük.

m.-de**38b-6**

mezzellet(A.):Bayağılık,basitlik.

m.**11a-8**

mezheb(A.):Yol,tarik.

m.**5a-4**

mezmūm(A.):Ayıplanmış,hor görülmüş.

m.**35b-5**

mışırır(A.):belde,ülke.

m.**72b-11**

mihr(F.):Güneş.

m.**32a-8**

miḳdār(A.):Ölçü,değer.

m.11b-9,25a-5,46b-6,50b-9,60b-1,68b-11,69a-9

m.-dan**52a-2**

m.-larından**17a-4**

miḳ(A.):Mülk.

m.**39a-1**

minnet(A.):gönül borcu,şükran.

m.-ler**28b-3**

mi^c de(A.):Mide.

m.-yi**60b-3**

mīrāṣ(A.):Veraset yoluyla aile büyüklerinden yakınlarına kalan para.

m.**42b-3**

mīrāṣ-ḥor(A.):Mirasçı,varis.

m.-larıdır**42b-4**

misvāk(A.):Ağaçtan yapılan kullanılması sünnet olan diş temizlik aracı.

m.**7a-4**

miyān(F.):Bel.

m.**3a-7**

miz:Biz.

m.-e**56b-10**

mre:Bre,hey anlamında nida.

m.**23b-7,44a-7**

mu^c ālece(A.):İlaç verme veya kullanma.

m.**33b-5**

mu^c allim(A.):Öğretmen.

m. **6a-2,21a-7,21a-10,23a-3,23b-6,23b-9,24b-3,24b-7,32a-6,32b-2,54b-2**

m.-e**3a-6,21a-2,22b-9,23b-1,24b-6,28a-2**

mu^c āmele(A.):Dvarnış.

m.**22a-7**

m.-de**43a-5**

mu^c ānid(A.):İnatçı.

m.**52a-7,58a-9**

mu^c āşeret(A.):Birlikte yaşama ve hoş geçinme.

m.12b-1

mu^ç aṭṭar(A.):Kokulu.

m.2a-1

mu^ç āvenet(A.):Yardım,destek,katkı.

m.24b-1

mu^ç azzama(A.):Yüce,ulu.

m.-ya 63a-6

mūcib(A.):Gerekli olan,gereken.

m.52b-7

mu^ç cib(A.):Hayrette bırakan.

m.21a-3

mufaẓẓal(A.):Faziletli.

m.1b-4

muferrihū'l-gamm(A.):Gamı azaltan.

m.-dur37a-3

muğezzer(A.):Saygın

m.5a-3

muğlāb(A.):Bir tür içecek.

m.22a-5

muğlaḳ(A.):Açık değil, anlamsız.

m.40b-11,51b-4

muḥābā(A.):ürkme,çekinme.

m.25a-2

muḥabbet(A.):Sohbet.

m.14b-1**m.-i76a-8**

muḥaḳḳaḳ(A.):Kesinlikle.

m.48b-1

muḥāl(A.):Olanaksız,imkansız.

m.57b-7

muḥālefet(A.):Karşıt görüş.

m.20a-10,30b-8,52a-6

m.-i**38b-1**

muḥārebe(A.):Savaş.

m.-de**48a-2**

muḥarrem(A.):Haram olan.

m.**35a-9**

muḥaṣṣal(A.):Elde edilmiş.

m.-i**46a-8**

muḥāvere(A.):Söyleşi.

m.**42b-9,58a-9**

muḥayyer(A.):Seçmece,beğenmece.

m.-dür**6b-6,69b-9**

muḥibb(A.):Dost,sevgi besleyen.

m.**2b-1**

m.-i **36a-1**

muḥīṭ(A.):Çevre,etraf,yöre.

m.-de**54a-9**

muḥkem(A.):Sağlam.

m.**34a-5**

muḥliş(A.):Katışıksız,saf.

m.**56b-1**

muḥtāc(A.):İhtiyacı olan.

m.**36b-8**

muḥtār(A.):Seçilmiş,seçkin.

m.**2a-3**

mu' izz(A.):İkramda bulunan.

m.**2b-2**

muḥābil(A.):Karşılık.

m.**52b-3**

muḥaddes(A.):Kutsal.

m.-ine**2a-3**

muḥīm(A.):Yerinde sağlam duran.

m.**19a-8**

munfaşılan(A.):Fasıl fasıl ayrılarak.

m.64b-11

munı:Bunu.

m.13a-2

muntazır(A.):Dört gözle bekleyen.

m. idüm43b-1

murabba' (A.):Dörde tamamlanmış.

m. 63a-1

murād(A.):İstek.

m.9b-6,9b-7

m.-a11b-9

murdār(F.):Pis,kirli.

m.26a-7,45b-4

m. mı45b-8

muşāḥabet(A.):Sohbet.

m. 12a-5,12a-8,12a-10

m.-i11a-5

muşāḥib(A.):Sohbet eden.

m.-i16a-6

m.-leridür12a-10

muşāḥibet(A.):Bkz muşāḥebet

m.11a-10,12b-8,15b-11

m.-den12b-9

muşḥaf(A.):Kitap haline getirilmiş şey.

m.30b-2

m.-a30a-3,30a-5

m.-ı30b-1

muştıcı(F.):Müjdecı.

m.-lar18a-10

muṭābık(A.):Anlaşmış.

m.40b-7

m.-dur22a-4

mu^ç tād(A.): Alışılmış.

m.14a-1,14a-10

muṭī^ç (A.): İtaat eden.

m.17a-7,30b-7

muṭāla^ç a(A.): İnceleme.

m.43b-7

m.-sına43b-8

mu^ç teḳīdīn: İtikat edenler, iman edenler.

m.5a-11

muttaḳī(A.): Takva sahibi.

m.21a-2,55b-11

muttaşıf(A.): Kendisinde bir sıfat olan.

m.21a-8

muvāfaḳat(A.): Uygunluk, mütabakat.

m.10a5

muvāfıḳ(A.): Anlaşmış.

m.12a-2,18b-5,30b-9

m.-dur22a-3

muvaḥḥid(A.): Tek bir Allah'a inanan.

m.6a-6

muvāşalat(A.): Ulaşma, kavuşma.

m.-dan12b-10

muvāzebet(A.): Bir şeyin üstüne düşme.

m.24b-2

mūy-tāb(F.): Kıldan eşya yapan.

m.26a-4,26a-11

muy-tāblıḳ(F.): Kıldan eşya yapma işi.

m.26a-10

mużır(A.): Zarar ve ziyana sebep olan.

m.-dur60a-1

mużill(A.): Zillete düşüren, bayağılaştıran.

m.48b-11

mübāheṣe(A.):Bir konu üzerende karşılıklı konuşma.

m.42b-11,58a-9

mübārek(A.):Saygın,aziz,hürmetli.

m.20b-9

m.21a-4,21b-2

m.-dür21b-5,21b-11,22a-2

mübāreklik(A.):Saygınlık.

m.22b-9

mübāşeret(A.):Bir işe veya konuya girişme.

m.-dür12b-1

mübeccel(A.):Yüce,saygıyla karşılanmış.

m.5a-3

mübtedī(A.):Acemi.

m.25a-3

mübtelā(A.):Tutkun.

m.14b-8,32a-6

mücāhede(A.):Karşılıklı cihat yapmak.

m.27b-11

mücellā(A.):Tecelli etmiş.

m.33b-8

müctebā(A.):Saygın,seçkin.

m.2a-3

müctehid(A.):Fıkıh bilgini.

m.31b-10

müdāvemmet(A.):Devamlı olan.

m.71a-8

müdde^çī(A.):Dava eden.

m.-sine55a-6

müddet(A.):Süre.

m.26a-2

m.-den27a-6

mü^çeddeb(A.):Edebli.

m. **5b-11**

mü'ekked(A.):Sağlamlaştırılmış.

m. **71b-6,71b-8,71b-10**

m.-dür**71b-6,71b-6,71b-11**

mü'ellif(A.):Telif eden,eser verenn

m.-i**5a-7**

mü'ezzın(A.):Ezan okuyan.

m.**24b-3,66a-6**

mü'ezzınlık(A.):Müezzinlik işi.

m.-içün**24a-10**

m.-e**24b-2**

müfāraḳat(A.):Birbirinden ayrılma,uzaklaşma.

m.-ına**12b-4**

müfrez(A.):Ayrılmış.

m.**5a-2**

müferriḳü'l-hemm(A.):Gamdan kurtaran.

m.**37a-3**

müfid(A.):İyi anlatan,anlamli konuşan.

m.-den**5a-6**

m.-dür**74b-3**

müfred(A.):Yalnız,tek,bir.

m.**49b-5**

müfsid(A.):Fesatçı,nifak yapan.

m.-lere**15b-6**

müftı(A.):Müftü.

m.**31b-10**

mühim(A.):Önemli.

m. **32a-5,53a-2,53a-3,53b-1**

m.-dür**36b-9**

mühmel(A.):Terk edilmiş.

m.-den**13b-1**

mükāşefe(A.):Keşifte bulunma.

m.43a-1

mükerrem(A.):Saygın,muhterem.

m.1b-4

m.-dür35a-9

m.-iyle3a-7

mülâhaza(A.):Düşünce.

m.11b-7

mülâzemet(A.):Bir şey veya kimseye bağlanma.

m.27a-3,71b-7

mülâzım(A.):Bir yere veya kimseye bağlanıp ayrılmayan.

m.21a-6

m. idi20a-3

mülebbes(A.):Elbise olarak kullanılmış.

m.3a-6

mülevven(A.):Boyalı,boyanmış.

m. 3b-2,38b-7,38b-7

mültefit(A.):İltifat alan.

m.69a-6

mültezim(A.):Bir şeyi kaçınılmaz sayan.

m.52b-3

mülūk(A.):Melekler.

m.36b-8

m.-e56b-5

mümāreset(A.):Tekrar veya sürekli çalışmayla kazanılan beceri.

m.25b-9

mü'min(A.):İslamiyet'e inanan.

m. 6a-6,13a-9,29b-2,29b-2,59a-11

m.-e33a-5,41a-9,53b-7

m.-ler29b-5

m.-lere52b-8

m.-üñ5b-8

mümkın(A.):Mümkün.

m.10b-7

mümtāz(A.):Seçkin.

m.5a-2

münācāt(A.):Allah'a yakarış.

m.-da43a-5

münāsib(A.):Uygun.

m.5b-1,40b-6

münāsibet(A.):İlişki.

m.61b-4

m.-ile57b-4

münāzara(A.):Karşılıklı müzakere yapma.

m.-da48a-1

münevver(A.):Aydın.

m.1b-9

münevvere(A.):Münevver sözcüğünün müennesi.

m.-sine2a-4

münferid(A.):Bireysel olarak.

m.49b-6

münkād(A.):Boyun eğen, itaat eden.

m.17a-7

münker(A.):İnkar olunmuş, tasvip edilmemeiş.

m.55b-6

münkir(A.):İnkar eden.

m.12a-3

müntefi' (A.):Faydalanan.

m.38b-10

mürebbi'(A.):Terbiye eden.

m.33a-6,33a-8, 33b-2,33b-6,33b-10

m.-si33a-3,33a-7

mürtekib(A.):Haram yola giden.

m.32a-6

mürür(A.):Geçme, gitme.

m.26a-1,27a-3,27b-5

müsāfir(A.):Misafir,konuk.

m.73a-1

m.-ün**19a-8**

müsāvī(A.):Eşit.

m.69a-9

müsemā(A.):Ad konulmuş.

m.6b-5

m.-sı**5b-4**

müslim(A.):İslam'a inanan.

m.13a-9

müslimān(A.):Müslüman.

m.59a-11

müslümān(A.):Bkz müsliman.

m.54b-6

m.-ı**57a-6**

m.-lar**6b-2,56a-5**

müsrif(A.):İsraf eden.

m.-e**8a-6**

müstaķīm(A.):Doğru,doğruluktan şaşmayan.

m.5a-5

müsta' mel(A.):Kullanılan.

m.-den**64b-4**

müstecāb(A.):Kabul görülmüş.

m.-dur**19a-7**

müstecab(A.):Bkz müstecāb

m.-dur**59b-6**

müstefid(A.):Yararlanan,fayda gören.

m.5a-6,21a-9

müsteḥāza(A.):Aybaşı olan(Kadın,kız).

m.30a-7

müstemi' (A.):Dinleyen,dinleyici.

m.53a-9,66a-6,72b-8

müsterāḥ(A.):Abdest-hane.

m.-a63b-11

müsteṭāb(A.):Güzel,latif,makbul.

m.1b-5

müsülmān(A.):Bkz müsliman.

m.-a55a-3

müşaḳḳat(A.):Meşekkat zorluk.

m.-e26a-2

müşkil(A.):Zorluk.

m.41b-4

m.-dür21a -1

m.-ini41b-3

müt'eehhil(A.):Evlenmiş.

m.10a-4

mütedeyyin(A.):Dini inanca düşkün olan.

m.21a-2

müteferriḳ(A.):Farklı olan.

m.21a-6

müteḥallī(A.):Özenle hazırlanmış.

m.5b-2

müteḥayyir(A.):Hayretler içinde kalan.

m.9a-7

müte'izz(A.):İzzet ve şeref sahibi olmuş.

m.11a-11

mütekebbir(A.):Böbürlenlen.

m.17a-6

mütemetti'(A.):Yararlanan,getiri sağlayan.

m.21a-9

müteşerri'(A.):Şeriat hükümlerini bilen.

m.21a-3

mütevāliyen(A.):Birbirini izleyerek.

m.64b-11

mütevekkilîn(A.):Allah'ın takdirine rıza gösteren.

m.49b-8

müteverri'(A.):Dine bağlanan.

m.21a-3,70a-7

müyesser(A.):Kolaylıkla elde edilen.

m.21b-4

müzākere(A.):Karşılıklı görüşme.

m.-ler47a-7

müzehheb(A.):Süslü.

m.3a-7

müzeyyen(A.):Süslü.

m.3b-2**N**

nā-bedīd(F.):Ortada görünmeyen,kayıp,belirsiz.

n.18a-2

nā-çār(F.):Çaresiz.

n.24a-3

nāfile(A.):Boşuna.

n.68a-11**n.-dür 72a-1**

nāfi'(A.):kazançlı,faydalı.

n.39a-2,74b-3

nā'ib(A.):Bir göreve geçici tayin edilmiş kimse.

n.4a-10

naqd(A.):Para.

n.2b-4,42a-5**n.-ini10b-5**

nāqıl(A.):Bir yerden bir yere götürün.

n.-i2a-7

naqiz(A.):Karşı,zıt uyuşmayan.

n.-ından**21a-8**

naql(A.):Nakl etmek,taşımak.

n.**41a-2**

nā-maḥrem(A.):Haram olan.

n.-e**15a-11**

nā-maḥşūn(A.):Güçlendirilmemiş.

n.**2a-5**

nā-mütenāhī(A.):Sonsuz.

n.-dür**3a-4**

nār:Ateş.

n.**1a**

narḫ(F.):Ekmek ve et gibi temel gıda maddeleri için belediye tarafından belirkenen sabit fiyat.

n.-ına**23a-9**

naşārā(A.):Hristiyanlar.

n.-da**55a-10**

nā-sāzkār(F.):Uyumsuz,ters.

n.-uḥ**38b-1**

nās(A.):İnsnalar.

n.-dan**11a-5**

nā-sevāb(A.):Sevab olmayan.

n.**48b-3**

nā-sezā(F.):Yakışmayan.

n.-ları**38a-9**

naşīb(A.):Kısmet.

n.**26b-9**

naşīhat(A.):Öğüt.

n. **8b-10,34b-2,34b-5,34b-8**

n.-i**34a-9**

nā-şāyeste(F.):Yakışmayan.

n.**14a-1**

nāz(F.):Ağırdan alma.

n.43a-5

nażar(A.):Bakma,bakış.

n. 3a-2,4a-1,17b-4,65b-11,75a-2,75a-3

n.-ıyla31b-6,46a-1

nāzenīn(F.):İşveli,albenili.

n.40a-1

nāżır(A.):Bakan.

n.-dur75b-11,76a-1

ne:Ne.

n.9a-10,9b-1,9b-4,10b-10,13b-10,14a-2,17a-2,17a-4,23b-10,23b-10,24a-4,26b-6,29a-10,30b-7,31b-2,43a-1,44b-11,61a-8 ,61b-6,62a-7,72b-3,72b-4,

n.-dür71a-6,71a-6,71a-6,71a-6

n.-ler26b-4

n.-nüñ54a-7

n.-ñdür19b-7

n.-ydi61b-5

nebiyyü'l-ḥameyn(A.):Hz. Muhammed.

b.2a-2

neçün:Niçin.

n.23a-9

nedāmet(A.):Pişmanlık.

n.34b-6

n.-dür12a-11

nedim(A.):Dost,arkadaş.

n.57b-4

n.-e58a-3

n.-i57a-11,57b-6

nefer(A.):Asker.

n.13b-11

nefes(A.):Soluk.

n.-in61a-3

n.-üm61b-9,61b-11

nefir(A.):Grup,topluluk.

n. **71a-11,71b-1**

nefis(A.):Çok güzel.

n.-in**39b-10**

nefs(A.):Ben,benlik.

n.**10a-8,39b-10**

n.-i**21a-4,21a-4,25a-9**

n.-in**56a-10,57a-5**

nehy(A.):Yasaklamak.

n.**55b-6,70b-11**

namâz(F.): İslamiyet'te beş vakit kılınması şart olan ibadet.

n.**15a-4,15a-8,20b-6,44b-5,44b-6,44b-8,44b-10,44b-11,45b-10,53a-1,54b-4,69a-3,69b-7,70a-3,70a-6 ,70b-11,71a-2**

n.-a **62b-2,68a-10**

n.-da**70b-7,72a-4**

n.-dan**44b-6**

n.-i**45a-11,52b-11,67a-11**

n.-ıdur**68a-11**

n.-in**71b-3,75b-1**

n.-ına**72b-9,73a-2**

n.-inun**68b-2**

n.-larından**71a-4**

n.-larun**69a-1**

nerd(F.):Tavla.

n.**50a-6**

nesak(A.):Tarz,şekil,üslup.

n.-ına**13a-11**

neseb(A.):Nesil,soy.

n. **39a-2,39a-11**

n.-ince**50b-8**

n.-ine**39b-3**

nesib(A.):Nesep sahibi,soylu.

n.7b-3

nesīm(A.):Yumuşak ve hafif esen rüzgar.

n.-inden3b-3

nesl(A.):Soy.

n.-in7b-6

nesne:Varlık, madde.

n.5a-6,6a-6,24a-7,24a-11,26a-9,30b-1,31a-4,32b-3,41b-5,46a-7,52b-8,53a-3,54a-5,54a-6,68a-6,69b-3,76a-8,76b-5,76b-6

n.-de75b-6

n.-dür45a-2

n.-ler75a-6

n.-si56a-7

n.-ye75b-2

n.-yi 14a-7,68a-1

n.-y-ile46a-4,63b-6,67b-1

netīce(A.):Sonuç.

n.-si26a-2

nev-ḥaste(F.):Genç hayvan.

n.-lerüme4b-3

nev' (A.):Tür, çeşit.

n.-dür71a-9

nev-reste(F.):Yeni büyümüş.

n.4b-3

ney:Ne.

n.73a-6

neyle-:Ne eylemek.

n.-dün45a-11

n.-rsin44b-3

ni' āl(A.):Nallar, ayakkabılar.

n.-de39a-7

nice:Ne kadar, nasıl.

n.12b-2,18a-9,27a-6,28a-6,39b-5,43b-3,44a-11,50a-8

niçe:Bkz nice.

n. **9a-9,17b-9,25b-10,26a-2,27a-9,29b-6,30a-6,36b-5,38a-9,43a-2,43a-7,43a-7,43b-10,43b-9,57a-2,68b-10,71a-2,**

n.-leri**21a-5**

n.-sini**47b-6**

niçün:Ne için.Niçin.

n.**9b-10,23a-7,44b-10**

nifāḳ(A.):Fesat,karışıklık.

n.**11b-7,51a-6**

nifāḳiyye(A.):Fesat.

n.**12a-11**

nihāl(F.):Fidan.

n.**4a-8**

nikāḥ(A.):Nikah.

n.**22a-8,22a-9**

nīk-nāmlik(F.):Adı iyiye çıkmış.

n.**16b-5**

n.-ıla**16b-1**

ni' met(A.):Nimet.

n.**38a-10,39a-1,**

n.-i **1b-6,38b-6**

n.-üñ**59b-5**

nirde:Nerede.

n.**39a-6**

nişān(F.):İz.belirti.

n.**11b-5**

nitāç(A.):yavrulama,yavru yapma.

n.-ı**55a-9**

Nitekim:Nitekim

n.**10a-6,11a-11,13b-2,14b-4,17a-8,18b-9,30a-5,31b-10,31b-11,32a-5,36b-10,37a-7,39a-3,40a-5,41b-6,44b-1,46b-9,49a-7,51a-1,52a-10,54a-2,57a-8,63b-7,75b-5**

niyet(A.):Niyet

n.64a-10,68a-10,68b-1,70a-1,73a-2,73a-5

noḡṣān(A.):Eksik.

n.60a-2

n.-ın16a-7

nuḡus(A.):Uğursuzluk.

n.-dur22b-2

nūr(A.):Işık.

n.2b-4,3a-3,35a-7,37a-4,

n.-dur29b-6

n.-ın75a-2,75a-4

n.-ıyla1b-9

nūrlan-(A.):Nurlanmak.

n.-durur75a-10

nuṡḡ(A.):Konuşmak.

n.-ın41a-3

nūcūm(A.):Yıldızlar.

n.11b-9

nūdemā(A.):Arkadaşlar,dostlar.

n.57b-2,57b-5

O

o:O.3. tekil şahıs zamiri.

o.35a-8

o.-ndan16a-7

o.-nlara14b-1

od:Ateş.

o.57b-11

o.-a56a-5,56a-8

o.-dan48a-11

oğlan:Oğlan,küçük erkek çocuğu

o.8a-9,9b-7,10a-11,13b-10,14a-2,18a-9,21a-8,21b-1,22b-10,23b-4,24a-3,24a-8,28a-9,29a-2,29a-2,29b-3,31a-1,31a-2,70a-5

o.-a24a-2,24a-6,24b-7,25a-4,30b-11,31a-3,31a-3,74a-6

o-cuğ14a-8

o.-cuğlar30a-5,70a-4

o.-cuğlara16b-6

o.-cuğları15a-1,15b-1,22b-8

o.-cuğların28b-8

o.-dan27b-10

o.-ı17a-1,17a-5,17a-9,22b-9,24b-6

o.-lara76a-11

o.-lardan17a-2,25b-10,28b-4

o.-ları23b-9,30b-7,32b-3

o.-larına28a-3

o.-larla28b-8

o.-larınuza40b-10

o.-uğ23b-5,25a-3,25b-9

oğul:Oğul, erkek çocuk.

o.10b-8,13a-9,19a-8,24a-4

o.dan8a/5

o.-ı6a-6,17b-8,28b-2,55a-7,

o.-ın6b-5,7b-2,7b-2,21a-2,23a-3,28a-6,

o.-ına8b-9,17a-3,36b-9,55a-7

o.-ını17a-6

o.-ıyam27a-4

o.-um18a-9,23a-10

o.-umı23b-8

o.-unı29b-2

o.-uğ23a-9,23b-10,76a-4

o.-uğı17a-8

o.- mısın23a-7

o.-a18b-3

oğ:Ok.Yayla atılan sivri uçlu silah.

o.36b-1,36b-2,52a-10,52a-11,57a-1

oğ1-:Okumak.

o.24a-6

o.-dı27a-10

o.-duğ40b-10

o.-mağa27a-6,29b-2,29b-7

o.-mağ30a-7,30a-8,30a-8,30a-9,30a-10,30a-11,41a-11,48a-2,72a-3,72a-4,72a-5,75a-11

o.-makdan30a-2

o.-mağlığuş30a-3

o.-maya69b-9

o.-mışdur31a-8,31a-8

o.-mışlar28a-8

o.-sa30a-9,54b-2,66a-5

o.-ya 24b-10,46a-3,65a-2,68b-9,68b-9,68b-11,69a-3,69b-6,73a-8,74a-1,74a-6,74a-9

o.-yacak72a-4

o.-yalar29a-11,29b-11,66b-4

o.-yan50a-9

o.-yıcak72a-3

o.-yup44a-4,46a-9,48a-2,62a-9,66b-4

oğın-:Okunmak.

o.-an29b-11,50a-9

o.-urken68a-2,72b-7

oğıt-:Okutmak.

o.-mağ6a-8

oğu-:Okumak.

o.-duğuş43b-11

o.-mağa22b-11,24a-3,26b-7

o.-r28b-2

o.-rdı72a-6

o.-rken50a-10

o.-rken72b-8

o.-rlar29a-9

o.-yalar45a-6

oğut-:okutmak.

o.-mağa23b-8

ol:O

o.1b-5,2a-2,4a-1,4a-6,4a-8,4b-3,4b-11,5b-4,6b-1,6b-10,6b-6,6b-8,7b-1,8b-5,8b-8,8b-11,9a-3,9a-6,9a-6,9b-2,9b-4,9b-10,9b-11,12a-9,12b-3,14a-1,14b-8,17a-2,17b-8,17b-11,19b-7,20b-2,21b-7,21b-8,24a-4,25a-2,26a-7,26a-8,26b-2,28a-7,28a-8,28b-1,28b-5,29b-3,30b-10,31a-1,31a-2,33a-1,33b-1,35b-2,36b-4,41b-9,43a-6,43a-9,43b-2,43b-44a-9,44a-10,44b-5,44b-7,44b-8,44b-9,45a-1,45a-2,45b-9,47b-5,48a-10,51b-8,53b-10,54a-6,54b-8,54b-10,55a-2,55a-5,55a-9,55b-8,57b-9,57b-10,58a-1,59a-3,61a-11,61b-3,65b-9,67b-5,71b-5,71b-11,76a-6,76a-7,

o.-cağaz6a-3

o.-dur2a-11,5b-11,6a-1,6a-2,6b-8,9b-6,9b-7,26b-5,33a-6,33b-4,33b-6,35a-4,41a-11,41b-1,49b-10,49b-4,50b-9,51a-6,59a-4,62a-5,63a-2,66b-8,71a-7,71a-10,71b-1,71b-4,71b-6,71b-10,72a-2,72a-9,72a-10,72b-1,72b-2,72b-3

ol-:Olmak

o.-a3b-2,3b-5,3b-8,5a-3,6a-6,7b-5,8b-5,9a-1,13a-10,14a-10,16a-9,17a-8,19b-9,19b-10,21a-3,21a-5,21a-5,21a-9,21b-2,22b-11,27b-10,28a-3,28b-3,28b-4,30b-10,32a-5,33a-1,33b-1,45a-3,47a-8,47b-10,48b-3,48b-3,51b-9,51b-9,51b-10,51b-10,60a-6,67b-2,69a-9,69b-8,70a-8,70a-11,72b-8,76b-3,76b-11

o.-a mıydı46b-2

o.-alar12b-3,29b-5,30b-7,49b-6,52a-8,66a-6

o.-alıcak14a-1

o.-am23a-9

o.-an5a-6,8a-6,10a-4,11a-9,15a-3,15b-11,16a-1,25a-9,35b-5,45b-11,47b-4,49b-5,59a-11,67a-11,70a-6,70a-7,70a-9,73a-1

o.-ana28a-4

o.-anı7b-1,8a-3,8a-4,8a-4,8a-5,8a-6,8a-7,8a-7

- o.-anlar**70a-11**
- o.-anlardan**52b-8**
- o.-anların**36a-2,36a-6,52a-4**
- o.-ası**6b-8**
- o.-asın**23a-8,23b-9,76b-3**
- o.-ayım**9a-1,031a-1,48a-1,48a-1,54a-4**
- o.-cağ**30b-1**
- o.-dı**4b-7,11b-8,20b-2,20b-6,27a-6,27a-10,44a-11,44b-1,45b-4,45b-9,57b-8,58a-4,64a-6,64a-7,71a-9,71b-8**
- o.-du**13a-4,18a-2,28a-9,38a-2,43b-3**
- o.-duğı**58a-11**
- o.-duğıçün**36a-8**
- o.-duğın**11b-9**
- o.-duğından**56a-2**
- o.-dum**9a-8,54b-6**
- o.-dum-ise**12a-6**
- o.-ıcağ**16b-9,63b-4,69a-5**
- o.-ınca**20b-5,21b-8,28b-5,32a-5**
- o.-madı**47b-6**
- o.-madın**53b-2**
- o.-mağa**46a-6**
- o.-mağın**38b-8**
- o.-mağ**7b-4,11a-1,19b-2,39b-11,40b-2,51a-11,51b-1,52b-9,52b-9,53a-9,75a-6,76a-5**
- o.-mağda**16b-1**
- o.-mağdan**10a-4,40b-2**
- o.-mamağ**40b-8,75b-2**
- o.-mamış**70a-5**
- o.-masa**1a,71b-1**
- o.-masun**20a-10**
- o.-maya**3a-2,4a-7,9b-8,9b-9,17a-11,21a-4,21a-6,21a-7,27b-3,30b-9,60a-7,60b-2,68a-7,69a-6,70b-8**

- o.-mayalar7b-7,51b-6,52b-3,70b-10
- o.-mayan 25a-11,53a-8,58a-10,58b-9
- o.-mayınca 24a-7,40b-1
- o.-mayup58a-8
- o.-maz15b-4,17b-2,24a-7,36a-5,38b-10,39a-2,40b-1,41b-5,47a-2,47b-6,54b-7,55a-5,57a-7
- o.-mazlar25a-10
- o.-miş18a-3,21a-5,28a-7,43a-5,43b-5,55a-9,55b-4
- o.-mişdur31a-10,38a-1
- o.-miş18a-11,20b-7,76b-3
- o.-mişlar 61a-10
- o.-sağ76b-6
- o.-sun2a-4,2a-6,8a-9,11a-11,28a-5,54a-4,62a-8,71b-3
- o.-uğ8b-1
- o.-urlar34b-2,34b-3
- o.-urlar-ısa24b-4
- o.-ursa8b-1,8a-11,8a-11,14a-1,14a-3,31b-7,35a-8,
- o.-ursam9a-9
- o.-ursağ54a-8
- o.-up3a-10,3a-11,4a-11,4a-2,5b-5,9a-4,9a-7,10a-9,11a-6,12a-3,13a-2,16a-11,23a-4,24a-3,24a-6,24b-2,26b-9,29b-11,31a-9,37b-3,37b-4,38b-10,42a-11,48b-3,52a-7,52b-3,62a-11
- o.-ur 6a-7,9b-10,14b-2,14b-3,14b-4,17b-4,18a-9,19a-4,23b-1,24a-3,24a-5,24b-9,25b-9,26a-2,27b-6, 33b-2,33b-10,36a-1,36a-3,36a-7,37b-5,39a-3,42b-1,43b-9,45b-10 ,45b-8,46a-4,46b-9,46b-10,46b-11,47a-5,49b-5,51a-1,52a-5,52b-11, 53b-9,53b-11,54a-2,54a-7,54a-7,54a-9,54a-10,54a-11,54b-1,54b-3,54b-4,54b-5,54b-7,54b-9,54b-10,54b-11, 55a-2,55a-2,55a-4,55a-7,55a-8,55a-10,55a-11, 55b-2,55b-4,55b-5,55b-9,55b-10,55b-11,56a-1,67b-1,72b-1,72b-2,72b-3,72b-4,72b-4,73a-1
- o.-sa6a-4,14b-7,14b-8,17a-2,24b-5,28b-7,35b-2,41b-9,50b-11,65b-9,65b-9,66b-,68b-4,70b-1,70b-2,70b-4,70b-4,70b-6,76b-6,74a-1
- o.-updur38a-3

olın-:Olunmak.

o.-an**1b-6,6b-4 ,22b-4**

o.-dı**30b-6,67a-10**

o.-up**2a-10,39b-6**

on:On sayısı.

o.**6b-9,8a-11,5a-4,15b-1,15b-5,22b-3,22b-3,45b-2,45b-4,45b-6,46b-1,70b-3**

o.-dan**70b-2**

o.-uncı**7a-6,8a-7**

onca:O kadar,onca.

o.**9b-5**

oğıl-:Şifa bulmak.

o.-maz**52a-11**

o.-ur**52a-11**

ora:Orası.

o.-dur**39a/6**

orta:Orta.

o.**63a-4,69b-2**

o.-sında**41b-9,42b-8,70b-6**

o.-ya **57a-1**

oruç(F.):Ramazan ayında yapılması farz olan ibadet.

o.**60a-3**

ot:Ot.

o. **22a-5,22a-10,38b-6**

o.-dan**41b-9**

o.-ların **75b-1**

otur-:Oturmak.

o.**24a-6**

o.-a**28b-8,69b-5**

o.-alar**28b-7,63a-2,63a-11,70b-10**

o.-ana**49b-11,50a-11**

o.-ıcağ**13b-5,63a-10**

o.-mağ**11a-6,13b-5,13b-6,63a-1,63a-5,63a-5,63a-7,75a-8,75a-11**

o.-mamış**28b-6**
 o.-mañ**28b-1**
 o.-maya **63a-6**
 o.-mayalar**28b-9,30b-2,32b-9**
 o.-mazam**28b-2**
 o.-miş**28a-9**
 o.-mişlar**28a-9**
 o.-sa**62b-8**
 o.-sunlar**39a-7**
 o.-up**30a-9**
 o.-ur**69b-5**
 o.-urken**69b-10**
 o.-ursa**39a-6**

oturul-:Oturulmak.

o.-ur**59b-7**

oyan:Dizgin,gem,yular.

o.**48a-11**

oyna-:Oynamak.

o.-maya**69a-6**

o.-yanlara**50a-6**

oyuncu:Oyuncu.

o.-ya**15a-2**

Ö

öde-:Ödemek.

ö.**55b-4**

ö.-mezem**55b-5**

ödünç:Ödünç.

ö.**60a-1**

öğren-:Öğrenmek.

ö.-diyse**31a-9**

ö.-düm**34a-1,34a-4**

ö.-dün**33b-11,34a-3**

ö.-e**5b-11,14a-10, 33a-9,33a-11**

ö.-imedi**26b-9**

ö.-ince**24b-9**

ö.-mek**41b-4,47b-1,64a-2**

ö.-mişdür**31a-8**

ö.-sün**24a9**

ö.-ür**32a-10**

ö.-ürler**41b-2**

ö.-ürse**13b-10**

ö.-ürsem**64a-3**

öğrendür-:Öğrendirmek.

ö.-e**36b-10**

öğret-:Öğretmek.

ö.-e**6a-1**

ö.-eler**14a-7**

ö.-en**6a-3**

ö.-üp**17a-6**

ö.-ürler**28a-1**

ö.-mege**33a-6**

ö.-mek**33a-6**

ö.-meyeler**16b-8**

öğüt:Tavsiye.

ö.-ü**34a-8**

ök:Akıl.

ö.-in**36b-4**

öksür-:öksürmek.

ö.-e**63b-3**

ö.-meye**69a-4**

öksüz:Annesiz.

ö.**7b-10**

ö.-leri **8a-7**

öl-:Ölmek.

ö.23b-10

ö.-diginden42a-9

ö.-meden64a-3

ö.-mek16b-1

ö.-sün23b-10

ölü:ölü.

ö.-sin45b-3

ö.-si45b-7

‘ömr(A.):Hayat.

‘ö.2b-4,36a-4

‘ö.-dür12a-10

‘ö.-e10b-5

‘ö.-i36a-7,42a-5

‘ö.-inde71a-8,71b-7

‘ö.-üm4a-11

‘ö.-ümün11b-3

‘ö.-ün19b-10

‘ö.-ün19b-9

öñ:Ön.

ö.68a-8,68a-8,68a-9,70b-6

ö.-din 31a-4,35a-5,49a-6,53b-1,71a-5

ö.-ince62b-4

ö.-inde62b-5

ö.-inden59b-11

ö.-ine60a-8

önegülük:İnatçılık.

ö.-ü46b-10

öp-:Öpmek.

ö.-e 31b-1

ört-:Örtmek.

ö.-eler68a-3

örü:Dik.

ö.49b-11

öykün-:Özenmek.

ö.-se54a-2,54b-2

ö.-üp55a-11

öz:Cevher.

ö.-ün76b-11

özge:Başka.

ö.31a-2

ö.-lere48b-9

‘özr(A.):Kusur.

‘ö.41b-5, 54b-6,63a-1,67a-11

P

pādiṣāh(F.):Padişah,hükümdar.

p. 8b-4,17b-9,18a-4,18a-8,18a-11,23b-1,23b-5,23b-7,51b-10,57b-1,57b-3,57b-7,57b-11,58a-2,58a-5,61a-4,61a-7,61a-9,61a-10,61a-11,61b-3,61b-5,61b-7

p.-a18a-3,23a-6,58a-3

p.-lardan 76b-1

p.-laruñ75b-3

p.-um 18a-6,58a-1,61b-3

p.-uñ17b-7,54a-11,57a-11,61b-2

pādiṣāh-zāde(F.):Padişah oğlu,şehzade.

p.17b-8,18a-2,18a-10

p.-nüñ23a-5

p.-dür23a-3

pāk(F.):Temiz.

p.7b-5

pālā(F.):Yedeğe alınmış at.

p.-sını3a-6

panayır(Yun.):Eğlence yer.

p.-larına55a-10

pāre(F.):Parça.

p. **27a-9,27a-11**

pāyidār(F.):Sonsuz.

p. **11a-4**

pejmürde(F.):Harap,yıkık,dökük.

p. **4a-6**

pençe(F.):Yırtıcı hayvanların ön ayaklarıyla tırnakları.

p.-sine **18b-2**

penç-şenbe(F.):Perşembe.

p. **22a-5**

pend(F.):Nasihat.

p. **11a-10,17a-7,34b-2**

p.-i **34a-9**

perde(F.):Perde.

p. **14b-9**

perī-ħorzāde(F.):Değeri hakir görülmüş evlat.

p. **4a-6**

perverdigār(F.):Allah.

p. **1b-2**

pest(F.):Alçak,aşağıibayağı.

p. **4a-1**

pey-ā-pey(F.):Arka arkaya.

p. **46a-8**

peygamber(F.):Peygamber.

p. **6b-9,6b-11**

p.-'üñ **20a-11**

p.-e **71b-4**

p.-ler **22a-8**

p.-ümüze **6b-11**

pīr(F.):Bir tarikatın öncüsü.

p. **51b-9**

p.-lerüñ **62b-4**

pīrāste(F.):Düzenlenmiş.

p.35b-2

pul(F.):Pul.

p.16b-6

pür-ķahr(F.):kahrolmuş.

p.35b-6

pür-dilāver:Yiğitlikle dolu

p.-di3b-9

R

Rabb(A.):Allah.

r.43a-11

r.-ümün29a-7

rāḫat(A.):Rahatlık,huzur.

r.10b-10

raḫmet(A.):Esirgeme,kollama,merhamet.

r.29b-5

ramazān(A.):Ramazan ayı.

r.55b-1

ravza(A.):Bahçe.

r.-sında 3a-11

rāz(F.):Gizli.

r.-in59a-5

r.-uñ76a-10

redd(A.):Kabul etmemek.

r.18b-7,49b-6,50b-3,50b-5

r.-e48a-2

refāhiyet(A.):Huzur,refah.

r.-de38a-10

refiķ(A.):Dost, arkadaş.

r.42a-11

r.-üñ62a-9

rek'at(A.):Namazın bir kıyam ile bir rüku ve ve iki secdeden oluşan bölümü.

r. **68b-10,69a-1,69b-7, 72b-5,72b-6,72b-9,72b-10,72b-11**

r.-de**69b-8**

r.-inde **69a-1**

renc(F.):Acı,ağrı.

r.-e**32a-6,32a-6**

rengin(F.):Değişik renkli.

r.**3b-1**

renk(F.):Renk.

r.**3b-6**

resm(A.):Suret.

r.-e**3b-11,9b-1,13b-10,20b-10,23a-1**

resül(A.):Peygamber.

r.**5b-5,6b-1,7a-7,17b-11,11a-11,13b-2,14b-5,19a-3,20a-4,20a-6,20a-9,21b-5,24a-10,29a-6,29a-8,29a-10,33a-3,33a-7,37a-7,37a-11,39a-3,40b-9,41b-7,41b-8,44b-1,44b-3,44b-7,45a-3,48a-9,49a-7,51a-4,51b-7,52b-6,52b-7,54a-2,59b-3,63b-7,70b-11,71a-7,71b-5,71b-7,71b-10,72a-2,72a-5,72a-10**

r.-den**7b-9,42b-5,49a-1**

r.-i**20a-5,20a-8**

r.-um**44a-4**

r.-uñ**12a-1**

resūla'llāh(A.):Allah'ın resulü.

r.**29a-5**

resūlu's-şakāleyn(A.):Hz Muhammed.

r.**2a-2**

revā(F.):Yakışır,uygun.

r.**24b-5,26a-9,67b-2**

r.-dur**15a-8,15b-1,30b-10,67b-1**

revāk(A.):Evlerde üstü kapalı,önü açık yer.

r.**39a-1**

revān(F.):Giden,yürüyen.

r.**13a-11**

r.-ı**20a-9**

r.-ları**37b-5**

reyāhīn(A.):Reyhanlar,fesleğenler.

r.**3b-1**

r.-ıla**52a-2**

rızā(A.):Gönüllülük.

r.**54a-1**

r.-ları**19a-4**

r.-sı**19a-1**

r.-sınığdur**19a-1**

rızq(A.):Azık,nafaka.

r.-a**37a-6**

ri' āyet(A.):Sayma,saygı,hatır.

r. **3b-11,5b-8,6a-5,14b-3,18b-4,20b-11,30b-5,31a-10,31a-11**

rif' at(A.):Ululuk,yücelik.

r.-ile**18b-8**

risāle(A.):Bir konuda veya bilim ve fenle ilgili küçük eser.

r.**2a-9**

r.-de**54b-7**

r.-dür**7b-9,14b-5,21b-6,21b-9**

r.-ler **57b-1**

riyāsuz(A.):İki yüzlü olmayan.

r.**76a-1**

rūh(A.):Ruh,can.

r. **3b-4,13a-4,37b-5**

rücū' (A.):Vazgeçme.

r.**18b-6**

rükū' (A.):Namaz kılariken ellerini dizlerine dayayarak eğilme hareketi.

r.-da,**69a-8,70b-8**

r.-dan**69a-10**

r.-da-y-iken**69a-9**

rütbet(A.):Rütbe.

39a-1

rüzgār(F.):Rüzgar.

r.18b-2,38a-11

SS:Osmanlı Türkçesi alfabesinin **15.**harfi.

s.7a-10,7a-11

sā^c at(A.):Saat.

s.11b-9,42a-11,47a-11,60b-1

s.-de21b-2,22b-8

sā^ʿ il(A.):Dilenci.

s.-e14a-9

şabāḥ(A.):Sabah.

s. 9a-5,23b-1

şabaḫ(A.):Ders.

s.-i27b-2

şabī(A.):Küçük çocuk.

s. midür73a-3

şābit(A.):Hareketsiz.

s.31a-9

Şabr(A.):Sabır.

s. 32a-5,47a-5,61b-10

ş.-i15b-3

şaç:Saç.

s.-i18a-3

şadaḫa(A.):Fakirlere verilen bir miktar para.

s.14a-8,51a-4

şadef(A.):Midye ve istiridye cinsi deniz böceği.

s.4b-11

şādır(A.):Görünen,ortaya çıkan.

s.17a-2,27b-10,69a-5

şadr(A.):Göğüs,sine.

ş.39a/6

ş.-ını1b-8

şaf(A.):Sıra,diz.

s.39a-7

s.-da68a-8,68a-9

ş.-lara70a-3

ş.-uñ70b-6

şāfī(A.):Saf,temiz,katışksız.

s.1b-8,33b-8

şafīr(A.):İnce,güzel ses.

s.41a-9

şafīre(A.):Safīr sözünün müennesi.

s.-ye7b-8

şafīyye(A.):Temiz,halis.

s. midür73a-3

Şağ:Sol karşıtı.

ş. 60b-9,63b-2,65a-7,65b-4,67a-4,67b-7,68b-8,69b-6,70b-1

ş.-ından7a-9

şaḥā(A.):Cömertlik, el açıklığı.

s.33a-9,37b-11

şāḥīb(A.):Sahip,malik.

ş. 34b-8,39b-5,61b-10

ş.-i42b-2,47b-4

şāḥībān(A.):Sahipler.

ş.5a-4

şaḥīfe(A.):Sayfa.

ş.5a-9

sūḥan-şinās(F.):Sözün değerini bilen.

s.58a-8

şā'im(A.):Oruç tuta.

ş.60a-3

sā'ir(A.):Başka,özge.

s. **1b-3,5a-3,23b-9,29a-1,30b-2,32a-4,37b-2,42a-2,56b-8,57b-2,60a-6**

şaķal(A.):Sakal.

ş.-in**64b-7**

saķın-:Sakınmak.

ş.**9b-9**

ş.-a**31b-4,64b-4**

ş.-maķ**19a-6**

sākin(A.):Sükunette olan.

s.**8b-1,21a-4**

sākit(A.):Susan ses çıkarmayan.

s.**53a-8,66a-6,72b-8**

şaķla-:Saklamak,muhafaza etmek.

ş.-r**42b-2,63b-8**

ş.-ya**50b-8**

şaķlan-:Saklanmak.

ş.-ur**37b-5**

şalābet(A.):Sağlamlık,dürüstlük.

ş.**36a-8**

şalāt(A.):Namaz.

ş.**71a-11,72a-10**

ş.-da**30a-8**

salāḫīn(A.):Sultanlar.

s.**21a-6,22a-6**

s.-e**56b-4**

s.-idür**36b-8**

şalavāt(A.):Salatlar,namazlar,dualar.

ş.**2a-1,71b-4**

sālḫā(F.):Yıllar.

s.**12a-6,37b-4**

şalğun:Salgın.

ş.**54b-5**

şalını şalını:Salınarak,süzülerek.

ş.62b-8

şālih(A.):Doğru,emin.

ş.21a-3,39a-2,70a-7

şālik(A.):Yürüyen,bir yol takip eden.

ş.2b-2

salṭanat(A.):Hükümdarlık.

s.23a-7

sām(F.):Çölden esen sıcak rüzgar.

s.4a-2

šanā^cat(A.):Sanat.

ş.13a-3

šan-:Sanmak.

ş.-dı20b-4,43a-10**ş.-masunlar48b-2**

şanııcı:Sanan.

ş.-lar 34b-1

sāniyye(A.):Mülkiye rütbesinden ikincisi.

ş.5a-1

šan^cat(A.):Sanat.

ş.68a-3**s.-um26b-10****ş.-uṅ37b-2**

sa^cādet(A.):Mutluluk.

s. 3a-3,34b-8,51a-10**s.-ümün4b-2****s.-ün4b-11**

şaḳīl(A.):Sıkıntılı,can sıkıan.

n.-ile41a-2

sa^cy(A.):Çalışmak.

s. 2b-10,11b-4,20b-10,28a-4,28a-5,28b-3,46a-8,46b-6**s.-ı 25b-1****s.-uṅ 26a-1**

şarf(A.):Harcama.

ş.10b-5,40a-2

şaru:...e doğru,...e tarafına.

ş.-dan76b-10

şat-:Sataşmak.

ş.-mağ48a-5

ş.-mayalar48b-9

şataş-:Sataşmak,dalaşmak.

Ş.-ursam9a-3

şatır(A.):Yazı sırası.

s.-laruñ36b-7

şavaş:Savaş.

ş.76a-6

şavm(A.):Oruç.

ş.71a-11

şavma' a(A.):İbadet yeri.

ş.-da43a-3

şavt(A.):Ses,seda.

ş.69a-5

şayd(A.):Av.

s.17b-11,21b-11

sāye(F.):Gölge.

s.-m-ile13a-2

şayru:Hasta.

ş.63a-7,71b-3

şaz(F.):Çalgı.

s.15a-2

şaz-kār(F.):Uygun,elverişli.

s.10a5

şebbābe(A.):Şehadet parmağı.

s.7a-10,7a-11

şebeb(A.):Neden.

s.2a-11,33a-4,37a-7,48b-3

s.-dür46a-7

s.-ile33b-2

s.-iyle 41b-1

s.-leriyle33b-6

sebķ(A.):Atlama,ilerleme.

s.24b-10,25a-4,25a-6,25a-7,25a-7

sebük-rūḥ(A.):Hafif ruhlu,içi tez.

s.25a-10

secde(A.):Namazda eğilip alnını yere koyma.

s.45b-7,69b-2,69b-2,69b-3,72a-4

s.-de69b-4

s.-de70b-9

s.-den69b-5

s.-si69a-3,69a-8

s.-ye43a-10,43b-2,69a-11

sefāhat(A.):Zevk ve eğlenceye düşkünlük.

s.-e 51a-1

sefer(A.):Yolculuk.

s.22a-2

s.-e62b-6

sefih(A.):Basit,bayağı.

s.-lere52b-2

segirt-:Koşmak,koşturmak.

s.-eniyle69a-9

s.-ürler56a-6

s.-meye 62b-2

seḥī(A.):Cömert,eli açık.

s.51a-11

sehl(A.):Yalın,sade.

s.45a-2

sehv(A.):Yanılmak.

s.72a-4

sekerāt(A.):Sarhoşluklar.

s.58a-10

sekiz:Sekiz.

s.-inci7a-4,8a-6

seyl(A.):Sel

45b-9,45b-9

selām(A.):Selam.

s.2a-4,49a-1,49a-1,49a-6,49a-6,49a-8,49a-9,49a-9,49a-10,49a-11,49b-1,49b-2,49b-3,49b-3,49b-4,49b-7,49b-7,49b-9,50a-1,50a-1,50a-1,50a-2,50a-2,50a-3,50a-4,50a-4,50a-5,50a-6,50a-7,50a-8,50b-3,50b-4,52b-8,62a-11,69b-11, 70a-1,71b-2

s.-i49a-2,49a-4

s.-uņa55b-9

selāmet(A.):Huzur,rahatlık.

s.13a-1

selāmetlık(ğ)(A.):Huzurluluk.

s.-ıla18a-8

selīṭa(A.):Ağzı bozuk.

s.8a-4

semā^ç (A.):İşitme,duyma.

s.48b-4

semā^ç i(A.):İşitmeyle ilgili.

s.41b-1

s.-dür41a-11

semere(A.):Fayda,verim.

s.4b-2

semirt-:Tavlandırmakışışmanaltmak.

s.-ür75a-5

sen:Sen.

s.9b-1,23a-8,23b-8,36b-1,45a-8,45b-1,56b-9,58a-7,61a-8

saņa6a-1,17a-9,23b-3,23b-8,36b-1,42a-11,43b-11,44a-8,45b-6,55b-9,61a-7

s.-den **42b-1,54a-8,76a-3,76a-4**

s.-i**43a-8,44a-6**

s.-ün**23a-9,55a-6,55b-2,76a-3**

s.-ün-ile**76b-3**

s.-ünle**42a-10**

şenā(A.):Övme, meth etme.

ş.**1b-1,61a-11**

sene(A.):Yıl.

s.-dür**27a-2**

sep-:Sepmek.

s.-e**65b-10**

serd(F.):Soğuk.

s.-ile**4a-5**

ser-firāz(F.):Başı yüksek olan.

s.**36a-6**

s.-a**4a-1**

ser-keş(F.):Baş kaldıran, asi.

s.**17a-5**

sermāye(F.):Birikim.

s.-sin**2b-4**

serv(F.):Servi.

s.**4a-1,20a-9**

şevāb(A.):Bir hayırlı işe karşı Allah tarafından ihsan olunan mükafat.

ş.**14b-4**

ş.-i**30a-3,68a-9**

ş.-u**72a-11**

ş.-in**56b-11**

sevād(A.):Karalık, siyah, karartı.

s.**2b-11**

sevād-ḥānlık(F.):Yazı okuyabilen, söktürebilen.

s.-dur**37b-10**

sevdā(F.):Aşk.

s.-sından**10a-11**

sev-:Sevmek.

s.-eler**14b-1**

sevgüli:Sevilen.

s.-sidür**19b-1**

sevgülü:Bkz sevgüli.

s.**72a-9**

sevindir-:Sevindirmek.

s.-mekde**14b-3**

seyr(A.):Seyir,izlemek.

s.**17b-10**

seyrān(A.):Gezinme.

s.-**13b-2**

seyrek:Nadir olarak.

s.**36b-7**

şıbyān(A.):Çocuklar.

ş.**68a-4**

şıdķ(A.):Doğruluk.

ş.-ıla**27a-5**

şıfad(A.):Bir şahsın veya bir nesnenin görünümü.

ş.-da**16b-7**

şıfat(A.):Bkz şıfad.

ş.-da**38b-7**

ş.-dan**35b-4**

şıfatlu(A.):Görünüşlü.

ş.**21a-10**

Şıfatü't-teyemmüm(A.):Teyemmümün yapılışı,vasıfları.

ş.**66b-11**

şığa-:Sıvazlamak,sıvamak.

ş.-ya**63b-4,67a-1,67a-8**

şıḥḥat(A.):Sağlık.

ş.**61a-2,61a-5,61a-7,61b-2,61b-5**

sık:Sık.

s.36b-6

şınır:Sınır, hudut.

ş.53a-1

şınık:Kırık.

s.62a-4

şırça:Serçe.

s.63b-1

sırr(A.):Bilinmeyen, gizli.

s.-umile13a-2

şıyānet(A.):Korunma.

s.-de3b-11

sibā(A.):Düz, parlak.

s.-dur38b-9

sibā^c(A.):Yırtıcı hayvanlar.

s.67a-10

sil-:Silmek.

s.-e67a-3

s.-mek 75a-1

s.-meye67b-11

silin-:Silinmek.

s.-üp63b-6

silk(A.):Yol, taraf, meslek.

s. ine5b-2

sīmā(F.):Yüz, çehre.

s.-sın9b-11

s.-sında54a-1

sipāriş(F.):İsmarlama.

s.2b-7

sipih(F.):Şans, talih.

s.38b-1

sīr-āb(F.):Suay kanmış.

s.3a-9

s̄iret(F.):Bir kimsenin içi,tavrı.

s.33a-10,35a-11,35b-1,38b-7,70a-10

s̄iret-ḥūb(F.):İçi ve kalbi güzel,temiz.

s.33a-2

sitāyiş(F.):Övgü.

s.2b-7

siyādet(A.):Efendilik,beylik.

s.-ün4b-11

siz:Siz.

s.28a-11**s.-den29a-6****s.-e61b-9****s.-ler56b-9****s.-ün8a-9,42b-7,61b-7****s.-üñdür18a-7**

şofra(A.):Sofra,yemek yemeye yarayan sini.

ş.-sına11a-7

şoḥbet(A.):Konuşma.

ş.12a-11,12b-1,12b-3,12b-3**ş.-e12a-11**

şoḳ-:Sokmak.

ş.-up64b-9

şoḳaḳ:Sokak.

ş.50b-2**ş.-da 30a-10,50a-11,62a-5,62a-9,62b-1****ş.-a8b-7,15a-1**

şoḳran-:Homurdanmak.

ş.-u62a-9

şol:Sol.Sağ karşıtı.

ş.7a-10,63a-9,63a-10,63a-11,65a-8,67a-4,67a-5,67a-9,67b-8,68b-8,69b-5

şoḳ:Son,nihayet.

ş.-ına**62a-3**

ş.-ında**59b-7**

ş.-unda**69a-2**

şonra:Sonra.

ş.**6b-5,6b-7,7b-1,10b-6,12a-3,12b-4,27a-6,28a-7,42a-9,45b-3,45b-9,56a-3,57b-9,58b-3,61a-3,61b-2,61b-11,63b-2,64a-6,65b-11,69a-7,71a-3,71a-4,71a-4,72b-6,72b-9**

ş.-sında**72b-10**

şor-:Sormak.

ş.-alar**28b-10**

ş.-dı**19b-6,44b-3,57b-11**

ş.-dılar**33b-11,42b-5**

ş.-mağ**71b-3**

ş.-mayalar**32a-5,32b-3**

ş.-mazdan **53b-1**

ş.-mışlar**46a-11,61b-4**

ş.-salar**31a-4,48a-9**

ş.-up**41b-4**

şorıl-:Sorulmak.

ş.-an**53b-4**

şovut-:Soğutmak.

ş.-uban**60b-3**

şovuk:Soğuk.

ş.-dan**20b-8**

şoyun-:Soyunmak.

ş.-alar**74b-7**

sög-:Sövmek,küfür etmek.

s.-mek**24b-8**

s.-se**55b-11,56a-7**

söyken-:Dayanmak,yaslanmak.

s.-ürek**63a-11**

söyle-:Söylemek,demek.

s.-di**57b-4**

s.-dügim**23b-3**

s.-gil**9b-5**

s.-me**58a-6,76a-10**

s.-mek**50b-8,51a-4,51a-7,52b-9,52b-10,52b-10,53a-4,53b-1,53b-3,60a-10,75a-9**

s.-mekden**57a-2**

s.-mesem**58b-3**

s.-meyeler**51b-5,52a-2,57a-9,58a-11,58b-3,68a-2**

s.-meyüp**13b-5**

s.-miş**9a-10**

s.-r**18b-7**

s.-rsen**57b-7**

s.-se**53b-5,53b-6**

s.-seler**31b-2**

s.-ye**18b-8,56b-6,59a-5**

s.-yeler**50b-9,52a-2,52a-4**

s.-yüp**52b-2**

söyleşdür-:Söyleştirmek.

s.-meyeler**28b-9**

söylen-:Söylenmek,

s.-mek**63a-3**

s.-miş **57a-1**

söylerce:Söyler halde.

s.**13a-10**

söz:Laf,söz.

s.**12b-2,12b-2,18b-7,31b-2,48b-4,51b-3,51b-4,53b-2,53b-2,57a-1,57b-4,58a-11**

s.-de**52a-8**

s.-i **50b-11,51a-6,52a-1,52b-9,52b-10,56b-10,58b-2**

s.-idür**12a-1**

s.-in**53b-3**

s.-inden**32a-1**

s.-ine **20a-10,52a-6**

s.-ini **57b-8**

s.-ler **52a-10**

s.-leri **43a-9**

s.-lerin **31b-5,34b-3**

s.-ün **52a-7**

s.-ün **9b-10**

s.-ünle **41b-8**

sözlü: Söze dayalı.

s. **51a-11**

şu: Su.

ş. **7a-5,7a-6,7a-613b-4,15b-3,20b-1,20b-2,20b-2,26b-11,26b-11,27a-2,32a-6,45a-6,45b-10,45b-3,45b-4,45b-8,60b-1,61a-2,61a-3,61a-5,61a-9,61b-1,62a-4,63b-2,64b-5,65b-10,66b-8,67a-10,67b-3,67b-5,74b-10,74b-11,75a-4,**

ş.-da **36a-11,36b-2,45b-2**

ş.-dan **64b-9**

ş.-yı **20b-3,60b-4,60b-11,61a-1,62a-2,64b-5,64b-6,64b-7,67b-3**

ş.-yıla **63b-6**

ş.-yu **36a-8**

ş.-ya **64b-8**

ş.-yu **60b-4**

subḥ(A.): Sabah, sabah vakti.

s. **20b-5**

ş.-u **71b-8**

subḥān(A.): Allah'ın adlarından.

s.-e **29b-4**

subḥāneke(A.): Namazın başından okunan bir dua.

s. **68b-9**

suç: Suç, günah.

ş.-ı **54b-3**

ş.-umuz **61b-5**

suḥan(F.): Söz.

s.5a-9

şulb(A.):Döl.

ş.5b-9

şulehā(A.):Doğru ve iyi kimseler.

ş.2b-2

şulḥ(A.):Barış.

ş.57a-4

şulḥ-āmīz(F.):Barışçıl.

ş.57a-8

sulṭānlık(A.):Saltanat,hükümlerlik.

s.-dur**10b-1**

s.-i**23a-8**

s.-lar**20b-10**

şun-:Sunmak

ş.-alar**60b-9**

ş.-an **61a-1**

ş.-ıvireler**60b-7**

ş.-mayalar**60b-8**

şundur-:Sundurmak.

ş.-mayalar**15b-2**

su ʿāl(A.):Soru.

s.-i**53b-4**

süre(A.):Kur ʿān-ı Kerīm'in bölümlendiği **144** faslın her biri.

s.**29b-9,68b-10,69a-2**

s.-sin**75a-10**

şūret(A.):Şekil,biçim.

ş.**1b-2,38b-6,70a-6,70a-10,**

ş.-i**2a-11**

ş.-ine**60b-11**

şuvar-:Su vermek.

ş.-up

şüci:Şarap.

s.26b-2

süfehā(A.): Bayağılar, adiler.

s.58a-10

sükūt(A.): Sessizlik.

s.58b-10

sükūt-ḥūb(A.): Sessizliği seven.

s.-dur58b-4

sülāle(A.): Akrabaların tümümü.

s.5b-4

sülūk(A.): Bir yola girme, bir sıraya dizilme.

s.5a-5

sümkür-: Sümkürmek.

s.-üp64b-8

sünnet(A.): Hz Muhammed'in sözleri ve davranışları.

s.6b-8, 6a-8, 6b-5, 6b-6, 6b-7, 7a-1, 49a-3, 70a-2, 71a-6, 71b-4, 71b-6, 71b-6, 72b-11

s. midür68a-11

s.-dür 49a-1, 59b-6, 59b-7

s.-e6b-9

s.-i 7a-7, 71b-8, 71b-9, 71b-10, 72b-7, 72a-1, 72a-1

s.-ine68b-2

s.-ler68b-9

s.-leri71b-9

süñük: Kemik.

s.-ile63b-9

sür-: Sürmek.

s.-e67a-6

s.-müş26a-10

sür'at(A.): Hız.

s.ile62a-5

sürūr(A.): Sevinç.

s.37a-4

sürül-: Sürülmek.

s.-mekden**11a-8**

süst(F.):Tembel,uyuşuk.

s.**60b-2**

Ş

şād(F.):Mutlu.

ş.**37b-5**

şād-kāmlık(F.):Neşelilik.

ş.**16b-5**

şādumān(F.):Mutluluk.

ş.-**14a-9**

şāḥ(F.):Atın ön ayaklarını yukarıya kaldırması.

ş.**4b-1**

şāḥ-eser(F.):Baş yapıt.

ş.**4a-9**

şāh-zāde(F.):Şehzade.Padişahın oğlu.

ş. **18a-6,23a-8,24a-4**

şākird(F.):Öğrenci.

ş.**31a-7,64a-6**

şart(A.):Koşul.

ş.-dur**73a-2**

şatranç(F.):Satranç.

ş.**50a-6**

şecere(A.):Soy kütüğü.

ş.**4b-1**

şefīk(A.):Şefkatli,merhametli.

ş.-den**42a-11**

şefī' (A.):Şefa'at eden.

ş.**29b-6**

ş.-dür**29a-11**

şefkat(A.):Acıma.

ş.**14b-1,32a-10,76a-5**

ş.-inden **32a-8**

şehādet(A.):Şahit olmak.

ş. **67a-5**

şehir(A.):Kent.

ş.-lerde **8b-1,73a-1**

şehir(A.):Bkz şehir.

ş. **50b-2**

ş.-e **50b-2**

ş.-ün **9a-2,9a-6**

şeker-sitān(F.):Şekerlik.

ş. **4b-4**

şekk(A.):Şüphe.

ş. **19a-7,26b-3,64a-4**

şenā'at(A.):Kötülük,iğrençlik.

ş. **17a-2**

ş.-dür **53a-6**

ş.-ler **14a-1**

şenbe(F.):Cumartesi günü.

ş. **21b-10**

şenī' (A.):Kötü,çirkin,ayıp.

ş. **34a-1**

şerā'ī't(A.):Şartlar.

ş.-iyle **45a-11**

şerbet(A.):Tatlandırılmış İçecek

ş. **22a-5**

şerr(A.):Kötülük.

ş. **75b-10**

ş.den **33b-9**

şeref(A.):Haysiyet,namus.

ş. **47b-5**

ş.-i **42a-4**

ş.-ile **39a-6**

şerîf(A.):Şerefli,saygın.

ş.-üğ**5b-4**

şerîk(A.):Ortak.

ş.**25a-4**

şerî' at(A.):Dini kurallar.

ş.-a**18b-5,30b-9**

şeyh(A.):Tarikatın mürşidi,lideri.

ş. **19b-6,19b-10**

ş. idi**20a-2**

şeytân(A.):İblis.

ş.**44a-4,44b-2,59b-5**

şidād(A.):Sertler,katılar.

ş.**59a-5**

şiddet:Şiddet.

ş.**1a**

şikâk(A.):Uyuşmazlık,anlaşmazlık.

ş.**11b-7**

şikâr(F.):Av.

ş.**17b-8,21b-11**

şikence(F.):İşkence.

ş.-sine**18b-2**

şimāl(A.):Kuzey.

ş.-ine**3b-3**

ş.-ini**3b-3**

şimdi:Şimdi.

ş.**18a-7,19b-7,24a-11,32a-2 ,44a-6**

ş.-ki**37b-11**

şi' r(A.):Manzume.

ş.**5a-8,5b-3,10a-3,10b-1,10b-7,11a-2,11a-8,11b-1,11b-10,12a-3,12a-6,12b-4,12b-10,13a-5,14a-5,15b-7,16a-2,16a-3,16a-9,16b-2,16b-5,16b-10,17b-2,17b-5,22b-5,27a-7,27a-11,27b-3,27b-7,28a-1,32a-7,32a-11,34a-9,34b-3,34b-6,34b-11,35a-5,35a-10,35b-6,35b-9,36a-5,36b-1,36b-3,36b-11,37b-6,38a-4,38a-**

8,38b-2,46b-4,46b-6,47a-2,47a-8,47b-2,47b-6,48a-5,48a-6,50b-9,51b-1,52a-11,52b-4,53a-6,53a-9, 58b-1,58b-5, 58b-7,59a-6, 62a-9

şirā(A.):Satın alma.

ş.-da**51b-8**

ş.-ya**16b-8**

şīrīn(F.):Güzel,hoş,sevimli.

ş.**57b-1**

şol:Şu.

ş.**3b-11,14a-9,14a-9,22b-9,23a-1,29a-11,29a-8,38b-6,57a-9,58a-6,58b-2,69a-8,76b-2**

şöhret(A.):Ün,nam.

ş.**56a-1**

şöyle:Şöyle.

ş.**2a-9,18a-1**

şu:Şu.

ş.-nı**44a-3**

ş.-ña**61a-9**

şuğūl(A.):İşler,dertler.

ş.-larında**24b-3**

şū ʾm(A.):Uğursuz.

ş.**10a-8**

şunlar:Şunlar.

ş.-uñ**20b-9**

şuʿle(A.):Işık.

ş.-sinden**29b-6**

şūre(F.):Çorak.

ş.**25b-3**

şübhe(A.):Şüphe.

ş.**65b-10**

şükūfe(F.):Çiçek.

ş.-lerin **4b-1**

şükūfehā(F.):Çiçekler.

ş. **3b-1**

şükufte(F.): Açılmış.

ş. **4b-2**Şürū^c (A.): Başlama, girme.ş. **68a-10, 68b-2, 68b-5, 75b-9****T**

tā: Uzaklık belirten söz.

t. 4b-9, 6b-11, 11b-4, 14a-9, 15b-7, 20b-5, 27b-2, 32b-5, 33b-1, 33b-9, 41b-6, 67a-7, 67a-8, 67a-9ta^c ahhüd(A.): Sorumluluk alma.**t. 18b-6**ta^c alluḡ(A.): İlişkili.**ṭ.-ı13b-9**ṭa^c ām(A.): Yemek yeme.**t. 15b-2, 32b-2, 50a-10, 57a-6, 60a-8, 60b-1, 75a-4****ṭ.-a15b-2, 59b-4, 59b-7, 59b-9****ṭ.-da32a-5****ṭ.-dan59b-8****ṭ.-ı75a-11****ṭ.-uḡ59b-6**ṭā^c at(A.): Allah'a ibadet etme.**ṭ. 41b-3, 68a-5****ṭ.-de44b-9****ṭ.-e68a-7**

tab: Kural, gelenek.

t.-ları18b-7

ṭaban(F.): Ayağın altı.

ṭ.-ın28b-10**ṭ.-um23a-10**

ṭabīb(A.): Doktor.

†.32a-5,33b-2,33b-3,33b-3,33b-4,33b-4,33b-6

†abî' at(A.):1)Doğa.2)Huy.

†.25a-5

†.-dan14a-4

†.-ını25a-3

†.-ların40b-11

†.-larına14a-10

†.-ları27b-2

†.-um34a-2

†.-ı13b-11

†āc(A.):Padişahların başlarına giydikleri mücevherli başlık.

t.3a-3,3a-4,3a-5,5a-1

t.-dur35a-7

t.-ı35a-8

†āgayyür(A.):Değişme,başkalaşma.

t.37b-3

†āgayyüz(A.):Öfkelenme.

t.63a-9

t.-a62b-7

†āğıl-:

†.-duğundan57b-9

†āğıt-:Dağıtmak.

†.-tı26b-7

†āgmīs(A.):İçine daldırma.

t.4b-9

†āhavvül(A.):Değişiklikler.

t.-ler58a-4

†āhammül(A.):Katlanmak.

t.32a-5

t.-ü15b-4

†āhāretsüz(A.):Pis olan,temizlenmemiş.

t.30a-3,45b-7

ṭ.-ile**66b-8**

taḥfif(A.):Hafife alma.

t.**31b-7**

taḥiyyetü'l-mescid(A.):Camide vakit namazından önce Allah rızası için kılınan namaz.

t.**72b-6**

taḥiyyât(A.):Selamlar,dualar.

t.**2a-1**

ṭāhir(A.):Temiz.

ṭ.**45b-10,67a-2**

taḥrîk(A.):Harekete getirme.

t.**4b-6**

taḥrîz(A.):Kandırma.

t.**30b-9**

t.-inden**4b-6**

taḥsîl(A.):Eğitim alma.

t.**32a-4,41b-1**

t.-e**22b-11**

t.-leri**27b-6**

taḥt(F.):Padişahların oturduğu yer.

t.-um**23a-7**

ṭanış-:Danışmak.

ṭ.-dı**9a-2**

ṭ.-mı**9a-1**

ṭā'ife(A.):topluluk,grup,takım.

ṭ.**42b-8**

ṭ.-den**76b-1**

ṭ.-ye**51b-7,76a-10**

ṭāk(F.):Kemer şeklinde olan her tür yapı.

ṭ.**38b-11**

ṭaḳ-:Takmak.

ṭ.-mayalar**15a-4**

taḳaddüm(A.):İleri gitme,ileride bulunma.

t.39b-4,39b-6

taḳarrüb(A.):Yakınlaşma.

t.57b-2

t.-i58a-4

taḳdīm(A.):Sunma,sunuş.

t.63a-10,67b-7

taḳdīrā(A.):Takdir öyledir ki.

ṭ.45b-8

taḳşīr(A.):Kusurlu.

t.3a-1

taḳşīrlīḳ(A.):Kusurluluk.

t.25a-4

taḳvā(A.):Dinin emir ve yasaklarına uymak.

t.-sın47b-9

taḳvīm(A.):Doğrultma yoluna koyma.

t.1b-3

ṭal-:Dalmak.

ṭ.-uḡ41b-9

ṭaleb(A.):İstek.

ṭ.5a-4,17b-9,41a-7,41a-10,41a-10,41b-6,41b-10,42a-2,67b-3

ṭalebe(A.):Öğrenci.

ṭ.2a-10

ṭālī‘(A.):Tulu eden,doğan.

ṭ. 38a-7

ṭ.-üm11b-8

ṭālib(A.):İsteyen.

ṭ.2b-2,26a-6,26b-2,47b-8

ṭālibān(A.):Talipler,isteyenler.

ṭ.5a-3

ta‘līm(A.):Eğitim.

t. 2b-10,24a-10,28a-6,68a-4

t.-e24b-2

ṭama' (A.): Hırs, aç gözlülük.

ṭ. **7b-6**

tamām(A.): Tamam, kamil.

t. **8b-9, 9a-1, 9a-4, 21b-8, 26b-8, 53b-2**

ṭamla-: Damlamak.

ṭ.-yan **61a-1**

ṭa' n(A.): Ayıplamak.

ṭ. **52a-9**

ṭanıṣ-: Danışmak.

ṭ.-am **9a-9**

ṭ.-ayım **9a-4, 9a-9**

ṭa' nlu(A.): Ayıplanmış.

ṭ. **52a-10**

Taṭrı: Allah.

t. **44a-9, 54a-11, 54a-8, 54b-8, 54b-11, 76a-1**

t.-içün **55b-3**

t.-dın **54b-9**

t.-ya **21a-11**

Taṭrılan-: Allah'a ortak koşmak.

t.-ur mısıṣı **44a-8**

ṭapu: Bağlanma.

ṭ. **13b-4**

ṭar: Dar.

ṭ. **64b-7**

ṭarab(A.): Sevinç, mutluluk.

ṭ. **12a-9**

ṭaraf(A.): Yön, cihet.

ṭ.-a **28b-7**

ṭ.-ından **7b-4, 14b-4, 24a-6, 46a-6, 46a-8**

ṭarīḳ(A.): Yol.

ṭ. **5a-4**

ṭ.-inde **36b-4**

ṭ.-ün**62a-8**

ṭartdur-: Tartdırmak.

ṭ.-mayalar**16b-8**

ṭārab(A.):Sevinçli.

23b-10

ṭaşaddur(A.):Gururlu davranma.

t.32b-9

ṭaşdīk(A.):Onay.

t.31b-2

ṭaş:Taş.

ṭ.17b-4,27a-2

ṭ.-da**27a-3**

ṭ.-i**27a-1**

ṭ.-ıyla**63b-5**

ṭ.-ile**63b-7**

ṭ.-u**27a-1**

ṭaş:Dış.

ṭ.67a-6

ṭ.-a**9a-3,17a-11,17b-1,18b-1,24a-1**

ṭaş-:Taşmak.

ṭ.-a**17a-10**

ṭ.-dı**45b-3**

ṭaşra:Dışarı.

ṭ.5a-5,9a-6

ṭ.-da**50a-3**

ṭaṭhīr(A.):Temizleme,arındırma.

t.7a-1

ṭatlu:Tatlı.

ṭ.52a-4,52a-4

ṭavāf(A.):Kabe'nin çevresini dolaşma.

ṭ.19b-6,19b-9,19b-11,30a-9

ṭ.-in**19b-5**

ṭavar: Davar.

ṭ.-i**55a-8**

ṭ.-ina**55a-8**

ṭ.-uṇ**55a-9**

ṭayan-: Dayanmak.

ṭ.-maḵ**63a-4, 63a-4**

ṭaylesān(A.): Başa veya omuza sarılan şalın ucundansarkan parça.

ṭ.**38b-11**

ṭayyebü'l-a' rāḵ(A.): Kökleri temiz.

ṭ.**7b-4**

ṭayyib(A.): İyi, hoş.

ṭ.**13a-10**

taḏarru' (A.): Huşu içinde yakarma.

t.**43a-7**

ta' zīm(A.): Büyütme, saygı gösterme.

t.-e**56b-4**

tezyī' (A.): Telef ve ziyan etme.

t.**12a-10**

te' ālā(A.): Yücelme, ululama.

t.**8b-5, 14b-4, 14b-8, 18b-9, 19b-1, 21b-3, 21b-8, 29b-4, 30a-5, 33a-4, 40a-5, 45b-7, 51b-7, 54a-11, 64a-2, 71a-7, 75b-9, 76a-1**

t.-dan**43a-10, 75b-10**

t.-dur**33a-8**

t.-nuṇ**27a-8**

teberrük(A.): Mübarek görme.

t.**37b-4**

tebevül(A.): Bevl etmek, işemek.

t.**63a-9**

t.-e**62b-7**

tebs(A.): Yatıştırma.

t.**31b-5**

tecāvüz(A.): Sınırı aşma, başkasının hakkına dokunma.

t.18b-6

tecdīd(A.):Yenileme.

t.4b-7

tecerrūd(A.):Yalnız olma.

t.10a-8

techīl(A.):Birine cahil deme.

t.31b-7

tecribe(A.):Tecrübe,deneyim.

t.43a-1,43b-4

tecvīd(A.):Güzel yapma,güzelleştirme.

t.70a-9

tecvīz(A.):Cevaz verme.

t.40a-4

tedārūk(A.):Araştırıp bulma,elde edip hazır halde bulundurma.

t.-i9a-5

te 'dīb(A.):Edeplendirme.

t. 15b-1,24a-7,25a-1

tadrīc(A.):Derecelendirme.

t.-ile74b-5

te 'eḥḥūr(A.):Geri alma,gecikme.

t.39b-6

te 'essüf(A.):Keder etme,acıma.

t.34b-10,58b-3

tefāḥur(A.):Övünme.

t.62b-8

tefāsīr(A.):Tefsirler.

t.30b-4

teferrüc(A.):Gezinme,dolaşma.

t.-e17b-8

tefeşşuḥ(A.):Yayıлма,ayrılma.

t.21a-10

te 'ḥīr(A.):Erteleme.

t.21b-8

tefsīr(A.):Kurʿān-ı Kerīm'in açıklanması.

t.48b-4,48b-7

tefvīz(A.):Havale etme.

t.2b-6**t.-inden4b-6**

teg:Gibi.

t.44a-9

tehdīd(A.):Göz dağı.

t.15a-11,22b-10,24a-6

tekbīr(A.):Büyükleme.

t.73a-7

tekebbūrlen-(A.):Büyükleme.

t.-mek48a-6

teʿkīd(A.):Sağlam duruma getirme.

t.22b-10

teklīf(A.):Birinden bir iş isteme.

t.25a-6

tekzīb(A.):Yalanlama.

t.57b-6

telef-kār(A.):Telef eden,tahrip eden.

t.8a-6

telemmūz(A.):Öğrenci olma.

t.12a-2

teʿlīf(A.):Kaleme alma,yazma.

t. 2a-10,27a-11

temāšā(F.):Seyr etme.

t.-sın17b-11

temāšā-gāḥ:Seyir yeri.

t. idi1a

temelluḡ(A.):Dalkavukluk.

t.75b-4

temettu' (A.):Kar,fayda,kazanç.

t.47b-4

temür:Demir.

t.57b-5

temyîz(A.):Ayırma,seçme.

t.33b-10

ten:Ten,vücutun dış yüzü.

t.4a-10

t.-i**75a-5,75a-7**

t.-in**64a-8**

t.-inde**64b-4**

t.-ümün**4a-10**

tenaħnuħ(A.):Hırıltılı ses çıkarma.

t.63b-3

tenāvül(A.):Alma,nail olma.

t.38b-9,43b-8

teneffür(A.):İğrenme,tiksinme.

t.27b-3

terāviħ(A.):Ramazan ayında kılınan 20 rekatlık namaz.

t.71b-10

terbiyet(A.):Terbiye.

t.23a-3

t.-i**28a-3**

t.-ler**13b-9**

t.-ün **26a-1**

tereffü' (A.):Yükseğe çıkma,yukarı alma.

t.46b-6

terk(A.):Terk etme.

t. **12b-9,25a-2,34a-3,71b-7,72b-1,72b-2,72b-3,76a-7**

terkîb(A.):Birleştirme.

t.2a-10

t.-ler**7a-7**

tertīb(A.):Düzenleme.

t.2a-11,2b-11,30b-5,33a-10,33a-9

t.-incedür**7a-8**

tesellī(A.):Avunma,rahat olma.

t.18b-6

teslīm(A.):Teslim etmek.

t. 2b-6,4b-6,20b-2,21a-11,49b-6

teşehhüd(A.):Şiddet ortaya çıkarma.

t.69b-6

t.-e**69b-8,69b-9,70b-9**

teşhīş(A.):Bir şeyi açık olarak gösterme.

t.25a-3,33a-10,34a-5

teşhīz(A.):Uyandırma,kendine getirme.

t.4b-8

teşvīş(A.):Karıştırma.

t.50a-7

teṭavvu‘(A.):Bir şeyi arzusuyla yapma.

t. 60a-3,71a-6,72a-9,72a-10

t. midür**68b-1**

teṭavvu‘ āt(A.): Arzuyla yapılan şeyler.

t.-da**68b-10**

tevaḳḳu‘(A.):Bekleme,ümit etme.

t.13a-3,76b-6,76b-7

tevaḳḳuf(A.):Durma,bekleme.

t.31a-6,60b-2

tevāzu‘(A.):Alçakgönüllülük.

t.31a-11

t.-a**56a-11**

tevbe(A.):Tövbe,Allah’tan af dileme.

t.44a-5

tevekkül(A.):Bir işin gerçekleşmesi için gerekeni yapıp gerisini Allah’a havale etmek.

t.21a-11

tevfîz(A.):Emanet etme.

t.21a-11

te'vîz(A.):Nazara karşı koruyan muska.

t.-ile29b-10

teyemmüm(A.):Suyun olmadığı yerde toprakla alınan abdest.

t.66b-9,66b-9,67b-1,67b-4

t.-ile45b-5,67a-11,67b-1,67b-5

tezek:Hayvan pisliğinden yapılan yakacak.

t.-ile63b-9,67b-2

tezvîc(A.):Evlendirme.

t. 7b-6,22a-8

ticâret(A.):Mal alım satımı.

t.-e22a-2

tilâvet(A.):Kur'ân-ı Kerîm'i ahenkli ve kurallarına uygun okuma.

t.-dür68a-6

tîz:Hızlı.

t.18a-5,18a-9,40b-11

tîz tîz:Hızlıca.

t.62a-6,66b-4

tohım(A.):Tohum.

t.55a-8

tohum(A.):Bkz tohım

t.-in25b-4

toğ-:Doğmak.

toğ-a 71a-1

toğ.-ıcağ 6a-6

toğra-:Doğramak.

toğ.-sa59b-10

toğ.-yalar59b-10

toğrıl-:Doğrulamak.

toğ.-a69b-5

toğru:Doğru.

†.69a-7

toğrul-:Bkz toğrılmak.

†.-a69a-11

toğın-:Dokunmak.

†.-cağ18b-9

†.-u62b-9,62b-9

†.-ur52a-10

toğsan:Doksan.

†.8b-11

toğuz:Dokuz.

†. 8b-11,46a-3

†.-ıncı7a-5,8a-7

tolanmacı:Kötü.

†.8a-11

toğdur-:Doldurmak.

†.-alar60b-4

ton:Don,kıyafet.

†.22a-1,65b-10

†.-ın64a-8,64b-4,74b-8

†.-ında64b-4

†.-ıyla 75a-1

†.-u38b-11

tozlu:Tozlu.

†.75a-4

tuğyān(A.):Zulmetme.

t.43b-10

tūl(A.):Uzunluk,boy.

†.3a-5

tulū^c(A.):Doğma.

†.11b-8

tuman:Duman.

†.18a-1

tır-:Durmak.

tır.-a **63b-3,69a-4,69a-8,70a-5,70b-1,70b-1,70b-2,70b-7,74b-11**

tır.-alar**70a-3,70a-4,70b-6**

tır.-an**49b-11**

tır.-ana**50a-10,50a-11**

tır.-dı**20b-5**

tır.-dılar**43b-5**

tır.-ıcağ **68a-10,69b-5,70a-3**

tır.-mı**28b-5**

tır.-sa**53b-10**

tır.-up**31a-11,32a-6**

tır.-ur**44b-3,69a-11**

tır.-urken **71a-1**

tırı gel-:Durakalmak.

tır.-**23b-10**

tuş:Rast gelmek.

tuş.**9a-8**

tut-:Tutmak.

tut.-up**8b-11**

tut.-dum**34a-8**

tūṭī(F.):Papağan.

tūṭī.**4b-4**

tūṭiyān(F.):Papağanlar.

tūṭiyān.**3b-9**

tükür-:Tükürmek.

tükür.-meye**64b-8**

tükür.-meyeler**68a-3**

türş:Ekşi.

türş.**76b-10**

U

uc:Uç.

u.-una**67a-9**

u.-undan**21a-5**

‘ucb(A.):Kendini beğenmişlik.

‘u.**48a-6**

uğra-:Uğramak.

u.-duğı**50a-11**

u.-rsa**50b-3**

u.-salar**50b-4**

u.-ya**18b-2**

uğrı:Hırsız,vurguncu.

u.**42b-1**

Uğruluk(ğ):Hırsızlık.

u.-ı**8a-6**

‘uqbā(A.):Ahret.

‘u.-da**35b-5**

‘uqde(A.):İçeride dert olan şey.

‘u.-de**33a-11**

‘ulemā(A.):Alimler.

‘u. **1b-8,2b-1,21b-4,24b-1, 39a-6,53a-11,71a-2,72a-9,75a-11**

‘u.-dan **41b-1**

‘u.-nu**39a-11**

‘u.-ya**42b-3,54b-10**

ulu:Yüce.

u. **7b-8,10a-1,19b-2,20a-2,45a-7**

u.-lar**53a-4,53a-11,60a-8,63a-3**

u.-lara**76a-3**

u.-ları**53a-2**

u.-sı**45a-9**

u.-ya **62b-1**

ululuk:Yücelik.

u. **35b-8,63a-1**

ululuk:Bkz ululuk

u.**38b-11**

u.-a**56b2**

‘ulüm(A.):İlimler.

‘u.**70a-8**

‘u.-ı **46b-1**

‘u.-uḡ**55b-10**

um-:Ummak.

u.-duḡum**11b-6**

umūr(A.):Amirler.

u.-ından**18b-5**

‘unf(A.):Sertlik,kabalık.

‘u.-la**52a-3**

unıdul-:Unutulmak.

u.-ur**37b-3**

ur-:Vurmak.

u.-a**67a-2,67a-3**

u.-alar**48a-11**

u.-asın**23b-4**

u.-maya**64b-6**

u.-maz**76a-7**

urı urı:Vura vura.

u.**24a-1**

uṣūl(A.):Yöntem.

u.**16a-8**

uṣ:İşte.

u.**23a-10,45b-4**

utan-:Utanmak.

u.**43b-11**

uvacuḡ:Ufak,küçük.

u.-larına**28b-8**

uy-:Uymak.

u.-dum**68b-6,73a-7**

u.-ıcağ**72b-8**

u.-şa**68b-4**

u.-uvirse**53b-9**

uyan-:Uyanmak.

u.-a**45a-2**

u.-madı**20b-6**

u.-maz**25a-9**

uyğu:Uyku.

u.-sı**24b-11**

uyğusuz:Uykusuz.

u.**47a-7**

uyku:Bkz uyğu.

u.-sın**19b-11**

uyluğ:Diz kapağından kalçaya kadar olan kısım.

u.-ları**70b-9**

uyu-:Uyumak.

u.-mağ**60a-10,68a-3,75a-8**

u.-miş**20b-3**

u.-r**44b-5**

u.-yan **25a-9,44b-7,44b-9,45a-1**

u.-yandan**44b-10**

uzadıcı:Uzatan.

u.**17b-4**

uzat-:Uzatmak.

u.-mayınca**17b-2**

‘uzlet(A.):Dünyadan elini eteğini çekip tefekküre dalmak.

‘u.-de**13a-1**

uzun:Uzun.

u. **36b-6,55b-1**

‘użv(A.):Aza,organ.

‘u.-ını **64b-5,65a-1**

Ü

ücret(A.):Ücret.

ü.24a-11,24b-5

ü.-ile68a-4

üç:Üç.

ü.6a-6,7b-1,17a-1,17a-5,19a-7,24b-10,24b-10,27a-10,46a-4,46a-6,56a-4,57b-10,59b-8,64b-2,68b-11,68b-11,69a-1,69a-10,69b-4,69b-7,70b-11,75b-6,76a-10,76b-1

ü.-dür5b-9,6a-9,36b-1,36a-11,51a-6,51a-11

ü.-er63b-3

ü.-er64b-5

ü.-i22b-3

ü.-inci7a-2,17a-4,22b-2

ü.-ünci 8a-3,15a-9,19a-8,36b-1,46a-5,51a-7,51b-9,71a-1,75b-4,75b-6,76a-11,

ü.-üncisi6a-8

üdebā(A.):Edebiyatçılar.

ü.1b-8

ümerā(A.):Emirler,komutanlar.

ü.21a-6,22a-6,61a-6

ü.-dan17b-9

ü.-ya18a-4

ümīd(F.):Umut.

ü.-dür5a-6

ümīd-vār(F.):Ümitli olmak.

ü.-am4a-10

ümmet(A.):Bir peygambere inanıp ona bağlanan topluluk.

ü.-ine6b-10

ü.-lerine6b-11

ümmī(A.):Okuma yazma bilmeyen.

ü.68b-5,73a-5

ümmü'l-ḥabā'is(A.):Kötülüklerin anası.

ü.44a-5

ünsiyet(A.):Alışkanlık,dostluk.

ü.-i11a-5

üstād(F.):Usta,o alandaki en mahir kişi.

ü. 24a-7,29a-1,30b-11,31a-9,31b-2,32a-3,32a-9,32b-9,32b-10

ü.-a13b-9

ü.-ına31b-5,31b-11

ü.-ından31b-6

ü.-ınuñ30b-7,31b-10

ü.-uñ32a-9,62b-3

üstāz(F.):Bkz üstād.

ü.53a-11

ü.-ına31a-7

üst:Üst.Alt karşıtı.

ü.-inde68b-8,69b-10

ü.-inden 27a-1

ü.-ine30a-9,30b-4,30b-4,30b-5,63b-2,65b-10,69b-3,69b-6

üzere:Üzere.

ü.31a-11

üzeri:Üzeri.

ü.-ne1b-3,13a-10,13b-7,13b-11,14a-3,19a-8,19a-8,19a-9,30b-1,30b-2,30b-3,30b-5,32a-6,42b-6,42b-7,63a-2,70b-9

ü.-ne-y-se54a-7

ü.-ñüze 8a-9

üzerü:Bkz üzeri.

ü.-müze71a-8,71b-8,71b-11

üzre:Bkz üzeri.

ü.1b-3,5a-5,7a-7

V

v:Osmanlı Türkçesi alfabesinin 29. harfi.

v.7a-9,7a-11

vācib(A.):Yapılması gerekli olan.

v. **6a-7,7b-1,33a-6,55b-4,71a-6,72a-2**

v.-den**71a-4**

v.-dür **6b-5,13b-9,18b-3,28a-3,50b-7,59b-1**

v.-idür**11a-1**

va‘ de(A.):Bir iş için önceden belirlenen süre.

v.-de**51a-7**

vāfi(A.):Yeterli elverişli.

v.**1b-8**

vaḥdet(A.):Birlik.

v.-de**13a-1**

vāḥid: Birlik

v.**11a-6**

vaḥṣī(A.):Yabani.

v.**24b-8**

vaḥy(A.):Allah’tan gelen emirler.

v.-ile**33a-4**

vāqtı‘ (A.):Oluşan.

v.**38b-8**

vaqt(A.):Zaman.

v.**30b-10,31b-4,34b-10,45a-4,45b-9,63b-11,67b-5,67b-5,67b-8,68a-11,68b-6,70a-1**

v.-de**70b-11,71a-2**

v.-in**32b-11**

v.-i **20b-6,71a-1**

v.-in**67b-3**

v.-ine**50a-4**

vaqtehā(A.):Vakitsiz,süresi belli olmayan.

v.**71b-11**

vālideyn(A.):Ana ile bab.

v.-i**31b-2**

vallāhi(A.): “Allah hakkı için.” Anlamında yemin.

v.55b-2

var:Mevcut.

v.23b-2,36a-8,36a-9,44b-5,44b-5,48b-9,55a-5

v.-dı7b-10

v.-ısa26b-7,60b-5,60b-8,67a-1

v.-dur26a-1

v.-ıdı33a-7,57a-11,57b-10

v.-ımış17b-8,43b-5,45a-5,56a-4,61a-4

v.-dır55b-7

var-:Ulaşmak.

v. 3b-7,20a-7,24a-5,45a-8

v.-a20a-5

v.-alar45a-6,74b-6

v.-alum43b-3

v.-am26b-5

v.-ayım20a-8,26b-10

v.-dı8b-6,26b-6,26b-7,43b-2,44b-2 ,64a-5

v.-duş58a-5

v.-ıcağ69a-11

v.-ınca41b-6,67a-7,67a-9

v.-mağa15a-1

v.-mamış56a-8

v.-maya31a-2

v.-maz23b-5,42a-11

v.-miş45a-9

v.-sam23b-3

v.-sın17b-10

v.-ur27b-6

v.-ursa18a-6

varıta(A.):Tehlike.

v.-lardan26b-6

v.-up20a-3,23a-11,23b-3,28a-9,28b-5,43a-11,48b-8

vāşıl(A.):Ulaşmış.

v.2a-6,20b-7

vāşıta(A.):Araç.

v.-sıyla5b-2

vaşiyet(A.):Bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey.

v.8b-9,9b-1

v.-i8b-11,9a-4

vaz gel-:Vazgeçmek.

v.-üp64a-5

vazīfe(A.):Görev.

v.-mdür26a-7

v.-i21a-7

vazīyyet(A.):Durum,hal.

v.-i18a-3

vebāl(A.):Ağırılık,şiddet.

v.-dür48a-3

vech(A.):Sebep,neden.

v.36b-5

v.-ile74a-1

vefā(A.):Sözünde durma,dostluğunu devam ettirme.

v.11b-5,51a-11,75b-6,76b-4,76b-1

vefādar(A.):Vefalı.

v.11a-4

velīkin(F.):Ancak,şöyle ki.

v.38b-4

verd(A.):Gül.

v.-ini4a-5

vesīle(A.):Sebep,bahane.

v.2a-10

v.-dür37a-7

v.-siyle33a-4

veyā(F.):Veya

v.7b-3,14a-9,18b-2,25a-4,25a-8,28b-11,33a-1,33a-4,43a-7,50b-2,53a-3,53b-2,53b-2,53b-3,53b-5,53b-10,54a-4,54b-3,54b-3,54b-11,55a-7,55a-10,55a-11,55b-3,55b-1,55b-10,56b-1,56b-1,56b-5,56b-6,56b-7,56b-8,56b-8,57a-10,60a-6 ,63a-5,63b-5,67a-11,67b-11,68a-11,69b-7,73a-3,73a-3,76b-6

veyāhūd(F.):Veyahut

v.14a-7,15b-2,28b-7,31a-2,53b-7,53b-7,54a-5,54a-6,55a-4,60a-2,60b-4,60b-6,62b-4 ,67b-10,69a-2,69a-2,73a-3

vezîr(A.):Padişahın vekili.

v.-ler18a-5

vifāk(A.):Barış.

v.11b-6

vilāyet(A.):İl.

v.18a-6

vir-:Vermek.

v.14a-9,55b-8,59a-4

v.-diler58a-3

v.-diyse50a-3

v.-dügi69b-11

v.-düm23b-8,23b-8

v.-e 6b-7,6b-7,24b-11,50a-1,50a-1,50a-2,50a-3,59a-3,59a-6,59b-6,70a-1

v.-eler14a-8,15b-3,22b-8,27b-2,49a-6,50b-3,50b-4,60a-1,62b-4

v.-em61b-9

v.-gen52b-8

v.-ibile61a-4

v.-icek49a-8

v.-mek6a-8,7a-5,7a-6,7a-6,8b-4,10a-2,21a-2,21b-3,49a-1,49a-4,50a-1,50a-8,53b-4,71b-4

v.-meye25a-7,31a-5

v.-meyeler50a-6

v.-miş23a-3,28a-6

v.-se29b-3,49a-10,49a-2,49b-1

v.-seler50a-7

v.-üp**24b-1,25a-4,49b-3,49b-3,49b-7,50a-5,62a-1,62a-11**

virinil-:Verilmek.

v.-di**5b-5**

vitir(A.):Yatsı namazından sonra kılınan üç rekatlık namaz.

v.**71a-4,71a-6,72a-2**

v.-de**72a-5**

vur-:Vurmak.

v.-alar**28b-11**

v.-aram**44a-9**

v.-dı**8b-7**

v.-dum**10a-2**

vuşlat(A.):Kavuşmak.

v.-uñ**12b-8**

vuşfā(A.):Orta,ortada bulunan.

v.**7a-9,7a-11**

vuşül(A.):Erişme,yetişme.

v.**37a-6**

vuzū³(A.):Abdest alma.

v.-da**72a-9**

vuzū⁴(A.): Nefsini alçaltma.

v.-dan **65b-9**

v.-nuñ**64a-9**

vücūd(A.):vücut,beden.

v.**3a-9**

v.-ı**23a-5**

v.-ını**11b-6**

vürūd(A.):Gelme,geliş.

v.**4a-4**

vüzerā(A.):Vezirler.

v.-ya**18a-4**

v.-yı**61a-6**

Y

ya:Aynı anlamda pekiştirme yapmak için ikilemeli kullanılır.

y. **23a-9,50b-11,51a-1,61b-6**

yā:Ey.

y. **7b-11,9a-11,9b-4,9b-10,19b-6,19b-9,28a-11,29a-5,43a-11,43b-9,43b-10,44b-3,44b-8,56a-5,68b-11,69a-2**

yaban(F.):Issız.

y. **28a-1,75b-1**

y. -a **8b-8**

y. -da **18a-7,18a-9,46b-9,63a-8**

yād(F.):Yabancı.

y. **5a-7,36a-2,37b-5,37b-8**

y. -lar **16b-10**

yādlık(F.):Yabancılık.

y. -dan **11b-5**

yağ-:Yağmak.

y. -mış **18a-1**

y. -mişdi **42a-7**

yağmur:Yağmur.

y. **18a-1**

yāḥud(F.):Veya.

y. **72b-1**

yaqın:Yakın.

y. **28b-8,28b-9,47b-10,48b-1,59b-7**

yaq-:Yakmak.

y. -maz **57b-5**

yalan:Yalan.

y. **51a-6,51b-6,51b-8,57a-2,57a-8**

y. -a **31b-2,57a-10,57b-8,58a-6**

y. -dan **50b-7**

y. -ı **57b-7**

y.-larda **57a-7**

yalancılık: Yalancılık.

y.-ıla **56a-1**

yalım: Dereceleri.

y.-ları **14b-2**

yaluğuz: Yalnız.

y. **49b-7**

yalvar-: Yalvarmak.

y.-a **59a-4**

yan-: Yanmak.

y.-dı **56a-5**

y.-miş **56a-8**

y.-ursa **29b-6**

yan: Yan, etraf.

y.-u **17a-10**

y.-ın **16b-10**

y.-ına **43b-6, 43b-7, 63a-11, 69a-6, 69a-6, 69b-11, 70b-2**

y.-ında **10b-9, 16b-9, 23b-6, 26a-5, 30b-2, 70a-5**

y.-ındağı **63b-1, 63a-3**

yaña: Taraf.

y. **18a-2, 59b-8, 60b-7, 65b-11, 69b-7, 70b-5, 74b-7, 74b-9**

yanaş-: Yanaşmak.

y.-mazam **26a-8**

yañıl-: Yanılmak.

y.-sa **72a-4**

yañlış: Yanlış.

y.-ların **28b-9**

ya' nî(A.): Yani, söyle ki.

y. **6b-10, 7a-1, 7a-4, 7a-5, 7a-6, 8a-9, 8a-2, 19a-4, 29a-3, 40b-11, 46b-10, 49a-6, 52b-**

9, 53b-9, 54a-7, 56b-3, 61a-9, 63b-3, 74b-5

yapış-: Yapışmak.

y.-alar **30a-5**

y.-mağ**24b-8**

y.-mayalar**30a-4**

y.-mişdi**20b-9**

yapuş-:Bkz yapışmak.

y.-up**23b-5**

yār(F.):Sevgili.

y. **4b-6,11a-4**

y.-ile**43a-5**

yaramaz:Yaramaz.

y.**16a-1,30b-9**

y.-lar-ile**15b-11**

yara:Yara.

y.-sı**52a-11,52a-11**

yaraşık:Yakışır,uygun.

y.-ı**23a-7**

yāren(F.):Sevgililer,dostlar.

y.-ler

yarın:Yarın.

y. **9a-2,18a-7,23a-11,44a-4 ,48a-10**

yarlığa-:Affetmek.

y.-dum**43a-8**

y.-r**29b-5**

yaş:Yaş.Örün yaşanılan kısmı.

y.-da**7b-7**

y.-ı**64b-10**

y.-ına**15b-5**

y.-ında**15a-4,15a-5,21b-1**

y.-ındakin**15b-1**

yaş-:Gizlemek,örtmek.

y.-urlar**56b-10**

yat-:Yatmak.

y.-a**62b-11**

y.-an**18a-9**

y.-arken**9a-2,62a-2**

y.-up**68a-3**

y.-ur**44b-5,44b-10**

yatsu:Yatsı.

y.-nuş **72a-1**

yatur-:Yatırmak.

y.-alar**15b-5**

y.-maya**17a-10**

y.-mazlar**42a-10**

yavı:Yitik.

y.**68a-1**

yavru:Yavru.

y.**18b-1**

yavuz:Fena,kötü.

y.**24a-5,36a-10**

y.-lara**25b-4**

yavuzlık:Fenalık.

y.**25b-5**

yaya:Yürüyen.

y.-ya**50a-1**

yaz-:Yazmak.

y.**36b-7,74b-4**

y.-anların**37b-4**

y.-mağ**36a-11,36b-2,36b-3,36b-4**

y.-up**41a-11**

yazıl-:Yazılmak.

y.-maz**57a-3**

yazılı:Yazılmış.

y.**70a-6**

yazu:Yazı.

y.**36a-11,36b-2,36b-3**

yidi:Yedi.

y.-nci**7a-3,8a-5**

ye-:Yemek.

y.-dügi**59b-5**

y.-se**55a/11**

yedür-:Yedirmek.

y.-e**59b-2**

y.-seler**17a-4**

yek-şenbe(F.):Haftanın beşinci günü.

y.**21b-11**

yeli:Yal.

y.-sinde**38b-8**

yem:Yem.

y.**38b-2**

ye's(A.):Üzüntü.

y.-in**2b-4**

yetim(A.):Babası ölen çocuk.

y.**4b-11**

yetiş-:Yetişmek.

y.-di**27a-7**

y.-em**62b-2**

yığ-:Yığmak.

y.-mı**43b-6**

yıl:Sene.

y.**19b-10,19b-10,26b-8**

y.-da**22a-10,46b-1**

y.-dan**43a-11**

y.-dur **45b-1,45b-4**

y.-ın**45b-2,46a-3**

yıllık:Yıllık.

y.**45b-6**

yırtıcı:Yırtıcı.

y.18b-2

yıyla-:koklamak.

y.-mak75a-6

yi-:Yemek.

y.57a-6

y.-di58a-3

y.-di57a-7

y.-mege59b-10

y.-mek 60a-9,75a-4 ,75a-7,75a-9,75a-9,75a-11,75b-1

y.-meye54b-4

y.-meyeler59b-11

y.-miş17a-11,17b-3

y.-mişine17b-1

y.-r9b-9,23a-10,57b-5,58a-2

y.-r idi57b-11

y.-ken32b-2,50a-10

y.-rüm57a-6

y.-ye 59b-1

y.-yeler59b-8

y.-yüp60a-4,60b-1

yidi:Yedi.

y.15a-4,19b-8,22b-2,29b-4,29b-4

yit-:Kaybolmak.

y.-üp48a-11

yig:İyi.

y.25b-10,55a-5

y. müdür29a-6

y.-di58b-3

y.-dür11a-7,16b-1,29a-5,29a-6,32a-9,38a-8,42b-6,42b-10,42b-10,57a-9

y.-in36b-3

y.-rek26b-5

yigirmi:Yirmi.

y.22b-3,22b-4,22b-4,45b-1

yigitlik:Yiğitlik,mertlik.

y.10b-4

yil:Yel,rüzgar.

y.18a-1

yine:Yine.

y.3b-6,8b-8,9a-10,26b-10,45a-10,45b-10,55b-1,67a-3,72b-11

yiği:Yeni.

y.22a-1

yir:Yer.

y.27a-1,27a-4,67b-1

y.-de3b-6,29b-11,30b-1,30b-3,50a-9,58a-10,58a-11,62a-7,62b-8,63a-2,64b-3,72a-3

y.-den11b-7,19b-8

y.-e20b-8,23b-11,25b-3,51b-6,63b-3,64b-5,66a-3,67a-2,67a-3,67b-11,70b-10

y.-i34a-5

y.-in69a-3,69a-8

y.-inde63a-4

y.-ine9a-4,18b-4,19b-9,20a-1,21a-1,32b-9,49a-3,51a-5,69b-2,69b-2,

y.-lerde21a-7,30a-6,30a-11,50a-8,57a-2, 67a-1,67a-10,67b-3,72a-4

y.-lere34a-8,40a-2

y.-leri62b-10,70b-8

y.-ün69b-3

yitiş-:Yetişmek.

y.-di26b-11

y.-e69b-4

yitişdür-:Yetiştirmek.

y.-dün57b-7

yit-:Kaybolmak.

y.-miş61a-9

yog:Yok.

y.-ıdı10a-1,57b-6

y.-imiş**26b-10**

yohsa:Yoksa.

y.**23b-4,44a-8,42b-6,44a-6**

yok:Bkz yoğ.

y.**56a-7**

y.-dur**13b-9,25b-8,53b-10,61b-8,75b-6**

yoksullık:Yoksullık.

y.**22b-1**

yol:Yol.

y. **4a-7,27a-4**

y.-da **62b-1**

y.-dan**4a-8,17b-1,57b-10**

y.-dur**41b-11**

y.-ı:**41b-10**

yoldaş:Yoldaş.

y.**15b-7,42a-11,62b-7**

y.-a **62b-7**

y.-ı**59b-9**

y.-ın**62a-7**

y.-ına**18a-7**

y.-ından**41b-10**

yoldaşsuz:Yoldaşı olmayan.

y.**62b-6**

yol:Edep,erkan.

y.-ı**8a-10**

y.-a**17a-6**

yön:Yön,cihet.

y.-e**27a-10**

y.-in**59b-8,74b-7,74b-8**

yu-:Yıkamak.

y.-mağa**64a-11**

y.-mağ**10a-11,59b-6,59b-7,63b-6**

y.-maya**64b-10**

y.-muş**30b-11**

y.-riken**65a-1,65a-7,65a-9,65b-5**

y.-a**63b-2,63b-5,64b-2,64b-5**

yuğarı:Yukarı.

y.-dan**43a-6**

yuğaru:Bkz yuğarı.

y.-dan**49b-11**

y.-sına**25a-6**

yumışak:Yumuşak.

y.**69b-3,75a-5**

yumurda:Yumurta.

y.**55a-10,55a-11**

yumuş:İş,hizmet,vazife.

y.-a**17a-6**

yumuşak:Bkz yumışak.

y.-larına**68b-7**

yuva:Yuva.

y.-sında**18b-1**

yuy-:Yıkamak.

y.-up**30a-5**

y.-arken **65a-5**

yüce:Ulu,saygın.

y.**56b-5**

yüklet-:Yükletmek.

y.-miş**26a-10**

yüklü:Yükü olan.

y.**50a-1**

yüksek:Yüksek.

y.**30b-1,64b-3**

y.-den**60b-7**

yün:Yün.

y.**36b-6**

yüri-:Yürümek.

y.-di**8b-8,9b-3**

y.-mekde**62b-7**

y.-meye**62a-10,62b-9,62b-9**

y.-meyeler**62b-4**

y.-señ**62a-8**

y.-ye**62a-7,62b-10**

y.-yüp**34a-7**

yürü-:Bkz yürimek.

y.-digi**62b-8**

y.-megün**62a-5**

y.-meye**62a-6**

y.-rken**30a-10**

yüz:Sayı olan yüz.

y.**8b-9,9a-1**

yüz:Çehre.

y.**53a-4,66b-10**

y.-i**36a-7,36a-9**

y.-in **30a-5,65a-5,70b-4**

y.-inden**67a-6,67a-8**

y.-ine**30a-3,64b-6,67a-3,75a-2,75a-3,76a-6**

y.-lerinden**70b-7**

yüzük:Yüzük.

y.-in**64b-7**

y.-i**66b-11**

yüzlü:Yüzü olan.

y.**76b-7,76b-10**

y.-lüden**76b-7**

yüz-:Yüzmek.

y.-mek**36a-11,36b-2**

Z

zāġ zāġ(F.):Karga gibi.

z.4a-4

zāhid(A.):Aşırı sofu.

z.43a-7

zāhidlan-(A.):Zahid gibi davranmak.

z.-duġına75b-4

zāhir(A.):Görünen.

z. 8a-6,3a-11,26a-2,33b-4,33b-4

z.-dür33b-3

zāhirī(A.):Zahirde olan.

z.35b-2

zāhir(A.):Parlak,aydınlık.

z.5a-2

zaḥmet(A.):Zorluk.

z.57a-10,58a-7

z.-inden63b-8

z.-ine32a-5

z.-lerine33b-5

zā`il(A.):Zeval bulan yok olan.

z. 14a-4,44b-1

zālālet(A.):Sapkınlık.

z.43b-10

z.-e48b-3

zālim(A.):Zulüm ve kötülük eden.

z.19a-9,51b-10,57a-3

zāll(A.):Doğru yoldan sapmış.

z.48b-11

zamān(A.):Zaman,vakit.

z.8b-8

z.-a 35a-4

z.-da**37b-3**

z.-ıla **26a-1**

z.-ında**24a-10**

z.-ımızda**24a-11**

zamāne(A.):Zamana uygun.

z.**35a-5**

zamīr(A.):İç,öz.

z.-lerine**31b-3**

zanā^c at(A.):İş,meslek.

z.**47a-6**

zānī(A.):Zina eden.

z.**51b-10**

zann(A.):Sanmak,öyle kabul etmek.

z.-ına**63b-4**

darb(A.):Darbe,vurmak.

d. **66b-9,66b-10,66b-10**

d.-ıyla**23a-5**

d.-ile**27b-11**

zarf(A.):Korumalık,kap,muhafaza.

z.-cuğazile**43b-7**

z.-ıla**30a-4**

zarīf(A.):İnce,kibar.

z.**12b-2**

zāt(A.):Kendi,bizzat kendi.

z.**39b-10**

z.-ında**25a-11**

zāyī^c (A.):Kaybolmuş.

z.**3a-2,25b-4,45a-3**

zebānī(F.):Cehennem meleği.

z.-ler**48a-11**

zeheb(A.):Altın.

z.**3a-6**

zekāt(A.):İslamiyet'te malın kırkta birinin fakirlere verilmesiyle yapılan ibadet.

z.55b-4,71a-11

z.-ını55b-4

zeker(A.):Erkeklik organı.

z.-in63b-4

zelīl(A.):Hakir,alçak.

z.38a-1,38a-3

zelle(A.):Sürçme.

z.60a-7

zellet(A.):Bkz zellet.

z.43b-10

zevāl(A.):Sona erme,yok olma.

z.-de71a-1

zevāt(A.):Zatlar,kişiler.

z.52b-2

zevk:Zevk,eğlence.

z.1a

zibil(A.):Çöp.

z.38b-8

zih-gîr(F.):Ok atanların parmaklarına geçirdikleri yüzük.

z.-i66b-11

zihin(A.):Düşünme ve anlama gücü.

z.-leri40b-11

z.3a-11

z.-i25b-9

zıkr(A.):Söylemek,dilegetirmek.

z.6b-4,22b-4,30b-6,56a-10,56a-11,56b-3,67a-10,68a-6 ,68b-1,68b-6,73a-7

zillet(A.):Alçalma,aşağı mertebeye düşme.

z.38a-11

zinā(A.):Evlilik dışı cinsel ilişki.

z.-ya54b-3

zindigānDiriler,canlılar.

z.-14a-8

zindigānī(F.):Dirilik,hayat.

z.16b-4

zīnet(A.):Süs,bezek.

z.3b-2,5a-1,58b-10

z.-de38b-6

z.-den35b-4

zīrā(A.):Çünkü,şundan dolayı.

z.11b-3,13b-10,14b-2,16b-4,17a-11,22a-8,24b-8,25a-8,26a-1,29a-7,29b-5,31a-

6,32a-9,33a-7,33b-2,34a-1,34a-4,34b-9,38a-9,40a-9,41a-1,41b-3,42a-4,46a-

3,48b-9,49b-7,50b-11,53a-8,53b-11,68a-5,76b-10

zīrek(F.):Anlayışlı,uyanık.

z.25a-3,25b-10

ziyāde(A.):Fazla

z.6a-4,6a-5,14b-1,16a-9,17a-4,23a-4,27b-6,28a-4,28b-3,33b-1,46a-6,58a-

4,60a-2,64a-3,70b-4

z.-ce 14b-1

ziyān(A.):Zarar,hasar.

z.-dur10b-6

ziyāret(A.):Birini görmeye,biriyle görüşmeye gitme.

z.20a-5

zühr(A.):Meydana çıkma.

z.72b-10

z.-uñ71b-8

zulmāt(A.):Karanlıklar.

z.-ından47b-1

zühd(A.):Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme.

z.-i48a-5

zümre(A.):Sınıf,topluluk,cemaat.

z.-nüñ1b-5

z.-sinden39b-11

BÖLÜM VII

7 İsimler Dizini

- ‘ Alī Bin Hüseyn el-Amāsī: 2a-7,2a-8
 ‘ Abdu’llah:6a-9,6a-11
 ‘ Abdu’r-raḥīm:6a-11,6a-9
 ‘ Abdu’r-rahman:6a-9,6a-11
 ‘ Alī kerema’llāhu vechu:5a-11, 35b-7 ,36b-5,38b-5,51a-1,76b-1
 ‘ Āişe:14b-5,20a-7
 Büzürcmuhr:33b-10
 Cebrā’il:33a-4,72a-2
 Emīr Sulmān:23b-2
 Emīr Süleymān:23a-2
 İbrāhim:6b-9
 İmām Ebū Hanīfe:28b-1
 İmām Ebū Huneyn:28a-9
 İmām Hanefī:28a-8
 İmām Muḥammed:64a-7
 İmām Züfer:31b-10,31b-11
 İmām-ı ā‘ zam:28a-6,32a-1,32a-2 ,64a-5
 İmām-ı Ġazālī:26a-4,27a-10
 İslām:1b-6
 İsrā’il: 8b-3,10a-1
 ‘ İsa:20a-11,20b-1,20b-3,20b-6 ,20b-9
 Mevlānā Şemsü’d-dīn Fenārī:46a-11
 Mecnūn:9b-11
 Mekke:19b-11,19b-5,19b-9
 Meryem Hātun:20b-6
 Muḥammed:2a-2
 Naşrānī:53b-8
 Rūm:23a-8

Tācü'l-edeb:5b-5

Üveys:20a-8

Üveys-i Karanî:20a-2

Yahudî:53b-7

Yıldırım Hımdgâr:23a-2

Zeyd:7b-11,7b-10

KAYNAKÇA

- Arat, Reşit Rahmeti, *Türkçe Metinlerde i-e Meselesi*, Krakow: Rozcnik Orientalistzny, XVII 1953
- Ateş, Ahmet – İ. Kafesoğlu, v.d., *İstanbul Kütüphanelerinde Fatih'in Hususi Kütüphanesine ve Fatih Çağı Müelliflerine Ait Eserler*, İstanbul:1953
- Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 2001
- Banguoğlu, Tahsin, *Altosmanische Sprachstudien zu Süheyl ü Nevbahar*, Leipzig: 1938
- Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri I*, İstanbul: Meral Yayınları, 1972
- Canpolat, Mustafa, *Eski Anadolu Türkçesindeki Belirtme Durumu (accusativus) Ekinin Kökeni Üzerine*, Ankara: Türkoloji Dergisi, 1992, c.10, S.1, s.9-11
- Çağatay, Saadet, *Türk Lehçeleri Örnekleri*, Ankara: 1977
- Katip Çelebi, *Keşfü 'z-Zünün I*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi, 2010-08-02
- Emre, Ahmet Cevat, *Türkçede Bulanık e(é), Fonemi*, Türk Dili Belleten, seri 3-6-7 1946
- Ercilasun, Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara: Akçağ Kitabevi, 2005
- Ergin, Muharrem *Dede Korkut Kitabı 2, İndeks-Gramer*, Ankara: TDK Yayınları, 1997
- Ergin, Muharrem *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2005, s.79.
- Ergin, Muharrem, *Kadı Burhaneddin Divanı Üzerinde Bir Gramer Denemesi*, TDED, 4-3, 1951, s.287
- Gabain, A. von, *Eski Türkçenin Grameri* (Çev. Mehmet Akalın), Ankara: TDK Yayınları, 2003
- Gülensoy, Tuncer, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II*, Ankara: TDK Yayınları, 2007
- Gülsevin, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yayınları, 2007
- Gülsevin, Gürer-Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi, 2004

- Korkmaz, Zeynep, *Marzuban-name Tercümesi*, Ankara: Ankara Ünivertesesi Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları,1973
- Mansuroğlu,Mecdut, *Sultan Velet'in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul:1958
- Mansuroğlu,Mecdut ,*Şeyyad Hamza'nın Doğu Türkçesine Yaklaşan Manzumesi*, TDAY-Belleten 1956, s.137.
- Özkan, Mustafa , *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995
- Özkan, Mustafa , *Mahmud b. Kādî-i Manyās,Gülistan Tercümesi,Giriş-Metin-İnceleme,Sözlük*, Ankara:TDK Yayınları, 1993
- Parlatır,İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi, 2006
- Sami,Şemsettin, *Kamus-ı Türkî*, İstanbul:Çağrı Yayınları,2007
- Sarı,Mehmet ,*Ali bin Hüseyin el-Amasî-Tācü'l-Edeb-Metin ve İndeks*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü,Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi, 1978
- Sev,İ. Güsel, *Tarihî Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Ankara:Akçağ Yayınları,2007
- Şeker, Mehmet *Ali bin Hüseyin el-Amasi ve Tariķu'l-Edeb'i*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002
- Tekin Talat,Orhun Türkçesi Grameri,İstanbul:Simurg Yayınevi,2003
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri*, TM, XVIII 1976
- Timurtaş, Faruk Kadri *Eski Türkiye Türkçesi-15. yy.Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994,
- Tulum,Mertol *Sinan Paşa, Tazarruname*, İstanbul, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Kitaplığı, nr. T 800, 1968
- Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü,1-7, Ankara 1963-1974
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, 1, Ankara: 1972
- Yelten,Muhammet,*Şirvanlı Mahmut,Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi,Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları, 1998

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum Tâcü'l-Edeb,Giriş-İnceleme-Metin -Sözlük başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu,başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını,tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.21/09/2010

İmza

Onur Kurukaya